СБОРНИКЪ
РОДИНА

ИЗДАНИЕ НА БЪЛГАРО-МОХАМЕДАНСКАТА КУЛТУРНО-ПРОСВѢТНА и БЛАГОТВОРИТЕЛНА ДРУЖБА „РОДИНА“ ВЪ ГР. СМОЛЕНЪ

КНИГА ТРЕТА
(1939 — 1940)

подъ редакцията на Петъръ Ан. Мариновъ

„. . . има повече отъ единъ милионъ мюсюлмани. Тѣзи мюсюлмани не сж дошли отъ Азия, както обикновено мислятъ. Това сж потомци на тѣзи българи, преобърнати въ исляма въ епохата на завоеванието и следващитѣ години. Това сж деца на сжщата тая страна, на сжщата тая раса, отъ сжщото това колѣно. А измежду тѣхъ има и една часть, които не говорятъ другъ езикъ, освенъ българския.“

МИДХАДЪ ПАША (1822 — 1884)
управитель на Дунавския вилаетъ

1941

СБОРНИКЪ
РОДИНА

ИЗДАНИЕ НА БЪЛГАРО-МОХАМЕДАНСКАТА КУЛТУРНО-ПРОСВѢТНА и БЛАГОТВОРИТЕЛНА ДРУЖБА „Р О Д И Н А“ ВЪ ГР. СМОЛЕНЪ

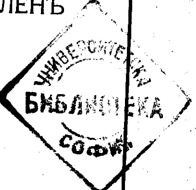

КНИГА ТРЕТА
(1939 — 1940)

подъ редакцията на Петъръ Ан. Мариновъ

„. . . има повече отъ единъ милионъ мюсюлмани. Тѣзи мюсюлмани не сж дошли отъ Азия, както обикновено мислятъ. Това сж потомци на тѣзи б[illegible]гари, преобърнати въ исляма въ епохата [illegible] завоеването и следващитѣ години. Това сж деца на сжщата тая страна, на сжщата тая раса, отъ сжщото това колѣно. А измежду тѣхъ има и една часть, които не говорятъ другъ езикъ, освенъ българския.“

МИДХАДЪ ПАША (1822 — 1884)
управитель на Дунавския вилаетъ

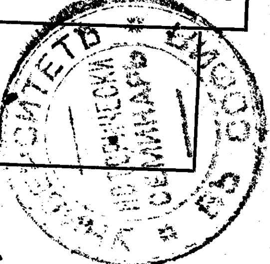

1941

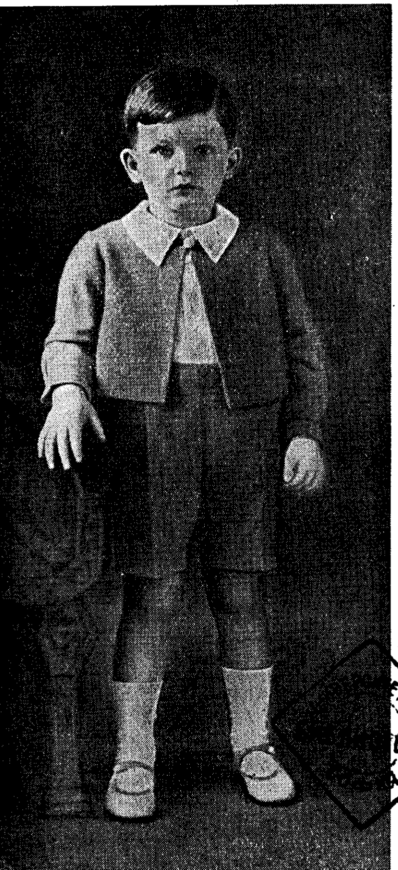

Н. Ц. В. Князъ Симеонъ Търновски
Престолонаследникътъ на България

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ЛѢТОПИСНИ БЕЛЕЖКИ.

ХВЪРЛЯНЕ НА ФЕСОВЕТѢ.

Едно отъ най-сжщественитѣ и важни събития презъ есеньта на 1939 година въ Срѣднородопската область бѣ повсемѣстното и поголовно хвърляне на фесоветѣ и кюлафитѣ отъ главитѣ на българитѣ мохамедани. Първиятъ знакъ за това бѣ даденъ отъ дружба „Родина“ още презъ м. ноемврий 1938 година съ издадения тогава „Позивъ къмъ българитѣ мохамедани“, съ който позивъ фесътъ бѣ осжденъ като една стара, отживѣла времето си, чужда на историческата правда и въ днешно време изгубила всѣкакво значение, шапка.[1]) Трѣбваше, обаче, да се измине едно значително време отъ тогава, едно, за да се подготви и назрѣе въпросътъ още повече, тъй като нѣкои отъ по-старитѣ и съ фанатични разбирания българи мохамедани все още не можеха да проумѣятъ сжщностьта на работата и съзнаятъ открито българската си народность, и друго, да се даде възможность за обмисляне: следъ като се хвърли фесътъ, съ каква шапка да се замѣни. Тоя въпросъ, впрочемъ, родинци отдавна го бѣха разрешили за себе си:

Българинъ-мохамеданинъ съ гугла.

[1]) „Сборникъ Родина“, кн. II, стр. 18.

— Ние не сме турци, да носимъ фесове и чалми, казваха тѣ.

Срѣдъ останалото население въ това време се слушаха най-разнообразни схващания и мнения, кой каква шапка да си избере.

— Ще си туримъ каскети! казваха едни.

— Не каскети, а ще си туримъ гугли! казваха други.

— Защо да не туримъ? Та нима и ние не сме българи, та да не носимъ гугли? добавяха трети.

— Туряйте! Кой каквото щѐ да туря, само фесове да нѣма, завръшваха родинци.

Мнозина отъ младежитѣ, особено тия, които бѣха ходили изъ вѫтрешностьта на Царството, си туряха каскети или меки шапки, тъй че промѣната оставаше да стане само още у по-старитѣ. Явиха се спорове и препирни изъ домоветѣ и кѫщитѣ между стари и млади, като старитѣ упорито отстояваха на своето, заблуждавайки се, че фесътъ ѝма религиозно значение. Поради това на нѣколко пѫти става нужда да се предприема акция съ обхождане на махалитѣ въ града за уясняване значението на шапката и смисъла на борбата, въ резултатъ на което често пѫти се виждаха изъ улицитѣ и плетищата да се мѣркатъ парчета фесове, доброволно скѫсвани и хвърляни отъ младежитѣ. Новитѣ схващания надделяваха, и когато се видѣ, че никой вече не може да устои на тая чужда и нѣмаща нищо общо съ народностьта ни шапка, всички — и млади и стари, тръгнаха съ новитѣ си шапки. Изведнажъ цѣлата Смоленска область придоби съвършено другъ видъ. Старитѣ, които си бѣха турили кожени калпаци, съ тѣхнитѣ инакъ живописни носии и чисти славянски черти заприличаха на сѫщински казаци.

— Бряя! Лѣкимъ стана работа, та и ние станахме бôлгаре!, казваха тѣ и се споглеждаха.

— Та ние си сме бôлгаре родени, казваха родинци. Ние нема сига да станимъ бôлгаре, ами си сме такива открай време.

— Шапката не промѣня религията, казваха други. Тя показва само народностьта.

— Ние сме по вѣра мюсюлмани, а по народность — българи, затова ще носимъ гугли, казваха трети, и т. н.

По тоя начинъ въпросътъ съ шапкитѣ се свърши веднажъ завинаги. Оставаха само още нѣкои отъ по-старитѣ да се мѣркатъ тукъ-таме съ фесове, но и тѣ като видѣха, че съ туй ставатъ само за смѣхъ, и за да се не дѣлятъ „като кòзи низъ òвце“, и тѣ възприеха промѣната, тъй че новата 1940 година бѣ посрещната безъ нито единъ фесъ и нито една чалма въ цѣлата Смоленска околия.

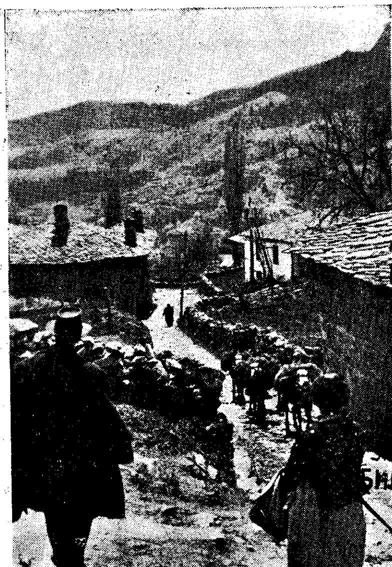

Улица въ старата часть на гр. Смоленъ — горната махала.

ДВИЖЕНИЕТО ВЪ ЗЛАТОГРАДЪ. ПРАЗДНИКЪТЪ НА ОСВОБОЖДЕНИЕТО.

Докато ставаше туй въ Смоленъ, златоградци, чиято дружба „Родина“ сѫществуваше още отъ началото на 1939 година, бѣха се организирали и съвмѣстно съ всичкото българско население отъ града дадоха своята втора битова вечеринка, която се съвпадаше и съ деня на Освобождението на

града — 21 ноемврий 1912 г. Буднитѣ младежи родинци отъ тоя градъ бѣха приготвили за представяне пиесата „Възрожденци“ отъ П. Ан. Мариновъ и бѣха изпратили покани за гостуване до всички дружби наоколо, въ това число и до гр. Смоленъ. По тоя случай отъ Смоленъ отидоха като гости-делегати: Мехмедъ Ишарлиевъ и Ахмедъ Шехмовъ, а къмъ тѣхъ се бѣше присъединилъ отъ с. Търънъ и имамътъ-родинецъ Мехмедъ С. Дервишевъ. Освенъ тѣхъ, гости бѣ имало и отъ с. Старцево — 30 души, отъ с. Недѣлино — 10 души и отъ с. Буково и Диамандово — 40 души, дошли нарочно за вечеринката. Всички ведно съ женитѣ си тържествено влѣзли въ града и задушевно били посрещнати отъ гостоприемнитѣ златоградци. Поради бързото разпродаване на билетитѣ за означената вечерь, решило се бѣ вечеринката да се повтори. При първото представление женитѣ българки мохамеданки отъ града въ народни или граждански дрехи се настанили на разни мѣста изъ салона и любопитно наблюдавали програмата. Тържеството открилъ съ подходящи за случая думи председательтъ г. Махмудъ Бояджиевъ, а следъ представлението поздравилъ златоградскитѣ деятели и смоленскиятъ представитель г. Мехмедъ С. Дервишевъ, който похвалилъ благородния имъ жестъ

Двѣтѣ посестрими — Минка Асанова отъ с. Виево и Сийка В. Димитрова отъ с. Прогледъ, Асеновградско.

и приканилъ всички българи, мохамедани и християни, отъ тоя край да бѫдатъ единни и сплотени за общо добро. „Бѫдете увѣрени, драги златоградчани, казалъ той, че младежитѣ, които целятъ културното и просвѣтно издигане на туй население, сѫ на правъ пѫть. Трудната задача, съ която сѫ се нагърбили, и борбата срещу мрака и фанатизма е свещена борба“. Изобщо уредбата и впечатленията отъ тоя народностенъ праздникъ въ Златоградъ били повече отъ очакванитѣ. На другия день следъ вечеринката гоститѣ направили посещение на командира на войсковата часть, а на обѣдъ била сложена гощавка, на която присѫтствували и представителитѣ на мѣстнитѣ власти. Говорители на тоя обѣдъ били: капитанътъ командиръ на ротата въ града, граничниятъ училищенъ инспекторъ г. Вулевъ, пакъ имамътъ Мехмедъ Дервишевъ и др., а накрай казалъ много прочувствени думи учительтъ-рѫководитель на дружбата въ с. Диамандово, Бѣлизворско, г. Тодоръ Хр. Ангеловъ. Тоя день всички гости си заминали весели и доволни, сърдечно изпратени отъ любезнитѣ златоградци чакъ до край града.

ВТОРО ОБЩО ГОДИШНО СЪБРАНИЕ.

На 8 ноемврий 1939 година, съгласно устава, се състоя второто общо годишно събрание на дружба „Родина“ въ гр. Смоленъ. Отъ отчета на настоятелството се виждаше, че презъ изтеклото време се е провела една безкомпромисна и напълно задоволителна дейность: изхвърленъ е веднажъ завинаги фесътъ, разпространенъ е отпечатаниятъ сборникъ „Родина“, устроенъ е втори курсъ по готварство за женитѣ българки-мохамеданки и др., а членоветѣ сѫ нарасли отъ 76 на 137. Приеха се още 38 действителни членове, разгледаха се заявления и се размѣниха мисли по бѫдещата дейность на дружбата, като отъ всички съ общо въодушевление се реши да се върви все тъй напредъ.

—Пжтьтъ е вече начертанъ и връщане назадъ нѣма !казваше дружбениятъ подпредседатель Ахмедъ Хусковъ, и който мисли да се връща, нито да тръгва съ насъ! . . .

— Даже и препятствия да имаме, ние ще вървимъ все напредъ, казваше председательтъ Арифъ Бейски. Нѣма да гледаме противницитѣ. Единъ човѣкъ, който нѣма по-високъ идеалъ отъ своето дребно сжществувание, е недостоенъ да се нарече българинъ. Може да ни гонятъ и да ни клеймятъ като вредни елементи, но ние ще вървимъ неуклонно въ своя пжть. Единъ народъ, когато се възражда, става опасенъ за бездейнитѣ и заспали съвѣсти.

Накрай се гласува бюджета за следващата дружбена година и се произведе изборъ за членове на настоятелството, мандатътъ на които изтичаше. Преизбраха се съ пълно вишегласие Арифъ Бейски и Петъръ Ан. Мариновъ и се избра новъ членъ, Мехмедъ Дрѣневъ, а за контролна комисия: Александъръ Хр. Караманджуковъ, Хусни Юмеровъ и Мехмедъ Карахусовъ.

ДВИЖЕНИЕ ВЪ ЗАЩИТА НА ЖЕНАТА БЪЛГАРКА МОХАМЕДАНКА

За всѣки, който е ходилъ въ Родопско до преди 1940 година, не е останало скрито пословичното булене, криене и бѣгане отъ срещи съ какви да е хора на женитѣ българки мохамеданки, онаследено отъ вѣковетѣ подъ формата на нѣкакъвъ вѣрски култъ и поддържано съ фанатизъмъ, отъ което съвършено не е имало никаква полза, а напротивъ, нанасяло се е само вреда, като се е спъвалъ всѣки стремежъ у женитѣ за издигане и равноправие. Така се е спъвало и вроденото чувство у женитѣ къмъ българщина, за да заприличатъ тѣ въ края на краищата на едни сѣнки или автомати, подчинени безпрѣкословно на мжжетѣ. За-

туй като едно естествено последствие се наложи, да се изведе жената отъ туй понизено, почти робско състояние и на първо време да се освободи, ако не отъ друго, то поне отъ робскитѣ признаци въ облеклото и обноскитѣ, наложени ѝ и насилствено поддържани въ миналото, още повече че туй възраждане се яви като последствие на българско чувство и съзнание срѣдъ самитѣ жени. Признаци за събуждане имаше още отъ 1938 година, когато нѣколко жени доброволно си бѣха смѣнили старото робско фередже съ обикновени граждански дрехи; къмъ края на годината се записаха и жени членки на „Родина“ и се образува даже женска секция при сжщата, но все пакъ, всичко туй не бѣше достатъчно, за да задоволи назрѣлото се вече стремление къмъ свобода и равенство срѣдъ общата маса жени. Главната прѣчка и тукъ се явиха старитѣ и съ фанатични разбирания мжже, които подъ предлогъ на страхъ и „грѣхъ“, наказания и пждения заплашваха всѣка жена, която се стараеше да заживѣе открито и свободно. Настроението, обаче, на пробуждане и по лицата на всички се виждаше, че има борба, решителна и смѣла, двубой между два мирогледа, като противницитѣ, смѣтайки се подавляюще мнозинство, спорѣха и мислѣха, че победата ще бжде обезателно на тѣхна страна.

Българка мохамеданка въ старо облѣкло.

— Каквото и да станва, казваха тѣ, нема да откриваме жѐнисе! . . .

Жени съ була и мехтени.

— Ние пъкъ ще се откриемъ сами, отговаряха женитѣ-родинки и нема да питаме васъ.

Докато тъй се колебаеше работата, ту на едната, ту на другата страна, въ полза на „Родина“ дойде едно съвършено неочаквано и непредвидено обстоятелство. По общо нареждане на държавата устройваха се курсове за противогазова защита, които трѣбваше да се посетятъ отъ всички граждани, безъ разлика на полъ и вѣроизповѣдание. Курсоветѣ водѣше запасниятъ подпоручикъ Кир. Георгиевъ отъ града, който нареди да се бие барабанъ, разпредѣли кварталитѣ за поредно посещение и изведнажъ, безъ каква да е понататъшна покана, салонътъ на читалището почна да се пълни съ мѫже и жени, мохамедани и християни, отъ всички възрасти и махали. Повечето жени мохамеданки още не бѣха влизали въ читалището и жадно любопитствуваха да видятъ, какво става вѫтре. Намѣри се за умѣстно и за тѣхна полза, следъ сказкитѣ да се прожектиратъ и части отъ свободнитѣ филмове, и сега видѣха за пръвъ пѫть кинематографъ. Учудването и възторгътъ имъ нѣмаха граници. Повече нужда отъ агитация нѣмаше. Женитѣ отиваха по-рано отъ опредѣленото време. Навсѣкѫде се говорѣше и агитираше, че се дава кинематографъ безплатно, което тъкмо допадаше на младитѣ. Туй смущаваше само старитѣ и съ фанатични разбирания противници, които, виждайки, че имъ се изплъзватъ изъ подъ рѫка женитѣ и младитѣ, болезнено се прощаваха съ своитѣ стари и отживѣли разбирания.

ЖЕНИТѢ БЪЛГАРКИ МОХАМЕДАНКИ ЗА СЕБЕ СИ

Дружба „Родина“ живо следѣше тия прояви на пробуждане и стремежъ къмъ разуменъ и смисленъ животъ. Настоятелството ѝ нѣколко пѫти прави заседания и обмисляше, какъ да помогне туй женско движение и му съдействува за успѣшно избавление отъ тоя гнетъ и робско състояние. Срѣщанитѣ забулени жени започнаха да се чувствуватъ като общъ срамъ за всички, а и самитѣ жени станаха по нетърпеливи:

— И ние йщемъ да станимъ „културни“, не само мѫжетѣ, казваха нѣкои отъ тѣхъ.

— Та бѐлки и ние сме нѐ люде, да живѣемъ като хората, казваха други.

Имаше вече не малко случаи на семейни разправии и раздори на тая основа и нѣкѫде бѣ се достигнало до разводъ. Всичко туй даваше обиленъ материалъ за разговори, а като се взе предъ видъ и насилственитѣ женитби срѣдъ българитѣ мохамедани, на тая тема се състави отговаряща тъкмо на цельта, и пиеса „Женитѣ, пъкъ не питатъ“, която щѣше да се представи на предстоящата вечеринка. Женитѣ пъкъ, отъ своя страна, обмисляха начина за една по-широка и задълбочена дейность и понеже главниятъ въпросъ бѣше да се хвърлятъ булата и фереджитѣ, станали омразни почти на всички млади, тѣ заедно съ настоятелството решиха да издадатъ позивъ къмъ женитѣ мохамеданки, който да се разпространи въ сгодно за случая време. Намѣриха се подходящи снимки, състави се

Момиче отъ с. Абланица, Неврокопско.

текстъ, който се прати за одобрение отъ контролата по печата и накрай му се даде следниятъ окончателенъ видъ:

ЗОВЪ
КЪМЪ ЖЕНИТѢ БЪЛГАРКИ МОХАМЕДАНКИ

Българки мохамеданки,

Ето вече тридесеть години откакъ се радваме на родна свобода и отечество.

Носия на миналото—знакъ на робство, насилие и безчовѣчность.

Преди три десетилѣтия волята за свободенъ животъ събори отъ главитѣ на българитѣ християни фесоветѣ и кюляфитѣ и отвѣ въ забвение булата и тестемелитѣ, които носѣха нашитѣ сестри — българкитѣ християнки.

Ние, българкитѣ мохамеданки, заслѣпени отъ мракъ и невежество, не можахме едновременно съ тѣхъ да почувствуваме вълната на родна свѣтлина и всрѣдъ нашата свободна родина вървѣхме пипнешкомъ, замаяни, безъ свой опредѣленъ пѫть и безъ свои идеали.

Въ четвъртовѣковния ни свободенъ животъ, обаче, очитѣ ни навикнаха на свѣтлина. Ние разбрахме, че за да бѫдемъ щастливи, трѣбва, единъ пѫть за винаги, да скѫсаме съ нашия съ нищо неоправданъ фанатизъмъ и да тръгнемъ дружно, открито и смѣло по пѫтя на една честна и открита служба на българския ни родъ и държава.

Проникнати отъ това здраво съзнание за своята народность, родъ и езикъ, нашитѣ мѫже, бащи и братя — българи мохамедани, презъ мналата година смъкнаха отъ главитѣ си последнитѣ знаци на робството фесоветѣ, и ги захвърлиха далечъ, като вредни и срамни остатъци.

Дошло е време и ние да последваме примѣра имъ и направимъ решителна крачка въ промѣната и на нашето облѣкло!

Време е да престанемъ да се чувствуваме потиснати въ своето родно и свободно отечество.

Ние не сме робини на тая земя, а сме свободни българки!

Мохамеданското ни вѣроизповѣдание не ни прѣчи да се чувствуваме такива!

Носия на бѫдещето—знакъ на свобода, здраве и народностно съзнание.

Ние не сме грѣшници и нѣма отъ какво да се срамуваме, та да се криемъ задъ було и да ходимъ като сѣнки, далечъ отъ свѣтлината и напредъка!

И ние имаме право, както всички люде на тоя свѣтъ, да вървимъ свободно изъ нашата земя, съ открити лица, свободни и волни, и да се радваме на слънцето и въздуха на нашата хубава родина, като равноправни и свободни български гражданки!

Да скѫсаме веднажъ за винаги съ омехтелитѣ знаци на робството и безчовѣчностьта!

Да махнемъ чернитѣ намѣтки отъ снагитѣ си! Черниятъ мехтень е най-пакостната заблуда за касъ, задъ която се крие престѫпность, насилие и безчовѣчность!

Стига това робско подчинение! Стига бѣгане и криене! Стига престѫпно невежество!

Да откриемъ лицата си и видимъ свѣта! Да скѫсаме съ всички предразсѫдъци и ведно съ мѫ-

жетѣ си се чувствуваме свободни и горди, както всички люде въ нашата родина! Да бждемъ истински свободни българки, достойни съпруги, майки и домакини! Децата и поколѣнията ще ни благославятъ!

Да не остане нито единъ мехтень и нито едно було! Напредъ! Бждещето е наше!

Да живѣе България! Да живѣе Н. В. Борисъ III, Царь на всички българи и Н. В. Царица Иоанна, наша Височайша посестрима и майка-покровителка на всички!

гр. Смоленъ, 27 януарий 1940 год.

Отъ женитѣ българки мохамеданки, членки на културно-просвѣтната дружба „Родина“

Тоя „Зовъ“ се напечата и приготви за пръскане въ 2000 екземпляра. Никой освенъ настоятелството и нѣкои членки отъ женската секция на дружба „Родина“ не знаеха за тъй изготвения позивъ. Оставаше само да се обмисли начинътъ за прогласяването и разпространението му. Но и за туй работата се нагласи отъ само себе си, съвършено естествено и непринудено, тъй както никой не предполагаше. Тия дни бѣше „Жертвениятъ праздникъ“ (Курбанъ байрамъ) и всички българи мохамедани приемаха и изпращаха гости. Една вечерь по-първитѣ родинци бѣха на гости у Имамътъ Мехмедъ Велиевъ, дето подъ звуковетѣ на гайда, весели пѣсни и хорá стана нѣщо като домашна вечеринка. По едно време г-жа Несибе Шехова, която сжщо бѣше тамъ, се обърна къмъ Петъръ Мариновъ, който редѣше програмата за предстоящата вечеринка, и му каза:

— Бай Петре, не бива ли азъ да прочета позивътъ къмъ женитѣ българки мохамеданки на вечеринката?

— Бива, защо не? каза Мариновъ, стига да можешъ.

— Какъ нема да мога! учуди се тя. Защо съмъ свършила четвърто отдѣление!?

Добре! Много [illegible]. Ще го прочетешъ, и знай, че съ туй [illegible] вдигашъ знамето на българ[illegible] и за хвърляне на фереджетата, [illegible] Мариновъ и [illegible] единъ екземпляръ отъ позива [illegible] добре за [illegible] Тукъ му е мястото да кажемъ, че г-жа Несибе Шехова е дъщеря на дру[illegible] тогава подпредседатель г. Ах[illegible] Хусковъ, чиято фамилия въобще се [illegible] съ будно [illegible] и напредни[illegible] въ схваща[illegible]

Г-жа Несибе Шехова отъ гр. Смолянъ

ЧЕТВЪРТА ТРАДИЦИОННА ВЕЧЕРИНКА

[illegible] се състоя на 27 януарий 1940 година все [illegible] многолюдна и събуждаща интересъ, както и [illegible]. Особеното въ нея бѣ това, че бѣ на[illegible] искрена и сърдечна, както отъ страна на по[illegible], тъй и отъ устроителитѣ. Широкиятъ [illegible] салонъ и тоя пжть се оказа тѣсенъ [illegible] приииждащитѣ зрители както отъ града, [illegible] околнитѣ села. Имаше люде отъ с. с. Арда, [illegible], Райково, Смилянъ и Киселичево. На [illegible] редове се забелязваха нѣкои представи[illegible] отъ рода Агушевци, начело на известния [illegible] Арифъ Агушевъ, Арифъ Боюклиевъ и др. [illegible] масово посещение допринасяше както

създадениятъ вече интересъ въ миналото, така и устната агитация, че на сцената ще излѣзатъ „да представляватъ“ и жени българки мохамеданки. Поради тая причина, види се, тоя пѫть бѣха дошли повече отъ всѣки другъ пѫть жени. Такива имаше даже отъ селата Киселичево, Могилица, Райково и др. Присѫтствуваха и околийскиятъ мюфтия, градскиятъ имамъ и всички рѫководни лица и шефове на учрежденията. Гость на вечеринката бѣ и случайно пребиваващиятъ тогава въ града смолянски народенъ представитель, покойниятъ вече запасенъ генералъ Атанасъ Каишевъ.

Откриването на вечеринката стана съ „Шуми Марица“ и Химна на Н. В. Царя, изпълнени отъ военната музика, следъ което председательтъ на дружба „Родина“ г. Арифъ Бейски каза следната речь:

Драги сънародници,

Пакъ се падна на менъ случаятъ да открия тазгодишната ни традиционна вечеринка, която е четвърта по редъ на дружба „Родина“. Тоя си родъ дейность българската мохамеданска културна дружба „Родина“ ще следва неуклонно, защото духовната и просвѣтна изостаналость и народностното заслѣпление, въ което все още тъне голѣма часть отъ българското мохамеданско население, все още не сѫ разведрени. Тази наша дружба се яви не като нѣщо случайно, а като едно спонтанно дѣло, което обедини насъ, може би малцина на брой, но силни по духъ българи мохамедани, които пропити отъ съзнанието за своята народностна принадлежность и дългъ като българи, впрегнахме усилията си въ осѫществяване целитѣ и задачитѣ на дружбата, които сѫ:

а) пълно обединение на българитѣ мохамедани и християни,

б) събуждане народностното чувство у българитѣ мохамедани и преуспѣването имъ въ религиозно нравствено отношение,

в) запазване българитѣ мохамедани отъ всѣкакви инородни внушения и култивиране у тѣхъ любовь къмъ родъ и държава,

г) изкореняване всичко небългарско, изкуствено присадено въ живота, бита и облѣклото на българитѣ мохамедани.

Първитѣ задачи, които си постави дружбата, бѣха насочени къмъ отстраняване причинитѣ за духовното затъмняване и просвѣтно заблуждение, къмъ създаване у българитѣ мохамедани желание и стремежъ къмъ култура и просвѣта, къмъ отхвърляне чуждото народностно влияние, къмъ изкореняване на вѣковнитѣ навици и предразсѫдъци, които препрѣчваха пѫтя къмъ осѫществяване целитѣ на дружбата и, най-после, къмъ насаждането на здравото народностно чувство у българитѣ мохамедани.

Първитѣ наши стѫпки къмъ осѫществяване на нашитѣ задачи не бѣха леки. Почти на всѣка крачка срѣщахме прѣчки, съ които трѣбваше да се справимъ. Така нареченитѣ фанатици, стари българи мохамедани, заслѣпѣли въ простотията си и подтиквани отъ чужди агенти, се опълчиха срещу насъ, твърдейки, че нашата цель е да ги откѫснемъ отъ мохамеданската вѣра, неразбирайки голѣмата разлика между народность и вѣра. Тѣ не единъ пѫть се опитаха чрезъ давление тукъ и тамъ и върху отдѣлни наши членове, и чрезъ разни други пѫтища да спратъ нашата дейность, да разколебаятъ нашитѣ редове и да уронятъ престижа на дружбата, но не можаха, защото не се гаси туй, що не гасне“.

Сѫщо и нѣкои наши братя българи християни не можаха да изкоренятъ своевременно отъ съзнанието си очертаното отъ дълго време понятие за българинъ мохамеданинъ. Тѣ не можаха да гледатъ и на насъ, членоветѣ на дружбата, иначе, освенъ като на **помаци и ахряни**, отъ които нищо не може да стане, които сѫ едно зло за нашия край и България и на които не бива да се вѣрва! Появата на дружба „Родина“ и нейнитѣ първи прояви тѣ смѣтаха за нѣщо неестествено, за нѣщо, което ще изчезне тъй бързо, както се е и появило. Тѣ посрѣщаха съ съмнение и недовѣрие първитѣ стѫпки на „Родина“. Интелигенцията сѫщо остана хладна къмъ подетото дѣло и като че ли не можеше да прозре голѣмитѣ задачи, които трѣбваше да осѫществяваме и въ които и тя бѣ длъжна да вземе своя дѣлъ. Тя често преценяваше неправилно нашето дружество и, вмѣсто да ни окуражи, осѫждаше дейностьта ни. Така кѫсането на фесоветѣ и кюляфитѣ презъ миналата година, тя прецени като едно безправие и поругание на засегнатитѣ лица, а не като едно **законно и справедливо** же-

ление на свободния български народъ да премахне и захвърли веднажъ завинаги и последнитѣ знаци на позора и робството. Дори нѣкои органи и на държавната власть, чужди на мѣстнитѣ условия и нашитѣ съкровени стремления и задачи, често спъваха нашата дейность. Така единъ бившъ държавенъ чиновникъ побърза да вземе мѣрки въ защита на поруганитѣ фесове и тѣхнитѣ носители и когато дори тѣзи последнитѣ не правѣха въпросъ за своитѣ скжсани фесове, този бившъ държавенъ чиновникъ намѣри за умѣстно и полезно за държавата да започне служебно следствие и даде подъ сждъ проявилитѣ се достойно родинци.

Но въпрѣки недовѣрието, студенината и съмнението, съ което бѣхме заобиколени и съ които трѣбваше да се справяме, и въпрѣки всички прѣчки, ние продължавахме неуклонно нашата борба за българско народностно свѣстяване на българитѣ отъ мохамеданско изповѣдание. Въ тая ни борба ржководно начало ни бѣ българската ни съвѣсть, нашата сила бѣ волята да доизкараме до край борбата; нашето оржжие — смѣлостьта. Единствениятъ гласъ, който слушахме въ тая борба, бѣше гласътъ на нашата българска кръвь. И нашитѣ усилия не отидоха напразно. Днесъ, следъ тригодишна упорита борба, ние съ доволство виждаме постигнатитѣ отъ насъ успѣхи за осжществяване нашитѣ цели и задачи.

Не стигна ни петвѣковното робство, но трѣбваше и свободна България нашитѣ млади българчета мохамеданчета да биватъ откжсвани отъ своята родна срѣда и да отиватъ въ чужда, инородна, за да посещаватъ духовно мохамеданско училище, и като тъй да изпадатъ подъ чуждо влияние и да се връщатъ като агенти за чужда и неполезна намъ пропаганда. Тоя въпросъ, обаче, се уреди. Тая година, благодарение на нашитѣ искания и упоритата настойчивость на Смоленския народенъ представитель г. Атанасъ Каишевъ, се открива българско мохамеданско духовно училище, дето за напредъ ще се подготвятъ отъ български учители, на български роденъ езикъ, младитѣ бждещи духовни ржководители на родопскитѣ българи мохамедани. Въ това училище вѣрата ще бжде бързо и лесно заучавана, защото ще става не на чуждъ и непонятенъ езикъ, а на такъвъ, какъвто Богъ ни е дарилъ. Защото човѣкъ, на какъвто езикъ прави грѣхъ, на такъвъ трѣбва и да иска прощка.

Тъй вървимъ ние, вѣрно и последователно на идеитѣ си. Благодарение на упоритата ни и смѣла дейность въ съвършено кжсо време се свърши съ първата часть отъ нашата работа. Днесъ въ Смоленско и Родопа нѣма нито единъ фесъ. Остава да се започне и свърши и съ промѣната и на женското облѣкло, като усилията ни трѣбва да сж насочени къмъ премахване на черното намѣтало-мехтеня, което отдавна си е отживѣло времето и съ нищо не ни ползува.

Чрезъ издавания пъкъ отъ дружбата „Сборникъ Родина“ ние се стремимъ да разпространимъ срѣдъ нашитѣ братя, българитѣ мохамедани, които сж далечъ отъ насъ, новитѣ възрожденски идеи и стремления, а така сжщо и да запознаемъ българското общество съ нашия животъ, битъ и идеи. Извършеното до сега смѣтаме, че е много. То обаче е далечъ още недостатъчно. Изискватъ се още много усилия и още много работа. Но, ние сме готови да ги дадемъ. Ние, родинци, които сме подели борбата, ще продължаваме да вървимъ напредъ, да рушимъ отживелицитѣ и предразсждъцитѣ и да градимъ основата на новото българско мохамеданско духовно възраждане. Ние продължаваме да вървимъ по пжтя, по който преди 50 години нашитѣ братя, българитѣ християни, сж вървѣли въ борбата имъ срещу гърцизма. Тая борба се е развивала и тукъ, въ Родопа, и тя е известна особено на по-старитѣ отъ насъ. И въ тая борба срещу гърцизма сж срѣщани прѣчки, придружени даже съ сблъсквания, но накрая здравиятъ български духъ е победилъ, и днесъ нѣма нито единъ българинъ християнинъ, който да се нарича гръкъ само заради това, че богослужението въ миналото имъ се е извършвало отъ гръцки свещеници и на гръцки езикъ. Прегжпление и смѣшно е за нѣкои отъ насъ, българитѣ мохамедани, да се наричатъ турци само заради това, че богослужението въ джамиитѣ се извършва на арабски езикъ. Ние, родинци, отхвърляме това заблуждение и високо канимъ всички наши съвѣрци да прегърнатъ истината. Защото тѣзи, които се мислятъ, че сж истински последователи на свещения Коранъ на Мохамеда и силно вѣрватъ, тѣ трѣбва да отхвърлятъ измамата, заблудата и да прегърнатъ това, което е самата истина, а тя е, че ние сме българи по народность, а само по вѣра мохамедани. Това е чистата действителность, и само така тѣ ще могатъ да бждатъ признати за вѣрни последователи на своята религия.

Прочее, апелирамъ къмъ всички мои съвѣрци, българи мохамедани, да се проникнатъ отъ това съзнание, да отворятъ сърдцата си и да прегърнатъ тоя свѣтълъ идеалъ. Да се чувствуваме въ своята Родина, да се гордѣемъ съ своя български народъ, да се гордѣемъ и съ славнитѣ подвизи на нашитѣ велики царе Крума, Асена и Калояна и да обикнемъ своя славенъ вождъ, днешния Царь Борисъ III, Царь на всички българи.

Вторъ говори народниятъ представитель Ат. П. Каишевъ, който каза следното:

Уважаеми Госпожи и Господа!

Драги Родинци!

Особено много съмъ щастливъ, че днесъ съмъ между васъ и на вашата годишна забава и че мога да ви поздравя сърдечно и изразя моето възхищение и адмирация за вашето възрожденско дѣло, което като едно велико народностно дѣло затвърдява българския духъ въ нашата родна планина — твърдината на българската държава.

Вие поехте доброволно върху себе си тежкото бреме на будители и съ готовность и саможертва тръгнахте по стръмния и трънливъ пжть на борцитѣ отъ оная величава епоха, която даде духовна и политическа свобода на поробения български народъ. Трудна и упорита е борбата ви, родинци! Голѣми сж огорченията и разочарованията, защото отъ много страни ще срещнете съпротива, но това трѣбва да ви окуражава и да ви окриля за още по-упорита борба, защото успѣхътъ накрая ще бжде на ваша страна. Вие ще сте победителитѣ! Прочее, драги родинци, вървете смѣло и увѣрено напредъ съ твърда вѣра и бждете увѣрени, че кога и да е свѣтлината ще победи невежеството, че скоро ще се проясни съзнанието на всички и ще изгрѣе свѣтлина въ душитѣ. Не е далечъ деньтъ, когато въ нашата чаровна планина всички ще се осъзнаятъ като родни братя и тогава съ задружни усилия ще заработятъ за своето благополучие и за сбждване общата ни народностна мечта, къмъ която се стреми и цѣлиятъ български народъ.

Драги Госпожи и Господа — гости на тая възрожденска вечерь, ще ми позволите дързостьта да се обърна и къмъ васъ. Азъ често пиша и говоря на родопски теми. Старая се всячески да запозная нашето общество съ родопскитѣ проблеми и да предизвикамъ оживенъ интересъ къмъ Родопа и нейното население.

Тази планина за нашитѣ обществени срѣди въ вжтрешностьта е все още една н е з н а й н а с т р а н а. Но за голѣмо мое огорчение, трѣбваше и тукъ да констатирамъ нерадостната истина, че и у самитѣ насъ, родопчанитѣ, и у младата родопска интелигенция е много слабъ интересътъ къмъ нашитѣ народностни родопски проблеми и за самитѣ насъ Родопа е все още една н е р а з к р и т а т а й н а. Ние сами тукъ не сме още оценили правилно нейната важность и нейната стойность за нашия народъ и държава. А тя е крепостьта на българската държава, нейна твърдина презъ всички времена и народи. Отъ издигащитѣ се къмъ небесата първенци — върхове на Родопа, които презъ вѣковетѣ сж били твърдини на българската мощь и народностенъ духъ, се вижда едно пѣнливо море съ лазурния му брѣгъ, което е една голѣма народна мечта. Въ гънкитѣ на тая необятна планина се е коренилъ българскиятъ духъ, който е останалъ твърдъ презъ вѣковетѣ на двойното робство, както сж твърди и нейнитѣ гранитни скали.

Родопа заслужава по-особено внимание. Защото тукъ има омайно красиви мѣста и изгледи. Тукъ сж най-хубавитѣ мѣста за лѣтовища и зимни излети. Тукъ е съхраненъ единъ старинен говоръ — мекъ, звученъ и мелодиченъ. Тукъ е съхранена чудно хубава народна пѣсень, която засѣда направо въ сърдцето и разлива топла струя въ душата на всѣки, който я чуе. Тукъ сж запазени старинни народни обичаи, които извикватъ възторгъ и умиление. Тукъ се криятъ природни красоти, които съперничатъ на най-прочутитѣ въ свѣта. Тукъ е запазена женска красота, която рѣдко се срѣща другаде. Най-обширнитѣ гори отъ нашето Отечество сж въ Родопската планинска область, а съ своитѣ рудни залежи Родопа планина съ право може да се нарече българскиятъ „Руръ". Въ Родопа планина сж и най-широкитѣ планински пасбища, дето на времето сж пасли надъ милионъ стада прочутото родопско овцевъдство, което е било гордостьта на тая живописна планина. Благоуханнитѣ тютюни „Джебелъ басма" — гордостьта на нашата тютюнена култура, ражда само Родопа планина. А колко голѣмо ботатство отъ предания, легенди, приказки, пѣсни, обичаи, езикъ и народно изкуство! Колко изобилие отъ народно творчество крие въ своитѣ пазви тая още незнайна планина! Колко историческо минало може да се разкрие и разясни въ това голѣмо съкровище отъ легенди, пѣсни, старини, останки отъ неразследвани още градища, калета и пр.?

Наредъ съ това въ планината се таи една го-лѣма неволя — тая на нашитѣ кръвни братя, бълга-ритѣ мохамедани — голѣмата трагедия и тежка сждб- на тия чистокръвни българи. Следъ завладяване н- второто българско царство, завоевателитѣ сж прила- гали разни срѣдства, за да си обезпечатъ господ-ството. Но отъ тогава, та и до днесъ българинътъ мохамеданинъ е запазилъ трайни следи въ своя род- и езикъ, запазилъ е звучната родна пѣсень, чист- родни нрави и обичаи, като ги е пастрилъ ревнив- презъ вѣковетѣ наредъ, за да ги даде въ пълна чи-стота и цѣлость на днешнитѣ свободни поколѣния.

Но за зла честь, незавидна сждба изтърпява бъл-гаринътъ мохамеданинъ. Като чели той е виновен- за извършеното надъ нашитѣ общи дѣди насилие, с- промѣната на вѣрата. И той чувствува това недруже-любно отнасяне на своитѣ братя християни и затова се е отчуждилъ отъ тѣхъ, сталалъ е мнителенъ, подо-зрителенъ, недовѣрчивъ, скрилъ се е въ себе си и н- разкрива нито душата си, нито сърдцето си, нито го-лѣмата си неволя. Досега почти нищо не е сторено за да му се помогне да се осъзнае и тъй да се при- общи къмъ народа си. Напротивъ — изоставенъ е н- своята сждба.

Използувамъ днешния случай, да отправя повикъ къмъ всички родопчани, особено къмъ родопската младежь. За българитѣ мохамедани сж необходими особени грижи — и просвѣтни, и културни, и мате-риални. Потрѣбна е голѣма любовь и топла сърдеч-ность къмъ тѣхъ, за да ни обикнатъ и да ни се довѣ-рятъ. Чрезъ просвѣта и културна работа да издигнемъ въ тѣхнитѣ срѣди просвѣтени люде, които да вематъ дейно участие въ нашия общественъ, културенъ и държавенъ животъ, наредъ съ всички други българи. Само по тоя начинъ тѣ ще се почувствуватъ, че ги цѣнимъ наистина като равноправни и равноценни наши родни братя. Ето една благородна задача, която ни поставя отечественият ни дългъ — да просвѣтимъ българина мохамеданинъ и да го запознаемъ съ нашето общо минало, когато и той е билъ недѣлима часть отъ нашето общо народно тѣло и тъй да се приобщи къмъ рода си, да се привърже къмъ род-ната си държава, а не да го изоставяме немилъ не-драгъ да тжгува въ неволята си — плячка на чужди домогвания и влияния.

Подетиятъ възрожденски починъ отъ млади бъл-гари мохамедани въ Смоленско трѣбва да бжде по-здравенъ съ радость и да се подкрепи отъ всички

обществени срѣди, а особено отъ младежьта, защото това е не само единъ благороденъ починъ, но е и единъ подвигъ. А нашата млада интелигенция е длъжна да поеме подадената братска ржка и да поеме най-голѣмъ дѣлъ това родолюбиво движение, та да спечели съ любовь сърдцето на брата българинъ мохамеданинъ и да завладѣе душата му, за да го спечели окончателно за българския родъ.

Прочее, млади родопчани! Сближете се съ добро-душния, тихия и скроменъ българинъ мохамеданинъ, за да влѣете топлина и радость въ душата му, да го ободрите и обикнете като роденъ братъ, за да ви обикне и той и да ви довѣри своята скрита неволя и тжга! Протегнете му братски ржка, защото кръвьта му е чиста родна кръвь, а говорътъ му е чиста родна речь. Защото и той е кжсъ отъ родната българска снага. Стоплете душата му и завладѣйте сърдцето му съ добри чувства и съ добри дѣла! Той се нуждае отъ грижи, отъ любовь, отъ братски обноски, отъ сърдечность и отъ братска топлота.

Станете му братя и приятели! Това е повелителенъ дългъ на всички млади българи.

Непосрѣдствено следъ Каишевъ на сцената се качи известниятъ въ Смоленско отличенъ деецъ за българщината въ Родопския край, началникътъ на мѣстния гарнизонъ, който, трогнатъ и въодушевенъ отъ тупл, което става въ Смоленъ, каза следнитѣ думи:

Уважаеми посетители — Госпожи и Господа, Чеда на дивния Родопъ!

Тази вечерь, ето за четвърти пжть какъ при-сжтствуваме на битовата вечеринка на брата бълга-ринъ мохамеданинъ, устроена по установена вече тра-диция отъ членоветѣ на родолюбивата и близка до сърцата ни българо-мохамеданска дружба „Родина". За всички насъ тази вечеринка е едно сърдечно и мило тържество, гдето непринудено разкриваме сърд-цата си и така събрани манифестираме внушително братската си обичь и разбиране между братята бъл-гари християни и българи мохамедани, за да нѣма повече разлика между насъ, а да се чувствуваме единни, едно цѣло.

Самоотвержени „Родинци"! Дѣлото, съ което сте се нагърбили, е чисто и свето и ще достигне своя развитъ! Успѣхътъ, който постигнахте въ едно кратко

време, за да разкжсате мрака и заблудата, които не-
сигурно се бѣха спотаили въ съзнанието на братята
ни българи мохамедани, е възрадващъ за всички ни.
Забравата и заблудата ще отстжпятъ мѣсто на истин-
ското осъзнаване, защото думитѣ ви, дѣлата ви чу-
катъ на български сърдца, които туптятъ въ българск-
гърди!

Нека се знае, че китниятъ Родопъ е билъ бъл-
гарски и български си остава. Той е билъ люлкат-
на българския духъ и на българската твърдина. То-
е билъ онзи гранитенъ блокъ, който ни е закрилялъ
въ миналото и ще ни закриля и днесъ отъ нашествия.
Отъ тукъ въ историята българинъ е разнасялъ славата
и величието на България далечъ въ всѣка една по-
сока. Този милъ и дивенъ нашъ Родопъ и за напредъ
ще ни служи като здрава опора, отгдето ще изхож-
даме за постигане заветитѣ на дѣдитѣ ни на югъ,
изтокъ и западъ!

Благородната цель, която дружество „Родина“ си
е поставило за приобщаване на брата българинъ мо-
хамеданинъ къмъ общото ни отечество България, за-
служава адмириране и подкрепата на всички ни, съ
всички сили. Азъ апелирамъ къмъ всички — отъ името
на християнската църква, отъ името на мохамедан-
ската църква (джамия), както сме си подали вече ржа-
ка, отъ тази вечерь все по-здраво да стиснемъ брат-
скитѣ си дѣсници за съвмѣстни и задружни действия.
Богъ е единъ, и идеальтъ на майка България е единъ
и се достига съ всѣка религия! Така трѣбва да мислимъ
и да работимъ, и като добри българи да вървваме въ
свѣтлото бждеще на България!

Като възвеличавамъ дѣлото на Родинци, отъ името
на всички ви, му пожелавамъ пъленъ разцвѣтъ. Да
крепне за радость и гордость на всички ни! При та-
кава задушевность и братска обичь, единение и раз-
биране, искрено да пожелаемъ здраве и премждрость
на любимия си Върховенъ Вождъ Н. В. Царь Борисъ III,
щото подъ неговото ржководство да градимъ напре-
дъка и величието на България и на хубавия ни и милъ
китенъ Родопъ.

Нека съ вѣра въ всичко това да извикаме нашето
българско мощно ура за здравето на Н. В. Царя и
Царствения Домъ! (бурно и нестихващо ура изпълни
грамадния читалищенъ салонъ).

Приканвамъ всички да изпѣемъ и хубавата родна
пѣсень „Мила Родино!“, която е и химнъ на друже-
ство „Родина“!

[illegible] на речьта му, освенъ съ гръмко „ура“ [illegible] домъ и българския духъ въ Родина, [illegible] съ всеобщо изпѣване отъ всички [illegible] и родинци на дружебния възпѣвъ, [illegible] при голѣма задушевность, рѣдка тър[illegible], чувства и единность.

[illegible]турната часть на вечеринката мина въ [illegible] за случая декламации и хуморески, но [illegible] на деня бѣше излизането на сцената [illegible] Несибе Шехова, която съ сериозенъ [illegible] гласъ прочете напечатания „Зовъ [illegible] женитѣ българки мохамеданки“. [illegible] първа покани всички да скжсатъ съ ми[illegible], да хвърлятъ чернитѣ фереджета и була. [illegible] да се булятъ и криятъ и да се чув[illegible] свободни и горди българки. Това четене [illegible] се нарече едно знамение на времето, [illegible] него наистина се откриваше една нова [illegible] живота на българката мохамеданка. Това, [illegible] видимъ по-нататъкъ, стана и центъръ на [illegible] послешна дейность на дружба „Родина“ [illegible] и следващитѣ години.

[illegible] сензация бѣ излазянето на сцената на [illegible] жени българки мохамеданки, които като [illegible]лки на роли въ пиесата „Женятъ, пъкъ [illegible]“, разкриха дарби и умения съ нищо не [illegible] отъ тия на своитѣ сестри — българкитѣ [illegible]. Подготовката и изнесеното отъ тѣхъ [illegible] естествено, безъ никакви преструвки и [illegible]ефектно. Цельта на автора бѣ да се посо[illegible] неестествени явления съ пакостни по[illegible] при женитбитѣ на малолѣтни момичета [illegible] често пжти два пжти по-стари отъ тѣхъ, [illegible]. Общата идея бѣ, да се даде сво[illegible] изборъ при бракосъчетанията, а не да става [illegible] волята и каприза на старитѣ, най-често по [illegible] материални съображения. Изпълнители на [illegible] пиесата бѣха: Куркутъ-Асанъ—Мехм.

Ишарлиевъ, Пембе — г-жа Несибе Шехова, Захринка — Сл. Караманджукова, Асанъ Минкинъ — Мехм. Кобатевъ, Садъкъ — Мехм. Ишарлиевъ, Имамътъ — Сал. Ходжаджиковъ, Минка — г-ца Фатме Ишарлиева, Рубие — Фатма Ар. Бейска, Ахмедъ — Мехм. Карахусевъ, Фатма — М. Порязова, Андрей — Анг. Гареловъ, Османъ и Рофатъ — Сал. Рѣчниковъ и Сал. Узуновъ и другарка — г-ца Шерифе Хускова.

Изпълнителитѣ на пиесата „Женятъ, пъкъ не питатъ".

Изпълнението на пиесата бѣ тъй естествено и сполучливо, че цѣлата публика се бѣ преобърнала въ слухъ и съ затаенъ дъхъ следѣше хода на действието, като въ момента, когато въ третото действие момичето-жертва на старитѣ разбирания, избѣга отъ похитителя при своя избранникъ, цѣлата публика въздъхна отъ облекчение. Животътъ на българитѣ мохамедани се представяше така естественъ и правдивъ, като че се гледаше една истинска картина отъ живота въ нѣкое крайно българско мохамеданско село.

На край се прочетоха полученитѣ телеграфни приветствия и почна веселата часть, която въ игри и народни хора продължи до късно презъ нощьта. По важни отъ телеграмитѣ бѣха следнитѣ:

Сърдечно благодаря за поканата. Възпрепятствуванъ служебно да дойда. Желая успѣхъ на вечеринката и пъленъ разцвѣтъ на светото възрожденско дѣло.

Николовъ
генералъ майоръ

Отъ софийската родопска дружба и мое име сърдечно поздрави вамъ труженицитѣ народни. Нека вашето дѣло крепне и цъвти за доброто на България и Родопа.

Председатель Караманджуковъ

По случай дружбената вечерь приемете нашитѣ сърдечни чувства и поздравления

Дружба Родина Златоградъ
Изетъ Вунцовъ. Секр. Евтимовъ

Пожелаваме на родинци всичко добро и пъленъ успѣхъ.

Председатель род. дружба Пловдивъ
Стоиловъ

Нашитѣ приветствия по случай традиционната вечеринка. Пожелаваме успѣхъ, весело задушевно прекарване съ сжщия устремъ и добри бѫднини.

Дружба Роженъ, Асеновградъ

На всички ви възторжени поздрави и пожелания.
Георги Попанастасовъ, Устово.

Отъ вечеринката настоятелството изпрати до Н. В. Царя следната телеграма:

София, Двореца
НЕГОВО ВЕЛИЧЕСТВО ЦАРЯ

Ваше Величество.

Родинци — българи мохамедани отъ дружба „Родина", вѣрни чеда на България и апологети на българщината срѣдъ своитѣ съвѣрци въ Родопа, празнувайки своята четвърта традиционна вечеринка особено

щастливи се чувствуваме, заедно съ всички свои братя българи, християни и мохамедани, да Ви поднесемъ нашитѣ най-сърдечни и вѣрноподанни чувства и сърадвания.

Тази вечерь се даде изразъ на спонтанни чувства на братска обичь и общность между българитѣ, мохамедани и християни. Отъ тази вечерь и българската мохамеданка, възродена въ свобода и български духъ, скжса съ овехтѣлитѣ си традиции и заблуда.

На всички ни идеальтъ е само безпредѣлна обичь къмъ Ваше Величество, августейшата Ви съпруга и България.

На тая телеграма дружба Родина бѣ честита да получи отъ Негово Величество следния отговоръ:

Смоленъ

Арифъ Бейски, председатель на българо-мохамеданската дружба „Родина“

Вамъ и на българо-мохамеданската културна дружба благодаря сърдечно за добритѣ чувства и хубавитѣ приветствия, които ми изказвате по случай традиционната Ви вечеринка и които ме истински трогнаха.

ЦАРЬТЬ

ЕФЕКТЪТЪ ОТЪ „ЗОВЪТЪ“

Прочетениятъ на вечеринката „Зовъ“ бѣ разпратенъ още сжщата вечерь по нарочни пратеници за разлепяне изъ всички села въ околията. Най-тежка бѣ задачата на Търънския имамъ Мехмедъ Сал. Дервишевъ, който презъ нощьта отиде и се върна до с. Маданъ, само и само и оня край, известенъ като твърдина съ фанатични разбирания, да осъмне съ тая новость въ идейната борба на дружба „Родина“. Задачитѣ си всички куриери бѣха изпълнили най-точно, а сутриньта следъ вечеринката и самиятъ градъ Смоленъ осъмна съ разлепени позиви. Туй, впрочемъ въ града не бѣ много ефектно, понеже на самата вечеринка следъ четенето се пръснаха отъ ржка нѣколко стотинъ екземпляра,

[illegible] още сжщата вечерь се разнесоха и разпространиха срѣдъ населението.

Оставаше да се следи впечатлението и ефектътъ. На първо време всичкото българско мохамеданско население се спотаи и затвори и въ течение на нѣколко дни нищо се не чу или излѣзе на яве, за да се разбере, какво се мисли и крои. Срѣщаха се само тукъ тамъ известнитѣ съ проститѣ схващания мъренци, които си шушукаха нѣщо и пакъ мълкомъ се разминаваха.

— Мѣса да ще се свалятъ фереджисе!
— И менъ тъй са глôда!

Мѣса да ще се свалятъ фереджисе, ми казалъ единъ отъ тѣхъ.

И мене тъй се глôда, отговорилъ другиятъ.

Мнозина пъкъ, виждайки, какъ вървятъ работитѣ и за да не бждатъ изпреварени, бѣха си предварително купили зимни палта за женитѣ, за да имъ сж готови. Слушаха се най-разнообразни схващания и коментарии. Повтори се сжщата работа, както и по време на сваляне на фесоветѣ.

Доде ни дойде отъ Царянъ заповѣдь нема да сваляме фереджисе!

Ще се боримъ, и пакъ нема да даваме да ни смѣнятъ!

Жената е неприкосновена, казва другъ ужъ по-интелигентенъ. Ако смѣе нѣкой, нека ми до[illegible] жената!

Въ туй време постоянно се кжсаха и възстановяваха разлепяванитѣ изъ града „Зовове“. Тая тиха борба и тъй да се каже словесна и печатна

пропаганда продължи цѣлъ месецъ. Виждаше се, какъ полека-лека се усвоява новото схващане и се подготвя почвата за едно съвършено махване на чернитѣ намѣтала. Доколко новитѣ схващания за реформа на облѣклото въ духа на българската му народность занимаваха живо българското мохамеданско общество, се виждаше отъ това, че въ много домове бѣха възникнали взаимни разпри, препирни и даже раздѣла между синъ и баща, мжжъ и жена. Всичко туй значеше, че родинството като идеология се коментира оживено и задълбочено. Черната намѣтка — мехтеньтъ, като последна останка отъ робството, бѣ осждена на безвъзвратно унищожение. Нѣкои си купуваха вмѣсто тѣхъ балтони, но общата маса все още чакаше да се разреши въпросътъ отъ бждещето. По едно време се пустна мълвата, че ще се свалятъ фереджитѣ, но ще се замѣнятъ съ „модерни чаршафи", каквито носятъ циганкитѣ въ Пловдивъ. Членоветѣ на дружба „Родина" подскочиха като ожилени. Мнозина отъ тѣхъ напустнаха работата си, за да се справятъ съ тая мълва. Споровeтѣ и препирнитѣ пламнаха:

— Една дреха, която не е българска, си нѣма мѣстото срѣдъ насъ!

— Всѣки, който защищава старата форма, е врагъ и предатель, казваха тѣ.

Но и противницитѣ въ това време не стоеха мирно.

— Мôскисе викатъ доде нема отъ Царя указъ, нема да се свалятъ фережисе, казвали една група противнички.

— Нема да чѐкате указъ, отговаряли родинкитѣ, това трѣбва ние сами да си го направимъ, та и Царенъ ще го бендиса.

— Нема да хи сваляме, опирали се други, ще са бахтемъ и пакъ нема да хи даваме.

— То оти и женисе станаха „култура", та нема берекетъ, казваха нѣкои.

[illegible]а тѣ оти жѐнисе зôха да ходятъ безъ фе[illegible] [illegible]тва ле летѝ! обясняваха нѣкои фатали[illegible] [illegible]ой като пролѣтьта бѣше влажна и дъж[illegible].

Какъ може да ѝзлеза на пôтенъ бизъ фе[illegible] казвала учудено една фанатичка.

[illegible]а и ти и безъ туй не излазяшъ, ами се [illegible] вжтре като дива, отговорила ѝ съседката [illegible] и ѝ дрънала фереджето.

[illegible] бѣше идейната борба въ цѣлата Смо[illegible] область презъ всичкитѣ дни отъ 27 януарий [illegible] на месецъ май 1940 година. Презъ това [illegible] едно значително число жени усвоиха новитѣ [illegible] и тръгнаха вмѣсто съ фереджета, — съ [illegible] балтони. Отрицателната агитация обаче, как[illegible] [illegible]кога, тъй и сега, не остана безъ плодове. [illegible] отъ тия, които си бѣха купили балтони, [illegible] да ги турятъ, очаквайки да не би да [illegible] и се „развôре" работата. По тоя на[illegible] [illegible], предъ мѣстната действителность, а така [illegible] предъ цѣлата българска общественость и [illegible] се бѣ сложилъ въ най-сериозна фор[illegible] [illegible] разрешение единъ колкото важенъ, толкова [illegible] въпросъ: какъ, и трѣбва ли българ[illegible] мохамеданско население въ Родопския край, [illegible] само опредѣля своя нарадностенъ произ[illegible] [illegible] пжть, да се подпомогне въ неговото въз[illegible] движение и се тури край на всѣкакви [illegible] течения умишлено поддържани въ ми[illegible] [illegible] нашъ общъ позоръ и срамъ. Туй остана [illegible] разрешава отъ само себе си съ течение на [illegible].

[illegible]СКОТО ОБУЧЕНИЕ НА БЪЛГАРСКИТѢ МОХАМЕДАНИ

[illegible] се, че вѣрското обучение на децата [illegible] мохамеданчета въ основнитѣ училища [illegible] миналото, пъкъ и до скоро, е ставало отъ ста[illegible] [illegible] ходжи, които нѣмайки ни най-малка

подготовка или знания, учели децата преди всичко на азбуката на единъ неразбираемъ и за самитѣ тѣхъ езикъ. При тоя начинъ на преподаване, естествено децата нищо не научаваха, и затова и религиозното обучение западаше отъ день на день. Като тъй, яви се нуждата да се въведе една новость въ духа на днешното време, като презъ изтеклата 1939/40 учебна година се назначиха за лектори по вѣроучение лица млади и преди всичко запознати добре съ българския езикъ, на който и започна преподаването. Туй преподаване се зловидѣ на нѣкои, съ по-стари разбирания, българи-мохамедани, като за главенъ недостатъкъ на новитѣ лектори се сочеше това, че не знаели турския езикъ.

— Какôвъ ще е тоя учитель да не знае турски, та ако не друго, да научи децана, барекъ юметана да си подписватъ по турски! бѣха казвали нѣкои.

— „Култураса“ туря ýчителе каквину тѣмъ удисватъ! . . . роптаеха бившитѣ ходжи, останали безъ последователи и срѣди, върху които да оказватъ каквото да е влияние.

— Ние не сме турци и тоя езикъ не ни интересува, отговаряха учителитѣ родинци.

Най-много се радваха децата, че обучението имъ тръгна на ясенъ и разбранъ езикъ. Скоро къмъ това се прибави и учебникъ-молитвеникъ, съставенъ отъ смоленския околийски мюфтия съ български букви и преводъ на нашъ езикъ на всички общеупотрѣбителни молитви.

ОТКРИВАНЕ КУРСЪ ПО МОХАМЕДАНСКО БОГОСЛОВИЕ ВЪ С. РАЙКОВО.

Идея за такова едно училище бѣ дадена още презъ 1932 година отъ видния родопски общественикъ и бившъ народенъ представитель г. Георги Попанастасовъ отъ с. Устово. Въ една своя статия

[illegible] „Родопски прегледъ“ той изтъкна тая нужда [illegible], че за да се постави въ правилна насока [illegible] за българитѣ мохамедани, необходимо е: „Да се преведатъ на български най-важ[illegible] молитви и обреди на мохамедан[illegible] и се систематизиратъ въ специа[illegible] учебникъ по вѣроучение, и всички [illegible] учители да се обучаватъ въ за[illegible]ителенъ специаленъ курсъ и се [illegible]тъ за учители по вѣроучение“*). [illegible]яването на тая идея, обаче, се падна на [illegible] смоленски народенъ представитель запа[illegible] генералъ Каишевъ, който следъ една дълга [illegible] дейность успѣ да възбуди интересъ и [illegible] поддръжка, и курсътъ най-после бе откритъ [illegible] началото на м. януарий 1940 година, като [illegible] при гимназията въ с. Райково, Смоленско.

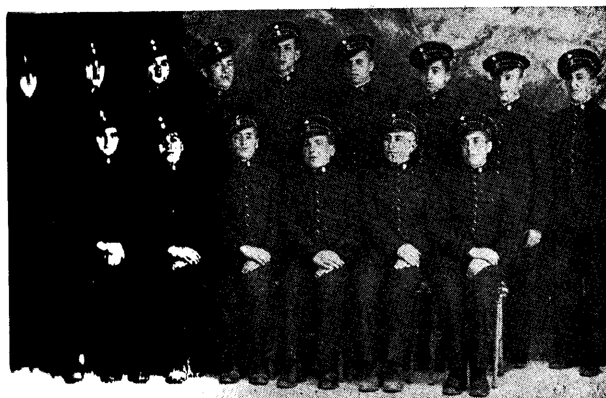

Ученицитѣ отъ богословския мохамедански курсъ въ с. Райково.

*) [illegible] „Родопски прегледъ“ год. IV, София, 1933 г., кн. [illegible]

За наваленъ персоналъ бѣха назначени двама ду-
ши: Бехчетъ Сердаровъ отъ Чепинско за дирек-
торъ, и Мехмедъ Дервишевъ за вѣроучитель. Сер-
даровъ обаче скоро напустна длъжностьта, за д
отбие военната си тегоба, и цѣлата работа остан
върху Дервишевъ. Впоследствие за директоръ дой
де имамъ Мустафа Шарковъ отъ Лъжене, за под
директоръ пенсионерътъ учитель Дим. Софкаровъ
При този ръководенъ съставъ завърши първат
учебна година. Свѣтскитѣ предмети: физика, химия
математика, история, пѣние, география и българск
езикъ се преподаваха отъ учителитѣ отъ мѣстнат
гимназия. Тъй организиранъ богословскиятъ моха
медански курсъ съществува вече две години, като
първата година имаше 16 души ученици, а вторат
31, отъ които въ първия курсъ новоначинаещи 1
души и въ втори 15, тъй като единъ е напусналъ

ТРЕТИ ГОДИШЕНЪ ПРАЗДНИКЪ НА ДРУЖБА „РОДИНА" (1940 г.).

Гергьовденъ е, както се знае, годишниятъ праздникъ на дружба „Родина". До сега тоя день се празднуваше заедно съ българитѣ християни на поляната северно отъ града съ традициоленъ съборъ. Тая година обаче времето се случи дъжделиво и влажно, та не можа да се устрои съборъ на открито. Все пакъ праздникътъ мина съ интересъ и настроение. Предния день, 6 май, родинци наредъ съ всички родолюбиви организации дефилираха въ военния парадъ и бѣха поздравени отъ командира на полка. На площада следъ това въ време на народнитѣ увеселения взеха участие и жени родинки съ съвършено еднакво облѣкло съ това на християнкитѣ. А това значеше, че движението за реформа на облѣклото се затвърдява и възприема охотно. За да се запази традицията, родинци устроиха и обща трапеза съ обичайното печено агне и други домашни ястия. Трапезата сло-

[illegible] салона на къщата на Мехмедъ Ишарлиевъ, [illegible] се бѣха събрали 8—10 семейства, всички на [illegible] мъже и жени, не тъй както правятъ тия съ [illegible] разбирания да бѣгатъ и дѣлятъ же[illegible] при гостуване. Казаха се анекдоти, пѣха се [illegible] и тъй мина третиятъ годишенъ праздникъ на [дру]жба „Родина" съ пожелание до година, при ху[ба]во време, пакъ да се организира по-голѣмъ и [illegible] съборъ на открито.

КРАЙ НА ФЕРЕДЖЕТАТА.

Презъ втората половина на м. май 1940 го[дина] отъ Източна Родопа, Златоградско, дойдоха [инте]ресни сведения, че тамъ акцията по самоволното [сваляне] на фереджетата била въ своя ходъ и ра[illegible] е вече свършена. Мисъльта, че златоград[чани] изпреварватъ смоленци породи силно съревнование. А сведенията се потвърждаваха и допълваха, че освенъ фереджетата, били изхвърлени и носенитѣ тамъ шалвари, което носене пъкъ е съвсемъ [бъл]гарско, и че въ последно време външниятъ [видъ] на населението въ тоя градъ билъ съвършено уеднаквенъ, и нѣмало разлика между българки [хрис]тиянки и българки мохамеданки. Не биваше [С]моленъ да остане по-назадъ. Тукъ, макаръ, че [illegible] бѣха направили реформата, но повсемѣ[стно] и поголовно хвърляне на фереджета все още [нѣ]маше. Периодътъ отъ 27 януарий до края на [май] 1940 г. за Смоленъ бѣше, тъй да се каже, още [illegible]ционенъ, водѣше се само устна агитация и [illegible] увещаваха всички да промѣнятъ дрехитѣ. До [illegible] промѣна не бѣ се още дошло и тия, които [illegible] решаваха да направятъ промѣната, правѣха [illegible] отъ тъпо втиляване, или отъ подхранвана [illegible] отъ нѣкои „бельки са ще размино тая [illegible]". Родинци пъкъ бѣха дали срокъ единъ ме[сецъ], следъ което предупредиха всички, че ще се [взе]матъ и по-решителни мѣрки. Времето течеше и по

всичко личеше че настжпва решительниятъ момент… Най-разпаленитѣ родинци по цѣлъ день се съб… раха, ходѣха изъ кжщитѣ, обмисляха и решавах… какъ да подхванатъ работата. Срѣдъ цѣлото насе… ление се бѣ създало настроение, че се очаква з… повѣдь за хвърляне и днитѣ до опредѣлени… срокъ се броеха. Нетърпението вземаше връх… Точно въ туй време на името на „Родина“ въ См… ленъ се получи единъ пакетъ позиви отъ с. Бѣл… Изворъ, Ардинско, отъ духа и съдържанието н… които се виждаше, че и Ардинската околия е плам… нала. Текстътъ бѣше следния:

ПОЗИВЪ

отъ културно-просвѣтната и благотворителна дружба „РОДИНА“ на българитѣ мохамедани въ с. Бѣлъ-Изворъ, Ардинско

Братя Българи!

Съ настоящия си позивъ ние, организиранит… въ възрожденското движение българи отъ мохаме… данско вѣроизповѣдание, издигаме високо гласъ пред… обществото и свѣта, като искрено и откровено изпо… вѣдваме нашата българска народность.

Ние знаемъ, че кървавиятъ тирански мечъ и без… жалостната властническа ржка ни откжснаха отъ исто… рическото ни произхождение и безжалостно ни при… коваха за вѣчни мжки, мжки на позорната скала на… неопредѣленость, заблудата и слѣпотата. Изостанали… неуки, заблудени, вѣковетѣ ни блъскаха въ скали… ститѣ брѣгове. Унили, ние влачехме двойното роб… ство и тежкия яремъ, белезитѣ, на които още не сж… заздравѣли. Всѣко кжтче, всѣко жгълче, всѣко ка… мжче отъ майката планина е напоено съ сълзи. Всѣка… скала, всѣка долина и кръстопжть свидетелствуват… за нечувана нищета и поругание. Онеправдани, пре… зрѣни и заблудени течеха днитѣ на нашето сжще… ствуване, сковавани въ невежество, фанатизъмъ и… заблуда. Въ неволя течеха днитѣ ни, подхранвани съ… чужди за народа копнежи и идеали, раздухвани отъ… заблудени глупци, блудни синове на своя народъ,

Съзнавайки историческата си принадлежность въ днешнитѣ исторически дни, които изживяваме, ние, възроденитѣ синове на широкопола Родопа, строители на новия животъ на тази измжчена отломка, отправяме настоящия си позивъ къмъ всички културни работници въ този край за помощь.

Подкрепете ни въ нашата борба! Съ огненитѣ си сърдца ние ще изтриемъ една кървава страница отъ историята ни. Съ вашата подкрепа веднажъ завинаги ще унищожимъ заблуждението, ще пръснемъ мрака въ душитѣ и ще разкжсаме за вѣчни времена изкуственитѣ препятствия, които ни раздѣлятъ. Подкрепете ни въ нашата борба, защото тя е свещена и благословена! Подайте ни братска дѣсница, да чуемъ и ние, какъ тупти еднородната кръвь въ жилитѣ ни. Подкрепете ни, нека цѣлиятъ свѣтъ разбере, че ние сме българи, че въ гърдитѣ ни бучи българска сила, че сърдцата ни сж пламнали отъ български чувства. Нѣма срѣдство въ свѣта, което да угаси пламъка на българщината.

Ние сме българи по кръвь, езикъ, нрави и традиции и искаме да се радваме на свободата си, на земята си, държавата си и любимия ни Вождъ. Ние сме българи и искаме да живѣемъ съ копнежитѣ, въжделенията и идеалитѣ на народа си, да се боримъ за тѣхъ, да бранимъ държавата си и мремъ за родината и любимия ни царь Борисъ III, Царь на всички българи. За него ние ще дадемъ кръвьта си, ако потрѣбва, за защита на честьта и родината ни България!

гр. Ардино, 25. IV. 1940 година.

Отъ Дружбата.

Освенъ туй, отъ Ардинско идваха сведения, че всички момичета-ученички отъ основнитѣ училища и прогимназиитѣ сж смѣнили старитѣ шалвари, които носѣли до тогава по подобие на майкитѣ, и се въвѣла съ съдействието на учителитѣ еднаква форма за всички — бѣли престилки.

Следъ всичко туй възбуждението стигна своя връхъ. Нуждата да се проведе решителна акция и въ Смолянско не можеше да се удържи. Нѣмаше защо да се чака. Крайно време бѣше, и настоятелството на „Родина“ обмисли и реши да се почне нова дейность, като се издадатъ пакъ позиви,

тоя пѫть въ форма на хвърчащи листове и предприеме акция, като отъ името на „Родина“ забрани ходенето изъ улицитѣ съ фереджи и бул Тия позивчета, които се реши да бѫдатъ разпр странени още следващия петъченъ день, щѣха имать значение на последно предупреждаване имаха следния видъ и съдържание:

Долу омразнитѣ мехтени и була!
Долу чернитѣ пищимали!
Ние не сме робини на тая земя, а сме свободни българки!
Край на унизителнитѣ знакове отъ робството!

Кръвьта вече говори, всѣки знакъ на теж кото робство е омра зенъ!
Хвърлете мехтенитѣ
Махнете булата!
Край на пищималитѣ
Покажете се разумни и свободни българки

Нѣма вече робство, да нѣма и мехтени!
Първенцитѣ да дадатъ примѣръ!
Въ противенъ случай, тѣ продължаватъ робството надъ народа!

Искаме свѣтлина и култура
Искаме човѣшки обноски и равноправие!
Стига бѣгане и криене
Стига престѫпно невежество!
Да откриемъ лицата си и видимъ свѣта, всички — и млади и стари!
Да не остане нито единъ мехтень, нито едно були
Срамъ за тѣзи, които не се подчинятъ на този народенъ викъ!
Отъ женитѣ
българки мохамеданки

Когато се напечатаха и бѣха готови тѣзи п зивчета, насрочи се общо събрание на настоятел ството и нѣкои по-будни родинци, което се състо въ новата кѫща на председателя Арифъ Бейски гдето бѣха донесени и пакетитѣ отъ печатницат

— Най-после дойде заповѣдь, и отъ утре н татъкъ е забранено да се носятъ фереджи и ме тени, каза рѫководительтъ и отвори единъ пакет

Ураа! Браво! извикаха всички.

Дай Боже! Най-после и това стана! казваха едни.

Аминъ ишелла! казваха други.

Подъ думата „заповѣдь“ се разбираше, че групата „Родина“ вече забранява да се ходи на

Ученички — българо-мохамеданчета отъ с. Диамандово, Бѣлъ-Изворско, съ новитѣ си престилки.

открито по улицитѣ съ мехтени (фереджета) и була. Това трѣбваше да се уяснява на населението, като се използуватъ и Ардинскитѣ позиви, съ които се даваше видъ, че вълната, която е обхванала Златоградъ и Ардино, залива вече и Смоленско.

ДУХОВЕНСТВОТО НА ЧЕЛО.

Сутриньта на 17 май 1940 година цѣлата Смоленска околия осъмна пакъ съ разлепени позиви и афиши, тоя пѫть по-разновидни и разнообразни. Бѣше петъкъ, джумая-гюню, когато цѣлото мохамеданско население се събира въ джамии и месчети за общо кланяне и молитва. По улицитѣ и

джамийската ограда въ Смоленъ сжщо се мѣркаха позивчета. Тоя пжть работата се поде и нареди тъй, че поканата за смѣняне на фереджета мина всецѣло въ ржцетѣ на будното българско мохамеданско духовенство въ града. Нѣколко родинци срещнаха имама.

— Имамъ ефенди! Сега тебе се пада редътъ да си изпълнишъ дълга. Моментътъ е напълно сгоденъ. Съобщи въ джамията следъ служба да се махнатъ мехтенитѣ, та да се свърши веднажъ за винаги съ тоя въпросъ, му казаха тѣ.

— Наистина, много е хубаво, каза имамътъ. Но още по-хубаво ще е, ако това направи мюфтията. Азъ ще го срещна и увещая да каже нѣколко думи.

— Добре! Много добре, му казаха тѣ, може даже и да даде нареждане за цѣлата околия, както подобава на единъ околийски духовенъ началникъ.

Какво бѣха правили по-нататъкъ и какво бѣха говорили имамътъ и мюфтията, не се знае, но къмъ единъ часа следъ обѣдъ въ обичайното време за отпустъ мюфтията спрѣлъ населението, да се не разотива, и се обърналъ съ следнитѣ думи:

Комшуларъ и вие всички братя българи мохамедани!

Както виждате, днесъ пакъ къмъ всички насъ сж отправени позиви за хвърляне на фереджитѣ. Тѣзи позиви сж отъ дружба „Родина", които сж наши хора. Затова азъ, като вашъ духовенъ началникъ, дългъ ми е да кажа на васъ, па да го кажа и на самия мене си, че е дошло време да се тури край на тая небългарска дреха. Затова препоржчвамъ на всички ви, безъ разлика на старо и младо, да се не противите, а въ срокъ отъ десеть дни, считано отъ днесъ, кой какъвто колай намѣри, да смѣни врѫхното облѣкло на женитѣ отъ кжщата си, както това вече мнозина сж го направили. И гледайте, щото въ дадения срокъ да не остане нито единъ мехтенъ и нито едно було! Съ туй свръшвамъ и вѣрвамъ, че ще ме послушате".

Следъ като мюфтията свършилъ, всички на[illegible] вънъ, но нѣкои не се още разотивали. [illegible] се на двора и чакали да излѣзатъ духов[illegible], което значело, че ще има разисквания и [illegible]ния. Несъгласнитѣ съ мнението на мюфтията [illegible] да знаятъ самата сжщность на работата, [illegible] иде, и до каква степень сериозность има [illegible] нареждане.

Ищиме да знаемъ, има ли законъ за тая [illegible] или не? казвали тѣ.

Дай да видимъ окржжното нареждане, [illegible] ефенди, тогава ще смѣнимъ фереджинѣ.

Додѐ не видя отъ царя указъ, нема да [illegible] мехтенене, твърдо отстоявалъ единъ.

Слушали се най-разнообразни мнения и тъл[illegible], като не липсвали викове и ругатни.

Слушайте да ви кажа! намѣсилъ се имамътъ. [illegible] законъ, ами ние, сами, по съвѣсть и съзнание [illegible] да направимъ това. Никой не може да от[illegible] че сме българи по народность, следователно, [illegible] дрехи трѣбва да носимъ.

Оживлението се още повече усилило. Цѣлата [illegible] се раздѣлила на две: еднитѣ, които вече [illegible] направили реформата, минали на страната на [illegible]цитѣ, и другитѣ — затвърдени противници на [illegible] движение, които упорствували и държали [illegible] цена да се запази старото. Тъй се раз[illegible] и еднитѣ, и другитѣ, първитѣ весели и до[illegible] отъ думитѣ на мюфтията, а вторитѣ съ свити [illegible] сърдца, като се разбрало, че не ще [illegible] мирно, а ще търсятъ начинъ и мѣрки за [illegible].

Вечерьта се събрала една група отъ тѣхъ и [illegible] пакъ да питатъ мюфтията:

Ищиме да знаимъ, мюфти ефенди, кой на[illegible] това, „култураса" или даржеваса?

Слушайте да ви кажемъ, отговорилъ имъ [illegible]. Немойте ма нито пита, нема нито да ви

кажемъ, кой го е наредилъ. Ами доде е рано йдете, та вземайте мѣрки и правете това, което всички хора правятъ, то е за обща наша честь и добро.

Отъ това се разбрало, че мюфтията нѣма да имъ каже и главно, че не принадлежи къмъ тѣх[illegible]ното течение. И затова се разотишли обезсърд[illegible]чени, но все пакъ съ видъ, че сж решени да хо[illegible]дятъ, питатъ и „търсятъ края“ на тая работа.

РАЗШИРЕНИЕ ИЗЪ СЕЛАТА.

Съ схващането, че е дошло време да се погребва старото и се дава пжть на новото разбиране и духъ, бѣха заживѣли още отъ началото на пролѣтьта почти всички села въ околията. Усѣщането, че е дошелъ краятъ на мехтенитѣ и булата бѣше общо. Членоветѣ на дружба „Родина“ въ селата бѣха имали амбицията и грижата да обходятъ всички махали и колиби и да не оставятъ нито единъ домъ и нито една кжща безъ нѣколко броя отъ позивчетата.

— Хайде еей, какво чакате? Турското се е вейке свôршило! Смôленъ и Златоградъ хвърлиха фереджитѣ! Вие какво се чудите? Най-сетне ли ще останете? — бѣ казвалъ Ахмедъ Шехмовъ, обикаляйки селата по горното течение на Арда.

— Бреееей, какво време дойде, та станахме и ние бôлгаре! бѣха казвали въ Киселичево.

— Та ние сме си бôлгаре родени, отговаряли младитѣ. Вѣрата си е вѣра, а народностьта — народность. Вѣрата си ние изпълняваме, но и народностьта си пазимъ. Нея преди всичко трѣбва да признаемъ и всички да я съзнаваме.

— То отъ какъ видѣхме, че врить младисе станаха „култура“, свôрши са и тюрклюкетъ, свôрши са и османлъкатъ! — бѣха заключавали въ с. Могилица, дето влиянието на тия съ стари разбирания бѣ още силно, но се прощаваха лека-полека, виждайки, че изгубватъ почвата и опората подъ себе си.

КРАЙ НА РЕШЕТКИТѢ.

Градътъ Смоленъ, както се знае, е единъ [illegible] и много разстланъ градъ. Кжщитѣ сж прѣ[illegible] между дървета и храсти и отдалечъ пред[illegible] разхвърлени дрипи. Особено мохаме[illegible] махали съ своитѣ извехтѣли зидове, по[illegible] и дрипави решетки по тѣхъ представляваха [illegible]ка пустошь. Туй освенъ че придаваше единъ [illegible] видъ на града, но и поставяше въ недо[illegible] всѣки вънщенъ човѣкъ, какви хора живѣ[illegible] тука и защо се криятъ задъ тия решетки. Сж[illegible] още и въ селата въ околията. Главно отъ [illegible]чески съображения за града и да се разху[illegible] околнитѣ квартали намѣри се за умѣстно [illegible] откриятъ всички прозорци, за която цель [illegible] нареждане отъ общината съ биене бара[illegible].

[illegible] тая мѣрка на първо време се вмѣни въ [illegible] на дружба „Родина“. Впоследствие обаче, ко[illegible] се отвориха прозорцитѣ и навлѣзе вжтре слън[illegible], на всички дойде хубаво и бѣха доволни. И [illegible] мѣрка почна съ известно колебание: единиятъ [illegible] напримѣръ свалилъ решеткитѣ отъ своята [illegible] кжща, а другиятъ се още чуди, но като [illegible] нѣколко деня и за да не последватъ глоби, [illegible] подхванаха. Деньтъ 21 юний 1940 г. бѣше [illegible] само съ тая работа и изъ всички махали [illegible] плюсъкъ и шумъ отъ чупене и сваляне [illegible] решетки. Цѣлиятъ градъ изведнажъ, като че [illegible] съвършено новъ видъ, и кжщитѣ, като че [illegible]мѣха, съ отворени прозорци и кьошкове.

ПРЕДЪ НОВЪ МИРОГЛЕДЪ.

[illegible], че въ акцията по хвърляне фереджетата [illegible] начело духовенството, постави въ недоуме[illegible], особено тия, отличаващи се съ про[illegible] разбирания. Но днитѣ минаваха единъ по [illegible] другъ, и срокътъ течеше. Едни купуваха

кърпи, други едноцвѣтни забрадки, трети зим
балтони, макаръ че времето бѣ вече топло и съ
семъ не за балтонъ, но работата се доведе
тамъ, че следъ уречения отъ мюфтията срокъ н
коя жена не излѣзе вече на улицата съ фереди
или було. Сега пъкъ се изпадна въ друга кра
ность. Мнозина, неразбрали, какъ да се обличат
разкжсваха отпредъ фереджатата си и безъ н
каква друга промѣна, така тръгваха изъ улицит

— Ей ма! нѣ са открихъ, казваха тѣ.

Други пъкъ бѣха боядисали старитѣ си бул
въ тъмни и недотамъ красиви цвѣтове, забулили
по стария начинъ, че приличаха или на плашил
или на жени въ дълбокъ трауръ. Това бѣше
маневра, да не би мюфтията да отмѣни заповѣдьт
си. По тоя случай ставаха разправии и обяснени
съ родинци, понеже тия жени наистина приличах
на плашила.

— Какво са сте забулили та мѣсате дишер
лôци, казваха тѣ и имъ сочеха чернитѣ була. Ил
си турите дрехи като за свѣта, или се махайте от
улицата.

— Намъ не ни е бáлно за друго, ами òт
да не каже даржеваса да фарлимъ фереджисе, ам
го ище „култураса" ! — казваха женитѣ.

— Нема какво да чекаме държавата! Това с
е наша работа, отговаряха родинци. Вие сами с
правите робини и съ назадничавъ духъ, като но
сите това облѣкло.

— Щомъ е тъй, нема да пускамъ женана д
се покаже отъ вратана на вôнъ! Вôтре ще сиди
и нема да хи дамъ да свали фереджено! Тъй бѣ
казвалъ единъ мѣстенъ фанатикъ, който се отли
чава съ суровия си нравъ и третираше женската си
челядь наистина като сжщински робини.

Съ туй, обаче, не спираше работата. Рефор
мата на облѣклото вървѣше планомѣрно и си
стемно съ видимо задоволство срѣдъ младитѣ. Най-

голѣмо недоумѣние пораждаше мюфтията съ своето
открито становище въ полза на „Родина". Нѣколко
жени бѣха отишли въ кжщата му да питатъ жена му:

— Мюфтийку мари! Истина ли мюфтиена са
е писалъ „култура" и е сталалъ бôлгаринъ?

— Че ние си сме вритъ бôлгаре, казала мюф-
тийката, пъкъ дали са е писалъ „култура", не
знамъ.

Но най-интересна картина представляваха
младитѣ жени и момичетата, които предстоеха да
бждатъ забулени. Всички тѣ вече никакъ не се
забулиха по стария редъ и ведно съ открититѣ жени
казаха:

— На рай да му е душôта на тоя, дето изми-
сли „култураса"!

— До сега сме ние живѣли не като люде, ами
като хайване! . . .

Интересътъ и настроението къмъ новото ра-
стѣше и се задълбочаваше.

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ.

Но и тоя пжть акцията не мина безъ про-
тивно действие. То дойде отъ тамъ, отдето никой
не очакваше. Намѣриха се, и то българи християни,
нѣкои отъ които за съжаление и съ висше образо-
вание, които за користь или други нѣкои съображе-
ния, безъ да вникнатъ въ сжщностьта на работата
и обмислятъ последствията, послужиха за морална
подкрепа на противното течение. Нѣкои отидоха
до тамъ, че открито заблуждаваха проститѣ бъл-
гари мохамедани, че тая работа е само на дружба
„Родина", че нѣма сериозно нареждание, да се не
боятъ отъ акцията, да си пазятъ фереджетата и
булата и т. н. и че ако стане нужда, държавата
ще защищава тѣхъ именно, поддръжницитѣ на ста-
рото. На това внушение се подадоха всички про-
стинци и се дойде до едно положение, че на
[illegible] юний 1940 година сутриньта, като по даденъ

знакъ, всички почти жени си възстановиха фереджетата. Цѣлиятъ градъ бѣ почернѣлъ отъ фереджи. Противното течение се отдаде на тържество и ликувание.

— Чухте ли марии, дошла е заповѣдь да се носятъ фереджитѣ!

— По радиото казали, че са вращатъ мехтенитѣ! — казвали нѣкои за по-голѣма увѣреность.

— Сичката работа била само отъ „култураса", пъкъ даржеваса хаберъ си е немала!

— Царянъ е крôтилъ и вратилъ за ейсее, десу фôрлятъ фережисе!...

— Царицана са е карала и викала: „Помакинитѣ да си носять булата"! добавяли нѣкои.

Тия работи поставяха въ недоумение и много родинци, които се чудѣха и маеха, какво да правятъ. Тѣ се питаха: „нима е възможно да има такова едно нареждане?"

— За резилъ станахме, бай Петре! срещнаха нѣкои отъ тѣхъ Петъръ Мариновъ и го канѣха на събрание за обмисляне, какво да се прави.

— По-добре е да се изтрепемъ, но не бива да се връщатъ мехтенитѣ, казваха други.

— А бе цѣлиятъ животъ върви напредъ, та срамъ и позоръ за насъ да се връщаме назадъ — горещѣше се председательтъ Арифъ Бейски.

— Недейте се тревожи, успокоява ги Мариновъ, това сѫ само залъгалки, а гледайте имъ сеира следъ нѣкой день!

Наистина, никаква заповѣдь нѣмаше за връщане на фереджетата, и родинци почнаха да търсятъ подбудителитѣ на тая пакостна мълва. Създаде се моментъ, въ който и най-кроткитѣ отъ тѣхъ бѣха тъй много възбудени, а по-буйнитѣ бѣха просто вбѣсени, като се приготвяха за най-крайни мѣрки срещу смутителитѣ и проводницитѣ на тая противна агитация, но накрай наддѣлѣ благоразумието, като на събранието се реши, да се

[illegible]проведе веднага една нова, но легална и реши[illegible] акция за свършване веднажъ завинаги съ [illegible]какви була и мехтени.

„БѢГАЙТЕ, КУЛТУРАТА ИДЕ!"

Лѣтото на 1940 година, както се каза, бѣ дъж[illegible] и влажно, та не даде възможность на об[illegible] работници да хванатъ каква да е по-трайна [illegible]. Най много такива работници имаше друж[illegible] подпредседатель Ахмедъ Хусковъ, който [illegible]щия день на възстановяване фереджетата [illegible] въ събранието на настоятелството и каза:

То се е видѣло, че това лѣто работа нѣма [illegible] хване. Отпущамъ моитѣ работници, всички [illegible] двадесеть души и още днесъ да обградимъ [illegible] и изкѫсаме всички, които сѫ турили фередж[illegible] и тестемели!

Дадено! Свършено!

Ще ги очистимъ всички! развикаха се ра[illegible]цитѣ, повечето отъ които бѣха членове на „[illegible]".

Само кротко, брееей! Гледайте да не ста[illegible] смѣхъ, напѫтиха ги по-умѣренитѣ. Защото, [illegible] каквато и да е волность, ако си позволите ще [illegible]ряте лично!

Нѣма да се осрамотимъ, — казва самоувѣ[illegible] Хусковъ. Бѫдете спокойни. Азъ съмъ старъ [illegible]цай и знамъ, какъ да действувамъ. . .

Следъ туй той ги бѣ организиралъ, раздѣ[illegible] града на квартали и на групи, и по обѣдъ, [illegible] день, градътъ бѣше заприщенъ отъ всички [illegible]. Най-интересното и драматичното въ бор[illegible] почна сега. Повечето жени зарадвани, че „имъ [illegible]рнали мехтенитѣ" и се отмѣня мюфтиювата [illegible]дъ, се били облѣкли съ нови фереджи, за[illegible] се и съ съвсемъ нови тестемели и свобод[illegible]или на работа изъ градинитѣ и пѫтищата. [illegible] и ликуване изпълни града. Туй настроение

обаче имъ продължи много за кжсо. Като изъ не-
видѣлица почнали да изскачатъ отъ разни посо-
родинци и да налитатъ презъ плетоветѣ и ги пре-
дупреждаватъ или да се прибератъ и свалятъ мех-
тенитѣ, или ще имъ ги скжсатъ. Още съ самото
появяване на групитѣ, които бѣха известни на цѣ-
лия градъ, настжпила паника.

— Бѣгайте, марии! Културата иде, — разпис-
кали се нѣкои жени отъ горната махала.

— Крите са бôрже, пущини, културата ще ва-
фати! — развикали се други.

За единъ часъ всичко отново сѐ изпокри. Ви-
кътъ и мълвата стихнаха. „Културата“ се предста-
вляваше като нѣкоя вълна, която неумолимо за-
лива всичко старо и назадничаво. Надали нѣкога
тая дума, тъй на мѣсто би попаднала, за да се из-
рази съ нея новото, свободата, възраждането, предъ
което съ страхъ бѣгатъ и се криятъ предразсждъци
и старо и отживѣло, както сега.

Инакъ групитѣ бѣха действували много умно и
тактично. Всѣка срещнатата жена вежливо бѣ спирана
и предупреждавана или да смѣни фереджето или
за другъ пжть ще и бжде скжсано. Разбрало се, че
повечето отъ тѣхъ били жертва на зловредната аги-
тация и че въпрѣки волята си били ги облѣкли. Нѣ-
кои отъ тѣхъ сами си сваляли фереджетата и още
предъ очитѣ на родинци сами ги скжсвали. Една
жена пъкъ останала незабелязана въ единъ дворъ,
но за да покаже своитѣ чувства, сама се качила
на стобора предъ кжщата и извикала къмъ групата:

— Ей ма, гльôдайте!. Сама си го скôцвамъ и
нема вейке да нося feredже, следъ което накж-
сала на парчета мехтена си и го хвърлила извънъ
оградата.

Цѣлиятъ градъ се бѣше обърналъ въ слухъ.
Всички млади жени тържествуваха. Смутени оста-
наха само старитѣ и тѣзи, които бѣха известни
като заклети противници.

Групитѣ кръстосваха изъ града, и резултатитѣ
навсѣкжде бѣха задоволителни. Имало бѣ малко
препирни и разправии и само единъ случай на сби-
ване, и то съ главния ржководитель на акцията, Ахмедъ Ху-
сеинъ, чиято група бѣ счепкала съ нѣколко противници
въ ливадитѣ на отсрещната страна на града. Тамъ препирнята се преобърна
въ кавга, наближиха се и се нагарваниса-
ха едни други и въ скоро време всички
борящи се заприлициха на едно кълбо
или лавина, като се мачкаха и мѣстѣха изъ
ливадитѣ отъ едно мѣсто на друго. А
цѣлото празднично смоленско
гражданство гледаше това отъ площада предъ
читалището.

„Бѣгайте! Културата иде!“

До вечерьта всичко бѣ очистено и се възстанови стариятъ редъ. Нѣмаше вече нито едно
фередже, и нито едно було. Слушаха се само коментарии, които не стихнаха дълго време следъ това.

Отъ тоя день нататъкъ вече се не видѣ да
носятъ фереджета не само въ Смоленско, но и
въ съседнитѣ родопски околии. Вмѣсто фереджето установи се едно чудно хубаво българско народно облѣкло, очистено отъ всѣкакви чуждици
както въ начина на обличането, така и въ буленето.

Тъй се свърши съ тоя последенъ знакъ отъ
робството и се освободиха отъ гнетъ и тормозъ

женитѣ въ цѣлия Родопски край, които, вѣрни на българския си духъ и народность, тръгнаха къ по-свѣтли бѫднини, подобно на всички свои сест българкитѣ християнки.

Българинъ мохамеданинъ съ жена си въ ново облѣкло.

РАЗШИРЕНИЕ ВЪ СЕЛАТА

Съ всички тия свои действия дружба „Родин си бѣше извоювала мѣсто всрѣдъ мѣстната общ ственость и всички срѣди следѣха съ живъ инт ресъ нейнитѣ проявления. Отъ съседнитѣ села околии съ получаваха писма и питания, идваха специални пратеници, за да видятъ, какъ се де ствува, та да направятъ и тѣ сѫщото. Туй знач ше, че тя като идея и дѣло, се оглжбява все п вече и повече и, родинството като нѣкоя топ вълна залива все по-широко и по-широко цѣл Срѣднородопски край. През течение на месеци юний и юлий бѣха хвърлени фереджетата и въ Д винска околия. Първо това бѣ станало въ села Беденъ, Брезе и Настенъ. Деятели тамъ сж млад

житѣ, на чело съ Ибраимъ Ахмедовъ Имецки отъ с. Беденъ, отъ който до редакцията на „Сборникъ Родина“ се получи следната дописка:

„Какъ смѣни българката мохамеданка фереджето съ българска народна носия въ с. Беденъ, Девинско.

Това бѣше презъ месецитѣ юний и юлий 1940 година. Когато получихме позивитѣ отъ българската мохамеданска културна дружба „Родина“ въ гр. Смоленъ, нареди се да бѫдатъ разлепени изъ цѣлото ни село: въ заведенията, кѫщитѣ, чешмитѣ, дори и по плетищата. Мнозина недоумяваха за тѣзи позиви и се питаха: „Брей, какви ли са асей книги?“ Женитѣ пъкъ, като ходѣха по чешмитѣ да наливатъ вода, и понеже повечето сж неграмотни, караха децата да имъ ги прочитатъ. Децата ги четѣха и най после казваха, че сж издадени отъ жени българки мохамеданки, на което се още повече учудваха, като виждаха че има отъ тѣхъ по-културни жени. Отначало недоумѣваха, но после се разбра, пъкъ и бихме барабанъ въ всички махали женитѣ да хвърлятъ фереджетата, да махнатъ булата и замѣнятъ всичко съ българска народна носия, която днеска е едно второ слънце за насъ. Това разтревожи нѣкои, но много отъ тѣхъ още сѫщия день хвърлиха яшмацитѣ и фереджитѣ. По-буднитѣ младежи още тая седмица купиха на булкитѣ си нови облѣкла. Първитѣ отъ тѣхъ сж: Османъ А. Настанлиевъ, Нури Байр. Чуренски, Шабанъ Имецки, Ферадъ Хамидовъ, Джамалъ Халиловъ и още много други. Нѣкои пъкъ продължаваха да си ходятъ по старому, като бѣха хвърлили само яшмацитѣ и фесоветѣ. Следъ единъ месецъ отъ разлепянето на позивитѣ, бѣхме наредили да стане общо събрание въ училището, дето щѣше да имъ говори имамътъ и обясни, какво да правятъ. Свикването пакъ стана съ барабанъ. То бѣше на 17 юлий 1940 г. Презъ тѣзи дни бѣха си въ отпускъ и войницитѣ. Сбирането почна отъ долната махала, като най-напредъ тръгна войникътъ Ибраимъ Имецки съ булката си и сестра си, следъ него Ибраимъ Халиловъ отъ горната махала, сѫщо съ булката си и туй като видѣха другитѣ, всички тръгнаха, мжже и жени и се събраха. Недойдоха само най-старитѣ и нѣкои противници, които казваха: „Да вървятъ младиse, ние ще идимъ най-сетне„. Накрай и тѣ дойдоха и имамътъ Ибраимъ Имамовъ откри събранието съ следнитѣ думи:

— Драги мжже и жени, българи мохамедани. Отдавна се говори срѣдъ насъ за културно издигане и

нуждата да тръгнемъ по пжтя на нашето българско народностно опредѣляне. Обаче, отъ васъ нѣкои не обръщатъ внимание на това. Затова ви събрахме всички тукъ, за да ви кажемъ, че никой не бива да се противи и отсега нататъкъ всички фереджи и ящмаци, които сж останали отъ робството, да се хвърлятъ и се замѣнятъ съ българска народна носия. Булене и криене вече да нѣма! Не бива ние да се дѣлимъ по тоя начинъ отъ нашитѣ братя, българитѣ християни. Нищо не ни прѣчи, че изповѣдваме мохамеданската религия. Вѣрата си е вѣра, а народностьта — народность. Пъкъ ясно е за всички насъ, че ние сме по народность българи. Затова трѣбва дружно и всички да тръгнемъ заедно съ нашитѣ братя българи християни, за да не бждемъ подбутвани и ругани, а рамо до рамо да вървимъ къмъ общитѣ ни желания, за да излѣземъ и ние на бѣлъ·день. Да работимъ общо и дружно всички за нашата държава, за нашия Царь и Родина.

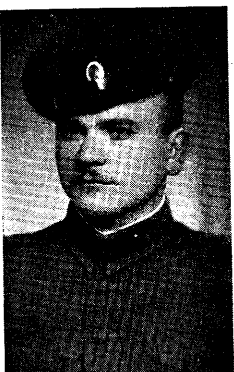

Ибраимъ А. Имецки

Следъ туй се разискваше за общата дейность и нуждата никой да се не дѣли при общото течение. Пригoтви се да говори и Османъ Ферадовъ Хамидовъ, но понеже почнаха да се разотиватъ, той остави за другъ пжть. Всички младежи, заедно съ женитѣ си, общо и радостно си отидоха по домоветѣ. Групи по групи изъ селото, жени и момичета, се движеха съ пламнали отъ радость сърдца, че за пръвъ пжть бѣха ходили на събрание и се видѣха така общо и открито. Само нѣкои стари жени се още загрѫщаха и булѣха. Отъ този день бѣше вече ясно, кои желаеха да бждатъ открити и кои не. Имаше на стотѣ четири или петь старици, които не желаеха. Обаче, съ четири и петь камъка кжща не може да се гради, затова нищо не можеше вече да прѣчи на дейцитѣ. Радвамъ се, че днеска българката мохамеданка въ Девинско осъмва на бѣлъ день и се чувствува напълно свободна, както всички хора.

Ибраимъ А. Имецки, с. Беденъ.

А Османъ Фер. Хамидовъ по сжщия случай

„Като гледахъ, какъ нѣкои жени се чудѣха и мислѣха, какво ли да правятъ и не смѣеха открито да се радватъ, както това правѣха вече всички младежи, помислѣхъ си и идѣше ми да извикамъ.

О, неразумни! Нима смѣтате, че фереджето ще ви донесе нѣщо? Нима фесътъ не е изгубилъ вече всѣкакво значение? Нима буленето не тежи повече на васъ? Горко вамъ заблудени! Нима вие съ дрехитѣ искате да криете своята българска народность? Това е измама и лъжа! Нашата вѣра е арабска и ако смѣтаме, че тя ни опредѣля какви сме, то би трѣбвало да сме араби! Не трѣбва да се мисли, че въ формата се състои вѣрата, и че тя налага да се носятъ фереджи и фесове. Това не е вѣрно, защото никой не се е родилъ съ фесъ или фереджe! Въ днешно време и при свѣтлината на нашата българска народность, да се носи фереджe, значи да се поддържа единъ знакъ на робство, знакъ на мжка и скръбь. Какво ни прѣчи да ги захвърлимъ? Вие не сте робини, а свободни българки. Защо си натрапвате още тия робски символи. Особено ние, по-младитѣ, трѣбва да събудимъ заспалитѣ съвѣсти на нашитѣ съвѣрци и да имъ кажемъ, че ние не сме турци, а свободни българи, живѣемъ въ своя свободна държава и нищо не ни прѣчи да се ползуваме отъ облагитѣ на тая свобода, която сме чакали цѣли петстотинъ години! И сега, когато е изгрѣла свободата на нашата хубава земя, ние не бива да не я използуваме. Тоя день, когато цѣлиятъ Родопски край сваля последнитѣ останки отъ робството, трѣбва да го посрещнемъ като день на радость и да бжде той светъ праздникъ за насъ".

Османъ Ф. Хамидовъ.

с. Беденъ. **Османъ Фер. Хамидовъ,**
ученикъ Пловд. мжжка гимназия.

с. Търънъ, Смоленско. Отъ тамъ се полу
следната дописка отъ имама Мехмедъ Сал. Д
вишевъ:

Следъ като се свърши въ фесоветѣ и кюляфи
които бѣха замѣнени съ родна българска шапка, п
на да се работи за премахване на булата и мех
нитѣ на женитѣ. „Зовътъ къмъ женитѣ“ отъ Смол
ската дружба „Родина“, секция на женитѣ, бѣше р
лепенъ по всички села, въ това число и нашето.
идея почна да се развива нормално. За съжален
обаче, намѣриха се нѣкои въ нашето село, които
приеха това доброволно, защото не е лесно за за
равѣлия и фанатизиранъ мохамеданинъ да пустне
свобода своята съпруга, майка или дъщеря. Вто
пжть се пустнаха хвърчащи листове за тази цель
азъ взехъ участие въ разпространението имъ въ с.
Търънъ, Срѣдногорци и Маданъ. Това изпълнихъ
всичкото си желание и радость. За пръвъ пжть вс
ки жени по отдѣлно бѣха предупредени отъ Реси
С. Чаушевъ да смѣнять фереджетата, и тѣ се п
чиниха, но скоро поради, една зловредна агитац
почнаха да си ги възстановяватъ. Затова на 17
густъ 1940 г. бѣхме принудени да съберемъ всич
жени отъ Търънския районъ въ училището, дето и
говорихъ и убедително настояхъ, тъй като нѣма в
робство, да нѣма и мехтени. Отъ тоя день не се мѣр
нито една жена съ було или мехтенъ. Следъ вре
обаче, пакъ се намѣриха хора и то на отговор
мѣста, които допринасяха за копрометира
на тая мѣрка, последствията отъ това още прод
жаватъ. При все това родинското движение въ
Търънъ се провежда и закрепва, независимо про
водействията. Деятели тукъ сж: Махмудъ х. Идризо
Салимехмедъ Шевкетовъ, Расимъ Сал. Чаушевъ
много други, женитѣ на които сж облѣчени въ б
гарска народна носия и тъй убеждаватъ и свои
сестри и сродници да направятъ сжщото“.

с. Райково. Туй село е най-близко до
Смоленъ. И то не остана на страна отъ родинско
движение. За всичко то се влияе и взема примѣ
отъ Смоленъ, Тамошнитѣ младежи, макаръ и п
малко, но бѣха съ амбицията да не останатъ п
назадъ. Едновременно съ смоленци и тѣ напечат
ха хвърчащи позиви и нѣколко деня държеха

щрезъ цѣлата мохамеданска махала, докато се на
ложатъ на упорствуващитѣ за промѣната. Съдър
жанието на позивитѣ имъ бѣ следното:

1. Предупредени сте, че мехтени и була нѣма да се носятъ. Нѣкои още не сж направили това, а тѣзи, които сж ги прекроили и боядисали, приличатъ на плашила.

Отъ днесъ нататъкъ вече никой да не носи мехтени и була!

Хвърлете всичко черно и си турете открита забрадка!

2. Още ли не сте хвърлили мехтенитѣ?
Какво чакате? Други хора ли да ги хвърлятъ?

3. Драги братя и сестри!
Мнозина отъ васъ казватъ, че не могатъ да си купятъ балтони и рокли. Това е лъжа, нищо не може да ни оправдае, защото всѣка жена, както си ходи вкжщи съ рокля или фуста, може да излиза и вънъ и навсѣкжде.

РОДИНСКА СБИРКА ВЪ ГР. СМОЛЕНЪ.

Задълбочаването на родинскитѣ идеи въ бъл
гарскитѣ мохамедански срѣди ставаше отъ день
на день по-голѣмо. Градътъ Смоленъ се бѣ про
чулъ и славѣше едва ли не, като мѣсто на нѣкакво
поклонение, и отъ всички села идваха люде за
сведения и напжтствия. Нуждата отъ еднаквость
въ схващанията и съвмѣстна ориентировка пред
ница да се устрои една сбирка на по-първитѣ
деятели отъ околитята, която се състоя на 16 юний
1940 г. въ гр. Смоленъ. Отъ селата: Смилянъ, Мо
гилица, Киселичево и др. бѣха дошли повече отъ
петдесеть души родинци. Събранието се състоя въ
дома на председателя Арифъ Бейски. Подигна се
въпросътъ, че мнозина противници спекулиратъ съ
името на „Родина“, като мълвятъ, че съ признава
не на българската народностъ българитѣ мохаме
дани си промѣнятъ вѣрата. Председательтъ Арифъ
Бейски обстойно обясни несъстоятелностьта на тия
слухове, като заключи, че, „нашата държава не

се бърка никому на вѣрата, а има преди всич
нужда отъ българи, независимо отъ какво изпов
дание сѫ тѣ. Българскиятъ народъ въ миналото
прекаралъ и езичество, и християнство, и секта
ство, и мохамеданство, каквито сме ние, но н
родътъ си е останалъ единъ и сѫщъ, — българи
Смилянскиятъ представитель Яшаръ Делиеминов
наблегна на това, че не бива да се подаватъ бъ
гаритѣ мохамедани на такива слухове, а най-сер
озно да се замислятъ за собствената си участ
„Останали сме, каза той, много назадъ отъ наши
братя, българитѣ християни! Дори циганитѣ с
отищли по-нататъкъ отъ насъ! Трѣбва да вземем
мѣрки и да догонимъ българитѣ християни, да
изравнимъ съ тѣхъ, да станемъ едно и съ общ
усилия да заработимъ за родината и държавата
Христо Таневъ отъ с. Смилянъ каза: „Голѣма
задачата и велико е дѣлото на дружба „Родина
което трѣбва да намѣри широка подкрепа у бъ
гаритѣ християни. Тѣ сѫ по-издигнати и по-по
готвени, затова и подкрепата имъ ще бѫде мно
ценна и полезна. Ние, християнитѣ, трѣбва да д
демъ примѣръ на нови отношения между бълг
ритѣ въ Родопския край. Азъ трѣбва да чувств
вамъ като братъ българина мохамеданинъ, моя
жена да чувствува като сестра приятелката си м
хамеданка и т. н.“ Представительтъ на с. Могил
ца, г. Мохамедъ Абдулаховъ, разви много важ
и ценни мисли. Той каза, че „днесъ всички наро
се обединяватъ не споредъ вѣрата, която изп
вѣдватъ, а споредъ кръвьта, езика, общия прои
ходъ и общитѣ интереси, които ги свързват
Днесъ всѣка народность се стреми да се запа
такава, каквато е по рождение, и прочиства вси
ко чуждо, което би я опетнило и ѝ прѣчи за пр
вилното развитие. Слѣпци сѫ още ония, които
могатъ да направятъ разлика между народность
религия, и които живѣятъ съ голѣмото заблужд

..., че съ мохамеданството сме се отдѣлили отъ
българската ни народность. Даже въ една Турция
... се прави най-голѣма разлика между народ-
... и религия, и безъ на вземаме примѣръ отъ
..., по азъ ще кажа докѫде е отишла тя въ
народностното си прочистване, независимо вѣритѣ.
... имъ управници захвърлиха своитѣ вѣрски
имена и си поставиха народностни такива, като
..., Инюню и др. Следователно, нищо престѫпно
... никому да се не зловиди, ако и ние, бъл-
гари ... мохамедани, си усвоимъ български народ-
... имена. Трѣбва да обмислимъ това, да осми-
слимъ нашия животъ и борба и да направимъ
... заключения. Ний, Родинци, трѣбва да пазимъ
... нашата българска народность и идея и съ
... животъ и действия да служимъ за примѣръ
на всички“. Накрай говори учительтъ пенсионеръ
Димитъръ Карамандкуковъ, който наблегна на пра-
... на всичко изказано, следъ което събранитѣ
... разотидоха, ободрени и затвърдени още повече
въ своитѣ схващания. Всичко туй, което се говори
... на тая родинска сбирка, идѣше да пока-
же, какви важни задачи предстоятъ, и колко е не-
обходима нашата общественость и държавность да
вземать по-дейно участие въ уредбата, живота и
просвѣтната работа срѣдъ българитѣ мохамедани.

СЪБОРЪ ВЪ С. СМИЛЯНЪ.

Едно интересно и отъ обществено значение
проявление на родинство стана въ началото на м.
... 1940 г. въ с. Смилянъ, което село се слави
... будно и природно интелигентно население. Хра-
мовиятъ праздникъ на тамошнитѣ християни е „Св.
...“, който день решили да отпразднуватъ, като
... праздникъ, и мѣстнитѣ родинци. По тоя слу-
чай ... бѣха организирали, поканили гости и офи-
циални лица, и тоя день мина въ едно тържество
на ... чисто единение и братство между българи-

тѣ отъ двѣтѣ изповѣдания. Гостуващата войско часть и музика устроиха парадъ, въ който маниф стираха всички родолюбиви българи, въ това чис и родинци ведно съ женитѣ си. А бѣха се събра повече отъ сто българки мохамеданки, които т день пръвъ пжть бѣха хвърлили мехтенитѣ и б лата. Радостьта имъ бѣ безкрайна. Повечето о тѣхъ за първи пжть виждаха и военна музик пъкъ и толкова много хора събрани наедно. П тоя случай пламенно говори г. Пор. Недѣлков единъ отъ най-добритѣ деятели и безрезервен защитникъ на историческата правда въ полза н българитѣ мохамедани. Следъ това бѣ сложен обща народна трапеза, пѣха се пѣсни, свириха народни мелодии и се размѣниха чувства и мисл които дълго време ще се помнятъ отъ мѣстнит дейци и население. По време на речитѣ првъ г вори г. Христо Таневъ, отъ с. Смилянъ, който ме ду другото каза:

Драги българи и българки, мохамедани и христиан Въ историята на българския народъ е имало сла ни моменти, които сж очертавали силата и могжщ ството на българския духъ. Днешниятъ день ще ост не паметенъ за васъ, драги родинци, защото вие м нифестирахте пламъка, който и империята на сул нитѣ не можа да угаси. Вашето народностно чувст извиква дълбока почить и вие всички заслужава похвала и пълно братско зачитане. Върнете смѣ изъ поетия пжть! За величието на общия българс духъ, общия езикъ между насъ, общия битъ и свѣтли бждници на родината ни. Да бжде и пребж дружба „Родина" за славата на нашия народъ България!"

Втори говори смилянскиятъ деятель на друж ба „Родина", г. Яшаръ Делиеминовъ, който каз

Драги братя, българи и българки,

Окрилени отъ свѣтлината на българския дух който кжса веригитѣ на заблудата у насъ, духа н Паисия, Христо Ботева и многото още възрожденц днесъ българинътъ мохамеданинъ и мохамеданка м

же да се гордѣе, че празднува своето пробуждане и народностно осъзнаване. Преминалъ мрачни епохи презъ време на петвѣковното ни робство, преследванъ жестоко и подценяванъ, той успѣ да запази най-скжпия свой даръ, най-скжпото си народностно доказателство, езика и бита, съ които днесъ се прогонватъ figкътъ и заблуждението. Вѣрни синове на своята българска народность, на своята свещена българска земя, българитѣ мохамедани представляватъ едно неразривно общо съ братята си българи християни. за изграждането на общитѣ добродетели, съ които ще работимъ подъ знака на новитѣ чувства за общо добро и величието на родината ни".

Третиятъ говоритель, г. Дим. Василевъ, директоръ на прогимназията въ с. Арда, наблегна, че днесъ въ коритото на горна Арда ставатъ нашенни исторически събития. Една голѣма часть отъ българската народностна общность излиза отъ духовното мъртвило и възкръсва за новъ животъ и нова борба. Единъ старъ споменъ за братство, една кръвь и чувства се събуждатъ въ българскитѣ долини на горна Арда, и отъ върха на Кома и Карлъка се слива въ общия духъ на единение, сплотеность и обичь между всички българи въ Родопа. Следъ него взе думата една млада жена българка мохамеданка отъ с. Арда, която съ чувство и гордость подчерта ползата отъ решителната постжпка на своитѣ съвѣрки, хвърлили фереджета и була, съ което настжпва и за тѣхъ спасение и свѣтли дни, като прикани всички да ги хвърлятъ и залитятъ всѣкакъвъ споменъ отъ робството. Тия й думи бѣха съпроводени съ бурни ржкоплѣскания и възторгъ. Подиръ нея взе думата председательтъ на дружба „Родина" въ гр. Смоленъ, г. Арифъ Бойски, който въ общи думи каза:

Драги братя и сънародници! Днесъ е праздникъ на всички българи отъ горното течение на Арда. Българитѣ християни празднуватъ Св. Спасъ — спасението отъ своето езическо заблуждение преди вѣкове, а ние, мохамеданитѣ, празднуваме спасението отъ старитѣ заблуждения и невежество. Праздникъ

на народно пробуждане и възраждане! Ние сме о[…] бено щастливи да виждаме, какъ нашето дѣло, […]лото на дружба „Родина", расте и крепне всѣки де[…] Следъ голѣмата победа на родинци съ махването[…] фесоветѣ въ цѣлата Смоленска область, днесъ […] празднуваме още една, нова и по-голѣма побе[…] хвърлянето на мехтенитѣ и булата отъ нашитѣ же[…] и сестри. Вѣрна на своитѣ задачи дружба „Роди[…] ще продължава да се бори за премахване още […] всички чужди елементи въ живота и духа на туй […]селение. Защото и ние сме българи, и нашитѣ же[…] сж българки, и тѣ иматъ право да живѣятъ въ с[…]бода и равноправие, каквито се полагатъ отъ ново[…] време и животъ. Нека кажемъ още и това, че […] хвърлянето на фесоветѣ и фереджитѣ не се свърш[…] нашата работа, туй не е край, а само начало за […]дителската дейность. Има да се изкореняватъ о[…] много заблуждения и предразсждъци, които прѣч[…] на просвѣтата и духовното издигане на българ[…] мохамедани. Тъй ще се установятъ едни всеобщи[…] нови отношения и редъ между българитѣ отъ дв[…] изповѣдания въ Родопския край, за общо добрува[…] и напредъкъ.

Следъ него взе думата мѣстниятъ енорийс[…] свещеникъ, протоиерей Никола Маноловъ, с[…]жащъ въ с. Чокманово, дошелъ нарочно за съб[…]ра, който каза следнитѣ знаменателни и дълбо[…] поучителни думи:

Драги братя и сестри,

Днесъ, когато християнскиятъ свѣтъ празднува […]ликото събитие изъ живота на Исуса Христа, Не[…]вото славно Възнесение, и ние се събрахме да пра[…]нуваме храмовия праздникъ на мѣстната църк[…] Радостьта ни е голѣма, но тя става още по-голѣ[…] поради това, че и вие, нашитѣ братя и сестри, б[…]гари мохамедани и мохамеданки, заедно съ на[…] празднувате праздника на своето възраждане, опо[…]няне и пробуждане, праздника за народностно о[…]знаване, което събитие радва не само насъ, мѣстни[…] българи християни, но и цѣлия ни народъ. Голѣ[…] значение има днешниятъ праздникъ за смилянци. […]дость до сълзи прониква въ всички сърдца, че дне[…] сме събрани на обща братска трапеза, българи[…] българки, християни и мохамедани, за да засви[…]телствуваме нашата братска обичь и кръвно родст[…]едчи къмъ други.

Братя и сестри, българи мохамедани! Вие вървите по пжтя на истината, който пжть ще ви изведе на спасителенъ брѣгъ. Не мислете, че въ възрожденската ви работа нѣма да срещнете спънки. Напротивъ, пжтьтъ е трънливъ и труденъ, но имайте дързость, бждете смѣли и не се отчайвайте, защото съ васъ е истината, а тамъ, кждето е истината, тамъ е и напредъкътъ. Всички вие знаете отъ историята, пъкъ и отъ предания, че преди три вѣка сте приели тая вѣра, като знаете сжщевременно, че съ това народностьта, езикътъ и битътъ ви не се е измѣнилъ. Всѣки, който мисли иначе, се лъже и заблуждава. Съ такова заблуждение само може да се обясни, дето нѣкои мислятъ и пущатъ мълва срѣдъ

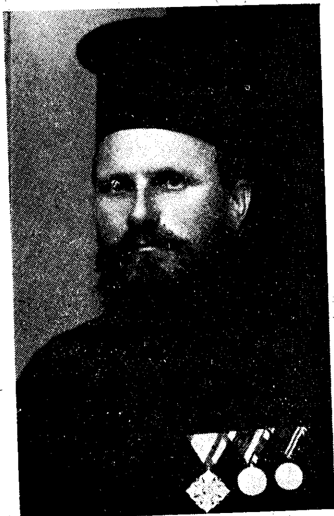

Протоиерей Никола Маноловъ.

васъ, че всѣки, който хвърля феса или жена — фереджето, промѣня вѣрата си. Бждете спокойни, братя и сестри. Заявявамъ ви, като свещеникъ, отъ туй мѣсто, че никой не мисли, нито ще помисли да ви отнеме вѣрата. Въ България е свободенъ всѣки да изпълнява своята вѣра, каквато и да бжде тя! Вѣрвайте въ Бога и неговата правда, служете му съ всичкото си сърдце и душа, защото вѣрващиятъ човѣкъ е полезенъ и за себе си, и за народа, и за държавата, и за човѣчеството въобще. Държавата има нужда отъ вѣрващи хора, българи, защото тѣ сж привързани къмъ нея и й служатъ, а невѣрващиятъ човѣкъ е изгубенъ и за себе си и за всички. Да се не смущавате отъ никого, вървете напредъ и все напредъ! Издигайте високо знамето на истината, а истината е тази, че вие сте наши братя и сестри, по кръвь, българи, и че въ вашитѣ жили тече сжщата кръвь, каквато и въ нашитѣ.

Къмъ васъ, сестри българки мохамеданки, се обръщамъ. Отъ все сърдце се радвамъ, като ви виждамъ заедно съ насъ тукъ, на това празденство. Нѣкои може би още се смущаватъ, но нѣма за какво, защото вие сте при свои братя и сестри по кръвь. Отъ днесъ вие скжсвате съ робството, което невежеството бѣ продължило отъ най-тъмното минало до днесъ. Нѣма вече да бждете постоянно затворени, нѣма вече да се криете и бѣгате като диви, а ще се радвате на свободата, дадена ви отъ Бога, и ще се радвате така, както се радва вашата сестра, българката християнка. Нашитѣ веселби ще бждатъ общи, кжщитѣ ни ще бжда отворени, взаимно да се спохождаме, едни други да си помагаме. Нѣма вече да се приказватъ лоши приказки. Недейте слуша онѣзи, които биха ви се подсмивали, защото рано или късно и тѣ ще дойдатъ при васъ. Свѣтътъ отива напредъ, и ние вървимъ къмъ тамъ. Който остане назадъ, тежко му! Животътъ за него ще бжде мжченъ и тежъкъ. Завършвамъ, като отъ все сърдце ви пожелавамъ успѣхъ въ свѣтлото дѣло на възраждането.

Последенъ говори директорътъ на духовното училище въ с. Райково, г. Мустафа Шарковъ, който каза, че много българи мохамедани още не могатъ да направятъ разлика между вѣра и народность, безъ да знаятъ, че въ единъ народъ може да има много вѣри, и въ една вѣра — много народности. Наблегна, че нашата държава, когато преценява своитѣ граждани, не гледа, кой отъ каква вѣра е, а кой е добъръ българинъ и кой не. Каза още, че за да се дава по-правилна просвѣта, належаща е нуждата да се преведе коранътъ на български, за да бжде разбираемъ достжпенъ за всички. По тоя начинъ ще се премахнатъ много заблуждения и предразсждъци. А изтъкна и това, че никжде въ корана не е казано, жената да се крие и бѣга или да се носятъ мехтени и була, а съ честь и достойнство да взема участие въ общия строежъ на живота.

Следъ обѣда се извиха кръшни хора, въ които взеха участие и българи мохамедани и мохамеданки, и така до късно вечерьта се веселиха два

странещи до сега единъ отъ другъ братя, подали сърдечно ржцетѣ си за единение и задружна съвместна дейность.

ЗЛАТОГРАДЦИ ВЪ СОФИЯ.

Златоградскиятъ народенъ представитель г. Сирко Станчевъ бѣ ималъ великолепната идея да организира и създаде условия за гостуване въ Со-

Народниятъ представитель г. Сирко Станчевъ между гостенкитѣ Златоградчанки, снети въ двора на Българския червенъ кръстъ.

фия на една значителна група българи мохамедани и мохамеданки отъ Златоградъ, което гостуване се състоя презъ днитѣ отъ 12 до 16 май 1940 година. Общиятъ брой на женитѣ бѣ 42, госпожи и момичета, всички членове на златоградската дружба „Родина“ и току що захвърлили була и фереджи. Туй гостуване бѣ съ цель да видятъ младитѣ българки мохамеданки своята столица и влѣзатъ въ по-близъкъ досегъ съ общитѣ културни придобив-

ки на своето отечество. Повечето отъ тѣхъ за пръвъ пжть излизали отъ своя градъ и не били виждали влакъ, трамвай, кинематографъ и пр. Придружавали ги нѣколко госпожи отъ Златоградъ, членки на мѣстното женско благотворително дружество, а въ София били настанени на лагеръ въ градината при болницата на Червенъ кръстъ. На 12 май, „Деньтъ на детето", тѣ били на площада „Александъръ Невски", близу до павилиона, дето присжтствувала и Н. В. Царицата. Следъ туй разгледали самия храмъ, минали край Двореца, посетили I соф. девическа гимназия, Народното събрание и Етнографическия музей, който ги просто слисалъ съ устроенитѣ кжтове изъ народния битъ и облѣкла. Ходили и въ с. Бояна, дето се срещнали съ случайно гостуващитѣ въ България хървати, били на кинопредставление въ кино „Роялъ", гостували и въ дома на г. Сирко Станчевъ, а единъ преди обѣдъ разгледвали пазара. Навсѣкжде гоститѣ били придружавани отъ млади червенокръстки, които ги упжтвали и запознавали съ всичко интересно и забележително. На край посетили и мина Перникъ, а на другия день, весели и доволни отъ всичко видено и чуто, се върнали обратно за Пловдивъ и отъ тамъ за своя градъ. Впечатленията имъ били незабравими. Тѣ останали съ дълбока благодарность къмъ своя народенъ представитель г. С. Станчевъ за грижитѣ му и създаване крайно добри условия за това имъ отиване и престояване въ столицата.

ИЗЪ ДЕЙНОСТЬТА НА ДРУЖБА „РОДИНА" ВЪ АРДИНСКО.

Достойна за отбелязване дейность презъ 1940 година разви културната и просвѣтна дружба „Родина" въ с. с. Буково, Диамандово и Бѣлъ-Изворъ, Ардинска околия. Тая дружба имаше да се справя

съ една по-сложна задача, тъй като е на самата граница между покрайнинитѣ, населени съ българи мохамедани и турци. Движението въ тоя край, както и навсѣкжде другаде, е плодъ на народностно съзнание и нужда отъ културно преуспѣване. Дружбата е основана още презъ 1939 година на 16 ноемврий. Членуватъ общо около седемдесеть човѣка, мжже и жени.

Групата въ с. Буково, Бѣлъ-Изворска община, на събрание за образуване дружба „Родина".

Главни дейци сж: Шабанъ Ахм. Саидовъ, Юсифъ Р. Метковъ, Хасанъ Рахмановъ, Мехмедъ Ф. Махмудовъ и др., а съ особена сърдечна отнoсa гледа на дружба „Родина" срѣдищниятъ директоръ въ с. Бѣлъ-Изворъ г. Тодоръ Хр. Ангеловъ, който безрезервно имъ помага и е интелектуаленъ изразитель на всичкитѣ имъ чувства и мисли. Енорийски духовникъ е тамъ Махмудъ х. Идризовъ отъ с. Търнъ, Смоленско, който следъ утвърждаването му въ родинскитѣ схващания въ родното си село, пое тая си длъжность и отъ висотата на своето духовно звание развива една наистина похвална и народополезна дейность. Главнитѣ прояви на тая дружба презъ 1940 година сж следнитѣ:

I. За просвѣтата на младитѣ българи мохамедани се основалъ при читалището стененъ вестникъ, съ статии и известия, подъ уредбата

на учителя Тодоръ Хр. Ангеловъ, който вестник се написвалъ на пишуща машина и залепвалъ пе риодически на опредѣлено мѣсто и допринасял много за подигане общото културно ниво на всички млади българи мохамедани, а така сѫщо за събуж дане у всички българи, мохамедани и християни чувства за сплотяване, единение и приобщаване

2. Въ цѣлата Бѣлъ-Изворска община се отво рили при училищата вечерни курсове за грамотни и неграмотни българи мохамедани, за четмо и пи смо, а така сѫщо и друга материя, като: история география и др., въ духа на общитѣ племенни интере си на българитѣ отъ двѣтѣ изповѣдания въ тоя край

3. Провела се акция за хвърляне на фесоветѣ която за по-малко отъ една седмица се увѣнчал съ пъленъ успѣхъ.

4. Основана е при дружбата женска секция отначало отъ 7 жени, които после се увеличил на 27. Тѣ още съ записването си доброволно хвър лили фереджетата и съ това дали примѣръ на цѣ лата околия. Тая имъ постѫпка била заразителна обхванала цѣлата община, и въ скоро време всички села хвърлили тия робски намѣтала. за да се за брави веднажъ за винаги едно печално минало

5. На 6 май 1940 година дружбата за прьвт пѫть издала п о з и в ъ, къмъ всички културни и интелектуални работници въ края, да присъеди нятъ усилията си къмъ тѣзи на „Родина", за д може съ общи усилия да се дойде до желани край, пълното приобщаване къмъ Майката-Отече ство на всички българи, независимо вѣроизповѣ данието. Този позивъ ималъ за цель да уясни сѫщ ността на движението, тъй като намирали се нѣ кои българи, и то християни, които злословил къмъ дружба „Родина". Позивътъ е билъ разпро страненъ изъ цѣлата околия, а сѫщо допринес много, както се видѣ, и за провеждането на смо ленската акция по хвърлянето на фереджетата.

5. Трѣбва да се спомене и промѣната на ста-ритѣ шалвари, носени отъ ученичкитѣ българки мохамеданки, съ обикновени бѣли престилки, ста-нала презъ пролѣтьта на 1940 г., а така сѫщо и

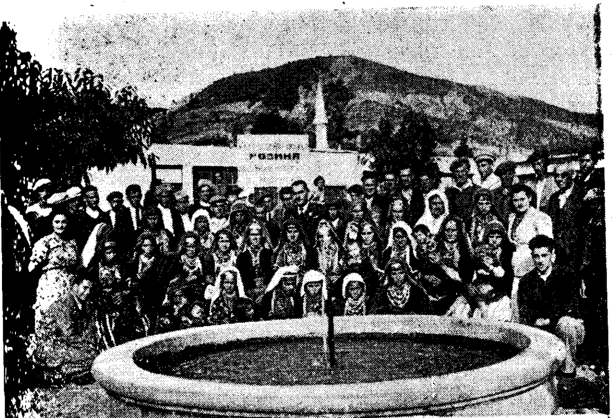

Групата родинци отъ с. Бѣлъ-Изворъ съ плаката имъ на връщане отъ гр. Кърджали,

участието на цѣлата дружба „Родина" на устрое-ния въ с. Бѣлъ-Изворъ Георгьовски парадъ, дето членоветѣ на дружбата били ведно съ женитѣ си, и участвували и на общата трапеза.

7. Но най-интересната проява на тая дружба презъ изтеклата 1940 година е участието ѝ въ об-щия юнашки съборъ въ гр. Кърджали, сталалъ на 7 и 8 септемврий. Около тридесеть мѫже и тол-кова жени, всички въ живописнитѣ си народни носии, въ които наистина има нѣщо забележител-но, болярско откъмъ шевици и украшения, жива връзка съ миналото и второто българско царство, бѣха отишли на събора и привлѣкли общото вни-мание и интересъ на всички присѫтствуващи и тѣ въ стройни редици взели участие въ празд-

ника и устроения парадъ. Видѣли постиженията на новия гр. Кърджали, направили посещения, а следъ това се качили на влака, та отишли и до гр. Момчилградъ. Повечето отъ тѣхъ сега за пръвъ пжть виждали желѣзница. Пжтуването било придружено съ пѣсни и общо тържествено настроение. Следъ това се върнали пакъ въ Кърджали и отъ тамъ съ нарочни камиони и веселие си дошли обратно въ селата, доволни и благодарни отъ всичко видено и чуто, съ повишено лично самочувствие и съ здраво залегнала мисъль, презъ следващата година да направятъ екскурзия и до София.

8. На 8 ноемврий 1940 г. имъ се е състояло първото общо годишно събрание, на което се подчертало здравото залѣгане на идеитѣ въ душитѣ, съзнание и другарство. Далъ се отчетъ, разисквало се по общия редъ и се решило да се върви все тъй напредъ къмъ обща народополезна дейность.

НОВИ ДРУЖБИ „РОДИНА".

Презъ изтеклата 1940 г. сж образувани нови дружби „Родина" въ следнитѣ населени мѣста:

1. Въ с. Загражденъ и Банитѣ, Ардинска околия. Отъ тия села били поканени Бѣлъ-изворскитѣ деятели, имамътъ Махмудъ х. Идризовъ и Тодоръ Хр. Ангеловъ, които отишли и на 27 февруарий 1940 год. образували родинска група отъ тридесеть члена. За ржководитель останалъ Ахмедъ Еминовъ съ VI класно образование отъ с. Загражденъ.

2. Въ с. Лжжене, Чепинско. И западния Родопски край не остана на страна отъ родинското възрожденско движение. Пръвъ деятель тамъ е лжженския енорийски духовникъ Мустафа Шарковъ, който отъ редъ години по-напредъ съ сказки, брошури и статии внасяше просвѣта и будѣше интересъ срѣдъ нашата общественость за нуждата отъ народобудителска работа въ Чепинския край.

Групата деятели въ оня край презъ м. февруарий 1940 г. бѣха устроили тамъ едно Паисиевско утро, изнесено само отъ българи мохамеда-

Участницитѣ въ пиесата „Годежъ" въ костюми и дегизировка споредъ ролитѣ имъ.

ни. Представена е била и битова пиеса „Годежъ въ с. Корова", съ напълно задоволително изпълнение. Насърдчени отъ това, пъкъ и отъ други предварителни събрания, видѣли, че работата е назрѣла и на 1 априлъ с. г. и тамъ се учредила културна дружба „Родина", съ седалище с. Лжжене. За настоятелство били избрани: председатель — Мустафа Шарковъ, подпредседатель — Махмудъ Перчинковъ, секретарь — Г. Н. Поповъ, касиеръ — Б. Кутрянски, съветникъ — Мехмедъ Кишовъ и контролна комисия: Зенгиновъ, Я. Шарковъ и Хасанъ Бакърджиевъ. Най-много членове дружбата има отъ с. Корова, а има такива и отъ с. Лжжене, Мечекорито и др. Тъй родното мѣсто на попъ Методи Драгиновъ не закснѣ да даде плодове на българщина и да покаже, че населе-

нието му, макаръ и помохамеданчено, въ трудни усилни времена, не е чуждо на чувство българс и родно. Следъ туй председательтъ Мустафа Ша ковъ, който и директоръ вѣрското учил ще въ с. Райк во, не е прест налъ да буд населението д съзнае своя родъ и езикъ като непропу ща ни единъ мо ментъ да говор или произнас сказки все въ туй направле

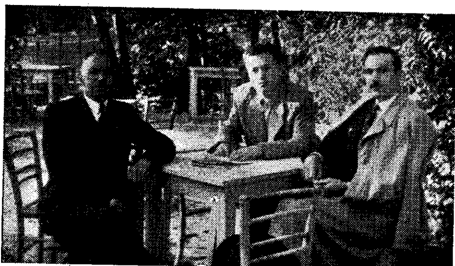

Настоятелството на Чепинското дружество „Родина“: Мустафа Шарковъ, Г. Н. Поповъ и Б. Кутрянски.

ние. Нѣкои отъ речитѣ му се помѣстватъ въ сп „Нация и политика“, други се перифразиратъ въ сп „Родопа“, а до каква степень неговиятъ животъ дейность въ Чепинско сж продуктъ на българщина се вижда отъ случая на последния „Жертвенъ празд никъ“ въ родното му село Корова, дето говорил заедно съ мѣстния имамъ въ присжтствието н многолюдно събрание и създалъ условия да се го вори открито, че българитѣ мохамедани сж бъл гари по народность, а мохамедани по вѣра, в което всички трѣбва да се съгласятъ. Нѣкои за клети противници се опитали да създадатъ настро ение въ джамията срещу Мустафа Шарковъ, н накрай благоразумието и главно истината по въпро са наддѣлѣли и всички си разотишли съ загадк въ душитѣ си и съ зададенъ голѣмия въпросъ „Нали сме българи, защо да не признаемъ своят народность?“ Тая дружба тепърва има да изигра своята важна историческа и народобудителска рол

3. Въ с. Славейно, Смоленско. Книжовникъ и родински деятель въ тоя край е Петко Кара[illegible]ковъ — учителъ. Той и Рофатъ Ратайски отъ Селище и други нѣкои отъ съседнитѣ села и мамали се събрали, обмислили и решили да се създаде група, която да развие една широка и полезна дейность, нуждата отъ каквато била належаща. Такава дейность тѣ почнали, но за голѣмо свое огорчение, тѣ били принудени да спратъ още въ самото начало, защото се намѣрили хора, и то на обществени и отговорни постове, които спънали и възпрепятствували тая проява на чуства и воля, за съжаление по комерчески съображения. Всички членове, тамъ сега чакатъ, и стига да видятъ, че времето е благоприятно, наново ще почнатъ. Седалището на групата е с. Славейно. Къмъ нея членуватъ хора отъ с. с. Виево, Тикале, Селище и [illegible]лата община. Основатели сж: Сюлманъ Куцовъ, Сюлманъ Кацаровъ, Реджепъ Мидилевъ, Еминъ Курусюлмановъ, Реджепъ Чаушевъ, Салихъ Куцовъ, Рофатъ Ратайски, Мехмедъ Дагиговъ, Ахмедъ Гаджаловъ, Шакиръ Маданковъ, Салихъ Кюмецовъ, Нури Куледжиевъ, Гено Аладжовъ и Петко Кара[illegible]ковъ, изъ между които има редовно избрани членове за настоятелство и контролна комисия. Дружеството е образувано на 24 мартъ 1940 година.

4. с. Смилянъ. Смоленско. Както е известно на това село още въ миналото имаше родинска група, която презъ тая година се разви и оформи като една самостоятелна дружба съ утвърденъ уставъ и учредителни книжа. За тѣхенъ активъ може да се каже споменатиятъ вече съборъ и двукратното устройване вечеринка съ пиеса „Салихъ ага“, изпълнени сполучливо и задоволително. Туй бѣ станало презъ вечеритѣ на 9 и 24 мартъ 1940 год. Първиятъ пжть салонътъ е билъ препълненъ, затова се решило да се повтори. Тия родински вечери били открити отъ Арифъ Главовски, който

съ сбита речь изтъкналъ голѣмото значение
неговитѣ съвѣрци да тръгнатъ и тѣ по пѫтя
истината и решатъ своя народностенъ въпро
безъ страхъ и колебание. „Нека нашето „ура“,
ключилъ той, „отекне до Царюви двори! Да
и види нашиятъ Царь, че тукъ, въ китна Родо
живѣе едно твърдо и жилаво българско пле
което макаръ и отъ мохамеданско изповѣдан
ще бѫде истински стражъ на българщината и зд
ва опора, на която може да разчита и Царь
Родина“.

5. с. Райково, Смоленско. И това село
биваше да остане назадъ отъ родинското дви
ние. Селото, обаче, е бедно откъмъ духовни си
въ българитѣ мохамедани, затуй честьта се е п
нала на учителя въ богословския курсъ има
Мехмедъ Сал. Дервишевъ, родомъ отъ с. Търъ
Той положи основата на една дружба „Родина“
въ това село, като клонъ отъ Смоленската. Тѣ р
виха дейность и издадоха и позивчета, както
видѣ на друго мѣсто, обаче дейность за насажд
въ душитѣ и умоветѣ новитѣ схващания на тамо
нитѣ мохамедани тепърва има да развиватъ.

6. Въ с. с. Елховецъ, Пловдивци и В
тина, Смоленско. Тамъ е най-нова инициатив
за образуване дружби „Родина“. Деятели въ
Пловдивци сѫ фамилията Керимъ и Салихъ То
ловъ съ синоветѣ и женитѣ си, а въ Елхове
Рашидъ Хасанлийски и др.

7. Въ с. Могилица, Смоленско. Важна
динска придобивка е образуването на дружб
въ това село, което въ миналото се е славило
то твърдина на стари закостенѣли предразсѫдъ
и заблуждения. Душата на тамошното движе
е мѣстниятъ първенецъ Мохамедъ Абдулахов
учительтъ отъ с. Арда Димитъръ В. Димитро
Следъ редъ обмисляния и начини за привлич
членове за движението, насрочено е било об

събрание, което се състояло на 18 априлъ 1940 г.,
на което е даденъ животъ на една нова дружба
„Родина“ съ учредителенъ протоколъ, съдържанието
на който е достатъчно интересно, поради което
намираме за полезно да го приведемъ дословно:

УЧРЕДИТЕЛЕНЪ ПРОТОКОЛЪ

на клона въ с. Могилица, Смоленско, отъ българо-мохамеданската културно-просвѣтна и благотворителна дружба „Родина“ въ гр. Смоленъ.

Днесъ, 19 априлъ 1940 год., въ с. Могилица, Смоленско, по инициативата на Мехмедъ Абдулаховъ отъ с. Могилица и Арифъ Русевъ отъ с. Киселичево, група жители отъ Арденска община се събрахме въ читалището, за да обмислимъ и вземенъ решение по основаването на българо-мохамеданска дружба „Родина“, — клонъ отъ сѫщата въ гр. Смоленъ.

Събранието се откри отъ Мехмедъ Абдулаховъ, който изтъкна цельта на събранието и предложи да се избере бюро за рѫководенето му. Избра се за председатель на събранието Мехмедъ Абдулаховъ и за членове Мохамедъ Русевъ и Арифъ С. Шумаровъ.

Председательтъ благодари за направената му честь и въ една ясна и увлѣкателна беседа изтъкна предъ населението необходимостьта да се заработи за националното осъзнаване на българитѣ-мохамедани. Съ твърде силни думи порица ония българи-мохамедани, които се срамуватъ да се наричатъ българи и се влачатъ по чужди пропаганди. Особено наблегна и разясни на присѫтствуващитѣ разликата между вѣра и народность, и че трѣбва да се работи както за закрепване на българщината, така и за придържане къмъ мохамеданската религия. Въ заключение Мехмедъ Абдулаховъ каза, че е крайно време да се образува и въ с. Могилица дружба „Родина“.

Присѫтствуващиятъ на събранието Арифъ Бейски, председатель на дружба „Родина“ въ гр. Смоленъ, обясни подробно целитѣ, които преследва „Родина“, а така сѫщо постигнатото въ това направление отъ смоленци. Сѫщиятъ разясни членъ по членъ устава на „Родина“, като подчерта, че въ това дружество нѣма нищо противомохамеданско, а напротивъ отъ страна на сѫщото се полагатъ грижи, за да се направи мохамеданска вѣра разбираема за народа. Арифъ Бейски говори повече на мѣстенъ диалектъ, и

съ това речьта му звучеше напълно естествена и ра
бираема и за най-проститѣ. Особено бѣше убедит
ленъ при описване на начина, по който е стана
помохамеданчването на българитѣ отъ Родопа. На
после поздрави инициаторитѣ за образуването
дружбата.

Отъ името на населението говори и Арифъ Русе
отъ с. Киселичево, който отъ две години е членъ
дружба „Родина" въ гр. Смоленъ. Неговитѣ думи б
ха силно прочувствени. „До кога, каза той, ще пр
дължаваме да стоимъ въ това невѣжество и прос
тия? До кога ще се оставяме да ни наричатъ прос
ахряне? Дошло е време и ние да се свѣстимъ,
съзнаемъ всички, че нашето отечество е България,
ние сме нейни синове, защото въ жилитѣ ни те
българска кръвь и езикътъ, на който говоримъ е ч
сто български. До кога ние ще продължаваме
плащаме данъкъ на турското петвѣковно робство

Отъ името на българитѣ християни въ община
говори срѣдищниятъ директоръ въ с. Арда, Димитъ
В. Димитровъ. Той поздрави инициаторитѣ, а та
също и всички присѫтствуващи мохамедани, за то
че тѣ сѫ се освободили отъ заблудитѣ, които ск
ватъ духа на много тѣхни събратя и сѫ решили
работятъ за националното имъ свѣстяване. Изка
също така задоволството си, че следъ вѣкове, пр
карани въ базпѫтица, българитѣ мохамедани се вр
щатъ отново къмъ майката-отечество и ставатъ отн
во вѣрни синове на България. Сѫщиятъ изказа п
желание, щото „Родина" да развие голѣма дейнос
за доброто на българитѣ мохамедани въ всички н
селени мѣста въ Арденската община.

Следъ изслушване на говорившитѣ, по предложен
на председателя, събранието

РЕШИ:

Да се основе въ с. Могилица, Смоленско, клон
отъ българо-мохамеданската културно-просвѣтна
благотворителна дружба „Родина" въ гр. Смоленъ.

Пристѫпи се къмъ четене на устава „Родина
който се прие безъ измѣнение.

За членове на дружбата се записаха: Мехме
Абдулаховъ, Арифъ Русевъ, Мохамедъ Ар. Русев
Фехми Ар. Русевъ, Мехмедъ Русевъ, Єминъ Ас. Ен
черски, Єминъ Ас. Кавазовъ, Илязъ Абазовъ, Ма
мудъ Ас. Чакаловъ, Мехмедъ Мустафовъ Исуфов
Салихъ Идр. Мутевъ, Арифъ С. Шумаровъ, Салих
Мехм. Шумаровъ, Єминъ М. Шумаровъ, Кемилъ Е

Шумаровъ, Юсенъ Ем. Имамовъ. Ас. Бр. Раковъ, Бр. Ас. Бървешевъ, Арифъ С. Карамустафовъ, Єминъ Ар. Кичуковъ, Мехмедаминъ Хусевъ, Юс. Юс. Малецовъ, Мехмедъ М. Русевъ, Салихъ Идр. Юруковъ, Мехмедъ Ас. Курусмаиловъ, Юс. Ас. Шумковъ, Салихъ Решитовъ Русевъ, Мехмедъ М. Кременаровъ, Мохам. Ад. Кисьовъ, Адемъ Ас. Кьоровъ, Димитъръ В. Димитровъ, Рачо Стоевъ, Єминъ Юс. Молаахмедовъ, Абдулахъ Ас. Келевъ, Єминъ Р. Ескиджиевъ, Асанъ Десимовъ, Радка Р. Стоева, Мехмедъ Ас. Халилбашевъ и Никола Христевъ — всичко 40 члена.

8. гр. Девинъ. Още презъ 1938 година се мислеше, че е почнато да се работи за дружба „Родина", но по редъ причини и съображения бѣ за-

Жени българки — християнки и мохамеданки отъ гр. Девинъ въ новитѣ си дрехи.

глъхнало това и едва сега се поднови. Учредителното събрание е било насрочено за 24 май 1940 година, на което случайно е присѫтствувалъ и уважаваниятъ отъ цѣлото родопско население, родоп-

чанинъ адвокатъ въ гр. Пловдивъ, г. д-ръ Г. Чи
човски, който по тоя случай писа следното писм
до уредника на сборникъ „Родина“:

Девинъ, 29 май 1940 г. Драги Мариновъ,

На 24 того пристигнахъ въ Девинъ съ областни сждъ. Презъ деня е била проведена акция за хвър ляне на фереджитѣ и булата. Когато дойдохъ къ 5 часа, казаха ми, че е свикано събрание въ чит лището за възобновяване на дружба „Родина“. П каниха ме да говоря. Салонътъ бѣ препълненъ с любознателни, предимно българи мохамедани. Жени бѣха безъ була и фереджи. Събранието се откри и се даде думата. Говорихъ имъ много работи и по л цата на всички личеше, че сж много доволни о това, което имъ казвамъ. Следъ това се прие уставъ и избра настоятелство. Пиша набързо. Тебѣ и всички приятели много поздрави.

Твой Г. Чичовск

И наистина, следъ туй девинци сж остана най-твърди въ своето решение по хвърляне на ф реджетата, защото отъ тоя день нататъкъ не се видѣло нито едно фередже или було. Но още о ганизационна дейность и тѣ отъ сега има да ра виватъ.

9. с. Маданъ, Смоленско. Това село е най-източния край на околията, село съ голѣм чалми и фанатизъмъ, „втори хаджилъкъ“, както наричаха въ миналото нѣкои на подбивъ. И там не останаха незасегнати отъ новото движение българско народностно чувство и съзнание. Мл дежи, подъ водителството на Али Лятифовъ Бет шовъ, се сгрупирали и дали всички признаци една народностна дейность, но по нѣкои форма ности и причини не сж се още организирали. Т обаче се очаква да стане въ най-скоро време.

10. с. Рудоземъ, Смоленско. Отъ тамъ получи следниятъ

ПРОТОКОЛЪ № 1

с. Рудоземъ, 22 септемврий 1940 година.

Днесъ 22 септемвий 1940 година, въ с. Рудоземъ, Смоленска околия, по покана на председателя на дружество „Родина“ въ гр. Смоленъ, който бѣше повиканъ отъ насъ, за да ни разясни устава на повѣреното му дружество „Родина“, се събрахме въ читалището на село Горенъ Рудоземъ.

Следъ като изслушахме думитѣ, казани отъ председателя на дружество „Родина“ въ гр. Смоленъ, г. Арифъ Бейски, че само ние, българо-мохамеданитѣ отъ Рудоземската община, сме останали въ мракъ и не знаемъ, какви сме, и че е дошло време да се осъзнаемъ, че въ жилитѣ ни тече чиста българска кръвь, въпрѣки петвѣковното турско робство, всички присжтствуващи решихме да се организираме въ дружество „Родина“, като се задължаваме да работимъ най-усърдно за осъзнаването на българския народъ отъ мохамеданско вѣроизповѣдание и да изпълняваме точно утвърдения уставъ на дружество „Родина“ въ гр. Смоленъ.

На събранието присжтствуваха следнитѣ лица, като учредители, които всички пожелаха да се организиратъ още сега въ д-во „Родина“ въ гр. Смоленъ. 1. Салимехмедъ Халидовъ Чаушовъ, 2. Хасанъ Хашимовъ, 3. Хасанъ Мехмедовъ Зеровъ, 4. Димитъръ Алексиевъ, 5. Мехмедъ Ахм. Медчиковъ, 6. Исеинъ Салимехмедовъ Крушовалиевъ, 7. Тома Стояновъ Радевъ, 8. Борисъ Тодоровъ Искилиевъ, 9. Исеинъ Ахмедовъ Тошуклиевъ, 10. Адемъ Развански, 11. Исеинъ Хасановъ Кичуковъ, 12. Василъ Н. Таковъ, 13. Георги М. Георгиевъ, 14. Иванъ Йордановъ Ивановъ, 15. Стефанъ Костантиновъ Пинтиевъ, 16. Арифъ Манафски, 17. Ахмедъ Ахм. Делиахмедовъ, 18. Салихъ Сюлюмановъ Сираковъ, 19. Мехмедъ М. Дорсунски, 20. Хасанъ Османовъ Мутевски, 21. Реджепъ Хашимовъ Моллаахмедовъ.

Следъ като се направи списъкъ на членоветѣ, организирани въ дружество „Родина“ с. Рудоземъ, се пристжпи къмъ изборъ на ржководно тѣло и надзоренъ съветъ, което стана чрезъ тайно гласуване, въ резултатъ на което се избраха единодушно следнитѣ лица:

Ржководно тѣло: председатель: Хасанъ Мехмедовъ Зеровъ, подпредседатель: Мехмедъ Ахмедовъ Медчиковъ, секретарь-касиерь: Стефанъ Константиновъ

Пинтиевъ и членове: Салимехмедъ Халидовъ Чау
шовъ и Хасанъ Хашимовъ.

Надзоренъ съветъ: Исеинъ Салимехмедовъ Крушо
валиевъ, Арифъ Манафски и Димитъръ Алексиевъ.

Настоящиятъ протоколъ да се изпрати чрезъ Смо
ленската българо-мохамеданска културно-просвѣтн
и благотворителна дружба „Родина“, за надлежн
утвърждение.

11. въ с. Чепеларе, Асеновградско. Макар
и съ едно закъснение, но и това най-хубаво и кул
турно село въ цѣлото Срѣднородопие съ своето
мохамеданско население се присъедини къмъ ро
динското движение. Причинитѣ, за да нѣма до сег
тамъ една дружба „Родина“ сж по-дълбоки, защото
тия, които трѣбваше, пъкъ и длъжни бѣха да заста
натъ начело, се държеха на страна, спъвани отъ ред
пакостни съображения. Обаче, намѣриха се други
които ги изпревариха и които по всичко личи ще г
замѣстятъ въ мѣстния общественъ животъ. Дружб
„Родина“ тамъ бѣ основана на 17 ноемврий 1940 г., н
учредителното събрание на която бѣха присжтству
вали и нѣкои отъ околнитѣ села Зорница и Богутево
Настоятелството било съставено както следва: пред
седатель Шабанъ Керозовъ, подпредседатель Шу
кри Вощевъ, секретарь-касиерь Стайко Ил. Стай
ковъ и съветници: Шакиръ Семерджиевъ и Салихъ
Керозовъ. За контролна комисия се избрали: Сто
илъ Седѣнковъ, Шабанъ Каварджиевъ и Нури
Рековъ. Други деятели тамъ сж: Фаикъ Дуевъ,
Исуфъ Арифовъ, Байрямъ Карабельовъ, Арифъ
Синаповъ, Тахиръ Сал. Рашидовъ и Шерифъ Бу
ровъ. На тая дружба „Родина“ предстоятъ важни
и широки задачи за постигане, понеже тя ще про-
веде родинскитѣ идеи въ цѣлата Асеновградска
околия, като има да се справя съ едни доста зако-
равѣли противни схващания, фанатизъмъ, турци-
зъмъ и редъ още предразсждъци, които трѣбва да
бждатъ разбивани и замѣствани съ българско на-
родностно съзнание. Защото, нека си кажемъ от-

крито, мнозина отъ тамошнитѣ обществени дейци, въ това число и по-интелигентнитѣ българи мохамедани, смѣтаха, че нѣма нужда отъ дружба „Родина“ въ с. Чепеларе, понеже тамъ българитѣ мохамедани си били „културни“ и „модерни“. Не такава култура и мода трѣбва тамъ, а една истинска култура, която да се предшествува отъ българско народностно съзнание. Всичко друго, освенъ че е въ ущрърбъ на българското мохамеданско население тамъ, но е въ ущрърбъ въобще и на нацията ни.

ВЪЗВРЪЩАНЕТО НА ДОБРУДЖА И РОДИНЦИ.

Туй радостно събитие, което презъ есеньта на 1940 година ощастливи нашия народъ, зарадва и българитѣ мохамедани. Всички родинци въ селата присжтствуваха на благодарственитѣ молебени, а нѣкжде устроиха и нарочни такива. Въ с. Смилянъ тоя день бѣ отпразднуванъ съвършено единодушно и съ възторгъ между всички жители, и християни и мохамедани. Първомъ се състоялъ молебенъ въ християнската църква, дето се казали поздравления отъ името на кмета, следъ което всички се отправили въ джамията, дето сжщо се отслужилъ молебенъ и се прочела, на български езикъ, отъ имама следната нарочно съставена за цельта молитва:

„Хвала и слава да бжде на Бога, Твореца на небето и земята, Който желае правда на земята и миръ между човѣцитѣ. Всемогжщи Боже! Закриляй нашия Покровитель и любимъ Царь Борисъ III, който така мждро ржководи нашия народъ! Нека Божията благодать пребжде надъ всички! Сътворителю Боже нашъ, бжди винаги благосклоненъ и милостивъ къмъ нашия народъ и Царь, къмъ нашето правителство и къмъ цѣлия български народъ. Благодаримъ Ти, о Боже на свѣтоветѣ, че вразумявашъ умоветѣ на хората и тия, които ни водятъ, които се трудятъ за насъ и се грижатъ за нашата татковина. Милостиви и прави Боже, благодиримъ Ти за всичко. Твоята благословия да бжде надъ всички насъ. Аминъ“.

РОДИНЦИ НА ДУХОВНИ ПОСТОВЕ.

Освенъ лекторитѣ по вѣроучение, есеньта на 1940 година завари на духовни постове още нѣколцина отъ дейнитѣ членове на дружба „Родина". Назначени бѣха на духовни служби следнитѣ лица: Арифъ Бейски отъ гр. Смоленъ за околийски мюфтия въ гр. Ардино, Исенъ Сеферковъ сжщо отъ Смоленъ, за околийски мюфтия въ гр. Девинъ, Арифъ Шумаровъ отъ мах. Ухловиче, Арденска община, за шериятски секретарь въ Смоленъ и Арифъ Главовски отъ Смилянъ за шериятски секретарь въ гр. Девинъ. Заетитѣ длъжности бѣха вакантни отъ дълго време и съ тѣхното назначение се запълни една въпиюща нужда отъ млади и дейни духовни дейци, които иматъ да се справятъ съ една не лесна мисия, изкореняване закоравѣлитѣ предразсжди и заблуждения срѣдъ своитѣ съвѣрци. Нѣкои отъ тѣхъ издадоха заповѣди и наредби за строго спазване вѣрскитѣ обичаи и народностни чувства, но главната имъ задача остава тепърва да изпълняватъ.

ОБЩОТО ГОДИШНО СЪБРАНИЕ НА ДРУЖБА „РОДИНА"

То бѣ третото по редъ, а четвърто отъ основаването на дружба „Родина" събрание. Състоя се съгласно устава, на 8 ноемврий 1940 г. — Димитровъ-день. Открито бѣ, както му е редътъ, отъ председателя г. Арифъ Бейски. Най-напредъ се прочете отчетътъ за изтеклата година, отъ който се виждаше, че тя е била година на истински идеенъ кипежъ и една отъ най-резултатнитѣ. Презъ нея сж премахнати мехтенитѣ и булата на женитѣ българки мохамеданки и замѣстени съ обикновени рокли, издадени сж редъ позиви съ настойчиви увещания за тая промѣна, станала съ задружни усилия изъ цѣлия срѣднородопски край. Освенъ туй, спечелено е вниманието въ полза на „Родина" на широкото българско общество и държавни

представители, подчерта се, че дѣлото на дружба „Родина" расте и крепне, като къмъ новата 1941 година, може да се каже, не оставатъ почти никакъ люде извънъ нея или пъкъ да поддържатъ противно становище. Особено младежьта не скрива своята привързаность, като проявява силна преданость къмъ тържеството на родинскитѣ цели и идеи.

Взеха се нѣкои решения за обща насока въ бждеще, отпустнаха се помощи и се обнови настоятелството, като се избраха двама нови членове. Съставътъ му остана следния: председатель—Арифъ Бейски, подпредседатель — Мехмедъ Сал. Дервишевъ, секретарь-касиерь — Петъръ Ан. Мариновъ, членове: Адилъ Ходжаджиковъ и Мехмедъ Дрѣневъ, контролна комисия: председатель — Ал. Карамнджуковъ и членове — Мехмедъ Карахусовъ и Салихъ Узуновъ. По предложение на председателя и предъ видъ извънреднитѣ заслуги къмъ родинското движение, провъзгласи се съ пълно вишегласие за почетенъ членъ запасниятъ генералъ г. Ат. П. Каишевъ, което му се съобщи писмено, гласува се бюджетъ за новата 1940/41 година, реши се да се устрои пакъ традиционната родинска битова вечеринка и да се подреди и даде за печатъ книга III отъ „Сборникъ Родина", която работа се възлага на Петъръ Ан. Мариновъ. Освенъ туй, реши се да се предприеме една усилена устна и писмена агитация за задълбочаване българското съзнание срѣдъ мохамеданското население съ всички възможни срѣдства, като се изхвърли веднажъ и винаги въ говора думата „помакъ" или „ахрянинъ". Събранието бѣ приключено съ беседа отъ председателя Арифъ Бейски, който даде упжтвания и наставления, какъ да се води борбата. Беседата му, възстановена следъ туй, се дава отдѣлно на друго мѣсто въ настоящия сборникъ.

ПРОЯВЛЕНИЕ ВЪ С. КИСЕЛИЧЕВО.

Въ туй планинско село живѣе едно предприемчиво и съ будно чувство българско мохамеданско население. Начело тамъ сж фамилията на селския имамъ Арифъ Абдулаховъ Русевъ ведно съ двамата му сина и снахитѣ, всички членове на мѣстния клонъ отъ дружба „Родина". По тѣхна инициатива и съ съдействието на учителя Стоянъ К. Митовъ тѣ имали амбицията да устроятъ въ селото имъ първата по рода си българо-мохамеданска вечеринка. Приготвили за представяне пиесата „Възрожденци" и на 9 януарий 1941 година, първиятъ день на „Жертвениятъ праздникъ" (Курбанъ байрямъ) вечеринката се е състояла при препълненъ училищенъ салонъ посетители. Тукъ му е мѣстото да се каже, че това село и другъ пжть е устройвало такова народно тържество. Когато преди две години се освещаваше новата имъ училищна сграда тамошнитѣ деятели-родинци се проявиха съ рѣдко гостоприемство и главно съ духъ на българщина и възраждение, който случай се отбележи въ кн. I на „Сборникъ Родина". Сега значи за втори пжть се проявяваха родинско обществено. На вечеринката присжтствували масово всички мжже и жени отъ селото. Достойно за отбелязване е и това, че женскитѣ роли въ пиесата били изпълнени изключително отъ тамошни жени българки мохамеданки, като въ това направление сж се отличили двѣтѣ госпожи: Нурие Фехми Русева и Хамиде Ем. Кавазова, втората отъ които изпълнила главната роля въ пиесата — „Вахиде". Главнитѣ мжжки роли пъкъ били изпълнени отъ Арифъ Русевъ, Мехмедъ Ш. х. Асановъ, Фехми Русевъ, Еминъ Кавазовъ и др. Нарочно за вечеринката били отишли и всички околни правителствени власти ведно съ женитѣ си и се създали особени чувства на общность и сърдечность между женитѣ българки мохамеданки и християнки. Всички

мохамеданки били открити и свободни и за пръвъ пжть отивали на представление. Всички присжтствуващи, изпълнители и строители били изпълнени съ едно само чувство, да покажатъ наяве своята българска принадлежность, желание да бждатъ недѣлими отъ общата българска цѣлость и радость, че се пробуждатъ отъ вѣковенъ мракъ и невежество. До късно вечерьта тѣ се веселили въ взаимни разговори и игри, и накрай съ едно повишено самочувствие и главно съзнание, че сж извършили една трезва и разумна проява въ селото, се разошли изъ домоветѣ си още по-закрепнали и затвърдени въ родинскитѣ схващания и идеи. До редакцията на „сборника" се получиха нѣколко благодарствени писма както къмъ устроителитѣ на вечеринката, тъй и къмъ посетителитѣ.

ПОБЪЛГАРЯВАНЕ ЛИЧНИТѢ ИМЕНА.

Въ началото на настоящата 1941 година семейството на председателя на дружба „Родина" въ гр. Смоленъ, г. Арифъ Бейски, бѣ честито да има своя втора новородена дъщеря. Бащата на новородената, съ чувство на съзнание и на последователность въ своитѣ родински схващания, не ѝ постави арабско лично име, а българско такова — Малинка. Съ туй искаше да покаже, че името съ вѣрата нѣма нищо общо и на никого нищо не прѣчи да си поставя на рожбитѣ български народностни имена. За Бога името нѣма никакво значение, стига само да се изпълнява Неговата воля. Съ това Арифъ Бейски постави началото на побългаряване въобще имената на българитѣ мохамедани, въ полза на което схващане се бѣ изказалъ още презъ лѣтото на 1940 г. на родинската сбирка въ гр. Смоленъ и представительтъ отъ с. Могилица Мохамедъ Абдулаховъ. И наистина, нищо по-добро отъ това, да се преустанови тая противна и инородна традиция, като безъ да се влага ка-

къвъ да е християнски елементъ, нищо не прѣч
на родинци да си избиратъ свои народни имен
като напр. мѫжки: Горанъ, Младенъ, Славъ, Радо
Видулъ, Сивенъ, Станой, Индже, Драганъ, Мадан
Невѣнъ, Първанъ, Страшимиръ, Смиленъ, Драг
Шанко, Манушъ, Страхилъ, Радомиръ, Борислав
Великъ, Красногоръ, Чавдаръ, Славянъ, Секул
Звезданъ, Храбъръ, Смилъ, Косанъ, Крумъ, Здравк
Иво, Желѣзъ, Витанъ, Каменъ, Соколъ, Воин
Адамъ, Кубратъ, Дойчинъ, Бойко, Северинъ, Р
женъ и др. и женски: Зора, Тамара, Татяна, Р
допа, Храбра, Венета, Правда, Сирма, Свѣтла, П
беда (Фатме), Загорка, Свобода, Арда, Зафир
Шанка, Дуня, Бойка, Борика, Твърда, Малина, Руж
Даря, Чубра, Бистра, Топола, Славянка, Бинк
Драга, Биляна и др. До каква степень схващане
и нуждата отъ побългаряване имената въ по-ш
рока мѣрка ще се усвои и приеме на първо врем
отъ родинци, а съ това и отъ общата маса бъ
гари мохамедани, това бѫдещето да покаже. Пр
мѣрътъ, обаче е даденъ, остава само да бѫде п
следванъ.

ПЕТА ОБИЧАЙНА ВЕЧЕРИНКА НА ДРУЖБА „РОДИН ВЪ ГР. СМОЛЯНЪ.

И тая вечеринка, както миналата (презъ 1940 г
бѣ посвѣтена въ защита на жената, българка м
хамеданка. Въ цѣлата ѝ програма и устройство
възпѣваше героичниятъ ѝ подвигъ да хвърли че
ното фередже и було, подвигъ, наистина достоен
за похвала и назидание, съ което идѣше да покаж
че и жената българка мохамеданка се отърсва о
вѣковнитѣ предразсѫдъци и минало и се вреж
наравно съ мѫжа си за творчество и подемъ
новия общественъ животъ. Вечеринката се съст
на 11 януарий 1941 година, пакъ при буквално пр
пълненъ салонъ. Отъ миналото се знаеше, че мно
мѫже, българи-мохамедани, идваха на вечерин

ими, „да гледатъ сеиръ“, както казваха, а оставиха женитѣ си вкѫщи да се занимаватъ съ добитъкъ и обори, като че ли жената нѣма право да се радва и бѫде свободна, както всички люде въ свѣта. Затуй тоя пѫть родинци решиха да не пущатъ мѫже безъ жени, като за тая цель поставиха предъ вратитѣ и нарочни пазители да връщатъ всѣки мѫжъ, идващъ самъ, безъ жена. Въ резултатъ на тая мѣрка, салонътъ се напълни съ най-разнообразна и по-пъстра отъ всѣки другъ пѫть публика, като броятъ на женитѣ бѣ колкото тоя на мѫжетѣ, т. е. женитѣ не бѣха по-малко отъ 250. Преднитѣ редици заеха официалнитѣ лица: началникътъ на войсковата часть, околийскиятъ управитель, шефоветѣ на учрежденията, въ това число и околийскиятъ мюфтия, който за пръвъ пѫть бѣ смѣнилъ старата чалма съ българска шапка, до него госпожата му, а встрани българскитѣ мохамедански първенци, градскиятъ имамъ сѫщо съ госпожата си и др.

Вечеринката бѣ открита отъ председателя на дружба „Родина“, г. Арифъ Бейски, съ следната речь:

Братя,

„Защо се срамите да се наречете българи?“

— Този повикъ преди вѣкъ и половина откликна отъ сърдцето на единъ буденъ монахъ отъ далечнитѣ Атонски гори и прогърмѣ като свѣткавица изъ красивата българска земя, разтърси изъ основи заспалитѣ съвѣсти, които до тогава се тровѣха отъ страшното турско и фанариотско иго. Събуди се заспалиятъ героиченъ български духъ, събуди се той за славни подвизи. Стотици герои се възпламениха, а хиляди разбраха истината и подѣха съ силна вѣра въ звездата на България пѫтя къмъ своето освобождение. Станаха свѣтли и героични подвизи, въ които славно загинаха хиляди български синове, докато най-после блесна ореолътъ на Шипка, дето чиличенитѣ гърди на шепа хора отстояха свободата на България.

Възраждането, обаче, не бѣ завършено. Останаха българи, които бѣха силно ранени отъ тежкото пет-

вѣковно иго, а именно, ние — родопскитѣ българ
отъ мохамеданско вѣроизповѣдание. Обаче, чувство
продиктувано отъ истината за нашата българска при
надлежность, преди 4 години се загнѣзди въ души
на нашата младежь. Тая младежь, за да даде реален
изразъ на това, което е почнало съ вихренъ устрем
да бушува въ нейната душа — образува първото,
следъ него и многото дружества „Родина".

Родина е мѣстото, дето човѣкъ за пръвъ пжть
видѣлъ свѣта, дето сж живѣли неговитѣ дѣди и пр
дѣди, мѣсто свързано съ всички красоти, радости
скърби на житейския пжть, които изживѣва всѣк
единъ дошелъ на тази земя. Това мѣсто за нас
драги братя, е Родопа — въ предѣлитѣ на наше
отечество България.

Тукъ, въ тази китна Родопа, крепостьта на Бъ
гария отъ много вѣкове, е кънтѣла само звучна
българска речь. Тя кънти днесъ и въ насъ, въпрѣк
че ние по вѣра сме мохамедани. Тя кънти въ цѣл
България, макаръ че мнозина отъ българитѣ изп
вѣдватъ не само православната християнска религи
а католическа, протестантска, дъновистка и т. н. Аз
мога да кажа, че религиитѣ сж всички добри, понеж
тѣ всички ни учатъ на добро, защото това е тѣхно
предназначение, но за всички, които говорятъ ед
и сжща речь, това трѣбва да признаемъ, е ед
отъ най-голѣмитѣ доказателства, че тѣзи хора с
имали еднакво минало, иматъ еднакво настояще
еднакво бждеще.

Отъ всичко това ние можемъ да си извадимъ з
ключение, че всички въ България и другаде, които с
закърмени съ звучната българска речь, независим
каква вѣра изповѣдватъ, сж братя, т. е. сж българ

Нека всички ние си зададемъ въпроса: Кой пре
време на робството запази и ни предаде хубава
звучна и чиста славяно-българска речь? Не е ли н
щата майка, съпруга и сестра, не е ли сжщата т
която до вчера бѣ третирана, по единъ най-онепра
данъ начинъ? Третирана бѣ като робиня! Тя нѣма
право да ходи свободно изъ улицитѣ, нейното лиц
не можеше да се радва на Божието слънце, бе
които е немислимъ животътъ на земята; сжщата бѣ н
трапвана на необичанъ отъ нея съпругъ, съ кого
тя бѣ длъжна да изживява своя земенъ пжть. Питам
азъ: Коя е тая религия, кой е този Богъ, баща, кой
създава на земята дъщери, които да нѣматъ право
да живѣятъ на свѣтло и свободно да реализиратъ ж
ланието на своето сърдце?

Като имаме предъ видъ заслугитѣ на жената, наша другарка въ живота, нека всички заработимъ за нейното издигане, за да може и тя отъ своя страна, радостна и засмѣна, да ни дари здрави синове, достойни да носятъ името българи.

Въ това отношение ние можемъ да се похвалимъ и даже да се поздравимъ съ крачката напредъ, защото по миренъ начинъ и по изричното желание на жената бѣ хвърлена на забвение една останка отъ отоманското иго, а именно, фереджето, ненуждно вече, защото днесъ сж изтласкани далечъ отъ насъ проводницитѣ на робството, които искаха да безчестятъ нашата майка, сестра и съпруга. Съ една дума, времето на този черенъ и необичанъ цвѣтъ, който покриваше тѣлото на жената българка мохамеданка, отдавна е преминало. Днесъ тя може свободно и по вкусъ да се облича и приравнява съ своята сестра-християнка.

Ето задачата на дружество „Родина". Насъ може да ни радва само едно, че идеологията на Родина почива на истината. Това ние младежьта го чувствуваме и виждаме най-добре и то се потвърждава отъ нейния напредъкъ по всички краища на Родопа. Това ясно говори, че ние ще постигнемъ цельта си, още повече, че почти цѣлата християнска младежь, която стои на по-високо културно стжпало отъ своя братъ младежъ-мохамеданинъ, вече подава топла ржка, изпълнявайки своя братски дългъ да извади заблудения и неукъ братъ отъ кальта. За тѣхната братска обноска и за моралната помощь, която ни се дава отъ тѣхна страна, азъ отправямъ отъ името на всички младежи българи-мохамедани нашата гореща благодарность и сжщо отъ тѣхно име давамъ тържественъ обетъ, че ние заедно съ тѣхъ, сме готови всѣки моментъ да дадемъ всички жертви за нашитѣ братски, общи идеали.

Нека въ този моментъ всички разбератъ, че борбата на младежьта е свещенна и съпротивата срещу напредъка е безсмислена, защото нищо не е въ състояние да възпре благородния устремъ на българската родопска младежь отъ дветѣ вѣроизповѣдания. Въ насъ сж вече загнѣздени братскитѣ чувства, и бждещето принадлежи на насъ. Сяйната зора на изгрѣва е хиляди пжти по-красива, отколкото печалниятъ споменъ на единъ жалъкъ и изминалъ неминуемъ залѣзъ.

Прочее, азъ апелирамъ къмъ всички мои съвѣрци българи да се проникнатъ отъ това съзнание, да разбудятъ заспалитѣ си съвѣсти, за да разбератъ исти-

ната. Да не се самоизлъгватъ и сжщевременно да позволяватъ на хора за лични интереси да ги блуждаватъ. Този, който не признава истината, как го е създалъ Творецътъ на земята, него може да наречемъ безвѣрникъ, защото той отрича то което Богъ е опредѣлилъ да бжде. Той върви пр тивъ волята Божия, а който върви срещу нея, той успѣва.

Драги братя! Гордѣйте се съ своя родъ! Разбере всички вие, безъ разлика на вѣроизповѣдания, ну дата отъ обединение. Помислете, че особено днес когато цѣлиятъ свѣтъ се тресе и когато се турга здравитѣ основи на утрешна силна и велика Бъ гария, ние всички сме длъжни да вложимъ свои задружни и общи усилия въ изграждането на възр дената наша Родина, подъ мждрото ржководство Върховния Вождъ на цѣлия български народъ Него Величество царя на всички българи.

Още незавършилъ, салонътъ се изпълни с грьмки ржкоплѣскания и „ура“.

Въ литературната часть се декламираха ст хотворения: „Долу яшмака“, „Възхвала на Родопа и др., а накрай ученикътъ отъ Пловдивската ги назия Шевки Мохаремовъ рецитира едно свое ст хотворение „Обичамъ ви, Родопи!“, което съ сво духъ и слогъ допадна като приятно украшени надъ всичко. Казаха се още хуморески и се пре става пиесата: „Кръвьта говори“, току-що приго вена нарочно за цельта. Съ нея се даваше пъл картина на всичко това, за което се бори младо българско мохамеданско население и идѣше подчертае, че нищо не е въ състояние да спр пробудилитѣ се чувства, които като буенъ прол тенъ потокъ заливатъ все по-широко и по-широ българската мохамеданска общественость. Ил стрираше се старото, фанатичното, което си оти и се погребва, а следъ него е настжпило нового къмъ което бързатъ да се вредятъ и тия, които първо време недоумѣватъ, какво да правятъ. Р литѣ бѣха изпълнени отъ българи-мохамедани, съответнитѣ — отъ българи-християни, като изн

сеното споредъ силитѣ и способноститѣ бѣ напълно сполучливо и задоволително. Като допълнка и тъкмо на мѣсто, за завършекъ на вечеринката бѣ явяването на сцената на околийския управитель въ гр. Смолянъ г. Д. Бакърджиевъ, който непринудено, напълно естествено, безъ излишенъ патосъ, а съ здраво чувство и задълбочено схващане на въпроса, поздрави родинци въ подетото дѣло и ги окуражи съ следната речь:

Драги българи и българки отъ мохамеданско и християнско вѣроизповѣдание,

Чухме много хубави стихотворения и гледахме много съдържателна пиеса, въ която действуващитѣ лица съ трогателенъ поривъ извикаха у насъ радость и печаль.

Радость — че съ единъ вдъхновенъ устремъ е подето светото дѣло за духовното възраждане на братята ни българи-мохамедани, което духовно възраждане ще донесе и материалнитѣ подобрения, каквито трѣбва да настанатъ и въ този изостаналъ до сега беденъ край, а почувствувахме печаль, защото ни се напомни, че още много голѣмо невежество и много напластени заблуждения потискатъ многострадалното българо-мохамеданско население.

Трѣбватъ твърде много сили и много воля, за да се разпръсне това невежество и да се прогонятъ заблужденията.

Дългъ светъ се налага на всѣки добросъвѣстенъ българинъ, не само националенъ дългъ, но и чисть човѣшки, да съдействува, да подпомага, кой както може, за да се просвѣти това население, да се извади отъ първобитното състояние, въ каквото заинтересовани егоисти или чужди агенти, искатъ да го държатъ.

На първо мѣсто трѣбва да се насочатъ усилията за окончателно завършване съ успѣхъ акцията за премахване всичкитѣ външни белези, които поддържатъ настроение за чуждѣене между българитѣ-мохамедани и християни.

Докато се живѣе съ дивашкитѣ навици, женитѣ да се забулватъ и криятъ, а по прозорцитѣ на жилищата да се държатъ решетки, които прѣчатъ да влѣзе оздравяващиятъ слънчевъ лжчъ въ стаитѣ и докато се носятъ облѣкла и накити, останали отъ тъмното робство, не може да се очаква проясняване на съзнанието за народностно единство.

ната. Да не се самоизлъгватъ и сжщевременно да н
позволяватъ на хора за лични интереси да ги з
блуждаватъ. Този, който не признава истината, как
го е създалъ Творецътъ на земята, него може
да наречемъ безвѣрникъ, защото той отрича то
което Богъ е опредѣлилъ да бжде. Той върви пр
тивъ волята Божия, а който върви срещу нея, той
успѣва.

Драги братя! Гордѣйте се съ своя родъ! Разбере
всички вие, безъ разлика на вѣроизповѣдания, ну
дата отъ обединение. Помислете, че особено днес
когато цѣлиятъ свѣтъ се тресе и когато се турга
здравитѣ основи на утрешна силна и велика Бъ
гария, ние всички сме длъжни да вложимъ свои
задружни и общи усилия въ изграждането на възр
дената наша Родина, подъ мждрото ржководство н
Върховния Вождъ на цѣлия български народъ Него
Величество царя на всички българи.

Още незавършилъ, салонътъ се изпълни с
гръмки ржкоплѣскания и „ура".

Въ литературната часть се декламираха ст
хотворения: „Долу яшмака", „Възхвала на Родопа
и др., а накрай ученикътъ отъ Пловдивската ги
назия Шевки Мохаремовъ рецитира едно свое ст
хотворение „Обичамъ ви, Родопи!", което съ сво
духъ и слогъ допадна като приятно украшени
надъ всичко. Казаха се още хуморески и се пре
става пиесата: „Кръвьта говори", току-що приго
вена нарочно за цельта. Съ нея се даваше пълн
картина на всичко това, за което се бори младот
българско мохамеданско население и идѣше д
подчертае, че нищо не е въ състояние да спр
пробудилитѣ се чувства, които като буенъ прол
тенъ потокъ заливатъ все по-широко и по-широк
българската мохамеданска общественость. Илк
стираше се старото, фанатичното, което си отив
и се погребва, а следъ него е настжпило новот
къмъ което бързатъ да се вредятъ и тия, които н
първо време недоумѣватъ, какво да правятъ. Р
литѣ бѣха изпълнени отъ българи-мохамедани,
съответнитѣ — отъ българи-християни, като изн

сеното споредъ силитѣ и способноститѣ бѣ напълно
сполучливо и задоволително. Като допълнка и тъкмо
на мѣсто, за завършекъ на вечеринката бѣ явяването на сцената на околийския управитель въ гр. Смолянъ г. Д. Бакърджиевъ, който непринудено, напълно естествено, безъ излишенъ патосъ, а съ здраво чувство и задълбочено схващане на въпроса, поздрави родинци въ подетото дѣло и ги окуражи съ следната речь:

Драги българи и българки отъ мохамеданско и християнско вѣроизповѣдание,

Чухме много хубави стихотворения и гледахме много съдържателна пиеса, въ която действуващитѣ лица съ трогателенъ поривъ извикаха у насъ радость и печаль.

Радость — че съ единъ вдъхновенъ устремъ е подето светото дѣло за духовното възраждане на братята ни българи-мохамедани, което духовно възраждане ще донесе и материалнитѣ подобрения, каквито трѣбва да настанатъ и въ този изостаналъ до сега беденъ край, а почувствувахме печаль, защото ни се напомни, че още много голѣмо невежество и много напластени заблуждения потискатъ многострадалното българо-мохамеданско население.

Трѣбватъ твърде много сили и много воля, за да се разпръсне това невежество и да се прогонятъ заблужденията.

Дългъ светъ се налага на всѣки добросъвѣстенъ българинъ, не само националенъ дългъ, но и чисто човѣшки, да съдейства, да подпомага, кой както може, за да се просвѣти това население, да се извади отъ първобитното състояние, въ каквото заинтересовани егоисти или чужди агенти, искатъ да го държатъ.

На първо мѣсто трѣбва да се насочатъ усилията за окончателно завършване съ успѣхъ акцията за премахване всичкитѣ външни белези, които поддържатъ настроение за чуждѣене между българитѣ-мохамедани и християни.

Докато се живѣе съ дивашкитѣ навици, женитѣ да се забулватъ и криятъ, а по прозорцитѣ на жилищата да се държатъ решетки, които прѣчатъ да влѣзе оздравяващиятъ слънчевъ лжчъ въ стаитѣ и докато се носятъ облѣкла и накити, останали отъ тъмното робство, не може да се очаква проясняване на съзнанието за народностно единство.

А такова единство трѣбва да настане!

Трѣбва да изчезнатъ недовѣрията и подозрениятъ които пораждатъ само пакостни настроения непри нени отношения, влошаващи и безъ това нерадостни сега животъ на родопското население.

Трѣбва българитѣ-мохамедани да почувствуват че живѣятъ въ своята българска държава, при сво българска власть и срѣдъ своитѣ братя българи, които говорятъ единъ майчинъ български езикъ, жилитѣ на които тече една кръвъ — славянобълг ската.

Добруджанци, северняци, шопи, македонци, тр кийци, всички, които иматъ единъ майчинъ ези българския езикъ, сж българи. Различнитѣ назван нѣматъ никакво значение, тъй като и епирци, те лийци и др. сж гърци, защото говорятъ единъ ези — гръцки, власи, молдовани и др. сж румънци, б хеми, баварци и др. сж нѣмци и пр. и пр.

Вѣроизповѣданието може да бжде различно, може и да се промѣни, но езикъ не може да се з губи, а кръвьта пъкъ съвсемъ не може да се и мѣнява. Ако презъ периода отъ преди 250-300 годин чрезъ сѣчь и опожарявания, една голѣма часть о българското население въ Родопа е било п о м ч е н о, е било принудено да промѣни вѣрата си, то е историческата истина, която само безсъвѣстни хо или простацитѣ могатъ да отричатъ. Историческ фактъ е, че това население е упазило своя роден чистъ български езикъ и чиста кръвьта си, тъй ка особено въ срѣдната и западна часть на Родопа, н е станало никакво кръвосмѣшение, защото, пора липсата тогава на съвременнитѣ съобщителни срѣ ства и поради неизгоднитѣ стопански условия, тук въ Родопа, не сж оставали да живѣятъ нито турц нито каквито и да било други народности.

Религията съвсемъ не е белегъ за опредѣляне н народностьта. Така, напр.: араби, кюрди, египтян бошнаци, азърбейджанци и пр. сж мохамедани, но не сж турци, както пъкъ много други народност гърци, румъни, руси, сърби и др. сж християни, н не сж българи. Въ една народность може да им много вѣри и въ една вѣра много народности. Трѣб да се разбере най-после добре, че вѣрата не опредѣл народностьта. Не вѣрата, а общитѣ обичаи, обща речь и еднаквата кръвь опредѣлятъ народностна принадлежность. Всичко това трѣбва да се резбере да не допускаме занапредъ, щото вѣрата да бжд

използувана отъ престжпни лица за раздѣляне на българския народъ.

Религията се свързва съ съвѣстьта, съ душата и не бива да се смѣсва съ материалното. Тя нѣма нищо общо и съ облѣклото. Разнитѣ народи, при разнитѣ климатически условия, носятъ различни облѣкла, независимо отъ това, че могатъ да изповѣдватъ една и сжща вѣра. Дрехата се замърсява, увѣхтява и прогнива, а не е така съ вѣрата. Престжпни сж онѣзи, които заблуждаватъ населението, че е грѣшно да се промѣни облѣклото. Престжпни сж, защото говорятъ лъжа и защото тѣхното скрито желание е да се поддържа едно външно различие, та българитѣ-мохамедани да се почувствуватъ чуждица, да не могатъ чрезъ общия напредъкъ да подобряватъ живота си, да останатъ като торъ, който ще имъ дава плодородието, а тѣ нищо да не му даватъ. Не разединение, а единение е нуждно намъ. Особено въ тоя моментъ, когато цѣлиятъ свѣтъ се разтърсва, повече отъ всѣкога е необходимо да бждемъ обединени и сплотени. Стига умраза и недовѣрие! Стига престжпно невежество. Дошло е време, когато всички българи въ Родопа, независимо отъ вѣроизповѣданието, да подадемъ ржцетѣ си и да заработимъ общо за нашитѣ общи идеали. Дългъ е на всѣки българинъ да съдействува за сплотяването на българитѣ и за изкореняване на всички белези, които дѣлятъ българитѣ и ги отдалечаватъ едни отъ други.

И азъ, като представителъ на българската власть въ Смоленско, високо заявявамъ на всички, че ще преследвамъ като престжпникъ всѣки, който допуска носенето на небългарски облѣкла и който по този начинъ всѣва умраза, раздѣление и недовѣрие между българитѣ въ околията ми. Това се налага, както отъ българското народностно, така и отъ едно чисто човѣшко гледище. Защото, ние, като истински хора, не можемъ да допуснемъ криенето и бѣгането, което е едно първобитно състояние и което, по всичко се вижда, спжва напредъка и просвѣтата на българитѣ мохамедани и което ние сме длъжни да изкоренимъ.

Дошло е време българитѣ отъ мохамеданско изповѣдание да се приравнятъ изцѣло съ братята си християни. Нищо не имъ прѣчи за това. И азъ ви питамъ, защо вие, българитѣ мохамедани, да стоитѣ поназадъ отъ насъ? Защо да не вземете участие въ строежа и дейностьта на нашата обща и родна държава? Защо и измежду вашата срѣда да не излѣзе интелигенция — учители, офицери, чиновници, сждии,

адвокати, доктори, инженери и др.?... Работе… Издигайте се духовно и просвѣтно! Засилвайте … родностното си съзнание, тъй че да не остане н… единъ неосъзнатъ българинъ мохамеданинъ или б… гарка мохамеданка. Така вие ще станете годни … браните своитѣ собствени права и интереси и … изпълнявате достойно дълга си къмъ Родината … България.

Вървете напредъ, открито, смѣло и свободно и въ … шата голѣма борба за издигане, чувствувайте все … дълбоко и по-силно българското съзнание, като жите… на свободна държава, въ своя земя, при своя влас…

Азъ поздравлявамъ деятелитѣ родинци за тъй доб… уредената имъ вечеринка и имъ пожелавамъ все … да вървятъ напредъ къмъ нови и нови постижен…

Съ тая речь се изразяваше ясно и откри… самата сжщность на цѣлия така нареченъ въпро… за българитѣ-мохамедани. Изслушана бѣ съ всичка… сериозность и внимание, всѣки си тегли заключен… и краятъ й бѣ съпроводенъ съ силни чувства … бурни ржкоплѣскания.

Тъй завърши третата обичайна вечеринка … дружба „Родина" въ гр. Смоленъ, която предста… лява добъръ завършекъ и на цѣлия крѫгъ о… предвидената дейность презъ изтеклата годин…

Съ туй завършваме и ние лѣтописнитѣ б… лежки на настоящата книга, съ пожелание да … продължава все въ сжщия духъ и дейностьта … родинството като идея и схващане да крепне … обхваща все по-широко и по-широко народни… маси, за да сме честити въ края на първото пет… годие да не остане нито едно село извънъ ново… възродително движение не само въ Срѣднородо… ската область, но и на западъ до подножието … легендарния Пиринъ.

Да крепне българскиятъ духъ навсѣкжде, де… се говори българската речь!

II. ДѢЛЪ НА МЛАДИТѢ БЪЛГАРИ МОХАМЕДАНИ.

СТИХОТВОРЕНИЯ

Юсеинъ Якубовъ

1. ПОБЕДЕНЪ ЧАСЪ.

Победенъ часъ настава
за вихрена борба,
и минало престава
да бжде намъ сждба.

Проклетий фанатизъмъ
залѣзва безъ следа,
и истината нова
изгрѣва катъ звезда.

Възкръсва духъ славянски
във множество души,
що мечътъ агарянски
не е доразрушилъ.

Дейци сме нови, смѣли,
заблуда ний нещемъ,
другари мои вѣрни,
за родъ ще ний да мремъ!

2. СВОБОДНА ПѢСЕНЬ.

Екотъ далеченъ до нази долита,
    кървъ ширни родопски гори,
пѣсень свободна вѫрхари прелита
    къмъ тихи егейски води.

Минало славно припомватъ овчари
    въвъ утро лазурно, въ зори,
екватъ отново звънци, клопотари
    и въ спомени рукватъ сълзи.

Тръгватъ отново стадата къмъ южно,
    топло, познато поле,
метнали геги овчари на рамо
    крачатъ къмъ Бѣло море.

Майки, невѣсти, девойки нагиздени,
    давайте китки, цвѣтя!
Тръгватъ овчаритѣ, гайдитѣ писнали
    пѣсни походни редятъ.

Зима ще мине, и пролѣтъ, и лѣто
    щомъ ги подгони отъ югъ,
пакъ въ планината при насъ ще сѫ, дето
    очаква ги сѣнчестий букъ.

Мандри, кошари, поляни огрѣяни,
    сѣнки за отдихъ и сънь,
въ село пъкъ сватби, годежи, сборове, и
    пѣсни край буенъ огънь.

Османъ Ферадовъ

1. ПРОЛѢТЬ.

Съ облакъ е затулено небето,
въ студъ и мразъ сковано е полето,
спятъ дървета, долове, рѣкички,
    хора и животни — дрѣмятъ всички.

Но подухна вѣтъръ отъ усое
и разклати клоне на дѫбрави:
ново време идва, ето, то е,
    то и нази нѣма да забрави.

Вѣтърътъ ту милва, ту ругае,
старитѣ хралупи скърцатъ, пукатъ,
младитѣ превива, тѣ не хаятъ —
    жилави клоне нагоре дигатъ.

Съ облакъ бѣ затулено небето,
студъ и мразъ сковаваха полето.
Днеска влачи ледове рѣката,
    а пъкъ времето — оковитѣ, тъмата!

2. МАЙЧИНЪ ЗАВЕТЪ.

Когато първа майчина цѣлувка
и първи майчини слова разбрахъ,
завета майчинъ съ нейната милувка
азъ чухъ и въвъ гърди скжтахъ.

— Обичай този, който те обича,
и притечи му се, когато е въ беда,
ала това, що майчинъ домъ наричатъ,
обичай го надъ всичко въвъ свѣта.

— Че майчинъ домъ съ пари се не купува,
и Родина една е на свѣта,
бездомна и самичка салъ кукува
една нещастна птица изъ леса.

Тѣзъ прости, сладки и омайни думи
въ душата ми кънтятъ безспиръ всегда
и чуй молбата ни, Всевишни, на деца си
пакъ тозъ заветъ ми помогни да дамъ! . .

3. РОДЕНЪ КРАЙ.

О, роденъ край, о родна бедна стрѣха,
за мене скжпъ, единственъ свиденъ кжтъ,
край, дето моитѣ дѣди, родители живѣха,
край, дето всички тѣ, единъ следъ другъ умрѣха,
едничъкъ си за менъ въ свѣта!

И азъ въвъ тебъ родихъ се и живѣя,
съсъ майчиното млѣко закърменъ,
въ тебъ, роденъ край, ме слънцето огрѣя,
и въ тебе искамъ ази да изтлѣя,
тамъ, дето съмъ роденъ.

О, роденъ край, славянска родна земьо,
разбирамъ днесъ, че ти си земенъ рай
за менъ, за моитѣ сестри и мойтѣ братя,
на всички, на които искамъ днесъ да пратя
приветствия безброй!

Бжди благословенъ, приветенъ, слънчевъ —
постеля, и завивка, и храна
за всички, що съ потьта си те поливатъ,
подъ слънчевия пекъ що гръбъ превиватъ,
да жънатъ хлѣбнитѣ зърна!

Край роденъ, майчинъ скутъ, огнище мило,
сърдцето ми е въ тебъ и въ него ти!
И птичето, що пѣе подранило,
и обичьта, коя сърдце е свило,
безъ тебъ сж клети сироти!

Шевки Мохаремовъ

ОБИЧАМЪ ВИ, РОДОПИ!

Обичамъ ви, Родопи скжпи,
обичамъ сладкото ви име,
когато слънцето ви кжпе,
кога е пролѣть, есень, зиме.

Обичамъ малкитѣ рѣкички,
отъ васъ що влизатъ въ долинитѣ
що веселятъ, разлаждатъ всички,
и волно вдъхватъ ми пѣснитѣ.

Обичамъ чукитѣ златисти,
забили се въ небето ясно,
кждето въ кржгозора чисти
отеква рева на морето бѣсно.

Отъ вѣкове вий стража вѣрна
надъ роднитѣ поля сте били,
обичамъ ви, Родопи мили,
и васъ и участьта ви черна!

Юсиенъ К. Якубовъ,
студентъ-медикъ

1. КНИГАТА.
(разказъ)

Навънъ бѣ хладно. Слънцето залѣзваше въ облакъ. Дърветата, привѣли клони отъ тежката жега, сякашъ почувствуваха хладина. Природата се посъживи. Маранята полека-лека взе да се дига. Кокошкитѣ тичаха изъ дворищата. Квачкитѣ, наежили се, събираха пилци и ги повеждаха къмъ барата. Нейде отдалечъ се чуеше пѣсень на кавалъ.

Двстѣ дечурля, Исенъ и Салихъ, бѣха седнали до дънера на единъ вѣковенъ орѣхъ, който диплѣше клони и хвърляше нашироко сѣнка. Тѣ се гушеха, сякашъ се боеха отъ нѣщо. Въ ржцетѣ си държеха книги, които бѣха взели отъ учителя за свободно четиво. Тѣ трѣбва да бѣха твърде интересни, защото ги сричаха и четѣха съ притаено внимание, види се, да научатъ нѣщо ново, което утре съ зарумѣнѣли лица да разправятъ на своитѣ другарчета.

— Чу ли, Исене, какво прочетохъ? Приказка за единъ беденъ момъкъ, който се оженилъ за царска дъщеря съ златни дворци и богатство, заради голѣмото му геройство, което е показалъ въ бой съ народни врагове.

Салихъ пъкъ четѣше „Исторически разкази“, въ които се говорѣше за голѣмия български революционеръ и борецъ за свободата на България — Василъ Левски.

— Видишъ ли, Салихъ, колко сж били лоши турцитѣ?! Обесили го, защото будѣлъ народа къмъ свобода.

Двѣтѣ деца бѣха забравили кравитѣ, които майкитѣ имъ ги бѣха пратили да пасатъ. Единиятъ бѣ вързалъ своята за дългото й вжже о босия си

кракъ, подъ продранитѣ панталони и тъй стоеха и разговаряха. Лицата въ книгитѣ бѣха за тѣхъ живи образи. „Какво ли ще бѫде да се пише нѣкѫде и за насъ?“, съ замисленость казваше на себе си нѣкой пѫть Исенъ, който изгаряше отъ желание да се види написанъ въ книга, „тъй както си паса кравитѣ“ или пъкъ да се напечати свободното му упражнение, за което учительтъ му бѣше писалъ шесть?!.

Тѣ четѣха и не видѣха, че слънцето се бѣ показало отъ облака. Чувствуваше се пакъ голѣмата жега. Кой знае, но като че наближаваше буря. Малчуганитѣ пъкъ бѣха запратили всичко, само едно гледаха, да не ги види нѣкой, че четатъ книги. Защото старитѣ строго имъ бѣха внушавали, че „книга хлѣбъ не дава“, „въ книгата има дяволе“ и т. н. И тѣзи деца се чудѣха кого да вѣрватъ: книгата ли, отъ която не могатъ да се отдѣлятъ, или старитѣ, чиято тояга винаги стоеше задъ вратата.

Тѣ четѣха и намираха смисълъ въ него. Гълтаха страница по страница, спираха се по картинитѣ, разглеждаха ги и разговаряха и пакъ продължаваха. Ето, че въ книгата на Салихъ се изпрѣчи нѣщо много интересно. Цвѣтна картина съ човѣшки фигури и гора. Виждатъ се млади хора въ зелени дрехи, напети юнаци, убити турци, хвърлени пискюли, нападали юнаци, сѣчь, страшна. А тамъ нейде, юнакъ строенъ, свилъ вежди, срѣдъ млади юнаци съ пушки и саби въ рѫце и съ зелени ширити.

— Вижъ, Салихъ! Това е Хаджи Димитъръ въ бой съ турцитѣ!

Отдолу пишеше: „Бузлуджа, 1868 година“.

Тъкмо младитѣ момчета вторачваха погледитѣ си и сричаха; „Тозъ който падне, въ бой за свобо...“, когато единъ гласъ, подобенъ на ураганъ, връхлетѣ надъ главитѣ имъ. Бѣше чичото на Салихъ.

— Бре ханзърларъ! Бре хайрсъзларъ! Тъй ли пасете вие гавьода. Кравитѣ изядаха нивитѣ!

И наистина, отвързала се бѣше едната крава и навлизаше въ края на близката нива. Като чу страшния викъ, тя се уплаши и хукна да бѣга. Стариятъ още повече усили, хвана Салиха за скѫсаната дреха и викаше:

— Ханзъръ дамусъ! Кинити ще пѣешъ а? „Култура“ ще носишъ въ кôщана! На другана диньô какво ще правимъ сасъ тебе! Презъ „Салятъ-кюпрюсу“ какъ ще минемъ?... Заради тебе, вритъ въ жендеманъ ще идимъ. Бре динсизъ! Булгарлъкъ ще ми учишъ! Ученесу хлѣбъ не дава! Както е дѣдо ти прекаралъ и ти тъй щишъ прекара! И тъй налагаше малкия съ върбови прѫчки по задника и го дърпаше за ухото. Салихъ плачеше и гледаше съ съжаление станалата на парцали книга. Стариятъ би свилъ цигари отъ нея, но, не, това бѣ грѣхъ!... Салихъ плачеше и вѫтрешно проклинаше и „другана диньô“ и „ходжовитѣ китапе“. Той сякашъ долавяше, че тѣ сѫ виновницитѣ за всичкото нещастие на неговитѣ събратя и съселяни. Но имаше измежду тѣхъ и нѣкои, които виждаха това. Ужъ първенци, а тѣ бѣха червеи, които желаятъ тъмнината надъ другитѣ, както бухалитѣ презъ нощьта.

Другиятъ пъкъ Исенъ, бѣ избѣгалъ настрани и съ ядъ викаше къмъ обезумѣлия старецъ:

— Пустни гу, бре миживунъ! Книга! Наа! Книга дава хлѣбъ! А не твоитѣ китапе! Ти си динсизъ! Ти си ханзъръ, оти искашъ само аргати и говедари да сме ти! Ще те пребия съ камъни!...

Камъни зафучаха и засваляха орѣхови листи. Стариятъ погна и него. Но вече Исенъ преваляше синора. Салихъ хукна свободенъ къмъ другата страна и викаше:

— Книгата! Книгата ще ни спаси! Тя ще ни научи, какво трѣбва... и гласътъ му се губѣше въ далечината.

2. НАРОДНИТѢ БУДИТЕЛИ.

Праздникътъ на народнитѣ будители е великъ, защото ни напомня за плеада борци на нашия измѫченъ народъ срещу вѣковни тирани. Тази година — 1940 тоя праздникъ е още по-тържественъ, защото една часть отъ земитѣ ни подъ чужда власть, златна Добруджа, се върна къмъ майката-отечество. И то по миренъ начинъ. Борцитѣ отъ всички краища на България, включително Тракия, Македония и Добруджа, ведно се бориха за единъ идеалъ — свободна България. Тѣзи борци, които бѣха излѣзли отъ единъ народъ, който даде на вси славяни книга да четатъ, имаха тежка задача, защото имаха да се справятъ съ два врага на българския духъ; отъ една страна, игото на цариградскитѣ султани и везири, отъ друга — духовното на фанариотитѣ отъ Фенеръ. Враговетѣ ни не подбираха срѣдства, за да погубятъ духа на Св. Кирила и Методия. Турцитѣ промѣняха религии, случаятъ съ насъ, гърцитѣ, съ своитѣ панелинистически стремежи, искаха да погубятъ българския езикъ. Но духътъ на Крума не бѣ заспалъ въ българското сърдце. Той се пробуди въ лицето на Паисия и откликна отъ сърдцето на цѣлъ единъ народъ: „Българино, знай своя езикъ!“ Това писа той въ своята „Славяно-болгарска история“ и тя се преписваше, разпространяваше и пазѣше като светиня отъ всѣки българинъ. Малката историйка, рожба на българския духъ, който не търпи подтисничество, направи чудо — създаде борци на единъ пъленъ съ жизнени сили народъ.

Занизаха се следъ това легендарнитѣ борци: Раковски, Неофитъ Бозвели, Конст. Фотиновъ, Каравеловъ, Братя Миладинови, Капитанъ Петко Войвода, та се стигна до пламенния революционеръ Левски и безсмъртния Ботевъ, който говорѣше отъ сърдцето на цѣлъ народъ. Тѣ вдъхваха сили на цѣлъ поробенъ народъ и му чертаеха свѣтли бѫ-

днини, които самъ да си изкове. Презрѣли бѣха лично щастие, всичко мило и драго, заради единъ великъ идеалъ — свободата на България. Чудно ли бѣше тогава, когато шепа опълченци на Шипка отстояваха напора, хвърляйки трупове, вмѣсто куршуми. Създаде се Санъ-Стефанска България — идеалътъ на Крума, Иванъ Асена, на всѣки българинъ. Обаче, за голѣмо прискърбие, дойдоха следъ това тежки договори: Берлински, Букурещки, Ньойиски. Но днесъ основитѣ имъ се разрушиха.

Духътъ на плеадата възрожденци живѣе въ българската душа.

Ние, младитѣ българи-мохамедани, се вдъхновяваме отъ великанитѣ народни будители и съ скромнитѣ си сили работимъ за пробуждането и народностното осъзнаване и на нашитѣ събратя и съвѣрци, българи-мохамедани,

изъ в. „Красногоръ“.

3. ВѢРОУЧЕНИЕ НА РОДЕНЪ ЕЗИКЪ.

Голѣма часть отъ българитѣ въ Родопа изповѣдватъ мохамеданска вѣра. Това се дължи на редъ исторически събития. Още съ приемането на ислямската вѣра се отваряли особени училища, наречени медресета. Тамъ се изучавали религиознитѣ догми на чуждъ арабски езикъ. Цѣли глави отъ корана се изучавали, а нѣкои ходжи изучавали и цѣлия наизустъ. Обаче, само думи, безъ да се е разбирало сѫщностьта и значението на религията. Това продължава и до днесъ. Малкитѣ деца отиватъ на училище. Първата работа на учителя по вѣроучение е да ги научи на арабската азбука, следъ което преминава къмъ молитвитѣ на кланяне. Свѣтскиятъ учитель учи децата на разбраната и ценна славянска азбука, а тукъ на единъ непознатъ и съвсемъ чуждъ езикъ. Още тукъ, въ самото начало, се чувствува разликата на старата схоластика и новитѣ педагогически методи. Не зная, дали е присѫтству-

валъ нѣкой, когато се предава вѣроучение въ класна стая и да види на какво прилича — нѣкакъвъ кошеръ на пчели. Пръскатъ се ценнитѣ сили на невинното дете въ изучаване на непонятни слова. А колко би било хубаво, да учатъ тѣ вѣрата на матерния си езикъ! На този езикъ, на който си приказватъ въ кѫщи, на който сѫ приказвали и приказватъ нашитѣ дѣди и бащи.

Така е въ всички страни на земята. Всѣки изразява възхищенията си, скърбитѣ си на разбрания, на родния си езикъ. И какъ може да бѫде иначе!

Ако ме попита нѣкой, какво съмъ научилъ отъ мохамеданската ми вѣра на училищната скамейка, отъ първо до четвърто отдѣление, бихъ му отговорилъ — нищо. А това се отнася до всички. Както въ първитѣ години, когато България бѣ приела християнската вѣра отъ гърцитѣ, народътъ не разбираше грѫцката проповѣдь, тъй и сега, всичкитѣ наши вѣрски стари учители не разбиратъ арабски, а камо ли да го предадатъ на ученицитѣ си. Питаме единъ пѫть нашия ходжа да ни обясни смисъла и значението на една молитва. Той отговаря: „Аллахъ го е разбиралъ". Тогазъ за кого е вѣрата? Не е ли да направи тя живота на човѣка смисленъ, съдържателенъ, цѣлостенъ, чрезъ опознаване на Бога и нашитѣ длъжности къмъ него, чрезъ разбрана вѣра посрѣдствомъ роденъ езикъ!?

Изъ сп. „Родопа"

4. ЗА ОБРѢЗВАНЕТО (СЮНЕТЯ).

Здравето е не само лично благо, но то е и обществено. Затова налага се както отдѣлниятъ индивидъ, така и обществото, да бдятъ за него. Здравитѣ индивиди строятъ духовни и материални ценности, докато болнитѣ сѫ въ тежесть на живота. Причинитѣ за разнитѣ болести сѫ много. На първо мѣсто икономически, пиянство, суевѣрие, не-

вежество и др. Днесъ медицинската наука е отишла много напредъ. Постиженията сѫ голѣми и тѣ вървятъ заедно съ новото време. Обаче тукъ, въ нашата красива планина Родопа, сѫществуватъ поредки, които не сѫ за времето си, а за вѣковетѣ назадъ. Случаятъ, напр., съ обрѣзването на българитѣ отъ мохамеданско изповѣдание. Занимаватъ се съ него хора, които сѫ съвсемъ далече отъ епохата, въ която живѣемъ. Извръшватъ го по едни съвсемъ прости и опасни начини. Тѣ сѫ найчесто самозвани хирурзи — „сюнетчии", какъвто бѣше напоследъкъ случаятъ въ Смоленско. Единъ такъвъ, нейде отъ Източна Родопа, покачилъ се на муле, съ нароченъ водачъ, броди изъ селата, като срѣдновѣковенъ влъхвователь, съ торба стари бръснарски сърѫжения, безъ да ги промива съ какви да е дезинфекционни срѣдства, извръшва операциитѣ, като не се съобразява, че по тоя начинъ се носи зараза отъ едно мѣсто на друго, че често ставатъ инфекции съ много тежки последствия. Увива ги въ разни парцали. Самозваниятъ хирургъ си служи за дезинфекция съ пепелъ, сложенъ въ кожена „вулгия". Влиза въ нѣкоя кѫща и тамъ, на кое да е мѣсто извръшва „операцията", на праха просто, дето преди това сѫ ходили съ обувки, дето сѫ изтръсвали прахъ отъ навуща. За превръзки му служатъ нѣща, каквито му се изпрѣчатъ. Безъ да промива мѣстото, той рѣже безцеремонно. А знаемъ, че микробитѣ сѫ навсѣкѫде и дебнатъ и най-малката раничка.

По тоя случай, безъ да се впущаме въ разсѫждения и безъ да изтъкваме, че и персийцитѣ сѫ мохамедани, но тѣ не употрѣбяватъ обрѣзването, можемъ само да се попитаме — ами лѣкарьтъ за какво е? Ако трѣбва да става това обрѣзване, защо не го направятъ лѣкаритѣ. Дългъ се налага на общественитѣ фактори да поставятъ редъ въ това отношение. Въ случая лѣкарьтъ, който

има всички нуждни познания и подготовка, може да извърши най-добре тая операция, като по тоя начинъ се избѣгнатъ разпространенията на болеститѣ, премахватъ се инфекциитѣ въ тъй ранната възрасть на детето. А детето е най-голѣмата ценность на българския народъ.

Като тъй, въ днешния модеренъ вѣкъ не е достатъчно само да има научни постижения, а е нуждно да се приложатъ тия постижения въ живота. Да станатъ достѫпни за всѣки членъ отъ обществото. Така тъмнината и останкитѣ отъ вѣковното иго, поддържани било отъ незнание, било отъ фанатизъмъ, простотия или невежество, трѣбва да се унищожатъ. Всѣко нѣщо което не е съвременно и въ ушърбъ на обществения животъ, трѣбва да се нагоди по условията на днешнитѣ повели на живота.

Всичко туй е необходимо за обща полза и въ името на свѣлото утро на българския народъ.

Изъ сп. „Родопа".

Османъ Ферадовъ
с. Беденъ, Девинско

1. КЪМЪ СЪЗНАНИЕ.

За никого не е скрита страшната идейна и обществена безпѫтица, въ която тънатъ по-голѣмата часть отъ българитѣ мохамедани въ Родопската область. Отъ една страна, лошитѣ материални условия, а отъ друга, крайниятъ вѣрски фанатизъмъ спъватъ въ всѣко отношение напредъка и желаната най-правилна насока въ народностното осъзнаване на тия самобитни и съ всичкитѣ признаци на пробуждане и доброчестина планински обитатели. Въ тъменъ мракъ и невежество тънатъ още отъ време на робството и липсватъ още сили и вдъхновение на всички, за да се отърсятъ отъ него. Какъ, прочее, да се изведатъ

ния забъркани, почти като безотечественици наши събратя и съвѣрци? По какъвъ пѫть да се поведатъ, за да съзнаятъ ясно и правилно своя родъ и езикъ? Отговорътъ на тия въпроси е много лесенъ и пѫтьтъ е вече начертанъ. Съ нищо друго, освенъ чрезъ образованието и просвѣтата. Знанието прави чудеса. Тъй ще стане и съ насъ. Макаръ и бавно, но единствено по тоя пѫть ще се стигне на височината, културна и обществена, до която сѫ стигнали нашитѣ еднокръвни братя — християнитѣ. Да се проникнемъ отъ съзнание и погледнемъ съ отворени очи страницитѣ на историята и ние ясно като въ бѣлъ день ще видимъ, че ние не сме дошли отъ Азия, нито произхождаме отъ монголска раса, а сме чистокръвни българи славяни. Всичкитѣ ни черти и традиции ни сочатъ това; тѣ сѫ сѫщитѣ, като тия на братята християни. Затова, не трѣбва да се прави никаква разлика и да не се гледаме съ презрение, защото ни дѣли само една вѣра. Въ България има българи християни, българи католици, българи протестанти, та защо да нѣма и българи мохамедани? Съжалявамъ, че и измежду българитѣ християни има нѣкои, които ни гледатъ съ презрение и ни наричатъ съ обидни и оскърбителни думи. Това е, разбира се, едно лошо отнасяне и пакостна проява. Такива думи като ножъ се запождатъ въ нашитѣ сърдца и сѫ въ състояние да отчаятъ всѣка проява на пробуждане и съзнание. Но не трѣбва да се обръща внимание на такива думи, защото това прави само единъ лошъ човѣкъ, който е и лошъ българинъ. Пѫтьтъ, който чертаятъ младитѣ дейци около дружбитѣ „Родина", трѣбва да се следва съ най-голѣмо съсрѣдоточение и здраво закрепява, за да може поне идното поколѣние всецѣло да се радва. Никой не трѣбва да се отчайва или обижда отъ каквото и да е, а да гледа право предъ себе си общия народенъ идеалъ, съ който да се стреми съ най-голѣма сила и на-

дежда. Нека всѣки да вѣрва, че пжтьтъ на осъзнанието е славенъ и радость за човѣка е да вижда, какъ всички се обединяватъ и стжпватъ въ единъ общъ пжть. Тъй само ще се заличатъ всички разногласия, наслоени не по наша вина отъ вѣковетѣ. Но трѣбва да се знае и това, че ние не сме нѣкое стадо овце, което насилствено се кара да върви, а хора, върху които трѣбва да се положи трудъ и всѣки единъ по-издигнатъ човѣкъ трѣбва да внедрява въ насъ духъ на възраждане, духъ къмъ съзнание, който наистина ще ни направи щастливи въ всѣко отношение. Защото само човѣкъ, който храни въ себе си любовь къмъ родината и се въодушевява отъ общия напредъкъ, може да бжде полезенъ на отечеството и да бжде добъръ гражданинъ. Но нека и ние, българитѣ мохамедани, не очакваме това да дойде ей-тъй на готово. Има една поговорка: „Господь дава ама въ кошара не вкарва". Съдържанието ѝ е ясно и не се нуждае отъ обяснение. Такава е и нашата работа. Това значи, че ние самѝ трѣбва да се отърсимъ отъ нашето заблуждение и дошло е време думитѣ на О. Паисий, „О, неразумне, защо се срамишъ да се наречешъ българинъ!", да прозвучатъ и за насъ. Та нима не знаемъ ние отде произхождаме!... Прочее, да не мислимъ, че само тоя би спечелилъ, който слѣпо вѣрва въ мюсюлманството. Днесъ никой не те пита, каква вѣра изпълнявашъ, но какъвъ си по племе и народность. Та и ние трѣбва да отхвърлимъ такова едно суевѣрие и да тръгнемъ по пжтя, по който отдавна вървятъ нашитѣ еднокръвци и едновѣрци отъ всичкитѣ дружби „Родина". Нека не помисли нѣкой, че искамъ да кажа да си смѣнимъ вѣрата, защото трѣбва да се разбере, че никой не ще има полза отъ това. Нима, само който е християнинъ, само той може да бжде полезенъ на отечеството си? Ние можемъ да си бждемъ мохамедани и пакъ наравно съ всички други да бждемъ

полезни на държавата. Затова трѣбва, не, а дългъ ни се налага да работимъ всѣки както може за осъзнание, пробуждане и закрепване на съзнанието ни, че сме българи по народность. Тъй ще прославимъ и нашата родина България.

2. НУЖДИТѢ НА БЪЛГАРИТѢ-МОХАМЕДАНИ.

Българитѣ мохамедани населяватъ въ по-голѣмата си часть Родопската область: Девинско, Смоленско, Златоградско и др. Тукъ още по единъ съвсемъ първобитенъ начинъ, съ рало и мотика, едвамъ изкарватъ своя осжденъ залъкъ. Но мнозина отъ тѣхъ и това не могатъ да придобиятъ, затова нѣкои сж принудени да напущатъ роднитѣ си селища и да търсятъ другаде поминъка си. Но още по-страшно е това, че българитѣ мохамедани сж останали много назадъ, не, но и понятие си нѣматъ дори за култура, просвѣта и по-сносенъ животъ. Всѣки отъ тѣхъ гледа да мине днесъ за утре и да свърши по-скоро съ своя земенъ животъ съ надежда да отиде въ нѣкакво вѣчно блаженство. И нѣма нито единъ отъ тѣхъ или много сж рѣдко тия, които да подигнатъ глави, да отворятъ очи и да видятъ надалечъ, какъ по-културнитѣ и образовани люде съ по-малко трудъ, полесно изкарватъ прехраната си и живѣятъ по-добъръ и сносенъ животъ. Много отъ тѣхъ сж слушали за радио, виждали сж какъ хвърчи самолетътъ, електричеството, което освѣтява села и градове, телефонитѣ, които опасватъ цѣлото земно кълбо и редъ други придобивки на новото време, но не знаятъ на какво се дължатъ тѣ. И малцина отъ тѣхъ желаятъ да знаятъ това и да сж образовани, както даже и тия, които иматъ срѣдства за образование, отказватъ да възприематъ истината, че науката облагородява духа и осмисля живота, и че само тя може да издигне човѣка до неговото висше предназначение. И ето тъй, съ затворени

очи срѣдъ затворенитѣ гигантски върхове на Родопа, тѣ спятъ дълбоко летаргически сънь. Трѣбва, прочее да имъ се помогне съ всички възможни срѣдства: пари, храна, но не такава храна, братя българи християни, въ прѣкъ смисъль на думата, а храна на душата, съ която да бждатъ сити за винаги, да осмислятъ своя животъ и сжществуване, да познаятъ своя родъ и езикъ като неразделни членове на българския народъ. Но преди всичко да се подобри общото материално положение и едновременно съ това и културата и образованието, защото гладенъ човѣкъ за нищо не е, той само се лута и търси да подаде ржка нѣкому да го изведе на по-добъръ пжть. Тъй само българитѣ мохамедани ще тръгнатъ въ правилна насока и съ бързина ще се стрѣмятъ да застигнатъ своитѣ братя, отъ които сж се отдѣлили преди столетия и да тръгнатъ успоредно и рамо до рамо за общо добро на цѣлокупното ни отечество.

Стига сж се заблуждавали, обърквали понятията народность и религия. Но и за тая бъркотия да се попитаме, кой е виновенъ, тѣ ли? Не! Не сж виновни тѣ за това, защото стига малко-малко да вникне човѣкъ въ историята и ще разбере истината. Мнозина отъ тѣхъ, обърквайки тия понятия, мислятъ, че сж турци, и то само защото, сж мохамедани. Но, какво заблуждение?! Нима всички християни сж българи? Нима всички мохамедани сж турци! Не и не! Това съвсемъ не е вѣрно. Религията опредѣля само, по какъвъ начинъ да се обрѫщаме къмъ Бога, а народностьта и езикътъ опредѣлятъ къмъ кое племе принадлежимъ, за кое трѣбва да милѣемъ и да работимъ. Всѣки отъ насъ, стига малко-малко да вникне въ нашия говоръ, езикъ, нашитѣ нрави, обичаи, пѣсни, приказки, сжщо и въ названията на мѣстноститѣ, въ фамилнитѣ названия и пр., ще разбере, че ние пазимъ най-старинното и най-ценното на българския

народъ. Виновни ли сме прочее, самитѣ ние, че сме помохамеданчени? За всѣкиго е ясно, че това нуждата го е налагала. Човѣкъ често приема всичко даже и вѣрата си да промѣни, само и само да запази живота си. Тъй е станало и съ насъ. Затова, драги братя, българи мохамедани, ние не трѣбва да бъркаме понятията за религия и народность. Религията си е религия и народностьта—народность. Не бива да се бъркатъ тия две нѣща. И другъ пжть съмъ писалъ това, пъкъ и още ще пиша, защото трѣбва всѣки единъ да се осъзнае и разбере своята народность. И нека да не смѣта никой, че Турция ще го прибере, защото той не е никакъвъ турчинъ, а въ жилитѣ ни тече чиста славянска кръвь. Затова всѣки единъ отъ насъ трѣбва да се застжпи за своето добруване и общо българско бждеще, като не дава преднина на никакви чувства на ненависть между едни и други — българи мохамедани и българи християни, защото ние принадлежимъ на единъ и сжщи родъ, на едно и сжщо колѣно. Затова трѣбва да се съюзимъ и задружно да работимъ, защото само така ще успѣемъ да издигнемъ себе си и ще работимъ за величието на нашата родина България.

Изъ в. „Красногоръ"

Арифъ Бейски
Ардински окол. мюфтия

100% БЪЛГАРЩИНА У БЪЛГАРИТѢ МОХАМЕДАНИ.

Българското царство е образувано преди повече отъ хиляда години отъ Аспаруха. Тогава българитѣ били езичници. Кланяли се на конска опашка. Отпосле тѣ, като езичници, приели отъ гърцитѣ християнството. Но съ туй тѣ не станали по народность християни или пъкъ гърци, отъ които сж приели новата вѣра, а си останали българи. Българи тѣ щѣха да си останатъ, ако биха приели

и мохамеданството. Даже имало мохамедани българи въ Волжската область, които като държава сѫществували дори до времето на Царь-Симеона. Трѣбва да се научимъ и всички да разбератъ, че религията е едно, а народностьта — друго. Ако религия и народность бѣше едно, то тогава трѣбваше да имаме само четири народности: християнска, мохамеданска, будийска и езическа. Но ние виждаме, че има четири главни вѣри, а едва ли не четири хиляди народности. Турцитѣ сѫщо не сѫ по народность мохамедани, а турци. Тѣ само по вѣра сѫ мохамедани, а има турци и отъ други вѣри, даже и турци християни. Тѣ сѫ приели вѣрата си отъ арабитѣ, обаче, не сѫ се поарабчили. Преди да се роди още Мохамедъ, тѣ пакъ си сѫ били турци. На всѣкиго отъ насъ е известно, че тѣ при идването си на Балканския полуостровъ и нашитѣ земи, за да се закрепяватъ и стопяватъ коравото българско население, прибѣгнали до помохамеданчване. Тогава сме помохамеданчени и ние. Съ това, обаче, ние не сме изгубили своята българска народность, своята кръвь, своитѣ нрави и своя езикъ. Останахме си пакъ българи. За да бѫде ясно на всички, ще кажа, че не сме станали турци, понеже нѣмаме и кръвна примѣсь съ тѣхъ. Въ краварника край Смоленъ става кръстосване, кога нашенски бикове се кръстосватъ съ друга порода крави. Ако тъй се върви, следъ редъ поколѣния ще се родятъ друга порода говеда. Никѫде, обаче, въ миналото, въ Родопския край турската раса не се е смѣсвала съ нашата. Случвало се е, но много рѣдко да остава тука турчинъ и затова ние може да се похвалимъ и да се гордѣемъ, че ние по кръвь сме се запазили отъ най-старитѣ българи. Сѫщо и по езикъ и битъ, почисти отъ всѣкѫде другаде. Затова ние, бидейки по кръвь, по нрави, по обичаи и по езикъ сто на сто чисти българи, нека радостьта ни бѫде пълна, като гледаме, какъ отъ день на день българското ни чувство и съзнание расте и крепне.

АРДИНСКО ОКОЛИЙСКО МЮФТИЙСТВО

ЗАПОВѢДЬ № 64/1940 г.

Подчиненитѣ ми въ вѣрско отношение българи мохамедани въ Ардинска околия, подбуждани и заблуждавани отъ врагове на българската държава и българската ни народность, поддържатъ носенето на останалитѣ отъ робството облѣкла: фесове, кюляфи, фереджета, була и др. Сѫщитѣ едновременно съ това продължаватъ да употрѣбяватъ чужди поздрави и изрази, а женитѣ, българки мохамеданки, поддържатъ просташкия навикъ да бѣгатъ и се криятъ отъ всѣки срещнатъ човѣкъ.

Отъ друга страна научавамъ, че подчиненитѣ ми свещенослужители се държатъ съвсемъ нехайно и безразлично къмъ прояви отъ рода на изброенитѣ по-горе и не взиматъ никакви мѣрки, за да посъветватъ своитѣ братя да се откажатъ отъ възприетитѣ отъ тѣхъ пакостни и недостойни навици за единъ българинъ, за да ограничатъ по тоя начинъ злото, което до сега, за голѣмо съжаление, безпрепятствено отъ никого се е ширило между българитѣ отъ мохамеданско вѣроизповѣдание въ околията ми.

Тъй като съ поддържането на чужди навици, поздрави и облѣкло се спѫва правилното възпитание и културно издигане на изостаналитѣ въ всѣко отношение мои сънародници, а отъ друга страна по тоя начинъ се поддържа умразата и недовѣрието между българитѣ отъ мохамеданско вѣроизповѣдание и християнско такова въ околията ми, излага се предъ обществото населението отъ мохамеданско вѣроизповѣдание и се дава видъ предъ посетителитѣ на околията, че българитѣ мохамедани сѫ нѣщо отдѣлно отъ българската народность; то намирамъ, че поддържането и закрилянето занапредъ на досегашнитѣ облѣкла, навици и поздрави е престѫпление къмъ българската народность, къмъ държавата ни, къмъ насъ и нашитѣ

деца. Сжщевременно намирамъ, че е наложително да бждатъ взети сериозни мѣрки отъ всички подчинени менъ свещенослужители отъ българска народность за изкореняване на изложенитѣ по-горе вредни и престжпни прояви, поради което

заповѣдвамъ:

1. Българитѣ отъ мохемеданско вѣроизповѣдание въ околията ми да се откажатъ веднажъ завинаги и захвърлятъ досега носенитѣ отъ тѣхъ фесове, кюляфи или други чужди шапки, като замѣнятъ сжщитѣ съ българска народна шапка, като гугла, каскетъ или мека шапка.

2. Българкитѣ мохамеданки да захвърлятъ фереджетата и да възприематъ свободно ходене изъ улицитѣ, облѣчени съ обикновени рокли илк палта, като цѣлото имъ лице бжде открито, за да видятъ свѣта, както всички хора по земята.

3. При ходене изъ улицитѣ женитѣ да не бѣгатъ като диви, защото това е срамъ и позоръ за днешния вѣкъ, а, въ среща съ непознатъ човѣкъ, да се отнасятъ учтиво и внимателно.

4. При среща съ свои приятели и други лица българитѣ-мохамедани да поздравяватъ на своя майчинъ български езикъ съ поздравитѣ: „добъръ день“, „добъръ часъ“, „добра среща“, „здравѣй“ и т. н., а не на чуждъ и неразбранъ езикъ.

5. Подчиненитѣ ми свещенослужители задължавамъ да направятъ всичко възможно за провеждане въ изпълнение на настоящата ми заповѣдь, като тѣ и женитѣ имъ дадатъ личенъ примѣръ за добро държане предъ обществото и за промѣна на облѣклото. Сжщитѣ да използуватъ всѣки случай и чрезъ речи и лични увещания да съдействуватъ за бързата промѣна въ облѣклото, обноскитѣ и държането на българитѣ отъ мохамеданско вѣроизповѣдание. Сжщитѣ да дадатъ най-широка гласность на настоящата заповѣдь, като я разлепятъ на видно мѣсто, предъ училищата, джамиитѣ, ра-

нитѣ обществени постройки и др. Да прочетатъ сжщата на своитѣ енорияши и я обяснятъ.

Моля всички държавни и общински власти и родолюбиви граждани да дадатъ най-широко съдействие за провеждане въ изпълнение на настоящата ми заповѣдь.

Моля всички граждани, българи-християни и мохамедани, да донасятъ своевременно за всички прѣчки и въздействия, възпрепятствуващи изпълнението на настоящата заповѣдь, откждето и да идатъ тѣ.

Околийски мюфтия: (п) Арифъ Бейски

Арифъ Сал. Шумаровъ
шериятски секретарь въ окол. мюфтийство — Смоленъ

КАКЪ СВЕЩЕНОСЛУЖИТЕЛЬТЪ ТРѢБВА ДА ИЗПЪЛНИ СВОЯ ДЪЛГЪ

Народитѣ презъ вѣковетѣ винаги сж били въ борба за независимость, за свобода и винаги сж се стремили да се издигнатъ въ културно и просвѣтно отношение. Защото, непросвѣтениятъ народъ, който не познава своята история и своето минало не е способенъ да сжществува и той става жертва на други народи. Въ тия борби сж взимали участие и духовни лица, като и най-висшитѣ измежду тѣхъ сж заставали начело и сж повеждали народа въ тия борби. Свещеницитѣ отъ други народности продължаватъ и ще продължаватъ винаги да работятъ въ това направление, защото съ това тѣ изпълняватъ своя дългъ къмъ отечеството си. За голѣмо съжаление свещенослужителитѣ българи-мохамедани, не обрѫщатъ внимание на тоя тѣхенъ дългъ спрямо братята си, българи-мохамедани, които не познаватъ своята история и минало и затова сж изостанали въ всѣко отношение много назадъ отъ своитѣ братя — българи-християни. Има свещенослужители, които сж заели тия постове съ

цель да се освобождаватъ отъ военна служба и друго нищо не ги интересува. Тѣ дори не изпълняватъ молитвенитѣ обряди, а си иматъ пълномощници, които изпълняватъ тѣхната длъжность. Други пъкъ сѫ завладѣни отъ фанатизъмъ и невежество и вмѣсто да осъзнаятъ народа, тѣ повече го заблуждаватъ, като му казватъ, че който е мюсюлманинъ, той не е българинъ. Ето защо, азъ поканвамъ всички свещенослужители, да се притекатъ на помощь на това свещено дѣло, като убедятъ българина мохамеданинъ съ думи и да му покажатъ съ личенъ примѣръ пѫтя, по който трѣбва да върви и по такъвъ начинъ да се избави отъ това окаяно положение въ което се намира.

Мустафа Шарковъ
с. Лѫжене

1 СТРЕСНИ СЕ ПЛЕМЕ!

Стресни се племе закъснѣло!
Живѣешъ ли, мрешъ ли, ти не знаешъ!
Следъ тебъ потомство иде цѣло,
какво ще да му завещаешъ?

Ив. Вазовъ

Този позивъ е отправенъ отъ народния поетъ къмъ българския народъ, когато го е заплашвала катастрофа и тъменъ облакъ се надвисвалъ надъ българския хоризонтъ. Сѫщиятъ този позивъ бива отправянъ и къмъ всѣки народъ, докато тръгне въ пѫтя на своето възраждане.

Духовенъ мракъ, невежество и мизерия сѫ държали народитѣ съ вѣкове въ непробуденъ сънь, за да носятъ вериги на робство и тирания.

Религията се явила като слънце на човѣшкия хоризонтъ, за да го пробуди и заведе къмъ цельта и назначението на човѣка. При многото езически религии се яви юдейството като свѣтлина за единъ творецъ на небето и земята. Въ още по-съвършена

форма иде християнството съ своето учение за единъ Богъ и братството между човѣцитѣ — Исусъ Христосъ съ своето учение, като обединитель на всичкитѣ народи.

622 години подиръ християнството се яви между арабския народъ, който чезнѣлъ въ езическо идолопоклонство мохамеданството, на която религия е основатель Мохамедъ. Той установи вѣрата въ единъ Богъ и зависимостьта отъ него. Това учение е било като фаръ за арабския народъ и обединитель за всичкитѣ му вѣрски подѣления. Мохамеданството би сочило пѫтя къмъ прогресъ и цивилизация, ако не бѣ се изродило въ формализъмъ и фатализъмъ, които спъватъ всѣко развитие.

Въ времето на царь Симеона българскиятъ народъ започна своя Златенъ вѣкъ чрезъ проблѣська, който светитѣ солунски братя му дадоха и го поставиха въ пѫтя на възходъ. Обаче, петвѣковното турско робство уби много отъ неговитѣ културни придобивки и хвърли племето ни въ робство. Но всичко не се изгуби. Въ епохата на найтъмното робство се яви хилендарскиятъ монахъ Отецъ Паисий, който преброди българската земя надлъжъ и наширъ и издигна гласъ за пробуждане. Неговиятъ гласъ не бѣ въ пустиня. Чуха го чедата на майка България и кой съ перо, кой съ слово, събудиха народа отъ двойното иго, докато настѫпи свѣтлиятъ день на свободата.

Една часть отъ нашия народъ, обаче, за голѣмо съжаление, остана още въ непробудената нощь на мрака и невежеството, благодарение на нѣкостното си заблуждение подъ силата на новата вѣра, наложена ѝ отъ завоевателя. Това сѫ така нареченитѣ българи-мохамедани, наброяващи около сто хиляди души, заселени главно въ Родопската область. Отъ триста години тѣ живѣятъ въ мракъ и невежество, поради своята ограниченость и религиозно влияние, което не имъ позволява да раз-

граничатъ народность отъ религия. По езикъ и националность принадлежатъ къмъ българския народъ, обаче, религиозната принадлежность изкуствено ги привръзва къмъ тѣхнитѣ поробители, което обстоятелство и до днесъ ги прави да се чувствуватъ отдѣлни и отъ еднитѣ и отъ другитѣ. Обаче, слънцето изгрѣва и истината настжпва и за тѣзи наши братя. Отъ нѣколко години насамъ изъ полята и долинитѣ на китна Родопа — тамъ, дето е звънтѣлъ на времето немилостивиятъ мечъ, се чува пакъ сжщиятъ зовъ: „Стресни се, племе изостанало“ и то изъ самитѣ българи мохамедани. Явиха се смѣли и самоотвержени младежи — будители, българи мохамедани, пропити съ национално съзнание и идеализъмъ. Тѣ смѣло издигатъ своя гласъ за събуждане на своитѣ сънародници изъ непрогледната нощь на вмракъ и невежество. Подвигътъ на тѣзи младежи е не само смѣлъ, но и героиченъ, понеже се явяватъ между хора, които, поради силенъ религиозенъ фанатизъмъ, не могатъ лесно да ги разберать. Но тѣзи млади будители не се обезсърдчаватъ и съ още по-голѣмъ идеализъмъ ще продължаватъ подетото дѣло.

„Стресни се, племе изостанало“! Стресни се, защото произхождашъ отъ народъ съ славно минало и силенъ възходъ и да се смѣташъ къмъ народъ отъ друга нация, съ която си свързанъ само религиозно, е приспиване и заличаване. Можешъ ли да спишъ и гинешъ, когато слънцето грѣе и живѣешъ въ вѣка на прогресъ и култура? Стресни се и вникни въ религията си, за да я разберешъ правилно, а не да ти бжде тя като преграда за национално обединение съ тѣзи, отъ които политически обстоятелства те откжснаха преди три вѣка. Религията трѣбва да бжде факелъ, що освѣтлява пжтя къмъ Бога и човѣцитѣ. Не както разказватъ невежи и фанатизирани ходжи, а вникни и разбери какво говори самиятъ Коранъ!

Стресни се и вижъ, какво е твоето здравословно състояние. Живѣешъ въ нехигиенични жилища, хранишъ се съ мизерна храна и се предразполагашъ къмъ заболяване и преждевременна смърть!

Стресни се, племе, и вижъ, въ какво си положение! Време е да се пробудишъ и да тръгнешъ въ пжтя на културата, наравно съ твоитѣ сънародници и братя българи, които сж те далечъ изпреварили. Твоятъ еднокръвенъ български народъ те вика! Той те чака да те приюти подъ своитѣ криле и въ своитѣ родни обятия, за да заживѣешъ тъй, както той живѣе. Стресни се, осъзнай се и се гордѣй, че си българинъ.

Изъ в. „Красногоръ“

2 ДА ЗАЕМЕМЪ СВОЕТО МѢСТО.

Преди повече отъ двесте години ние, като часть отъ българския народъ, по едно или друго стечение на обстоятелствата, сме преминали къмъ мохамеданската религия. Тази промѣна оказала пагубно влияние върху националното съзнание на мнозина отъ насъ. Станали веднажъ мохамедани, нашитѣ дѣдовци неможейки да се приобщятъ напълно къмъ нацията, отъ която взели религията, започнали да се считатъ като трета нация. Това жалко състояние въ миналото е довело дотамъ, че въ днешно време сто хиляди човѣци, българи мохамедани, да изпаднатъ въ невежество и мизерия, близки до робството. Религиозниятъ предразсждъкъ ги е забулилъ въ мракъ и не имъ позволявалъ да се издигнатъ и заематъ своето мѣсто въ общия куктуренъ и общественъ животъ. Голѣмиятъ фанатизъмъ ги е заставялъ да се държатъ настрана отъ всичко, което дава просвѣта и да гледатъ съ недовѣрие на всѣки човѣченъ починъ да имъ се помогне. Това имъ състояние е станало причина да бждатъ ненавиждани и изоставени, и въ турско време и въ българско, и да се лутатъ въ мъглата на невежеството.

Но фанатизмътъ не е успѣлъ да погуби всичко. Останала е една свѣтла искра да свѣти въ мрака. Това е езикътъ и народниятъ битъ, които останали непокжтнати, въпрѣки всѣкакви вѣрски и др. влияния. Родопскиятъ българинъ мохамеданинъ е говорилъ, говори си и днесъ, своя чистъ български езикъ, непокжтнатъ и стариненъ, сжщиятъ оня, на който сж говорили българскитѣ царе и боляри въ срѣдневѣковието. Съ него ние можемъ да се гордѣемъ и той ни служи за обща честь и слава.

Да се попитаме сега, може ли напълно да се осъзнаемъ всички българи мохамедани и се чувствуваме като едно нераздѣлно цѣло отъ цѣлокупния български народъ? Азъ ще отговоря: не само че може, но сме и длъжни за това. Може би нѣкои ще помислятъ, че националното приобщаване на българина мохамеданинъ е невъзможно поради факта, че изповѣдваме мохамеданската религия. Въ днешния просвѣтенъ вѣкъ, обаче, религията не може да раздѣля народитѣ. Всѣки е свободенъ да изповѣдва своето убеждение, стига то да не вреди на държавата и да не прави спънки на другитѣ. Религията е основата на човѣшкия животъ и води къмъ възходъ човѣшката душа. Богъ е търсенъ преди хиляди години, търси се и днесъ и вѣчно ще бжде търсенъ. Не е важно, кой какъ ще търси Бога. Той е вѣченъ и единъ за всички. Богъ не създаде религията, а създаде човѣка, и човѣкъ създаде религията. Нещастието на насъ, българитѣ-мохамедани, е тамъ, че сме били принудени да изповѣдваме своята религия на единъ чуждъ и непознатъ за насъ езикъ. А въ сжщность тя трѣбва да се изпълнява отъ всѣкиго на свой роденъ езикъ. И ние си имаме такъвъ. За насъ, именно, знаменитиятъ на времето си турски държавникъ Мидхадъ паша е казалъ: „Има повече отъ единъ милионъ мюслюмани. Тѣзи мюслюмани не сж дошли отъ Азия, както обикновено мислятъ. Тѣ сж потомци на

стари българи, преобърнати въ исляма, въ епохата на завоеванието и следващитѣ години. Тѣ сж деца на сжщата тая страна, на сжщата тая раса, отъ сжщото това колѣно. А измежду тѣхъ има една часть, които не говорятъ другъ езикъ, освенъ българския“ (Сборникъ „Родина“, кн. I, стр. 5).

Тоя си езикъ българитѣ-мохамедани не изгубили никога и го запазили при всички трудни изпитания. Както се каза вече, духовна нужда е всѣки да се моли Богу на своя майчинъ езикъ, за да може да разбира съдържанието на религиозното учение и слави своя народъ. На тая основа въ историята има факти, които говорятъ, че религията не е прѣчила за проявлението на националния духъ, когато отечеството е призовавало своитѣ синове на борба за свобода. Такъвъ е случаятъ съ чипровскитѣ българи, които, макаръ и католици, въ 1686 година възстанали противъ своя завоеватель и геройски жертвували своя животъ за свободата на България. Възстанието било потушено, но тѣхнитѣ потомци, преселени въ Банатъ, ето вече 250 години ревниво пазятъ своя езикъ и народность и се гордѣятъ, че сж българи. Другъ подобенъ случай сж бошнацитѣ, които, при все че изповѣдватъ мохамеданската вѣра, но се чувствуватъ едно съ своитѣ събратя хървати. Религията е съвсемъ различно нѣщо отъ народностьта. Самата мохамеданска религия обгръща различни народности, но това не значи, че всички сж турци. Такива сж арабитѣ, индийцитѣ, кюрдитѣ, египтянитѣ и др. Даже и самиятъ Мохамедъ, основательтъ на мохамеданската религия, не е турчинъ, а арабинъ. Така и ние, българитѣ-мохамедани, сме часть отъ българския народъ, макаръ религията ни да е мохамеданска, а не християнска.

Но има и едно сходство между християнството и мохамеданството. Въ свещенитѣ книги на тѣзи две вѣроизповѣдания има общи учения: Богъ е

единъ за всичкитѣ народи, творецъ на небето и на земята. Въ библията се говори за Адама, въ корана той се нарича Адемъ, Ева — Хава, Аврамъ — Ибрахимъ, Исакъ — Исхакъ, Измаилъ сжщо, Лосифъ — Юсуфъ, Мойсей — Мюса, Аронъ — Харунъ, Илия — Илясъ, Давидъ — Даудъ, Соломонъ — Сюлейманъ, Йона — Йонюсъ, Захарий — Зекерия, Исусъ — Иса и т. н. много други пророци. Тѣхниятъ животъ и учение се съдържатъ и въ корана. Особено много се говори въ него за Исуса и Мария — света жена и майка на Исуса. За самия Христосъ се споменава въ корана тридесеть и седемь пжти. Говори се, че Христосъ ще дойде да сжди живитѣ на земята. Допирнитѣ точки и на двѣтѣ вѣроизповѣдания трѣбва да послужатъ и на християни и на мохамедани за повече разбирателство, за творческо съревнование по пжтя на националнитѣ постижения. Религиозното чувство трѣбва да съдействува на всѣки човѣкъ да се издигне до стжпалото на истински човѣкъ, за да бжде той достоенъ синъ на народа, къмъ който принадлежн.

Затуй да заемемъ своето мѣсто, да знаемъ своя родъ, своята история и своя езикъ, да имаме пълно нашето народностно съзнание и да се гордѣемъ съ него. За затвърдяване на това ни съзнание много ни помагатъ българскитѣ ни традиции, завещани ни още отъ дѣдитѣ. Годинитѣ отминаватъ въ вѣчностьта, а традицията остава и служи за съединително звено, жива брънка между насъ и прадѣдитѣ българи.

Българинътъ-мохамеданинъ наподобява едно дърво, което е проспало цѣла зима всрѣдъ виелици и снѣжни бури и чака лъха на животворната пролѣть, която да разцъвне пжпкитѣ му за цвѣтъ и плодъ. Той е чакалъ столѣтия за животворното слънце на народностната пробуда. Тая пролѣть ето сега е дошла. Може би нѣкой се съмнява за пробуждането на нашитѣ съвѣрци, но всѣко съмнение

или недовѣрие само забавя процеса на нашето общо пълно осъзнаване и приобщаване къмъ майката родина.

Преди повече отъ вѣкъ Отецъ Паисий издигна гласъ за събуждане. Нека чуемъ тоя гласъ и последваме неговия примѣръ. Пжтьтъ е стръменъ, но славенъ. Тъй ще бждемъ достойни синове на майка България.

изъ сп. „Нация и политика“.

Ибрахимъ А. Имецки
с. Беденъ, Девинско.

1. ПИСМА ДО РОДИНА.

До господинъ Арифъ Бейски,
председатель на дружба „Родина“
въ гр. Смоленъ.

19. IV. 1940. г.

Господинъ Бейски,

Ида съ настоящето писмо да ви поздравя отъ все сърдце. Срещнахъ книгата „Сборникъ Родина“, въ която срещнахъ на много мѣста вашето име и разбрахъ, че вие сте я издали. Може да се каже, че не можахъ да й се нарадвамъ. Разбрахъ вашето мнение, какво мислите и за какво се борите. Сжщо и азъ съмъ готовъ да тръгна по вашия пжть, съ васъ заедно, за да се съзнае нашиятъ изостаналъ народъ. Докато нѣма такива хора като васъ да се грижатъ за съзнаването на нашитѣ българи-мохамедани, тѣ ще спятъ винаги въ дълбокия си сънь. Затова, Господинъ Бейски, ще ви се моля да ми изпратите такива книжки, въ които да се пише за нашитѣ българи-мохамедани, или вестникъ „Родопа“ за да прочета и разправямъ въ казармата на войницитѣ българи-мохамедани, за да знаятъ и тѣ, какъвъ е тѣхниятъ дългъ. Азъ до днесъ двадесеть години се лутахъ безъ пжть може да се каже, но, като постжпихъ войникъ въ трети артилерийски полкъ, дето и вие. сте отбили военния си дългъ и

като изучихъ историята, добре разбрахъ, че нѣмаме нищо общо съ турцитѣ, и затова съмъ готовъ и азъ да действувамъ като васъ.

Господинъ Бейски, приеми хиляди поздрави отъ менъ. Поздравлявамъ нарочно всички членове отъ дружба „Родина“.

Съ поздравъ и почитание: Ибрахимъ А. Имецки отъ с. Беденъ, сега войникъ въ артилерията — Пловдивъ.

П. П. Господинъ Бейски! Отговорете ми съ една картичка, за да видя разбрахте ли писмото ми.

Сѫщий.

Въ отговоръ на това писмо изпратиха му се книги и му писа дружбениятъ секретарь, въ отговоръ на което пъкъ се получи следното писмо:

16. V. 1940. г. Пловдивъ.

Г-нъ Мариновъ,

Получихъ картичката Ви и сп. „Родопа“, а по-рано и книжкитѣ „Сборникъ Родина“, но се извинявамъ, че не ви отговорихъ веднага.

Г-нъ Мариновъ, много съмъ доволенъ, за дето ми изпратихте тѣзи книжки да чета, а давамъ ги сѫщо и на моитѣ другари българчета-мохамеданчета, които по-могатъ да четатъ (защото повечето сѫ неграмотни), и тѣ ме питатъ „има ли още книги и ще ти изпратятъ ли скоро, да ни дадешъ да четемъ?“. Много се радвамъ, г-нъ Мариновъ, като гледамъ какви работи пишатъ въ разнитѣ статии тамъ за насъ българитѣ-мохамедани. А и особено дето сѫ ги написали нашитѣ българи-мохамедани, стихотворения, сказки и вечеринки. Много ме удивляватъ и радвамъ се, защото вече напредватъ и се събуждатъ и съзнаватъ полека-лека и нашитѣ българи-мохамедани. Преди нѣколко години, когато се устрояваше дружеството „Родина“

въ гр. Смоленъ, азъ слушахъ и се интересувахъ, но бѣхъ далечъ. Тогава въ нашето село се събираха нѣкои отъ старитѣ и фанатици въ кафенето и говорѣха за родинцитѣ въ Смоленъ: „Бреей, дибоса са иктиса! Въ Пашмакли са са хептенъ изфрасили! Фарлили са и фесве и фережи! Сое заманъ е краенъ заманъ! Сѫщо и за Адемъ Арнаудовъ отъ с. Абланица, Неврокопско, който ми бѣше школникъ фелдфебелъ презъ 1939 г., говорѣха старцитѣ, че билъ учитель изъ неврокопскитѣ села и училъ децата на бôлгарцка кинига!“ За това го осѫждаха. Но то трѣбвало обратно. Всичко ми стана сега ясно. Криво го разбиратъ ония, които не знаятъ, що е народность и що е религия. Но тѣхъ нѣма вече кой да ги слуша, тѣ си изживѣха вече своето и ще се поминатъ, затова да гледаме ние младитѣ, на които ни трѣбва много свѣтлина и много трѣбва да ходимъ, докато стигнемъ нашитѣ братя българитѣ-християни. Азъ най-много съжалявамъ, че не можахъ да ходя на училище повече, а изкарахъ само първи класъ въ гр. Девинъ една година и после нѣмаше, кой да ме издържа — баща ми беденъ много, и така останахъ.

Свършвамъ писмото си, г-нъ Мариновъ. Приемете сърдечнитѣ ми поздрави. Поздравете нарочно и г-на Арифъ Бейски. По-нататъкъ ще ви пиша още. Отговорете ми пакъ съ една картичка. Хайде, до виждане!

Съ поздравъ и почитание:

Ибраимъ А. Имецки — с. Беденъ,
сега войникъ въ Пловдивъ.

2. БЪЛГАРИТѢ МОХАМЕДАНИ ВЪ РОДОПА.

По-голѣмата часть отъ българитѣ мохамедани населяватъ непроходимитѣ родопски чукари. Тукъ израстнахъ и азъ като въ мъгла и безъ пѫть се лутахъ цѣли двадесеть години, безъ да знамъ произхода си. По заблуда отъ моитѣ дѣди, които се

наричали турци, отивахъ и азъ по тѣхния пѫть. Но като порастнахъ и се заинтересувахъ отчасти за нашия произходъ, какви сме и отъ кѫде сме дошли, а още повече, като се вникнахъ дълбоко въ нашия говоръ, нашитѣ обичаи, пѣсеньта, което е най-важно за единъ народъ, разбрахъ, че тукъ нѣма никакви турци. Това го разбрахъ още и отъ прочитането на нѣкои книги, отъ названията на мѣстноститѣ, фамилнитѣ и прѣкорни имена, и редъ други работи. Това всичко ми стана ясно, и като прочетохъ за помохамеданчването на чепинскитѣ българи. Ще го кажа само съ нѣколко думи. То е станало по следния начинъ: Върлувалъ голѣмъ гладъ. Презъ това време миналъ великиятъ везиръ Мехмедъ Кюпрюлю за Солунъ заедно съ войската си. Тогава гръцкиятъ владика отъ Пловдивъ наклеветилъ чепинскитѣ българи, че искали да възставатъ. Ядосанъ отъ това, турскиятъ пълководецъ заставилъ чепинци да се помохамеданчатъ. И за да запазятъ живота и имота си мнозина отъ тѣхъ приели мохамеданската вѣра, а полека-лека следъ това се разпространило помохамеданчването и по всичкитѣ краища на Родопа.

Мехмедъ Сал. Дервишевъ
имамъ въ с. Търънъ.

ЗА ОБИДНОТО ИМЕ „ПОМАКЪ".

Искамъ да напиша нѣколко думи за туй обидно и оскърбително име, съ което все още нѣкои продължаватъ да ни наричатъ. А знае се, че помакъ, помашки народъ или държава нийде нѣма. Съ болка на душата си идвамъ и се запитвамъ: нима тия, които си служатъ съ тия думи, още не могатъ да проумѣятъ, че отъ туй нѣма никаква полза, а напротивъ, наняся се само вреда на цѣлия ни народъ, като се дѣлятъ българитѣ на едни и други. Ние, младитѣ българи-мохамедани и особено членуващитѣ въ дружба „Родина", протестираме противъ

това и молимъ всички — и българи-мохамедани, и българи-християни да се изхвърли отъ употрѣба тая дума и се престане веднажъ за винаги да се дѣли по тоя начинъ българскиятъ народъ. Българитѣ могатъ да бѫдатъ християни, католици, протестанти, мохамедани, будисти и отъ всѣкаква друга вѣра, но сѫ преди всичко българи. Не ще излъжа, ако кажа, че съ туй упорито употрѣбяване на думата п о м а к ъ или а х р я н и н ъ най-много се е прѣчило на нашия напредъкъ, и затуй сме останали на тая най-последна степень на културно, просвѣтно и народностно развитие. Съ тия думи сме били само унижавани въ миналото и затуй се е затвърдила всрѣдъ насъ тая простотия и невежество, отъ които за да се освободимъ ни трѣбватъ още много сили. Турската държава презъ вѣковетѣ е имала съображения да прави това и нарочно е подържала невежеството у насъ, за да ни владѣе и използува. Сега, обаче, не е тъй. Ние се намираме въ своя свободна собствена държава. А нѣма по-тежко отъ това да се чувствува човѣкъ чужденецъ въ своята държава и причината за това да е простотията и единъ съ нищо неоправданъ фанатизъмъ. Трѣбва всички отъ насъ да знаятъ, че ние, българитѣ-мохамедани, сме жива часть, едно нераздѣлно цѣло отъ общия български народъ и трѣбва да се гордѣемъ, че произхождаме отъ безсмъртното славянско племе. Ние сме отъ българска народность и грѣхъ прави всѣки българинъ-мохамеданинъ, който не признава това, а грѣхъ е и по отношение на Царя за всѣки, който ни нарича съ туй обидно име п о м а к ъ или а х р я н и н ъ.

По религия ние сме мохамедани, но това ни най-малко не прѣчи на нашата българска народность. Религията не може да дѣли народитѣ, а ги дѣлятъ езикътъ и кръвьта. Ако се сѫди по религията, би трѣбвало да ни наричатъ араби, понеже мохамеданството е религия арабска. Религията се

мѣни, а народностьта не. Българитѣ отначало всички били езичници, идолопоклонци. Аспарухъ, Крумъ сѫ били все такива. При царь Бориса I обаче сѫ приели християнството, и тъй върви до днесъ. Тогава сѫ се водили преговори и мнозина българи сѫ били склонни да приематъ католичество, но поради по-голѣмата близость съ Византия приели православието. После, по време на робството, нѣкои преминали въ мохамеданство. Това сме ние, но сме си останали пакъ българи. Туй че отъ турцитѣ сме приели мохамеданската вѣра, не значи че сме станали турци. Пъкъ и за самитѣ турци се знае, че отначало били сѫщо езичници-идолопоклонци, подобно на всички тогавашни многобожни племена. Когато обаче идвали отъ срѣдна Азия къмъ западъ, минали покрай Арабия, която изповѣдвала мохамеданството, и тѣ оттамъ приели тая вѣра. Ако биха минали тѣ покрай нѣкои християнски народи, сигурно въ това време биха приели християнството, понеже и тѣ, както по всичко се вижда, сѫ се стремили къмъ еднобожието.

Но да продължимъ за насъ. Да ни наричатъ *помаци* само за туй, че сме отъ мохамеданската религия, е едно съ нищо неоправдано невежество. Пъкъ и виновенъ ли е нѣкой за това? Най-малко ние, младитѣ. Затова твърде намѣсто е повикътъ въ днешното общество да се изкорени туй обидно име *помакъ* или *ахрянинъ* и се замѣни съ действителното такова, т. е. българи отъ мохамеданско изповѣдание. Нашитѣ заблудени баби и дѣдовци сѫ търпѣли това, поради невъзможность да протестиратъ предъ турцитѣ. Сега, обаче, е друго. Затова ние не искаме вече да се употрѣбява и не можемъ да го търпимъ. Споменахъ вече, нийде нѣма народность помашка или държава помашка. Обидно е за единъ осъзнатъ българинъ-мохамеданинъ да се нарича помакъ, както е обидно за единъ българинъ-християнинъ да му рекатъ, напр., дивакъ.

Нека всѣки българинъ-мохамеданинъ, като чуе това име, да протестира и иска обяснения. Нека и българитѣ-християни го изхвърлятъ отъ употрѣба, особено въ печатнитѣ статии и книги. Забелязва се и въ хубавото инакъ списание „Нация и политика“ и то на много мѣста да се срѣща това обидно име, въ нѣкои вестници, а и въ една книга по въпроса за българитѣ-мохамедани и то, за съжаление, отъ родопчанинъ.

Ние заявяваме ясно и категорично: — не искаме вече да ни нарича никой съ името *помакъ* или *ахрянинъ*, а *българи-мохамедани*. Нека онези, които ни наричатъ тъй знаятъ, че не ние, а тѣ сѫ истински такива. Инакъ не можемъ да си обяснимъ оня фанатизъмъ и настойчиво заблуждение да ни наричатъ съ това обидно име, съ което не само дѣлятъ и оскърбяватъ народа, но то е и въ разрѣзъ съ схващането за общата ни българска народность, общата ни българска история. Затова всѣки единъ, преди да изговори думата *помакъ* или *ахрянинъ*, нека предварително помисли, не изкълчва ли съ туй правилното схващане за българската народность и не става ли съ това помощникъ и проводникъ на чужди намъ настроения и домогвания?

Нека знаятъ всички — и мохамедани и християни —, че въ китна Родопа нѣма друга народность освенъ българска. Какво по-хубаво отъ това, да се наричаме всички съ това свето име и съ едни чувства и братска единность бѫдемъ полезни и за Царь и за родъ и за нази си.

Въ Родопа сѫществуватъ две изповѣдания — християни и мохамедани, обаче всички сѫ българи

Махмудъ х. Идризовъ
с. Диамандово.

ДУХОВНИКЪТЪ БЪЛГАРИНЪ-МОХАМЕДАНИНЪ ВЪ РОДОПА.

Както е известно, една голѣма часть отъ н… селението въ родината ни, по силата на една истор… ческа прокоба, днесъ сж мохамедани. Десетки г… дини скрито изъ дебритѣ на своята планина, то се… помирявало съ сждбата си въ непосилна борба … сжществувание. Въ радости и скърби, откжснат… отъ култура, прогресъ и всички придобивки на жи… вота, въ заблуда и невежество протича всѣки ден… всѣки часъ и мигъ отъ нерадостната му ориси… Години наредъ, понесенъ отъ заблуждения, живо… тътъ въ планината ни изкупваше прегрѣшението с… Людетѣ живѣеха, както знаеха, както ни бѣше з… вещано отъ дѣди и прадѣди.

Наредъ съ училището, въ селцето, въ мах… лата се издига потънала въ прахъ, нечистотии … паяжини джамия или мечитъ, дето, кръстосалъ крак… или най-често излегнатъ на една страна, съ цигар… или кафе въ ржка, ще видимъ духовиия водачъ н… селото.

Тѣзи духовни пастири, имами, хатиби и п… обикновено сж хора неграмотни, мързеливи и чужд… на призванието си. Съзнателно или несъзнателн… по установена традиция, тѣзи духовни постове … заематъ отъ хора, които гонятъ само материалнат… облага. Духовната сжщность, истинското имъ пре… назначение не може да се почувствува, отъ кое… е явно, че тѣ не сж подготвени за възложена… имъ задача. Лесно обяснимъ е горниятъ факт… щомъ на удостовѣрението или въ акта за ражд… нето, да кажемъ, защото и въпросъ не може … става за вѣнчални и рождени свидетелства, как… и разнитѣ задължителни книги, които по силата … устава трѣбва да се водятъ, имаминътъ се подпи… ва съ голѣмия пръстъ на дѣсната си ржка. Т…

…фактъ става още по силенъ, като споменемъ, че …тѣзи длъжности, особено имамскитѣ и хатипскитѣ, се предаватъ по наследство или прекупуватъ съ пари. Вследствие на това ще срещнемъ много ду…ховници изъ Родопа, касапи, търговци, джамбази и др. Нѣкжде пъкъ една длъжность се заема отъ двама души — хора съвършено неподготвени, само за да избѣгатъ отъ военна тегоба. Много сж слу…чаитѣ, когато такива имами вѣнчаватъ една жена, и то обикновенно беззащитна, за нѣколко мжжа, като я пращатъ ту при единия, ту при другия мжжъ, въ зависимость отъ това, кой повече пари ще даде. Такива имами сж доста. Тѣ сж насновали мрежи и мрежички по селата и махалитѣ, за да ловятъ въ тѣхъ наивнитѣ и богобоязливи люде. Сжщитѣ ще ги видимъ като тютюневи експерти, търгуватъ и съ …, орѣхи, та даже и съ забранени отъ закона контрабанди. Отъ изложеното става ясно, че тѣзи духовници сж обърнали професията си въ търго…вия, а джамиитѣ и мечититѣ — въ търговски кан…тори и складове.

Погледнато обективно на въпроса, на чина, който заематъ въ родопското общество, подготов…ката и образованието имъ, сжщитѣ, освенъ за експло…ататорски домогвания, за нищо друго не сж под…готвени. Инстинктътъ за обезпечаване бждещето е идеалътъ въ живота имъ.

Въ това състояние блести ликътъ на духов…ника българинъ отъ мохамеданско вѣроизповѣда…ние въ Родопа. Такъвъ е билъ презъ чернитѣ го…дини на изпитание, такъвъ е и днесъ.

Съ това се уврежда народниятъ, национал…ниятъ интересъ, нарушаватъ се правнитѣ отноше…ния въ страната.

Времето и животътъ съ бързата си еволюция намѣриха отражение и въ нашия край. Събудени мла…дежи схванаха корупцията въ планината ни, изра…зена въ всички проявления на живота и възстанаха

противъ съществуващата действителность. Имай
предвидъ духовнитѣ водачи отъ епохата на въ
раждането на нашитѣ братя българитѣ християн
съ присжщъ ентусиазъмъ ние ще изкоренимъ тѣ
другородни поредки за народа ни, та по този н
чинъ да изчезнатъ различията, които ни отдѣлят

Специилно, на духовника въ края ни трѣб
да се погледне много сериозно. Постътъ и пол
жението, което той заема въ нашето обществ
както и предназначението му налагатъ сериозн
разрешение на този въпросъ. Съ неговото разр
шение ще се избѣгнатъ маса противоречия, кои
сж насочени противъ реда и спокойствието на н
селението и държавата. Съ разрешаването на тоз
въпросъ ще се даде и духовенъ напредъкъ на р
допското село. Необходимо е само духовнитѣ си
на сжщото, учителство и духовенство, обединен
да се впрѣгнатъ въ работа. Учительтъ е и дълг
ще бжде гостъ на селото ни. Населението глед
на него враждебно, благодарение само на тов
че „духовнитѣ му водачи" сж го убедили, че учи
тельтъ ще развали дѣцата въ смисълъ че ще г
направи да четатъ и пишатъ български.

А по отношение вѣрскитѣ работи, имамит
въобще духовницитѣ, се слушатъ беззаветно. Знач
налага се, обединението на духовнитѣ сили — учи
тельтъ съ знанията си и духовникътъ, като пред
ставитель на небето, съ авторитета си. Само пр
едно такова обединение ще започне духовното из
дигане на селото ни. Следователно явява се въпро
сътъ и за духовния вождъ, въ истинския смисъл
на думата. Крещяща е тази нужда, отъ първост
пенно значение е задоволяването й. Тя крепи не
вежеството и мрака въ родната планина, подър
жано отъ хора съ тъмни души и престжпно минал
Трѣбва да се отнематъ правата на тѣзи неграмотн
неподготвени, хора; да се изпждятъ отъ тѣзи по
стове, и веднажъ за винаги да се сложи кръст

на домогванията и търговията имъ. Домътъ Божий
да стане само домъ за молитва. Да се изгонятъ
търговцитѣ отъ него. Да се изхвърли кюмюрътъ и
и търговската стока отъ Божия домъ. Духовникътъ
да застане на поста си, пропитъ отъ съзнанието
и съ жарь да поеме тежкия кръстъ, който му при-
пада: да поучава и учи изостаналитѣ си братя, да
очисти молитвенитѣ домове отъ мръсотиитѣ и праха,
да е въ неразривенъ контактъ съ учителството, да
се раздвижатъ съвѣститѣ и се внуши едно съзна-
ние, единъ дългъ къмъ обществото. Духовниятъ
водачъ да напустне разгорената камина, да захвърли
кафената чаша, да се пренесе всрѣдъ народа и се
остави на разположението му.

Какъ би се изпълнила тази задача, когато за
духовни водачи ние имаме закоравѣли престжп-
ници, хора неграмотни, неподготвени, купили съ пари
длъжностьта и пр.

Ето защо, трѣбва да се намѣри начинъ за ре-
организация. Тѣзи постове да се заематъ само съ
конкурсенъ изпитъ и то отъ надеждни и познати
личности, на които действително би се разчитало.
Необходима е въ случая и държавна намѣса. Ние
бихме били крайно доволни и отъ намѣсата й въ
духовния ни животъ, за да се тури край на една
традиция чужда на рода ни. Духовницитѣ, като
възнаграждение за достойно изпълняваната имъ
служба, да получаватъ едно, макаръ и малко, па-
рично удовлетворение отъ държавата.

Ние сжщо така молимъ нашитѣ братя бъл-
гари-християни, живѣещи между насъ, да ни помог-
натъ въ непосилната борба. Ние сме нови хора,
имаме нужда отъ по-голѣми грижи, за да можемъ
да укрепнемъ, да се подготвимъ и смачкаме по-
следната съпротива насочена срещу движението ни.
Нека се понесемъ въ тази борба, защото тя е ви-
соко хуманна и богоугодна и цели духовното осво-
бождение на съвѣрцитѣ ни.

10

Само съ трудъ и неуморна дейность ще п бедимъ.

Изъ в. „Красногоръ".

Бехчетъ М. Сердаровъ.

ГРИЖИ ЗА БЪЛГАРИТѢ-МОХАМЕДАНИ.

Днесъ всѣка страна се стреми да увеличав прирьста на своето население, следователно и ни не трѣбва да допущаме изселвания, особено от Родопския масивъ. Никой отъ насъ не трѣбва д забравя, че отчуждаването на това планинско нас ление, живѣло съ столѣтия въ тоя край и насел ващо една погранична зона отъ 100 до 150 кил метра, би било истинска загуба за българската дъ жава. Защото това население, аклиматизирано свикнало на голѣма осъждица, въпрѣки всички н удобства продължава да бжде привързано към Родопитѣ, както никой другъ, който би билъ поста венъ да живѣе при тѣзи условия. И ние мислим че би било едно необозримо нещастие за българ ската държава, ако този пограниченъ лабиринт запустѣе. Това трѣбва да има предвидъ всѣки бъл гаринъ.

Въ тази насока за задържане и приобщава не на населението къмъ неговия роденъ край израстнало и възпѣвало и продължаваще да въз пѣва Родопскитѣ красоти на чистъ български език въпрѣки нещастното си сжществуване, дългъ с налага да му се помогне, за да бжде изведено от страшната безпжтица, въ която то е изпаднало.

Първото нѣщо, което трѣбва да се направи е да се подигне чувството на народностната при надлежность у него. Въ това отношение малко работено до сега. Напраздни сж останали мног бройнитѣ описания на нашия многозаслужилъ пи сатель, покойния Ст. Н. Шишковъ, които пред ставляватъ за насъ — младитѣ, неизчерпаемъ из

оръ за примѣръ и подражание, и въ които той ллѣ цѣлата си любовь къмъ родопскитѣ българи. ѣрно е, че по нѣкога се е правило по нѣщо, но о е било или случайно или съвсемъ необмислено. Никаква програма и задача не е била поставена въ това отношение.

Освенъ това, дори и днесъ, намиратъ се нѣкои които не правятъ разграничение между българи-мохамедани и турци. Поради тѣхната еднаква ре-лигия нѣкои кжсогледи хора смѣтатъ българитѣ-мохамедани за турци, и ги ненавиждатъ, като съв-семъ чуждо племе. Ако потърсимъ вината за това, ще я намѣримъ, преди всичко въ самитѣ насъ, за-щото не сме направили нуждното. Отъ друга страна, заинтерисувани хора, за да могатъ да закупятъ имо-титѣ имъ на неимовѣрна безценица, правятъ всичко възможно да създаватъ изкуствено омраза между българи-мохамедани и българи-християни. Въ това стремление тѣ наистина не успѣватъ, но внасятъ смутъ и огорчение въ душата имъ.

И затова апелътъ ни е да се тури край на това срамно и недостойно поведение, защото никой не би завидилъ на сждбата на тѣзи нещастници. Който познава поминъка на това население преди 19 май, знае какво представляваха Родопитѣ тогава. Няма да бжде пресилено, ако кажемъ, че това бѣше Калифорния за мнозина слѣпи и невежи чи-новници, изпращани тукъ да изкупватъ своето про-шение. По този начинъ нѣкои безсъвѣстни спеку-ланти създадоха убеждението, че българската дър-жава е нѣщо чуждо за родопското население. Тѣ сж причина да се убие у българитѣ-мохамедани вѣ-рата въ държава, законъ и справедливость.

Кой не знае, че Родопитѣ представляватъ бж-дещитѣ български Руръ и Швейцария? Тѣ криятъ въ себе си неимовѣрни природни богатства на които използуването дори не е започнало. Главно бо-гатство на Родопитѣ за сега можемъ да считаме

иглолистнитѣ гори. Ако това богатство бѫде изпо
зувано разумно и рационално, за населението
се създало истинско благоденствие въ тоя кра
По едно време държавата чрезъ своитѣ органи з
стави да се формиратъ горски трудови коопераци
които донѣкѫде обнадеждиха това население.
следъ като се бѣха формирали тѣзи коопераци
които изразходваха доста срѣдства за построява
на дъскорѣзници, бѣха принудени, по единъ ед
ли не принудителенъ начинъ да капитулиратъ, з
щото се въведе новъ начинъ на използуване
горитѣ, а именно стопанската експлоатация, т
като материалитѣ, които се изнасяха на опред
лено мѣсто, можеха да бѫдатъ изземани на тър
преди всичко отъ голѣмитѣ търговци, и коопер
циитѣ, нѣмайки тази възможность, бидоха прин
дени да фалиратъ, а заедно съ тѣхъ да рухнат
и надеждитѣ на населението. Всѣки разуменъ гра
данинъ на България знае, че горитѣ, като общ
ствено благо трѣбва да бѫдатъ пазени, но, о
друга страна трѣбва да се иматъ предвидъ и ну
дитѣ за живота на хората, които представлява
едно още по-ценно богатство за единъ народ
Нѣма държава безъ народъ! Ето защо не трѣбв
да поставяме интереситѣ на горското стопанств
предъ интереситѣ на нуждаещето се население.

Ще трѣбва всички сериозио да се замислим
за подобрение отношенията къмъ това населени
за да се осигури неговото човѣчно сѫществуван
Това ще стане, когато се използуватъ богатства
на Родопитѣ и се създаде работа на населениет
По този начинъ тѣзи планинци ще могатъ да
привържатъ още повече къмъ българския народ
и ще заработятъ единно и сплотено за успѣха н
България.

Другъ важенъ поминъченъ източникъ на р
допското население е скотовъдството. Съ доск
рошното откѫсване на Бѣломорието, което е част

отъ Родопитѣ, се стигна до прекѫсването на много
...точиици за приходи, единъ отъ които е скотовъд-
ството. И то днесъ не е на оная висота, на която
бѣ по-преди.

Единъ важенъ поминъкъ може да се създаде
и чрезъ използуване на подземнитѣ богатства, раз-
витието на овощарството, създаване условия за лѣ-
туване, стопански туризъмъ и пр. За това, раз-
бира се, сѫ нуждни срѣдства, програма и разби-
ране. Ако желаемъ да имаме Родопския масивъ съ
едно постоянно, привързано и приобщено къмъ
държавата население, трѣбва да сторимъ всичко
за повдигане благосъстоянието му.

Тахиръ С. Османовъ
с. Райково.

Единъ пѫть за народностно осъзнаване.

Нека всѣки истински българинъ чрезъ разумна
и народностна дейность даде своята дань въ полза
на възрожденското движение. Желателно е и пра-
вителството ни да погледне още по-сериозно на
този отъ вѣкове належащъ въпросъ, за да се улесни
пѫтьтъ на възрожденцитѣ българи мохамедани, които
стѫпватъ вече здраво на краката си, но намиратъ
...почва у своитѣ еднородци, та усилията имъ
не могатъ да дадатъ бързо нуждннитѣ и желани
плодове.

Но какъ ще можемъ да приготвимъ тая сгодна
почва за осъзнаването на тази маса, пръсната въ
махали изъ безкрайния Родопски лабиринтъ, въ
мѣста, дето още не е блѣсналъ културенъ лѫчъ,
мѣста, въ които не достига вестникъ, списание или
друга книга, а и да достигатъ, много малцина сѫ
ония, които могатъ да ги четатъ, а пъкъ тѣзи,
които горе-долу четатъ, като чели малко ги разби-
ратъ. Ето въ какво трагикомично положение се
намиратъ нашитѣ едновѣрци.

Имайки предвидъ гореизложеното, въпр съть за мнозина става още по-труденъ и необ снимъ, а трагизмътъ се явява въ най-висока ст пень. Споредъ насъ, въпросътъ е лесно разрешим и въ продължение на известно време семето ш може да даде своитѣ плодове. Обаче, за всичк това се иска работа и да се знае, че фанатизмът у българитѣ мохамедани е тѣсно свързанъ съ ре лигията, а последната — съ тѣхното невежеств Българинътъ мохамеданинъ, пъкъ и мнозина хри стияни смѣсватъ вѣра и народность и си мислят че всички мохамедани сж турци, а всички хри стияни българи. Да имъ се сърдимъ ли, че тѣ н се наричатъ българи? Това е разбира се тѣхн грѣшка, но ние пъкъ отъ това не трѣбва д заключаваме, че тѣ сж турци, та да се пждятъ Всичко това се дължи на невежеството имъ, н пъкъ за това да имъ се каже правиятъ пжть това е много лесно. За тѣхъ не сж нужди стати и позиви. Нуждно е признание, че сж българи, ч сж помохамеданчени и че нѣма да се посегне ни кога на религията имъ, което е най-важното з тѣхъ и което най-много отъ всичко друго ги инте ресува. Както казахме, тѣ не знаятъ да четатъ. За тѣхъ сж нужди дѣла и доказателства. Тѣ сж въ състояние да разбиятъ стенитѣ на закоравѣлия имъ вѣрски фанатизъмъ, да размръзнатъ скованитѣ имъ умове и да стоплятъ изстиналитѣ имъ сърдца. Едно отъ най-важнитѣ доказателства, което безъ всѣко съмнение ще извърши своята важна роль, това е подкрепата имъ въ религиозно отношение, чрезъ която подкрепа да имъ се даде да разбератъ, че нѣма да имъ се посегне на този скжпъ душевенъ миръ.

Само чрезъ отваряне на българското моха маданско духовно училище въ с. Райково, ще може да се изиграе добра и съвѣстна роль. Звукътъ отъ това училище се пръска като горяща искра по за-

коравѣлитѣ български мохамедански сърдца, искра, която очистя трънливия пжть на осъзналитѣ се вече младежи българи-мохамедани и тѣ съ открито чело, съ гордость и радость, смѣлость и доказателства за късо време ще достигнатъ вѣчно мечтания идеалъ и, озарени отъ едно ново чувство на задоволство, ще се радватъ на успѣхитѣ си, извели на единъ правъ и чистъ хоризонтъ братята си. Съ туй ще се докаже на обществото, на свѣта, че българитѣ мохамедани изобщо не сж отъ втора или трета категория българи, а че и тѣ сж достойни за велики дѣла.

Азъ чувствувамъ, че утре тѣхнитѣ крачки ще бждатъ по-смѣли и по-енергични отъ днешнитѣ. Азъ знамъ това.

Изъ сп. „Родопа".

Арифъ Русевъ
с. Киселичево.

КЪМЪ НАПРЕДЪКЪ.

Спомнямъ си съ мжка на душата като българинъ мохамеданинъ, какъ въ недалечното минало всѣки, който идваше тукъ престояваше малко време и си отминаваше, безъ да остави нѣщо полезно за насъ. А ние, българитѣ мохамедани, исторически заслужаваме по-голѣмо внимание. И така изминаха се много години подъ редъ и поради нѣмане опредѣлени грижи на нашата държава, приспиваше се въ културно и народностно отношение това население. И, ако не бѣше дошла отъ преди нѣколко години една свѣтлина, която щастливо ни огрѣ, ние още щѣхме да спимъ въ непробуденъ сънь. Тая свѣтлина сега свети и огрѣва, нѣма да излъжа, и последната колиба. Но отъ где дойде тая свѣтлина? Тя дойде отъ просвѣтата, отъ училището и отъ пробудилитѣ се като българи най-напредъ нѣколцина отъ нашитѣ българи мохамедани. Тѣ всички

заслужаватъ похвала и за примѣръ, който трѣб… да следва всѣки българинъ мохамеданинъ. Защо… презъ всичкото време на черното робство, кога… сме били считани като по-долни и отъ самитѣ турц… ние въ нашитѣ домове и семейства запазихме бъ… гарската народность, макаръ че сме преминали къ… сегашната ни мохамеданска религия. Религия и на… родность не сж едно нѣщо. Ние знаемъ, какъв… езикъ говоримъ. Ние знаемъ обичаитѣ и нравитѣ… кръвьта, която говори въ насъ, ни казва, че ние см… едно съ братята християни, само че сме отъ моха… меданско вѣроизповѣдание. Ние знаемъ и какв… пѣсни пѣемъ, и какъ се веселимъ, — съвсемъ н… както турцитѣ. Въ нашитѣ жили тече българск… кръвь, и това всѣки трѣбва да признае.

Ние трѣбва да изкажемъ сърдечна благодар… ность къмъ всички, които ни помагатъ и посочват… да обичаме нашата родина България! Всички с… чувствуваме съ едни братски чувства, близки п… сърдце и душа. Това е най-скжпиятъ даръ, койт… ни е даденъ отъ Бога, когото на арабски наричат… Аллахъ. Най-много полза за напредъка на нашет… духовно възраждане, за култура, просвѣта, знани… и обществено отношение е допринело и ще до… принася и въ бждеще нашето собствено, изник… нало отъ нашата срѣда и хора, дружество „Родина“… което отъ петь години насамъ работи за въ полз… да съзнаемъ своята народность и да се приоб… щимъ къмъ цѣлия народъ и ние — българитѣ мо… хамедани. Като е тъй, засега ние надали имам… друго дружество, което тъй много да ни е полезн… и да води народа чрезъ спасителна дейность кат… него. Азъ съ всичкото си сърдце съмъ членъ н… това дружество и ще работя за него доде съм… живъ, за да знаятъ всички и да видятъ, че вѣрат… ни си е вѣра, но преди всичко ние сме по народ… ность българи. Бждещитѣ поколѣния ще сждятъ и… ще дадатъ нуждната похвала на сегашнитѣ дейци…

на дружеството „Родина“. Нека всички му даваме съдействие и отправяме молитви, за да напредва и успѣва, което ще е за наша полза, за полза на държавата ни и за славата на нашия царь Борисъ III и величието на нашата родина България. Да не остане нито единъ неосъзнатъ българинъ мохамеданинъ! Чрезъ напредъка ще отърсимъ праха на миналото и ще заживѣемъ щастливо и свободно за общо наше добро, и тъй ще видимъ осжществени идеалитѣ на велика България, — такава, каквато е била въ старо време.

Мемъ Атемовъ,
с. Забърдо

ПОВЕЧЕ ГРИЖИ ЗА БЪЛГАРИТѢ МОХАМЕДАНИ.

Напоследъкъ се заговори повече за българитѣ мохамедани. За тѣхъ е писано и говорено и въ миналото. Обаче до сега не е направено още много за премахване онова, отъ което страдатъ тѣ. А причината за тѣзи страдания се знае. Тя е голѣмата материална и духовна нищета.

Съ временното затваряне на Бѣло-море Родопското население бѣ обречено на материаленъ и духовенъ застой. Тежки бѣха условията за животъ и на християни и на мохамедани. Почва пѣсъчлива и неплодородна. Само 48% обработваема. За модерно земедѣлие и дума не можеше да става. Скотовъдството отъ день на день се унищожаваше. Затрудненото положение на българитѣ мохамедани се използуваше отъ разни тъмни сили, които си служеха съ различни срѣдства за използуване.

Известно е, че всѣка година държавата чрезъ Б. З. К. Б. отпущаше царевица за изхранване на бедствуващитѣ родопчани. Това облекчаваше отчасти положението. Обаче не можеже да се живѣе само съ помощи. Ако се води статистика ще се види, че голѣмъ брой работници родопчани нѣмаха и нѣ-

матъ работнически книжки и не получаватъ по
мощи отъ фонда отъ О. О.

Какво, пречее, трѣбва да се направи, за да с
облекчи положението на това трудолюбиво и че
стно българско население?

Родопскитѣ пластове сѫ пълни съ рудни бо
гатства. Държавнитѣ гори въ дълбочинитѣ сѫ ста
нали непроходими отъ гнили дървета. Тревата гни
и затрупва семената. А добитъкътъ на родопчани
премира презъ лютитѣ дълги зими. Сѣченето н
горитѣ е сведено до минимумъ. Нима тѣзи дървета
или както се наричатъ още „зелено злато“, вмѣсто
да гниятъ не може да се отпущатъ при по-леки
ограничения на околното население, което е грѣхъ
да купува дървата за огрѣвъ по 200 лв. куб. м. и
да живѣе въ гората. Нима по тѣзи пространни
пасбища не могатъ да се пустнатъ повече стада?
Нима всичко това е невъзможно?

Необходими сѫ повече грижи и повече дѣла.

Изъ в. Заря 1940 г.

III. НАРОДОУЧЕНЪ ОТДѢЛЪ

1. НОСИИ.

Момичета бълг. мохамеданчета отъ с. Костандово, Чепинско.

Момиче, българо мохамеденче отъ с. Корова, Чепинско.

Българки мохамеданки отъ с. Мусово, Бѣлоизворска община, Адринска околия.

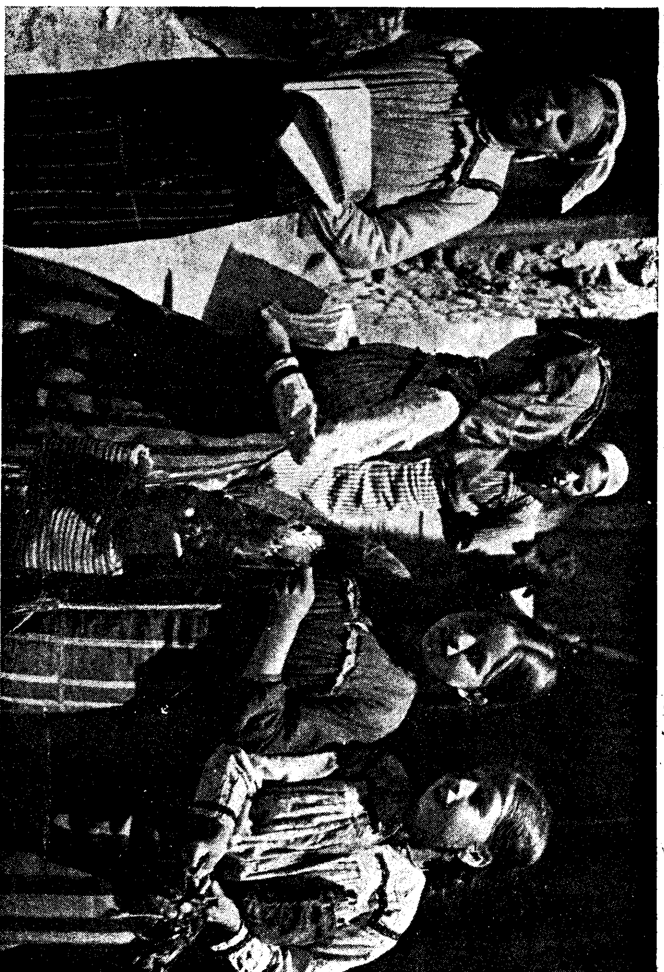

Момичета, българчета мохамеданчета отъ с. Якоруда, Разложко.

2. ОБИЧАИ.

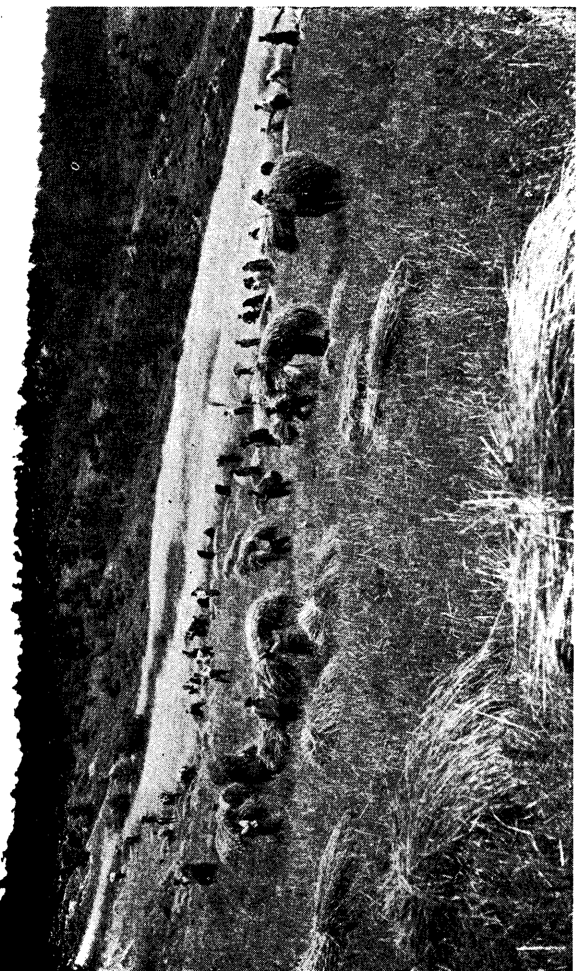

Межо-жотва въ с. Забърдо, Асеновградско.

3. СЕЛИЩА И АРХИТЕКТУРА.

Кжща на българи мохамедани въ с. Корова̀, Чепинско.

Кжща на българомохамеданска задруга отъ 80 души въ сжщото село.

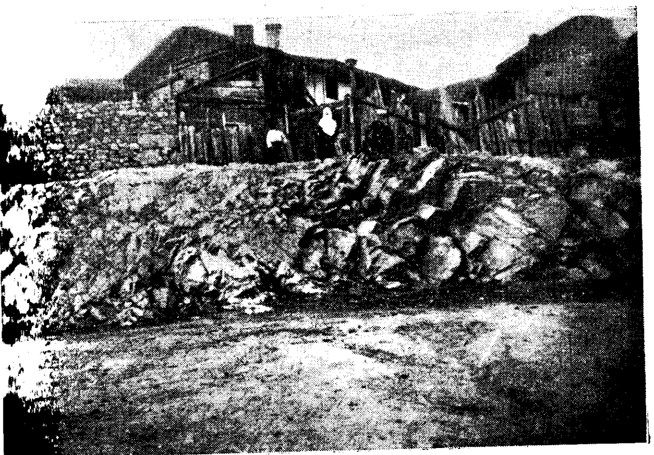

Кжща съ ограда въ с. Корова̀, Чепинско.

Улица въ сжщото село.

4. НАРОДНИ ПѢСНИ ОТЪ ЧЕПИНСКО.

Слушани отъ Мустафа Шарковъ.

Помохамеданчване на българитѣ.

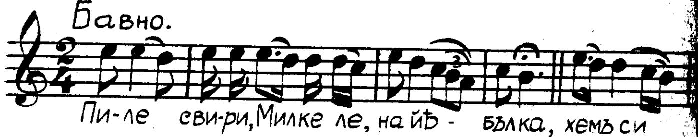

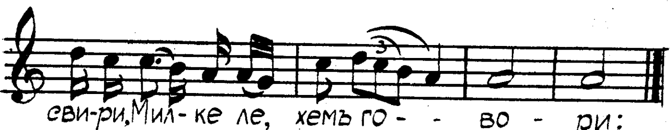

Пиле свири, Милке ле, на йѣбълка,
хемъ си свири, Милке ле, хемъ говори:
„Спишъ ли, спишъ ли, Милке ле, сабуждай се!
Ако не спишъ, Милке ле, сабирай се!
Издошли са, Милке ле, вного турци,
старите са, Милке ле, вредъ изклали,
младите са Милке ле, потурчили!
Останаха, Милке ле, два сирака,
два сирака, Милке ле, два близнака.
Отвели ги, Милке ле, въ честа гора,
въ честа гора, Милке ле, лилекова,
дождъ ще вали, Милке ле, ще ги копе,
ясно слънце, Милке ле, ще ги суши,
спусна ще се, Милке ле, бѣла магло,
бѣла магло, Милке ле, ще ги покрие,
белки сърна, Милке ле, ще ги кърми.

Отъ с. Лжжене

Мома войвода.

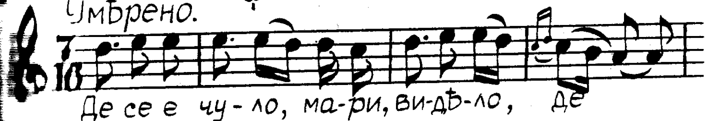

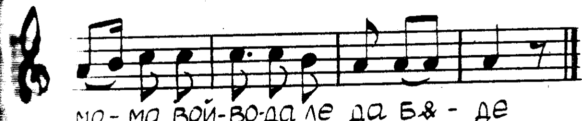

Де се е чуло, видѣло
мома войвода да бжде
на седемдесе юнака?
Дружина каилъ не падна
мома войвода да бжде.
Мома имъ вели говори:
Турете прѫстенъ на бука.
Кой ще си пръстенъ удари,
той ще ни бжде войвода.
Тия се редомь редили,
Та се въ нишанъ фърлили.
Никой си пръстенъ не йудри.
Йодзе си мома пушката,
та си йудари пръстена,
та ще имъ бжде войвода.

Мома откраднатa отъ турци.

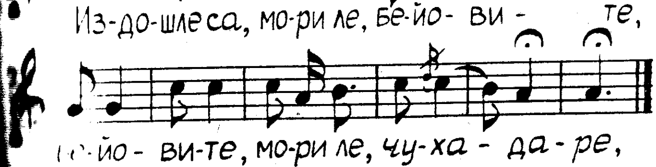

Издошле са, мори ле, бейовите,
бейовите, мори ле, чухадаре,
войводови, мори ле, хазнатаре;
да прикраднатъ, мори ле, мома Дуйна,
мома Дуйна, мори ле, назлъмъ Гера.
Прикрале я, мори ле, привели я
и презъ Тунджа рѣка, мори ле, мѫтна во
Кога си се, мори ле, събудила
и видѣла, мори ле, че е била,
че е била, мори ле, въ чужди рѫце.
въ чужди рѫце, мори ле, сегменови.
мома Дуйна, мори ле, отговори:
„Абре турци, мори ле, ваша да съмъ/ —
подайте ми, мори ле, остро ножле,
да разрѣжа, мори ле, жълто дуле,
да разквася, мори ле, кипра уста,
кипра уста, мори ле, бѣло гърло."
Подадоха й, мори ле, остро ножле,
да разреже, мори ле, жълто дуле.
Мома Дуйна, мори ле, не разрѣза,
не разрѣза, мори ле, жълто дуле,
а убода, мори ле, клето сърдце,
и отрѣза, мори ле, руса коса,
па я фърли, мори ле, въ Тунджа рѣка: —
да отиде, мори ле, въ нейно село,
да я черпатъ, мори ле, нейни дружки,
да я носятъ, мори ле на майка й.

Отъ с. Св. Петка, Чепин

*) Село Св. Петка е чисто мохамеданско. Отъ и
му обаче личи, че населението му е чисто българско. На
се въ Чепинското корито близу до Юндола. Предание
вари, че въ това село имало стара църква съ назв
„Св. Петка", и отъ тукъ е произлѣзло и името му.

Юнакъ Алишо.

Умѣрено.

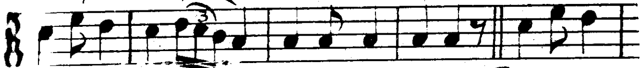

Ой Лишо, Лишо, сиракъ Алишо,
Богъ да убие, сино, Банскитѣ аги,
настаниха те, сино, тютюнъ да карашъ,
тютюнъ да карашъ, катранъ да пушатъ;
хаберъ ми дойде, сино, по среде нощи,
по среде нощи, сино, по първи пѣтли,
дважъ ми порука, сино, трижъ ми почука:
– Я излѣзи си, Алишова майко,
бре да ти кажа, бре нѣщо вного,
удариха си сиракъ Алишо,
удариха го възъ Чепиното,
възъ Чепиното, горе надъ селото,
горе надъ селото, на превалата,
на превалата, тамъ при банитѣ!
Пристѫпува си Алишова майка . . .
Ингя си тръгна отъ Якоруда
и си заминува за Аврамово
по тая пуста, Лютата рѣка,
Лютата рѣка, матна Абланица
и си пристигна въ Чепиното,
отъ де си вижда сиракъ Алишо,
очи премрежилъ, лице промѣнилъ.
Ингя си айде, бѣли рѫки кърши,
бѣли рѫки кърши, коса си щави,
и тя си вели, вели говори:
Ой синко, синко, едно на майка,
едно на майка, едно на баща,

кажи ми синко, кажи разправи,
кой ми те, синко, люто нарани?
Алишъ, си, хайде, нищо не говори,
нищо не говори, нищо не приказва.
Майка му се бре, люто насълзи,
та на Алиша тихомъ говори:
— Ой синко, синко, едно на майка!
Богъ да убие, синко, Банскитѣ турци,
Банскитѣ турци, върли хайдути,
настаниха те синко, тютюнъ да карашъ,
тютюнъ да карашъ, катранъ да пушатъ!
Пречакаха те синко, горе надъ селото,
горе надъ селото, във Чепиното
и тамъ те Алишъ, синко, убиха!..

отъ с. Чепино Б

Искатъ да бѣгатъ отъ турчинъ.

отъ Ардин

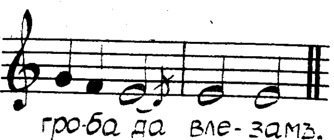

Да ма бѣ, мале погребла,
жива във гроба да влезамъ,
пъкъ ти ма, майку, зàтисни
сасъ ядри тьôшки камене!
Чи менъ ма е турчинъ загалилъ
загалилъ, още завардилъ,
Чи не е турчинъ отъ тука,

ами е турчинъ манафинъ,
манафинъ черенъ черкезинъ!
Хайда отъ тувъ да бѣгаме!
Джщерю моя майчина,
да бѣгашъ, кжде ще идишъ?!
Хô да ти, късъмъ, скроиме
широка черна ферепдже,
и да са, мари, забулишъ
сасъ бѣла кърпа дò-земя,
та да та турчинъ не види,
не види още познае,
дали си мома лефтера,
или си млада невеста...

Слушана отъ Исуфъ Рашидовъ
с. Буково, Ардинска околия.

Мома предчувствува смъртьта си.

Отъ Смоленско

Вазъ пòдзиме самъ лѐгнала,
вазъ прòлете самъ стáнала!
Ега бехъ нахъ вôнъ излѣла,

гòрйену са бе лѝсналу;
сѝчку отъ земя излиза,
йѣ ща нахъ земя да ида!.

Майчинку милна майчинку,
тебе са вѣра ни фата!.
да видишъ, майчу, да знаишъ,
днеска ма има, утре не!.

Утре ще сватба да има,
на наши равни дворуве,
та щатъ ми госте ца дойдатъ
отъ цалу селу людене,
та ще ма, майчо, отнесôтъ
Нахъ сѝтничкине грòбуве,
нахъ трине сестри лефтери.

Ега ма, майчо, занасôтъ
пòди ми майчу ὀтключи
на високине кьошкюве.
моине шерани сандôци,
та ще хи, майчу, дарите
йôдремнемъ йôдри аглôци —
дребнемнемъ дребни шарфети,
и имамнумъ риза набрата!...

Слушана отъ Мехмедъ Карахусо
гр. Смоленъ

5. НАРОДНО ТВОРЧЕСТВО ОТЪ С. ЗАБЪРДО, АСЕНОВГРАДСКО.

Записалъ Атемъ Атемовъ.

ПРИКАЗКИ

1. Най-малкиятъ, най-хитъръ.

Труица братя отишлѝ на госте въ аннó село. Нахранили хи и нагостили убаво, ала адѝнъ клинъ оставили за утирнана. Клинанъ билъ я̀це убавъ, ама билъ малъкъ, та не стигалъ за врить, затва го оставили за другенъ день. Заспали и реклѝ, който глéва най-убавъ санъ, нему ше е клѝнанъ. Още съ лѣганену двамѝнана по-голѣми братя заспали, Малькиенъ не заспалъ, ами craналъ призъ ницàнъ и изя̀лъ клинанъ. Утирната станали братие и единиянъ казвалъ: „Асай нôщь седемъ ката вазъ небо хóдихъ, и тва и тва вѝдехъ!". Другиенъ реколъ: „Асай нôщь седемъ ката низъ зéме хóдихъ, и тва и тва вѝдехъ!". Най-малькенъ пъкъ рекôлъ: „И вѝдехъ чи адинасъ отидахте седемь ката вазъ небо, другесъ седемъ ката низъ земя и рекахъ ще га отбáви клинасъ, та стàнахъ и го изядахъ".

2. Двама приятели.

Адинъ чилякъ сьôдналъ на единъ карступôть и са чудилъ. Минôлъ другъ и го запиталъ:

— Кина са чудишъ?

— И да ти кáжа и да нé, нема да ми помогнишъ, та по-убаво да ти не казвамъ.

— Кáжи, кáжи, завикалъ другенъ.

Нимѣло какво, и анóй заказвалъ:

— Обкôцанъ самъ отъ сичкю и нема какво да ямъ!

— Такôвъ съмъ и я, рекôлъ другенъ.

Сдумали са са дваминана и реклѝ: „Ше нарамимъ пушкисе, и сичкю ще има".

— Ала по-напрешъ да си ти каже адéтя, рекôлъ адинанъ.

— Бива.

— Я каквото зема, на вращамъ. Главôса с давамъ, ама ни вращамъ!

— Пъкъ я каквото дамъ, главôса си давамъ ала си гу зимамъ, рекôлъ другиенъ.

Търнали тѣ тогá, та зафатили да крадôтъ, д прибиватъ и збрали млого пари. Каквону изкарали сичкю делили. Аннôшъ на адинанъ не стúгнали з нѣкву две пари, та поискалъ отъ другиенъ. Че кан зôлъ парине, зафатилъ да убѣгва и нищé да х враща. Тогава рекôлъ на женана си:

— Жено, я ше умра наéнкасъ, ти ше пла чишъ и ше зôмишъ да ма погрибашъ, ама ше м оставишъ аннô дупка на гробанъ, да си зимам хавô. Ага дойде харетликанъ, ще му кажишъ, ч сьмъ умрѣлъ.

Още на другенъ день душôлъ харетликанъ чулъ сичкю. Затва зелъ мотька и люпата да копа гробанъ. Ага са понавелъ, чулъ чи диша. Изва дилъ гу, вôрзалъ гу о адинъ камекъ, и бой, бой щѣлъ да го утрепе. Ама инатъ аной, пакъ ни да валъ парине. Тогава са измôкналъ отъ тамъ и оти шôлъ въ адинъ мечить, дену имéло табуте, да си дьôтъ умрѣли, разпременилъ са и легналъ въ един табуть. Презъ нащôнъ отишли въ мечитенъ хай дуте да си дельôтъ пари. Делили, делили, че най сетне останала анно ялтôнена калъчка и нея ни мѣло какъ да раздельôтъ, та рекли: „Който при сече умрѣленъ на адинъ пôть, нему ше е калъч кана". Craналъ адинъ и таманъ да сѣкне и енôй в табутенъ са изрюкалъ кóлькюну му гласъ даржи

— Стáнвайте умрѣли и ялате нахъ айтузи!

Въ нва време харетликанъ му отишôлъ да г трôси, та билъ отвôнъ и ага чулъ, озвалъ му са влѣлъ вôтре. Уплашили са хайдутене, праснали вратана, избѣгали нахъ вôнъ и сичкю оставили. Дваминана харетлици тогава зôли да дельôтъ па рúне. Хайдутене приводили адинъ да види, какв

станва въ мечитенъ. Аной утишôлъ и си проврѣлъ главôна призъ аннô дупка да гльода. Дваминана тамань делили, че са закарали пакъ за деденине на заемъ пари, адúнанъ вдúгналъ адно дôрву да удрие другиенъ, пъкъ той праснал хайдутинанъ въ нусôнъ и рекôлъ:

– На ти борчъ!

Хайдутинанъ са оплашилъ, избѣгалъ, та казалъ и на другине, чи съ умряли люде са не изнизва нáглава. Дваминана харетлици пъкъ си разделили парине, сгудúли си бóрчувене, и айсига още адôтъ и пиьôтъ отъ анéй парú.

3. Аллахъ дава, ала въ кошара не вкарва.

Адúнъ чилѣкъ отишôлъ на жумô. Кланялъ са, че на край хожена зелъ да вáзи: „Кинáто дадешъ за Аллаха на сиромáси, Аллахъ ти го враща сто пъти". „Има смѣтка", рекôлъ чилѣканъ, излѣлъ отвôнъ и раздалъ врить парине на сиромаси. Останалъ бизъ струшенъ мангôръ и цалъ день чѣкалъ да му хи вôрне Аллахъ, ала нищо нимéло. Призъ нащанъ нимáло де да спи, та изля̀лъ на край сéлуну, и оти гу е било страхъ, покачилъ са на аннô чареша да спи. На утринана се разбудилъ, ага слонцено изгрѣло. Чудилъ се кинá ца прави безъ пари и глáданъ, че душôлъ адинъ хайдутинъ подъ чарéшана, извадилъ аннô котýе халвô, нарѣзалъ я на парчé и зôлъ да наря̀да: „Ей Азрахилъ! Ти оти донесе коране на Мохаметя, ами гу на даде на азрети Алие! Тебе ако на йзя, ами кóга!" и налапалъ аднô парчò халвô. Сетне рекôлъ: „Ей Джебраилъ! Ти оти на зô душôта на Мухаметя, ами на азрети Алие? Тебе ако на йзя, ами кóга?" На третана зáлуга рекôлъ: „Ей Мухаметь! Ти оти стана пейгамберъ, ами гу на остави на азрети Алие? Тебе ако на йзя, ами кóга?" Дошла сарô и за Аллаха, и тамáнь да гу лáпне, анóй отъ чарешана са уплашилъ да на остане бизъ Аллахъ, пъкъ нели

имялъ да зима, та извадилъ единъ пищолъ, пуснялъ и прибилъ хайдутинанъ. Слялъ удóлу и му развôрзалъ кемéрень. Че кина да види: аннô, две, три, хилѣда жôлти лири.

Ни другенъ день пакъ отишôлъ да се кланя въ жумôна и ага хожена пакъ вазилъ: „Аллахъ отъ анно дава десеть“, той са изтарчелъ отпрéшъ, покáчилъ се на най-висóкуну място и изрюкалъ:

— Ей хоже! Аллахъ дава, ама додé хи дадé, млôгу бáлно видявашъ!“ . . . и си излялъ.

Вѣрвания въ безплътни сѫщества. „Джинове“.

Тѣ ходятъ изъ кѫщитѣ да плашатъ людетѣ. Най-много се въртятъ, тамъ дето има болни, за да имъ отегчаватъ болеститѣ. На „асталôкъ“ най-много има джинове. Едни носятъ тежкия „асталôкъ“, други лекия. И на единия, и на другия не сѫ за добро. Затова хората гледатъ да не ги разсърдятъ. Когато се появятъ, всички кѫщи правятъ колаци и ги раздаватъ. Щомъ се смрачи, всички се прибиратъ. Нито пѣятъ, нито говорятъ, а всички мълчатъ, каточе нѣма хора въ оная кѫща. Това се пази, когато се яви „асталôкъ“. Тогава джинътъ ходи низъ село и възъ село, та врещи и пѣе, или плаче като дете.

Други пъкъ жинове стоятъ по кѫщитѣ, та гледатъ, какво правятъ хората. Затова въ такива кѫщи вечерь затварятъ полека вратата, за да го не „прищипеть“ и „разсôрдятъ“. Ако нѣкога се разсърди кѫщенъ джинъ, тогава цѣла нощь ходи изъ тавана, свири и пѣе. Нѣкога се събиратъ отъ две кѫщи джинове, та заедно пѣятъ и играятъ. Често се принуждавали хората да развалятъ кѫща, въ която имало джинове.

„Поганци“ или „буганци“.

Има две недѣли презъ годината, преди и следъ Коледа, презъ които постоянно ходятъ поганци. Тогава вечерь късно не бива да се ходи, защото, ако хванатъ нѣкого поганцитѣ, водятъ го съ тѣхъ, та го каратъ да яде, или тѣ го изяждатъ. Ако нѣкой яде поганско ядене, самъ става поганецъ. Тѣ сѫ страшни и гуропали люде и най-много се въртятъ около воденицитѣ. Презъ „погáнитѣ дéне“ не бива да се оставятъ отхлупени бакъри съ вода, понеже поганцитѣ я напикаватъ.

Приказки за поганци:

1. Една жена била повикана да „обиражда“ поганка. Старила „клинъ“ и отишла. Гостили я конски „сýкальки“ за „апрáци“ (сърми), и тя я́ла. Когато си тръгнала отъ пещерата, дето било жилището на поганцитѣ, сипали й въ „миндиля“ вѫглища за армаганъ. Когато се върнала вкѫщи, тя изсипала вѫглищата край вратата. Единъ поганецъ я изпращалъ и, като видѣлъ това, събралъ си вѫглищата. Когато се съмнало, жената отишла да види вѫглищата и какво да види: колкото било останало, всичко се преобърнало на злато.

2. На единъ човѣкъ умрѣла жената и се оженилъ за втора. Но тя била много лоша и ненавиждала завареното отъ първата жена момиче. Дошла поганската недѣля, и тя, за да се отърве отъ него, пратила го на воденицата да меле само. Но то знаело, че поганцитѣ бѣгатъ отъ пѣтеловъ гласъ, та взело скришомъ и единъ пѣтелъ. Отишло на воденицата, турило житото да се меле, че точно да си легне, чуло да се чука на вратата и да се вика: „Дранъ, дранъ напуганъ! Тебе риза, мене гаще! Отвури ни, машка моме!“ Момичето отворило. Влѣзли вѫтре поганцитѣ, накичили момичето съ жълтици (алтône), сторили го невѣста и зели да го

извеждатъ на вънъ. То имъ се примолило да отиде и пустне житото да се меле, и щомъ отишло, хванало пѣтела за шията, той изкукуригалъ, и поганцитѣ се изгубили. Момичето си отишло сутриньта и мащехата, какво да види, цѣло въ злато. На другата вечерь тя пратила и своето момиче, но то било будала, та не взело пѣтелъ, и затова като отишли на другата сутринь да го търсятъ, намѣрили го изядено, и червата му били навити около пе́рницата на воденицата.

Бабини дене.

Тѣ сж крайнитѣ два дни отъ м. мартъ, които баба Марта е открадналa отъ февруарий, поради което той станалъ по-малъкъ. Тогава баба Марта си отива и е най-люта и ядосана.

6. БОЯДИСВАНЕ ЯЙЦА, ПРАЗДНУВАНЕ ГЕРГЬОВДЕНЬ И ДРУГИ ОБИЧАИ ВЪ С. КОРОВА, ЧЕПИНСКО.

Съобщава Мустафа Шарковъ.

Гергьовденъ.

Тоя денъ се празднува два деня. Всѣка домакиня боядисва яйца съ червена боя и дава на всѣки членъ отъ семейството, особено на младитѣ. Тоя день се кжпятъ за здраве, като въ водата поставятъ зелена трева и съ тревата се поливатъ за здраве. Младитѣ правятъ люлки и пѣятъ. На Гергьовдень рано ставатъ, за да имъ е леко презъ цѣлата година, инакъ ще сж сънливи и мързеливи.

Благовесть.

Въ всѣка кжща се готви нѣщо сладко, било съ захарь или медъ. Общо въ семейството, а младежитѣ поотдѣлно моми или момчета, варятъ царевица, подслаждатъ я съ захарь и я ядатъ. Тоя день не хващатъ вжже или какви да е върви за предпазване отъ змии.

Бабинъ день.

Всѣка млада невѣста (гелина) приготвя хлѣбъ и баница и нѣкакъвъ подаръкъ (кърпа, чумберъ или кушакъ) и го занася на майка си. Бабата пъкъ връща на малкото подаръкъ, обикновено чорапи.

Жаба кога се чуе да закрека, всички лѣгатъ по земята, за да не ги боли кръстъ презъ годината.

Кукувица като чуятъ, гледатъ да иматъ пари и хлѣбъ, за да иматъ презъ цѣлата година.

7. ВЪРВАНИЯ ЗА ЗЕМЯТА, КРАЯ НА СВѢТА, СЛЪНЦЕТО, МЕСЕЧИНАТА И ДРУГИ ПРИРОДНИ ЯВЛЕНИЯ ВЪ С. БЕДЕНЪ, ДЕВИНСКО.

Записалъ Османъ Ферадовъ
с. Беденъ.

Земята.

Земята е една грамадна плоскость, която нѣма край, или ако има, то е вода. Тамъ има змии и гущери, и щомъ се приближи нѣкой при тѣхъ тѣ веднага го изяждатъ, и затова никой не може да отиде и да се върне отъ края на свѣта. Освенъ това, краятъ ѝ билъ много далече, та трѣбвало петстотинъ години да се върви, а човѣшкиятъ животъ е много кжсъ.

Цѣлата земя се държи на гърба на единъ волъ. Щомъ нѣкой човѣкъ сгрѣши, волътъ мръдва единъ косъмъ, и тогава тамъ, дето е сгрѣшилиятъ, става земетресение. А щомъ се отърси волътъ изцѣло, тогава ще е краятъ на свѣта. Тогава всички планини ще се сблъскатъ една съ друга, земята ще се изравни и ще стане навредъ равно, а вмѣсто гори ще изникнатъ гжби. Всѣки човѣкъ ще има по една гжба и който е сгрѣшенъ, щомъ духне вѣтъръ, гжбата му ще падне, а който е праведенъ, неговата гжба ще се преобразува въ човѣкъ, който ще живѣе вѣчно.

Слънцето и месечината.

Когато Богъ ги е създалъ, далъ и на двет
сто свѣщи, по педесеть едному. Но когато им
били по равно свѣщитѣ, нѣмало день и нощь, п
неже винаги било свѣтло. Тогава Богъ, за да
разграничи, взелъ отъ месечината двадесеть свѣщ
и ги далъ на слънцето. Затова слънцето свѣти с
седемдесеть, а месечината съ тридесеть свѣщи.

Единъ отъ пророцитѣ проследилъ слънцето
види, кѫде ходи нощe и видѣлъ, че то се скри
въ единъ бунаръ (кладенецъ), а сутринь изли
отъ гьолъ (мочурливо мѣсто).

Звездитѣ.

Всѣки човѣкъ си има по една своя звезда, ко
то му свѣти презъ цѣлия животъ. Съ раждане
на човѣка, ражда се и звездата. Щомъ човѣ
умре, звездата му угасва и пада на земята.

Гърмотевица.

Гърмотевицата е дадена отъ Бога. Когато т
се разсърди за нѣщо на земята, единъ отъ прор
цитѣ му силно тракалъ съ зѫбитѣ, та чакъ иск
му излизали. Тия искри сѫ свѣткавицата, а трак
нето гърмотевицата.

Дъждътъ, въздухътъ сѫ все отъ Бога, а обл
цитѣ сѫ Божия душа.

„Майка на житото“.

Често пѫти се случва въ ръжьта на ед
стъбло да има по два класа. Тия класове би
„майкитѣ на нивата“. И, ако такъвъ двоенъ кла
т. е. майката на житото, намѣри нѣкой другъ
вѣкъ, който жъне на стопанина, той му я дава
стопанинътъ трѣбва да му плати за нея, щото ин
късметътъ, т. е. плодородието, ще отиде у този
когото е майката.

II. НАРОДНО ТВОРЧЕСТВО ОТЪ С. ЯБЛАНИЦА, НЕВРОКОПСКО

Записалъ Адемъ Ибр. Арнаудовъ

Народни пѣсни

1. Заспала й муома в'ливади

Заспала й муома в'ливаде,
хей, хей, хей, подъ суву дорву ялуву.
Утдуолу идатъ труица,
хей, хей, хей, труица бѣли ергене.
Пoрвиятъ мина, замина,
хей, и цървиена ябълка пудфарни:
вторията мина, замина,
сребаренъ порстенъ пудфарни;
третиятъ мина, замина,
хей, пу цървиени бузи я люмна,
и тугазъ са муома разбуди.
Хей, дай му я, Буоже, дай му я!

2. Муома е трогнала й-ана

Муома е трогнала, й-ана, вуода да лея,
вуода да лея, й-ана, лице да мия,
лице да мия, й-ана, йотъ калувиету,
йутъ калувиету, йана, йутъ праувиету.
Торчевъ си, торчевъ, питавъ си питавъ:
куой ми та срьошна, дощеру, куой та удари?
Миенъ си ма срьошна, й-ана, луду и младу,
и си гу накаравъ, й-ана, той ма йудари.

3. Руса вазъ руоса вървяше

Руса вазъ руоса вървяше,
следъ ниея луду викаше:
Пувдигай Руса шеллики,
да ги ни фани русица,
да ми ни смокни буица,
Ига ги смокни агу ле,
дума си имамъ и други,

йутъ сай ми двашъ пуо-йубави,
йутъ сяй ми тришъ пуо-гиздави.

Клетви

Дануо та кучета изедотъ!
Алаа да та управи!
Груомъ да та разпорсни!
Евлятъ дануо не видишъ на суоя свиетъ!
Дануо уоще сигя вапмирясашъ!
Дануо убавичку да ни видишъ на нуоя свие…
Гуолъ и гладанъ да варвишъ!
Дануо сламка ни прибириешъ!

Названия на мѣстности около с. Аблани… Неврокопско.

Алангеръ
Арнаутина
Барата
Буоривица
Андака
Бальочка
Бѣлю скале
Висуока мангела
Вараде
Виеливъ ридъ
Виелю дуолъ
Волкувъ дуолъ
Бѣлие потъ
Гарванову
Гюруву ниве
Гамишица
Гурбаница
Варшилата
Дрьожну
Драгуоденица
Дрѣнувскугу

Длегия бурунъ
Груобету
Заборде
Каурску гробе
Кайтазуви лузя
Кальота
Ляву стране
Леитѣ
Локитѣ
Леница
Ляскувъ дуолъ
Мацивитѣ скале
Дикуву
Миече дупка
Папрате
Приедуя
Падарката
Ражанака
Разпотъ
Люлечету
Ставракъ
Скрибина

Студиенека
Слатина
Топане
Тимирекъ
Убану борду…
Намета
Муловата чеш…
Устата
Цорквитѣ
Царвиената н…
Дибиелата пул…
Далбуокъ д…
Царвенака
Чавдаръ дер…
Чуклата
Чичуляивъ ч…
Чекоруву да…
Янкувица
Умираща

Ямата
Милюнаву (отъ името на нѣкой си Милю войвода)

Драганска скала (отъ името на нѣкоя мома Драганка, която, за да спаси честьта си презъ време на робството, се хвърлила отъ скалата).

Названия на мѣста въ околностьта на с. Елховецъ, Смоленско

Събралъ и записалъ Рашидъ Асанлийски

Манолевото
Бари
Раздолъ
Попинско
Куртювъ прѣслопъ
Марино бôрце
Гунчево
Ганово
Кирево
Черквата „Св. Тодоръ“

Стояновъ долъ
Христево
Костово
Св. Петка
Св. Елена
Малиново
Черквата
Тодорово
Новата черква

Български мохамедански махали:

Ивановъ прѣслопъ
Даровица
Войново
Кучкаръ

Фамилни и прѣкорни имена въ сѫщото село

Генчевци
Лободовци
Минчевци
Стафидаровци
Добревци
Дълъговци
Малченовци
Косовци

Даловци
Сопотляновци
Почовци
Жулевци
Чакôровци
Удажиевци
Пареви

Овчарци
Генчовци
Слѣповски
Балайковци
Хумборови
Манатовци
Сираковци

Названия на мѣста отъ с. Кремене, Смоленско и околностьта

Записалъ Асанъ Ис. Тинчовски, имамъ въ с. Кремене, Смоленско

с. Кремене.

Чôрквата
Вôрха
Кáурската падина
Равната тикла
Харбôдолатъ
Димчово
Бáрата
Бóрйето
Св. Духъ
Дертьово
Пропáленката
Сôрбеново
Глибóкъ преслопъ
Тинчовското
Тюкюрте
Расколатъ
Русе гропъ
Попрелско
Текленика

м. Димово

Полената
Шетрево

Барска рѣка
Карталски каменъ
Хорището
Мудуроланъ

с. Киселичево

Кутлѝско
Лютната
Желилца
Градище
Хлеватъ
Грáсôтатъ
Равнище
Имането

м. Надарци

Бôрцето
Зайково
Бáрата
Лóбодово

м. Попрелка

Кáвуршекъ
Клáдия

Дарнáцко
Голѣмата попрѐлка

с. Черешово

Брастôтъ
Гôрлото
Присоя
Почаянáцко
Дивъ чукуръ
Равнищá
Чôрквата

м. Черешова рѣка

Тьомнá могила
Пóтокъ
Краище
Самаржицко
Денизово
Кременске долъ
Каражово
Асóйна полена
Куцево
Бôрдо

IV. НАШИТѢ ПИСАТЕЛИ-ВЪЗРОЖДЕНЦИ ЗА БЪЛГАРИТѢ-МОХАМЕДАНИ

1. ЛЮБЕНЪ КАРАВЕЛОВЪ

Смѣтаме, че интересно би било за любопитнитѣ читатели да приведемъ мненията на нѣкои отъ нашитѣ писатели — възрожденици за българитѣ мохамедани. Защото да се има такова едно мнение т. е. да се пише за българщина следъ мохамеданската маса въ време на робството, когато всѣки мохамеданинъ, независимо отъ какво народностно минало произхождалъ, се е смѣталъ за турчинъ и господарь, а всѣки българинъ за робъ и подчиненъ, е повече отъ смѣло и сочи до каква степень силни чувства и схващания за българската самобитность на тия балкански поселения сѫ вълнували тия наши народни будители. Така напримѣръ Любенъ Каравеловъ е писалъ за българитѣ мохамедани съ такова чувство и искрена относба, която, като се има предвидъ, че е писана презъ шестдесеттѣ години на миналия вѣкъ, — по време на най-буйния идеенъ кипежъ на нашето възраждане, може само да ни въодушевява, служи за примѣръ, и която макаръ да има давнина вече близо единъ вѣкъ, но и до днесъ нищо не е изгубила отъ своята значителность не само като лично мнение на Каравеловъ, а главно като известия за миналото, живота и бита

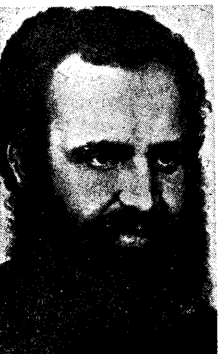
Любенъ Каравеловъ

на българитѣ мохамедани. А това е така, защо
българскитѣ мохамедани тогава не били още т
вдадени въ заблуда, и преданията за промѣна
на вѣрата имъ сѫ били все още по-скорошни.

Въ книгата си „Записки за България и бъ
гаритѣ“ Любенъ Каравеловъ пише:

„Съ помаци сѫ населени часть отъ Ловечки
окрѫгъ, доспатскитѣ бърдовити мѣста, часть от
дебърската епархия и др. и др. Тѣ и до днесъ оц
сѫ останали полухристияни, защото тѣ не знаят
турски, следователно коранътъ и до тая мину
остава за тѣхъ само мъртва буква. Най-главнит
занаятия на помацитѣ се заключаватъ въ скотовъ
ството. Освенъ това, тѣ иматъ голѣма наклоннос
да бѫдатъ стражари или сеймени по беклеметат
т. е. да живѣятъ по горитѣ свободно.

Множество факти доказватъ, че помацитѣ с
приели мохамеданската вѣра не твърде отдавн
Така напримѣръ, тѣ сѫ съхранили множество стар
български обреди и обичаи. Тѣ и до днесъ оц
сѫ съхранили множество християнски прѣкор
най-после тѣ уважаватъ множество християнск
светии и молятъ имъ се за „здраве и спасение“. Н
срѣщаме между помацитѣ прекори Панчоолу, Н
дѣлкоолу, Витанъ, Върбанъ и др. Въ Ловешки
окрѫгъ се намира село Луковитъ, въ което старит
помакини ходятъ по гробищата и палятъ на умр
литѣ восъчни свѣщи, както то бива у християнит
Ако майката изгуби своя синъ или своята дъщер
и ако жената изгуби своя мѫжъ, то тѣ ходятъ в
българскитѣ църкви и говорятъ: „Кѫщата ни им
мъртвецъ. Дайте ни за двайсеть пари восъчни свѣщ
да му запалимъ на гроба за задушница“. Освен
това помацитѣ празднуватъ нѣкои християнски
славянски праздници, като напр. Св. Георги, С
Димитъръ, Св. Никола, Св. Власъ, Горещницит
вълчитѣ праздници, мишитѣ праздници и др. С
една дума, турскиятъ Рамазанъ и Байрямъ и нѣк

тиянски пости и праздници иматъ за помацитѣ
значение. У насъ служеха въ различни
двама помаци, които се отказваха да ядатъ
великипости блажно (мърсно). Името на
помакъ бѣше Исмаилъ Дурко, а на дру
Сулю Сиракътъ. Когато баща ми презъ ве
пости казваше на Дурко да си опече или
нѣщо блажно, то помакътъ отговаряше така:
„Ако да не би било грѣхота, да се яде презъ това
мърсно, то би трѣбвало да ядете и вие сами“.
день, като сега помня, уйко ми попита
Дурка:

– Дурко, азъ искамъ да зная, какъвъ си, —
ли си или българинъ?

– И азъ не зная, насъ наричатъ помаци, а
ни бѣха българи, отговори Дурко и по
се.

Въ предължение на нашето пѫтуване пома
пѣеха, безъ да престанатъ нито една минута,
български пѣсни. Въ монотонния, въ печалния
тѣхенъ напѣвъ се отразява напълно и
тѣхно положение и душа, измѫчена отъ
суевѣрия, и сърдце, наранено отъ множество
произшествия, а понѣкога и сатира про
своето назавидно положение. Въ една пѣсень
говори, че нѣкой си Муса срещналъ две пома
и попиталъ ги, какви сѫ и отъ где идватъ, а
отговорили:

Ако питашъ, лудо-младо, право да ти кажемъ,
не сме бѣли були, ни черни гяури, —
ни е каурски попъ, братъ ни е низаминъ.

Любопитно би било да се запише тая пѣсень
и да се напечата въ нѣкой сборникъ, дорде
европейската цивилизация и турскиятъ прогресъ не
още пустнали своя разрушителенъ порой и
помацитѣ. Но както и да е, съдържанието
помашкитѣ пѣсни е разнообразно: тѣ пѣятъ за

своето прошедше, за своитѣ народни юнаци, своитѣ войни съ турцитѣ, за убийствата, които извършвали тѣ сами, и за много други трагич... произшествия. Тукъ сме длъжни да кажемъ и т... че помацитѣ иматъ много по-силна ненависть к... турцитѣ, нежели къмъ българитѣ. Отъ след... пѣсень всѣки може да се увѣри, че нашето зак... чение има своя правдоподобность. Пѣсеньта ... известния бунтовникъ противъ турското прави... ство Пачоолу, която се пѣе само отъ помац... характеризира твърде ясно даже и днешнитѣ уб... дения на патурченацитѣ:

Книга пише юнакъ Панчоолу,
та я праща брату, побратиму,
байряктару Нану българину:
„Много здраве, Нано българине,
я събери български юнаци,
бързи момци до десеть хиляда.
Па да дойдешъ въ Ловча града,
да помогнешъ брату Панчоолу,
че си иде на менъ садразамъ,
води турци, води яничери,
па низами и таборъ читаци.
Иска мене садразамъ да хване,
да ме върже като вакло ягне,
да ме води въ Ловеча града,
по ловечки улици широки,
да ме бѣси на сухата върба,
като куче отъ кучка родено“.

Книга чете Нано българина,
книга чете, дребни сълзи рони,
па събира се отборъ юнаци,
които сж подъ бука порасли.
Събралъ Нано гиздави юнаци,
посъбралъ ги до десеть хиляда,
па побързалъ да помогне брату.
Срещнали се турци съ помацитѣ,
съ помацитѣ още съ българитѣ,
турци рѣжатъ, а помаци колятъ. . .
зачервилиниви и ливади.
Кърви текатъ — вода отъ планина,
а лешове — какъ снопи на нива!
Провикна се юнакъ Пончоолу:

„Чуй ме мене, царски садразаме,
азъ съмъ мокакъ, помашко колѣно,
не съмъ роденъ отъ бѣла туркиня,
не съмъ повитъ въ кадифе, коприна,
не съмъ храненъ ни мазно, ни сладко,
менъ ма роди млада помакиня,
повила ме въ букова шумка,
растила ме подъ бука зелена,
хранила ме съ кукурузно брашно,
учила ме съ турчинъ да не пия,
ни туркиня либе да не либя,
научила ме турчина да бия. . .

Махна съ сабя и отсѣче глава,
глава турска, глава садразамска.

Помашкитѣ пѣсни сж прекрасни отъ всѣка една страна. Въ тѣхъ се възпѣва красотата на полетата и планинитѣ, на горитѣ и растенията, на хората и на животнитѣ, на добродетельта и на пороцитѣ и др. Но най-забележително е това, че езикътъ на ловешкитѣ помаци е чистъ, безъ всѣкакви турски думи и безъ турски конструкции, изученъ и е съхранилъ повече своитѣ старобългарски форми, нежели езикътъ на останалитѣ българи. Азъ не говоря вече за това, че въ езика на помацитѣ не се срѣщатъ гръцки думи или гръцко влияние, които сж внесени отъ така нареченото гръцко образование между прославния български народъ“.

2. ВАСИЛЪ АПРИЛОВЪ

Въ сжщата книга се намира мнението и на Василъ Априловъ, основателя на гимназиалното образование у насъ, което, макаръ и да личи, че е писано при известна недостатъчна осведоменость, но е интересно да се знае.

„По Пловдивската епархия, казва той, по Румелия и по Македония, живѣятъ множество българи, които изповѣдватъ мохамеданското вѣроизповѣдание. Числото на тия помохамеданчени българи

е около 50 хиляди души отъ двата пола. Тѣ имат
свои джамии, съблюдаватъ правилата на корана с
всичкитѣ негови ситнежи, говорятъ въ своитѣ с
мейни кръгове, както и съ другитѣ българи бъ
гарски, а съ гърцитѣ и турци
— турски(?) Собственитѣ им
имена сѫ турски; въ войнит
съруситѣ се сражаваха съ г
лѣмъ ентусиазъгъ. Времето н
тѣхното помохамеданчване
до днесъ още помнятъ старит
гърци и българи. Причинат
която е накарала тия хора д
станатъ мохамеданци, според
както разказватъ, сѫ били м
трополититѣ и архиереит
(гръцки б. р.), които, като с
купували въ Цариградъ своит
мѣста доволно скѫпо, сѫ до
водили съ себе си голѣм
множество користолюбци, н
падали сѫ като горски звѣрове на своето стад
и старали сѫ се да му отнематъ и последнот
дукато. Трѣбва да кажа и това, че въ онова прем
митрополититѣ имаха такава сѫщо власть и таки
сѫщо достойнства, каквито имаха и трибунжучнит
(съ три знамена б. р.), паши, следователно, т
имаха право да добиватъ своитѣ доходи насил
т. е. тѣ затваряха въ тъмницитѣ и отнимаха и п
следното имане на бедния българинъ. Всичко
това бѣше довело българитѣ до последната кра
ность. За да облекчатъ своята участь, многи
се решавали да приематъ мохамеданството. Тога
вече гръцкитѣ епископи, за да не видятъ нови п
следователи на дадения примѣръ, станали мал
по-умѣрени въ своитѣ трѣбования при събирания
на данъцитѣ".

Василъ Априловъ

3. Г. С. РАКОВСКИ

И тоя първи възрожденецъ и народенъ будитель е писалъ за българитѣ мохамедани. Въ поемата си „Горски пѫтникъ", излѣзла първи пѫть презъ 1857 година въ Нови-Садъ, на страница 252 той казва следното:

„Въ България живѣе народъ по имянемъ помаци, кои говорятъ българский языкъ, а изповѣдаятъ мохамедовая вѣрѫ. Имя помаци що значитъ следжющая българска пѣсень доста разяснява:

Г. С. Раковски.

Ходилъ юнакъ, ходилъ помакъ,
на пустѫ войнѫ татарскѫ,
ранили го, стреляли го
триста дребни пушки,
    три стрѣли татарски.
    Падна юнакъ, падна помакъ,
    у въ дълбоко долье,
    подъ дърво зелено.
    Юнакъ пищи (2), подъ дърво зелено,
    на дърво му (2), пиле соколово.
    Отговаря пиле соколово:
    „Умри юнакъ, умри помакъ,
    да ти поямъ твое бѣло мѣсо,
    да ти пия твое чърно кървье".
    Отговарѫ юнакъ яралия,
    юнакъ яралия, юнакъ джиралия:
    „Хой тѫ тебе, пиле соколово,
    не мя струвай до развързѫ,
    да развързѫ, мои триста рани,
    триста рани, три стрѣли татарски".
    Отговарѫ, пиле соколово:
    „Мълчи юнакъ, мълчи помакъ;

щѫ ти поямъ, твое бѣло мѣсо,
щѫ ти пиьѫ, твое чърно кървье".
Разсърди се, юнакъ яралия,
юнакъ яралия, юнакъ джиралия,
повлече ся, по люти си рани,
улови си, своя дългѫ пушкѫ,
чи удари пиле соколово.
Падна пиле, у въ дълбоко долье,
пиле пищи отъ дълбоко долье,
чи ся чюва до синьо ми небо.
Отговаря юнакъ яралия:
„Лежи пиле, двама да лежиме;
пищи пиле, двама да пищиме;
умри пиле, двама да умрѣми".
Дотегна му въ долье да си лежи,
въ долье да си лежи, съ пиле соколово.
Провикна се юнакъ яралия,
юнакъ яралия, юнакъ джиралия:
„Хой те тебе, сестро Самодиво!
Де си сестро, дойди помогни ми!"
Зачула го сестра Самодива,
че утишла у въ дълбоко долье,
извадила юнакъ яралия,
юнакъ яралия, юнакъ джиралия:
изцѣли му триста дребни рани,
извади му три стрѣли татарски,
подаде му тенка дългѫ пушкѫ,
проводи го на татарскѫ войскѫ
войскѫ да повѣде, царя да отърве.

Въ тайѫ пѣсень видими юнака и соколово пиле разговарящи ся: соколъ човѣка смъртно нараненаго иска да му изяде мѣсо и изпие кръвь и проч. То не представлява ли злобливаго и съ мрьшавѫ и немужествена душа человѣка, кой ся ползува въ бѣдѫ другию, да го унеправди и повреди въ безсилие му? или неприятеля, кой ищи да убие едного юнака нахождаемаго въ утяснение и немощъ телесенъ? То не показва ли старобългарски

юнашки мѫжески и великодушни характери? и че тии наши стари юнаци нѣсѫ нападали на раненъ и безсиленъ человѣкъ да го убиватъ.

Юнакъ въ своьѫ отчайность призовава на помощь сестрѫ Самодивѫ и съ нейна помощь убива неправеднаго си неприятеля, зломисленика и нападника сокола. Ранений юнакъ ся изцѣрилъ отъ сестрѫ Самодивѫ, тя му подава дългa му пушкѫ и проводила го на Татарскѫ войскѫ, войскѫ да повѣде, царя да отърве... Коя ли е таьѫ войскѫ, коя повожда помакъ? То е известно, че не е отишълъ помакъ да отърве българскаго царя, защото кога ся появи имя помакъ и помаци, тогава вѣки не сѫществуваха български царье; тукъ ходилъ помакъ на татарскѫ войскѫ. Трѣбва да се разумѣе противъ татарскѫ войска. Памакъ билъ първо на татарскѫ войскѫ и го стрѣлили и ранили татарски стрѣли, то значи, че той е билъ въ противоположная войска, то есть въ турская. А коги е било то? Ето коги: Илдаръмъ Баязидъ завладѣтель Българии въ едно кърваво сражение съ татари въ лѣто 1402 бидѣ побежденъ конечно и заробленъ отъ Темералана татарскаго хана близу граду Ангира (Анкара, б. р.) въ Мала-Азия, кой го затвори въ желѣзенъ клѣтъ както звѣря и го тамъ умъртви, както и самие турски историци свидѣтелствуватъ. Види ся отъ тая пѣсень, че нашъ помакъ е билъ предводитель на българские сѫюзници войници-помаци и е съвоювалъ съ Баязида въ това страшно сражение, дѣ се е наранилъ отъ татарския стрѣли. Въ него време татари нѣсѫ имали еще пушки, или твърде малко. Послѣ като се изцѣрилъ (помакъ) отишълъ пакъ да поведе войски и да отърве царя, то есть Баязида заробленнаго отъ Темералана. Въ турско опълчение противъ татари били сѫ и сърби подъ предводителствомъ нѣкого си Стефо-бей, кои сѫ били также покорени на турци и съ истия (сѫщитѣ) условия както и бъл-

гари войници днесъ потурчени. Сега е питанье, дали сж били въ него оше време Помаци потурчени, както ги глѣдаме днесъ? Нѣ! Въ него време сж били еще християни, понеже турци отведнъжъ не почнали да газятъ първие дадение условия. Това е почнало въ по-последная времена, кога турци завладѣватъ и Цариградъ.

Въ лѣто 1596 българскии войници и помагачи*), кои е предвождалъ противъ вразитѣ Михалъ-бей, били сж християни.

*) Помакъ е равно съ речъ помагъ-помагачъ, множествено помаци; а буква г въ говоримый языкъ ся произноси къту к.

V. БЪЛГАРО МОХАМЕДАНСКИ ПРОСВѢТИТЕЛИ И ПРИЯТЕЛИ

АТАНАСЪ П. КАИШЕВЪ

Когато става дума за просвѣтители и приятели на българитѣ мохамедани въ днешното съвремие, не може да не споменемъ на първо мѣсто починалия на 29 I м. г. виденъ воененъ деецъ и известенъ въ цѣлата Родопска область запасенъ генералъ Атанасъ Петковъ Каишевъ. Защото отъ сегашнитѣ съвременници, общественици и представители на държавната власть надали има нѣкой, който така безкористно да бѣ преданъ, да се грижеше съ истинска бащинска любовь за тази область, и комуто цѣлиятъ душевенъ миръ съставляваше всестранното издигане на Родопската область и просвѣтното и народностно пробуждане на срѣдно-родопскитѣ българи мохамедани. Въ неговия домъ въ София, пъкъ и въ обиколкитѣ му въ Смоленската околия, народенъ представитель на която бѣ избранъ за четвърти пжть, бѣ постоянно отрупванъ съ невъзможни и най-разнообразни просби и молби

Атанасъ П. Каишевъ.

за ходатайства, които той съ пълно безкористи идеалистиченъ жаръ и необикновена енергичнос застжпваше да бждатъ удовлетворявани. Безъ пр увеличение може да се каже, че всичкитѣ напосл дъкъ обществени придобивки на Родопската облас и възбудениятъ интересъ и внимание къмъ тоя кр срѣдъ нашитѣ висши държавни и обществени фа тори се дължатъ изключително на ген. Атанасъ Ка шевъ. Често пжти при срещи съ нѣкой чиновник бюрократъ, гледащъ тѣсногърдо на въпроситѣ, то бѣ готовъ и влизаше въ остри обяснения и смѣ натякваше всѣкиму, че е невежа, не познава своя родина, че престжпно и нехайно е да се глед на Родопския край, като на нѣкаква далечна „Аб синия“ и пр.

Роденъ е въ с. Чокманово, Смоленско, на 2 VIII. 1872 година. Първоначалното си образовані е получилъ въ родното си село и гр. Варна, срѣдно и военно въ гр. Пловдивъ и София. През 1905 година бива командированъ въ Русия-Пете бургъ, дето свършилъ висшата военна академи следъ което се реди неговата военно-администр тивна и бойна дейность. Билъ е на служба въ г нералния щабъ, началникъ презъ 1913 година н бригада, съ която взема участие при превземане на Одринъ, дето бива раненъ, участвува въ боев тѣ при Щипъ, на Сѣрския фронтъ, после пакъ в Македония при Завоя на Черна, а при Баракл Джумая успѣва да обгради и разбие единъ англи ски полкъ. Следъ войнитѣ е началникъ на Вое ното училище, Школата на запаснитѣ офицери, н чалникъ на Военнитѣ учебни заведения и на Вое ната академия въ София, отъ която длъжность в края на 1919 година бива освободенъ и минава в запаса съ чинъ генералъ-майоръ. Следъ тая да почва неговата гражданска обществено политичес народополезна дейность и става известенъ изъ Р допската область съ имената „дѣдо Каишевъ“, „г

ралътъ“, „дѣдото“ и пр. За народенъ представи ли бива избранъ първи пжть за 21 народно събра ние въ 1923 г., втори пжть презъ 1927, трети презъ 1938 г. и четвърти презъ м. януарий 1940 година, и като кандидатъ на Смоленската избирателна олия, на който постъ го завари и смъртьта му на 20 януарий 1941 година.

Написалъ е важни военни трудове: „Записки по тактика“, „Бездеятельность самое большое зло въ войнѣ“ (на руски), издание на Николаевската военна академия въ Петербургъ, „Нападателниятъ бой“, „Уставъ на бойната служба“, „Планинска война“, „Упжтване за бойната служба“ и др. Освенъ туй написалъ е редъ статии пакъ по военни въпроси, редакторъ бѣ на сп. „Българска военна мисъль“, председатель на Софийската юнашка инспекция и др. Особено цененъ и важенъ е последниятъ му именъ трудъ „Родопа планина“ — очеркъ географски, исторически и стопански, издаденъ презъ 1935 г. поради повѣрителния му характеръ въ ограничено количество. Съ тоя свой трудъ той почна една нова и най-важна за родния му край обществена дейность, приобщаване къмъ нашата държава на нашитѣ еднокръвни братя, българитѣ мохамедани, въ която дейность той вложи всичкитѣ си сили и способности и на която остана вѣренъ до последния день на своя животъ.

Подбудитѣ му да напише тая най-важна, може да се каже, за днешно време по родоскитѣ проблеми книга сж били, както самъ той казва, „да се запознаятъ нашитѣ ржководни срѣди съ Родопската планинска область и, като се подчертае голѣмото й значение за нашата държава, да се опише, какво е днесъ положението въ нея, та да се предизвика по-оживенъ интересъ къмъ тая важна планина и къмъ родопското население“. И наистина, той успѣ въ тая си задача, защото тая книга създаде всичкия интересъ къмъ Родопския край отъ

страна на нашата държава, какъвто го наблю
ваме отъ 1935 година насамъ. Основната мисъ
на тая книга е: Родопската планинска область
Рилския масивъ е крепостьта за днешната и утре
на българска държава. Отъ военно гледище
трѣбва на всѣка цена да владѣемъ тая обшир
область, а за да си обезпечимъ здраво владени
й, да се затвърдимъ въ всѣко едно отношен
върху плещитѣ й, ние трѣбва преди всичко да
владѣемъ народностно. Отъ тукъ и негови
беззаветенъ идеализъмъ да се приобщатъ на вс
цена народностно къмъ нашата държава най-с
ритѣ обитатели на тая область и представители
старобългарския езикъ и култура, българитѣ мо
медани. Подбуди за това той ималъ още пре
1925 година, когато като депутати съ видния бъ
гаринъ мохамеданинъ отъ с. Могилица, Еминъ А
шевъ, сега тоже покойникъ, сж водили дълги ра
говори и провеждали една съвмѣстна дейност
въ което време Агушевъ се билъ изказвалъ пред
Каишева: „Ние сме българи по народность, нико
не може да крие, но не може още да съзнае то
народътъ“. „Не може ли?—казалъ Каишевъ,—н
ще работимъ и ще направимъ всичко възможн
за да се съзнае“. И почва дейностьта му: пре
последващитѣ 4-5 години тѣ постоянно се срѣща
съ Ст. Н. Шишковъ, Г. Чичовски отъ Пловдивъ
др. и обмислятъ, като иматъ предъ видъ преди всич
младежьта, а въ 1929 година образуватъ „Ком
тетъ за народностното осъзнаване на българскит
мохамедани“, който комитетъ после въ 1938 годи
се разви и оформи въ единъ голѣмъ „Съюзъ
всестранно издигане на Рило-родопската область
пръвъ председатель на който бѣ Атанасъ П. Ка
шевъ. Все по тоя въпросъ той е изготвилъ и п
далъ едно „Изложение за българитѣ мохамедан
презъ 1931 година, съставляваще основата за схв
щане и тактика по тоя въпросъ въ Щаба на Во

ската. Съ споменатата му книга, обаче, „Родопа планина 1935“, се постави веднажъ завинаги въ истинска свѣтлина и правилна насока въпросътъ за българитѣ мохамедани, следъ което лесно бѣ да се работи и довръшва предначертаното отъ него дѣло. Достатъчно е да я прелисти само човѣкъ, за да види, съ каква любовь и дълбоко родолюбиво прозрение схваща г. Каишевъ въпроса, и ще се убеди въ неговата правота и належаща нужда да се подаде братска ржка на тия наши, изостанали твърде назадъ, сънародници, още повече, когато има и срѣдъ тѣхъ всичкитѣ добри прояви на родолюбие и честь и самитѣ тѣ подаватъ за помощь братска ржка. По въпроса за вѣрата бележитиятъ покойникъ е ясенъ и категориченъ: „Не вѣрата ще ги приобщи къмъ нашата държава й къмъ българския народъ, а просвѣтата, културната работа и главно справедливото, братско третиране, за да се почувствува и той, че наистина е българинъ, равенъ съ другитѣ българи, а не да се свива и смѣта чуждъ за нашата срѣда. Трѣбва да обикнемъ българина мохамеданъ, за да ни обикне и той. Трѣбва да го зачитаме като равенъ братъ, за да ни се повѣри“. По отношение на вѣрския фанатизъмъ казва: „За мюфтии не бива да се назначаватъ турци, чието зловредно влияние е очевидно, а за българскитѣ мохамедани трѣбва да се назначатъ мюфтии, ходжи и имами, само българи мохамедани“. А за значението на просвѣтата той казва: „Трѣбва преди всичко да се създадатъ и издигнатъ просвѣтени люде измежду българитѣ мохамедани, които да взематъ живо участие както въ държавния, тъй и въ обществения животъ наравно съ българитѣ християни, като учители, чиновници, офицери, и когато ще имаме просвѣтени люде изъ тѣхната срѣда, когато ще имаме доктори, инженери и др. учени, тогава и тѣ ще се почувствуватъ, че наистина сж равноправни и равноценни българи. Съ грижи, съ

обичь, съ сърдечность, съ топлота — ето вѣрният
пѫть, за да се побългарятъ отново българитѣ мо-
хамедани и се приобщатъ къмъ насъ".

Тъй пише и тъй говори най-вдъхновеният
апостолъ за българщината срѣдъ родопскитѣ бъл-
гари мохамедани, покойниятъ генералъ Атанас
Каишевъ, чиито мисли и чувства оставатъ като сър-
деченъ невовъ заветъ къмъ всѣки съзнателенъ
безкористенъ и добъръ българинъ и човѣкъ, неза-
висимо къмъ какво вѣроизповѣдание принадлежи

Вас. Димитровъ

Д-РЪ ГЕОРГИ ЧИЧОВСКИ.

Д-ръ Георги Чичовски е роденъ презъ 1876 г
въ живописното родопско селище Чепеларе. Син
на буденъ, ученолюбивъ и характеренъ баща, ста-
налъ жертва на своята праволинейность при из-
пълнение обществения си дългъ, Георги Чичовски
завършилъ Софийската гимназия презъ 1900 година
Надъханъ съ народнически идеи, той отказва пред-
лаганото му доходно чиновническо мѣсто въ На-
родната Банка въ София и става прогимназиален
учитель, изпърво въ Брѣзово, а отпосле въ род-
ното си село Чепеларе. Уволненъ презъ Радославо-
вия режимъ заради енергична обществена дейность
той чиновничествува две години въ София въ Мини-
стерството на финанситѣ. Родното му село, обаче
съ своя буденъ общественъ и стопански живот
го зове. Той се връща въ 1910 год. съ жена си
Марица Г. Чичовска, въ Чепеларе, дето и двамат
трѣбва да обучаватъ българо-мохамеданскитѣ деца
въ първото, открито по инициативата на Ст. Шиш-
ковъ тогава българо-мохамеданско училище. Рабо-
тата въ тия, току-що обзавеждани училища, лишен
отъ помагала, покѫщнина, учебници и пособия,
била много трудна. Още по-трудна е била тя по
ради прѣчкитѣ, създавани отъ фанатизирани про

тивници измежду самитѣ възрастни българи моха-
медани, които сѫ се плашели отъ просвѣтата на
собственитѣ си деца, като бухали отъ свѣтлината.
И въпрѣки всички срещнати трудности при откри-
ване и затвърдяване на тоя родъ училища, Георги Чичовски печати статия въ в. Камбана на 1. IV. 1910 г., въ която се провиква: „Въпрѣки всички трудности, дайте училища на помацитѣ! Защото по народность тѣ сѫ българи. Говорътъ имъ съ нищо не се отличава отъ онзи на съседното имъ българско население. А въ България нѣма друга по-останала назадъ, по-невежа и по-забравена маса отъ българитѣ мохамедани!" . . . И този повикъ за просвѣта на българитѣ мохамедани става въ ония неизяснени още времена току предъ Балканската война, когато настроението на полуострова се е направлявало въ особена посока.

Д-ръ Георги Чичовски.

Въ българо-мохамеданското училище Г. Чичовски учителствува две години. Успоредно съ това той взема живо участие въ борбитѣ на мѣстното население за възвръщане собственостьта на отнетитѣ отъ държавата гори. Когато борбата е увѣнчана съ успѣхъ, Г. Чичовски напуща учителската професия и заминава за Белгия, кѫдето завършва съ докторатъ юридическитѣ науки и се връща въ България въ навечерието на Балканската война.

Следъ войната въ 1914 г. той е сѫдия въ Чепелар
после такъвъ въ Брѣзово. Следъ Европейската войн
въ която сѫщо взема участие, той е адвокатъ в
Пловдивъ и като такъвъ се избира за народен
представитель въ Камарата отъ 1919 год. Отпосл
когато въпросътъ за частнитѣ родопски гори е пак
на сцената и се дири форма за тѣхното стопан
сване, той, използувайки връзкитѣ, създалъ си кат
народенъ представитель, чрезъ брошурата си „Г
ритѣ въ Чепеларско“, пръвъ дава идеята за въвеж
дането на кооперативното стопанисване на частнит
гори. Препорѫчанитѣ въ брошурата текстове с
взети буквално за специалния отъ 1923 год. закон
за Станимашкитѣ гори. Колко е голѣмо значението
на тая именно форма за стопанисване на частнит
гори, можемъ да преценимъ едва днесъ, когато в
България съ такъвъ жаръ се заговорва за коопера
тивно стопанисване изобщо на всички видове зем
и когато въ това направление вече се правятъ мног
опити въ Плѣвенско, Севлиевско, Пловдивско
другаде.

Установилъ се окончателно на адвокатска ра
бота въ Пловдивъ, дето и сега има адвокатско
бюро съ сина си, Александъръ Чичовски, Георги
Чичовски проявява непрекѫснато интересъ към
живота въ Родопитѣ. Деенъ членъ на Пловдивскат
Родопска дружба, той нито за моментъ не се от
кѫсва отъ родопската действителность. Презъ 1936 г
той печата въ в. Родопско ехо, Асеновградъ, се
рия статии подъ общо заглавие „Срѣднородопск
проблеми“, които отпосле издаде въ отдѣлна бро
шура. Часть отъ тая брошура, подъ отдѣлното за
главие „Българо-мохамеданскиятъ проблемъ“, то
препечата и разпространи въ много екземпляр
между родопскитѣ читалища, училища, обществе
ници и длъжностни лица, желаейки да постави н
обществени обсѫждания тояваженъ за родопскат
область и за цѣлата страна въпросъ. Въ тая бро

шура той излага възгледитѣ си за произхода на
българитѣ мохамедани, за тѣхното мѣсто и значение въ страната ни, за приобщаването имъ къмъ
народа ни и за задълженията, които тежатъ надъ
държава и общество относно това приобщаване.

Израсълъ въ срѣднородопското село Чепеларе,
населено въ миналото наполовина съ българи християни и българи мохамедани, Георги Чичовски познава българитѣ мохамедани така добре, както само
братъ брата може да познава. Отпосле, станалъ
общественикъ и книжовникъ, той написа и изнесе
предъ обществото пръвъ измежду нѣколцината найсърдечно, съ най-голѣма и непринудена любовь
къмъ братята българи мохамедани тезитѣ:

1. Даване преди всичко на широка просвѣта
на българо-мохамеданската младежь. За откриване
училища, за подпомагане съ стипендии и еднократни
помощи даровити българчета отъ мохамеданско вѣроизповѣдание, които утре да бѫдатъ между своитѣ
събрци лѣкари, зѫболѣкари, адвокати, учители и
сѫдии. По тоя основенъ и предрешаващъ всички
останали въпроси той пише въ пресата, както споменахме и по-горе, непрекѫснато отъ 1910 г. насамъ. За да не бѫде само сухъ теоретикъ, той и
самъ, било материално, било съ съвети и напѫтвания, да работятъ за своето самообразование, да
пишатъ, да говорятъ за себе си и за своитѣ братя.

2. Въ 1927 г. група българи мохамедани отъ
Девинско правятъ опитъ да се изселятъ и заминатъ
за Турция. Познаващъ мнението на турцитѣ за родопскитѣ българи мохамедани, познаващъ и тежкитѣ условия, които очакватъ тия преселници въ
Анадола, Георги Чичовски надава тревоженъ викъ
чрезъ страницитѣ на Пловдивския в. Борба да бѫде
пресѣченъ пѫтьтъ отъ страна на държавата за това
масово обезлюдяване на Родопитѣ. Разбранъ отначало криво отъ общественици и журналисти, между
последнитѣ и него се завръзва остро прение по

повдигнатия въпросъ. На противния лагеръ е т
ката артилерия на ежедневния ни печатъ—вестни
тѣ Миръ, Демократически сговоръ, Независимос
Полемиката е следена живо отъ всички отговор
мѣста, а даже и отъ най-високото въ стран
конституционно мѣсто. Въ края на краищата, м
нието на Чичовски надделява, и Държавата изд
официално и широко разгласено разпореждан
при президенството на г. Андрея Ляпчевъ, съ кое
се забрани изселването отъ Българи
на българитѣ мохамедани. Така бидоха с
сени отъ разорение, болести и израждане пов
отъ сто хиляди чистокръвни българи, които на вр
мето, по разпореждането на сѫдбата, е било с
дено да смѣнятъ своята праотечествена вѣра. Т
официална забрана сѫществува и днесъ, кога
желаещи за изселване измежду българитѣ мохам
дани нѣма.

3. Георги Чичовски се е проявилъ като трез
мислящъ българинъ и общественикъ и въ дру
обществени прояви, засѣгащи българитѣ мохам
дани, по които въ миналото сѫ се правили грѣш
поради прибързаность или непростима нехайнос
Това сѫ въпроситѣ около разграничаване пон
тията вѣра и народность, около уреждане по з
конодателенъ редъ материята за недвижимитѣ им
ти въ новитѣ земи, за реформиране живота, облѣ
лото, храната и живота въобще на българина м
хамеданинъ, за оеднакввяване правораздаване
между българитѣ мохамедани съ това на българ
тѣ християни при духовнитѣ сѫдилища и др.

4. Четвъртиятъ въпросъ, съ който г. Чичо
ски се е занимавалъ отъ най-ранни младини, в
просъ, който и сега не престава да го вълнува
по който той често взема перото, е въпросътъ
срѣдноропскитѣ гори, въпросътъ за поминъка на то
най-бедно въ страната население, лишено отъ р
ботна земя, възпрепятствувано да се занимава с

скотовъдство и съ какви да е други занаяти поради
временното лишаване на Родопитѣ отъ естествения
имъ хинтераландъ—Бѣломорието. Първата си брошура за родопскитѣ гори г. Чичовски пише въ 1910 г., когато родопскитѣ частни гори сѫ третирани за „мюлаци“ и обявени за държавни. По-после, въ 1914 г. като сѫдия въ Чепаларе, той отказва да узакони голѣми комплекси отъ Богутевскитѣ гори на влиятелна тогава личность, близка до управляващитѣ срѣди, съ което си навлича премѣстване отъ тоя сѫдъ въ другъ такъвъ въ вѫтрешностьта на страната. По-после, въ 1923 г., той пише втора брошура подъ заглавие „Горитѣ въ Чепеларско“, въ която препорѫчва кооперативното стопанисване на частнитѣ гори. На кооперативни начала се стопанисватъ и днесъ горитѣ въ този край, стопанисване, което е цѣла благодать за мѣстното население, а за горитѣ — спасение отъ безконтролна и пресилена сѣчь. Фактически облагитѣ отъ кооперативното стопанисване на горитѣ дойдоха за малоимотнитѣ, прости и безпоминъчни родопчани, преди всичко българитѣ мохамедани, тъй като при каква да е друга система, тѣ щѣха да бѫдатъ лишени отъ лъвския пай на собственитѣ си блага.

Взета въ своята съвкупность, цѣлата културна, обществена и книжовна дейность на Г. Чичовски е необхватна и най-разнообразна. Въ своята главна линия, обаче, тя е преследвала неотклонно една върховна цель: подобряване духовния и материаленъ уровенъ на живота въ Срѣднитѣ Родопи, обръщане вниманието на обществото къмъ компактната маса българи мохамедани, населяващи Родопитѣ, къмъ тѣхнитѣ запазени нрави, чистъ български езикъ, чистъ български расовъ типъ, пѣсни, обичаи, българска принадлежность.

За радость на дейцитѣ въ тая посока, днешната действителность ни говори, че тѣхнитѣ усилия не сѫ отишли напраздно. Животътъ на българитѣ

мохамедани се подобрява, свободата, свѣтлин
бавно изгрѣватъ и заливатъ тия спящи вѣкове
редъ непробуденъ сънь родопски села, махали
колиби и тѣхнитѣ добродушни, кротки и бе
бидни хорица, наричани българи мохамедани.

3. ХР. ИВ. КАРАМАНДЖУКОВЪ.

Най-напредъ ще кажемъ нѣколко думи за
говото угледно, хубаво и издържано въ всѣко ед
отношение сп. „Родопа“. Защото наистина, Хр. Ка
манджуковъ и сп. „Родопа“, въ днешната родоп
действителность и обществена мисъль, представ
ватъ едно неразривно свързано цѣло. Списани
е сега въ своята двадесеть годишнина. Туй
днешно време и особено за родопската разпок
саность въ идеи и схващания е едно знамение, еди
културенъ подвигъ, нѣмащъ равенъ на себе
Следъ изданията на покойния Ст. Н. Шишковъ,
е най-голѣмото по значимость, сериозность и в
обхватность родопско печатно издание. Само
туй си културно дѣло г. Хр. Караманджуковъ зас
жава не похвала, а всеобща адмирация. Надали и
човѣкъ въ обширния родопски лабиринтъ, кой
да не познава или да не е виждалъ една по
книжка отъ туй списание. Защото, наистина, то
списание само за народа. И ученъ, и простъ,
грамотенъ и неграмотенъ, и младъ и старъ, и хр
стиянинъ и мохамеданинъ, все ще намѣри въ не
нѣщо интересно за себе си. Това е тъй, защо
нѣма въпросъ или общественъ проблемъ, въпро
междуселски или общородопски, който да не е н
мѣрилъ мѣсто на най-разумно, трезво и обектив
разглеждане въ туй списание. Като обществе
трибуна по родопознание сп. „Родопа“ е заслуже
ценено днесъ, но и въ бждеще още повече ще
цени. Защото то е ни повече, ни по-малко лѣт
пись на общородопската действителность съ вси
китѣ й лжкатушения и разнообразие. То е стана

...о насжщна храна за народа, народътъ е въ
...о, и то е въ народа, затова много често се
...ува, когато закъснѣе нѣкоя книжка да се пи-
...: Какво ли е станало? Защо ли се забави
Родопа“.

Туй за списанието. Сега за редактора му. Той
крайно скроменъ. Нарича се просто уредникъ.
...неговата похватность, обаче, житейски опитъ и
...дрость, съ неговото
...люочено схващане
...бърза правилна ори-
...тировка по всички
...проси отъ общо кул-
...урно естество, той над-
...рля мнозина свои
...временници. Особено
...се занимава съ
...наречения въпросъ,
...българитѣ мохаме-
..., като съ отлично
...редждаданата отъ него
...страницитѣ на спи-
...нието „Колона за бъл-
...ари мохамедани“ по-
... на обсжждане
...актуелното, най-ва-
...ото и най-належа-
...ото по тоя въпросъ.
...татъчно е само за-
...тая колона да по-
...чаватъ списанието му мнозина българи мохаме-
.... Тая колона има и друга заслуга, че чрезъ
... се изтъкнаха и първитѣ пишущи дружиници,
...ди възрожденци, българи мохамедани. Туй, което
...ри г. Хр. Караманджуковъ съ тая си колона и
...о за истината и ползата, която се оказва на
...дното възрожденско движение, което е чисто и
...то продължение въ процеса на общото бъл-

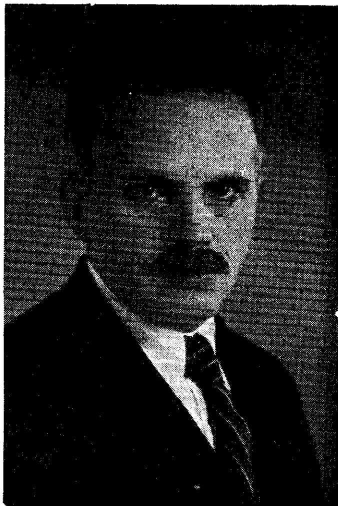

Хр. Ив. Караманджуковъ.

гарско възраждане, почнало преди повече отъ
години, го поставя въ положението на единъ ис
ски просвѣтитель и чистъ народенъ будитель
днешнитѣ българи мохамедани. Тия свои схва
ния и разбирания Хр. Караманджуковъ почва
изказва още отъ първитѣ годишнини на сво
списание, дето проличаватъ всичката му сер
ность, обичь и желание да ги види народно
осъзнати, културно пробудени и приобщени къ
нашата култура и държава. Колко настойчив
твърдо увѣренъ е въ тия свои схващания, се ви
отъ множеството му статии по тоя въпросъ. „
не вѣрваме да има нашъ сънародникъ мохам
нинъ, казва той на едно мѣсто, който да не з
че е българинъ. Но напластилото се невежеств
простотия, пъкъ и навикътъ до известна степ
ги спъватъ да признаятъ напълно това. Ние
лираме къмъ тѣхъ, всички, до единъ, да при
ятъ това, че сѫ по народность българи, а по в
мохамедани и еднакво да милѣятъ както за вѣр
си, така сѫщо и за народностьта си. Това тр
да се разбере веднажъ за винаги, та да не став
предметъ на каквито и да било пакостни вну
ния, задирвания и подозрения“.

Но неговата прямота, искреность и откр
ность въ схващанията по въпроса за българ
мохамедани проличаватъ най-ясно въ отговора
по поводъ изложението на една вѣроизповѣ
община за статията „Тъмното, загадъчно и не
снимото въ Родопската область“, печатана в
„Тракия“. Ще процитуваме най-главнитѣ паса
„Ние искрено желаемъ, казва той, да се напр
всичко, щото да се почувствуватъ нашитѣ събр
българитѣ мохамедани, напълно спокойни и защ
искаме да ги видимъ тръгнали по пѫтя на сво
народностно обособление и напредъкъ, и то
сѫщата готовность и ревность, съ каквато тѣхн
първи люде отстояватъ тѣхнитѣ религиозни п

нужди. Първенцитѣ трѣбва да бѫдатъ не само
[...]тели и защитници на вѣрата, за което иматъ
[...]о право да се борятъ, но тѣ трѣбва сѫще-
[...]менно да бѫдатъ и срѣдища и деятели за бъл-
[...]ско народностно чувство, просвѣта и култура.
[...]ициативи за това трѣбва да излизатъ отъ тѣхъ,
да нѣма нужда да се явяватъ лица отъ вънъ
се бъркатъ въ тѣхнитѣ работи. Трѣбва да се
[...]бере, че културата се възприема доброволно
[...] се натрапва въпрѣки всѣко противодействие.
Ние искаме да се убистри съзнанието на нашитѣ
[...]братя българитѣ мохамедани, както е съ сър-
[...]и мохамедани, както и съ нѣмцитѣ протестанти
католици, както е съ българитѣ протестанти, ка-
[...]лици и православни, които знаятъ да правятъ
[...]лика между вѣра и народность и да тачатъ
[...]акво и едното и другото. Въ това направление
[...]бва да се работи и пръвъ дългъ е на водите-
[...]. на мохамеданитѣ, а и на всѣки българинъ
[...]обще, безъ разлика на вѣра“. Тъй пише г. Хр.
Караманджуковъ презъ 1931 година, което разби-
[...] се усвои и впоследствие легна въ основата
[...] всички български мохамедански възрожденски
[...]ужки „Родина“. А за учителитѣ по Коранъ той
[...]: „Тѣ сѫ разумни и все таки книжовни люде
разбиратъ, че вѣрата е едно, а народностьта
[...]уго и че е дошло крайно време, чрезъ просвѣта
[...]живъ примѣръ отъ тѣхна страна, да употрѣбятъ
[...] проповѣдь всички усилия за събуждане за-
[...]ния духъ въ тѣхнитѣ срѣди и да действуватъ
[...] все сърдце за възпламеняване българското
[...]родностно чувство и съзнание у своитѣ съвѣрци,
[...]ари мохамедани. Защото всички тѣ трѣбва да
[...]справятъ на краката си, да се отърсятъ отъ
[...]блужденията и да тръгнатъ по пѫтя на напре-
[...] и успѣхъ, и защото знаемъ, твърдо сме увѣ-
[...], че учителитѣ по Коранъ и водителитѣ, предни
люде изъ български мохамедански срѣди, най-вече

могатъ да бждатъ полезни въ тая насока за на
и държавата“ (сп. Родопа, кн. 10, 1931).

Тия схващания и разбирания се прав
усвоиха отъ българитѣ мохамедани и тѣ, наис
следъ известни още обмисляния, тръгнаха по
на своето народностно обособление. Като реа
изразъ на това сж основанитѣ отъ 1937 го
насамъ въ разни селища дружби „Родина“, к
нѣматъ по-възторженъ защитникъ и искренъ
ятель отъ г. Хр. Караманджуковъ. Въ всичката
ность на тия дружби, съпроводена съ много не
ятности, грижи и опасности, той винаги е
полезенъ съ своитѣ крайно трезви, напълно о
слени и разумни схващания, съвети и упжтва

Сега да кажемъ нѣщо за живота му. Род
е въ с. Чокманово, Смоленско, презъ 1877 год
Той е най-голѣмиятъ синъ на Иванъ Караман
ковъ, твърдъ българинъ въ миналото, сподвижн
на Петко войвода и участвувалъ въ всички б
за народна свобода въ този край, поради к
лежалъ въ Одринския затворъ, дето съ търп
и стоицизъмъ понасялъ всички мжки и затрудн
— качества, които достойно е наследилъ и
му. Първоначалното си образование е полу
въ родното си село и Райково, а четвъртокл
въ гимназията „Петъръ Беронъ“ въ гр. Од
презъ 1895 година. Следъ това е учителству
нѣколко години въ с. Славейно и Чокманов
презъ 1898-1900 г. завършилъ Сърското педа
ческо училище. Вземалъ е участие въ Макед
Одринското революционно движение още като
никъ въ Сѣръ, легално до 1901 г. и после не
нало до есеньта на 1903 година, като е изхо
и организиралъ комитети въ Смоленско, Злато
ско, Ксантийско, Гюмюрджинско, Деде-агашк
въ Странджа-планина. На всѣкжде той е билъ
организаторъ, не войвода. После следва и свръ
нашия университетъ, като за малко ходи и въ

градъ, презъ 1908 година става гимназиаленъ учитель и отъ тогава започва наговата просвѣтна и публицистична дейность, която продължава и до днесъ. Учителствувалъ е въ Сѣрското педагогическо училище, Цариградската духовна семинария, педагогическото училище въ гр. Дупница, дето го заварва Общоевропейската война. Като войникъ въ XI Македонска дивизия презъ 1917 година бива командированъ въ гр. Нишъ, дето сътрудничилъ въ списанието и издаването на в. „Моравски гласъ“. Следъ войната, къмъ края на 1918 година, отива като директоръ на гимназията въ гр. Ксанти, а следъ 1920 година се установява въ София, първомъ като гимназиаленъ учитель, а после висшъ чиновникъ въ Министерството на Народното просвѣщение, като главенъ инспекторъ и заведващъ учителскитѣ институти, отъ която длъжность презъ 1939 година се пенсионира, за да се отдаде всецѣло на родопско културно творчество. Писалъ е статии въ разни списания и вестници, издалъ е и нѣколко свои книги и заедно съ В. Дечовъ „Карта на Родопа — Смолено-рупската область“, единствена по рода си въ родопската писменость. Днесъ за днесъ той е единствениятъ просвѣтенъ родопчанинъ, който е нобиколилъ и познава кракъ по кракъ цѣлата Родопска область, на длъжъ и на ширъ, отъ Одринъ до Неврокопъ и то не само родопската часть въ северното приполие, но и цѣлото Бѣломорие отъ Марица до Места. Заради неговата житейска опитность и основни познания родопскитѣ въпроси, той винаги е търсенъ и полезенъ съ своитѣ съвети и осведомления за общитѣ линии въ държавното схващане на родопскитѣ проблеми, а като сказчикъ и публицистъ е оказвалъ и оказва, както се каза, изпърредно голѣми услуги и на възрожденското движение срѣдъ срѣднородопскитѣ българи мохамедани.

VI. КНИГОПИСЪ ЗА БЪЛГАРИТѢ МОХАМЕДАНИ (1921—1925).

Прегледани системно следнитѣ периодични издани[я]

А) СПИСАНИЯ:

1. **Списание на Българската академия на нау[]китѣ** — (клонъ ист.-филологиченъ), София. го[д.] 1925, кн. 30—32.
2. **Училищенъ прегледъ,** София, год. XXII (192[]) и XXIV (1925).
3. **Демократически прегледъ,** София, год. XV[] — 1924/25.
4. **Обществена мисъль,** София, год. I (1920) — VI (1925).
5. **Огнище,** София, год. I (1921) — V (1925).
6. **Родна мисъль,** Плѣвенъ, год. I (1921) IV (1924[]).
7. **Сборникъ за народни умотворения и наро[д]описъ,** София, кн. XXXIV (1920) и кн. XXX[] (1923).
8. **Известия на народния етнографски музе[й],** София, год. I (1921) — V (1925).
9. **Македонски прегледъ,** София, год. I —1924/25.
10. **Духовна култура,** София, год. 1920 (кн. 1—10) 1922 (кн. 11—19) и 1925 (кн. 24—27).
11. **Родопа,** София, год. I (1922) — IV (1925).
11. **Сборникъ на Българската академия на нау[]китѣ** — (кл. ист.-филологиченъ и философск[о] общественъ), София, кн. XVII (1925) и к[н.] XIX (1925).
13. **Демокрация,** София, год. I — 1920/21, II — 1921/22 и год. III — 1922/23.
14. **Славянски гласъ,** София, год. XIV (1920), X[] (кн. 1—4), г. XVII (1923) и г. XIX (1925).
15. **Родопски гласъ,** София, год. I.

Б) ВЕСТНИЦИ:

1. **Родопи,** Хасково, год. I (1925).
2. **Родопска звезда,** Хасково, год. I (1924).
3. **Срѣдно-родопска искра,** Пашмаклий, год. (1925).
4. **Тракия,** София, год. I (1922) — IV (1925).
5. **Родна защита,** София, год. I — 1925/26.
6. **Пашмаклийски окрѫженъ вестникъ,** Пашмакли, год. I — 1924/25.

1. СТАТИИ И ДОПИСКИ

1. В. Божков. **Изложение за положението на Пашмаклийски окрѫг,** представено на I-я окрѫж. сѫвет при откриване редовната му сесия на 20 май 1921 г., отъ окрѫжния управител Владимиръ А. Божков. София, 1921, 19 стр.
2. Гочката. **По него...** (бѫлгаро-мохамедански мотивъ), сп. „Родопа", год. I, бр. 1, стр. 4—5. София, 1. I. 1922 г. (уредник: Хр. Караманджуков).
3. Андро Тонев **Смолян.** Изгледъ и местоположение. — Нрави и обичаи. Старини. Подземни и надземни богатства. сп. „Родопа", год. II, бр. 7, стр. 6—7. София, 1. VII. 1923 г.
4. Бѣжанецъ-Бориславъ. **Помаци-бѣжанци.** в-къ „Тракия", год. III, бр. 71, стр. 3. София, 15. XI. 1923 г.
5. **Грижи за новитѣ земи и българомохаметанитѣ.** с. „Родопа", год. IV, бр. 5, стр. 4—5. София, 1925.
6. **Какво е станало съ българитѣ отъ Султанъ ери?** сп. „Родопа", год. IV, бр. 9, стр. 3—4. София, 1925.
7. **Старинитѣ около Дьовленъ.** сп. „Родопа", год. IV, бр. 10, стр. 4—5. София, 1925.
8. **Мѣроприятията въ Пашмаклийския окрѫженъ съветъ.** сп. „Родопа", год. IV, бр. 6, стр. р. София, 1925.

9. А. Страшимиров. **Рупци.** Известия на[родния] етнографски музей в София, год[...] кн. I и II, стр. 21—32. София, 1923.

10. Р. Чолаковъ. **Попъ Методиевий лѣто[писенъ] разказъ за потурчването на Че[...] скитѣ българи.** сп. „Духовна култу[ра]" кн. 24 и 25, стр. 81—93. София, 1925.

11. — „ — Приложение: **Текстъ на Попъ М[ето]диевий лѣтописенъ разказъ.** с. „Дух. к[ул]тура", кн. 24 и 25, стр. 94—96.

12. Ст. Н. Шишков. **Тракия преди и след е[вро]пейската война,** 176 стр. Пловдив, 1922.

13. Ст. Н. Шишков. **Пловдив в своето да[лечно] и близко минало.** Историко-етнограф[ски] и политически преглед. Пловдив, 1921.

14. Ст. Н. Шишковъ. **Централна презродоп[ска] желѣзница и презъ кѫде да се прек[...]** 46 стр. Пловдивъ, 1925.

15. В. Дѣчовъ. **Управлението на смолено[...]ската область.** Унизени и оскърбени. сп. [Ро]допски гласъ", год. I, бр. 1, стр. 1—4. [Со]фия, 1. I. 1921.

16. В. Дѣчовъ. **Родопи или Родопа?** Смо[...] и рупци. „Родопски гласъ", год. I, б[р...] стр. 1—2. София, 15. I. 1921 г.

17. Проф. д-ръ А. Иширковъ. **Пловдивъ и [Ро]допа.** „Родопски гласъ", год. I, бр[...] стр. 1—6. София, 15. II. 1921 г.

18. * **Помощьта за българомохамеданск[ите] училища.** (въ отд. „Извѣстия и бѣлѣжк[и"] „Родопски гласъ", год. I бр. 5, стр. 4[...] фия, 1. III. 1921 г.

19. * **Пожертвувателность.** (сѫщо въ отд. [„Из]вѣстия"). „Родопски гласъ", год. I, б[р...] стр. 5. София, 1. III. 1921 г.

20. * **Положението на Смолянорупската [об]ласть.** „Родопски гласъ", год. I, бр[...] стр. 1—4. София, 15. IV. 1921 г.

21. Х. И. К. **Градиво за историята на Смоленорупско.** „Родопски гласъ", год. I, бр. 10, стр. 5—6. София, 15. VI. 1921 т.

22. Хр. Караманджуков. **Стари градища и развалини в Родопа.** „Родопски глас", год. I, бр. 15, стр. 2—4. София, 15. XII. 1921.

2. СТАТИИ ОТЪ ПО-ОБЩЪ ХАРАКТЕРЪ,

въ които не се споменава конкретно нищо за българомохамеданитѣ, но които третиратъ въпроси, интересуващи по своето естество тия последнитѣ.

1. Д. Гаджановъ. **Мохамедани православни и мохамедани сектанти въ Македония.** „Македонски прегледъ", год. I, кн. 4, стр. 59—66. София, 1925.

2. * **Населението в Родопската область.** Споредъ последното преброяване, извършено на 1 януари 1921 год, „Родопа", год. I, бр. 1, 2, 3, 4, 5, 9 и 10. София, 1922.

3. * **Административното деление и Родопската область.** „Родопа", год. I, бр. 2, стр. 1. София, 1. II. 1922 г.

4. * **Административно деление новите земи в Родопа.** „Родопа", год. I, бр. 7, стр. 1. София, 1. VII. 1922 г.

5. Въ отд. „Известия" — сп. „Родопа", год. I. бр. 7, стр. 7 Читалище „Родопска искра" **— председатель: Хафуз Галиб Ахмедов.**

6. **Депутация отъ Дйовленско — начело с Карабулашкия кмет Мустафа Хилми Мурадов.** (Въ отд. „Известия".) „Родопа", год. I, бр. 9, стр. 7. София, 1922.

7. Въ отд. „Известия" — Родопа, год. I, бр. 9, стр. 7, **„Голѣма щедрость напоследжк е проявил г. Мустафа Хилми Мурадов..."**

8. Хр. Караманджуков. **Родопа и родопската област.** „Родопа", год. II, бр. 5 и 6. София, 1923.

9. В. Д. Смоленски. **Неуредици и неправ въ Смоленорупско.** „Родопски глас год. I, бр. 8, стр. 2—4; бр. 9, стр. 1—2; и 10, стр. 1—4. София, 1921.
10. * **Населението въ Смолянорупската облас** Споредъ послѣдното званично прѣброяване 1 януарий 1921 г. „Родопски гласъ", го бр. 6, стр. 4—5; бр. 7, стр. 5; бр. 9, стр. 3— бр. 11, стр. 6—7 и бр. 13, стр. 7 София 19
11. Хр. Караманджуковъ. **Вѫпроса за сел лището на Пашмаклийския окрѫг.** „Р допски глас, бр. 11, стр. 1—2 София 19
12. Ив. Цвѣтковъ. **Кооперативно водоснабд ване.** Пашмаклийски окрѫженъ ве никъ, год. I, бр. 2, стр. 2—3. Пашмакли, IX. 1924 г.
13. Ст. Григоровъ — лесничей. **Възобновя не на обезлесенитѣ площи въ Пашма лийскитѣ гори.** Пашмаклийски ок вестникъ, бр. 5, Пашмакли, 15. I. 1925
14. А. Врана — управитель на държ. разсадник **Впечатленията ми отъ стопанския пом някъ въ Пашмаклийско.** Пашмаклийс окр. вестникъ, бр. 5, стр. 2—4 и бр. стр. 1—3. Пашмакли, 1925.
15. Официаленъ отдѣлъ. **Опредѣление 611. („Допуска усиновяване на Метко Ме медовъ Ярьмовъ, 17 год. помакъ, мухам данинъ, отъ Фатма Ахм. Клашиева 65 го помакиня, мухамеданка и Ахмедъ Мех Клаишевъ 60 год., помакъ").** Пашма лийски окр. вестникъ, бр. 11, стр. Пашмакли 1925.
16. Ив. Цвѣтковъ. **Горитѣ въ окрѫга и вл дението имъ.** Пашмаклийски окр. вес никъ, бр. 23, стр. 1—3. Пашмакли, 1925.

Заб. Съ туй привръшваме книгописа. Отъ тукъ на тъкъ за справки може да служи сп. „Родопа" — София.
Бел. редакцията

VII. БЪЛГАРО-МОХАМЕДАНСКИ УТРА И ВЕЧЕРИНКИ.

1. ХУМОРЕСКИ.

Далече ходила.

Синътъ на една българка мохамеданка, Мех- ...ть, билъ взетъ войникъ. Единъ праздниченъ день ...ката отишла да го споходи въ с. Устово и на ...ращане въ село разправя:

— Вай, каква е била широка нашеса зѐмя, ... цѣль день варвѣхъ и са ни свôрши! Ние сме ... люде ле за грѣхô, — нищо ни знаиме. Оста- ...хъ, та бѣхъ не излизала атъ сѐлусу!

— Е, та какъ ходи, питали я нѣкой.

— Тôрнахъ тува надолу, чи то село, то люде, ...а сбôркашъ! Кóгату срьôшнехъ и питахъ. Страхъ ...ише да са ни óбаркамъ! Пъкъ ага влѣзахъ въ ...тово, чи гльôдамъ пôтйе нахъ врить странѝне, — ...нахъ тувъ пôть, и нахъ тамъ пôть!.. Хелѐ запитахъ ... люде и тѣ ми казаха: „Ей срьôщу казармана, ми ...ахла, вôрви нахъ тамъ!" Че та минôхъ капрýена и ...дахъ дену казармана. Ага гльôдамъ, сиди апрешъ ...ана войникъ сасъ пушки, и чува. йѢ рекахъ да ... сбôркамъ нѣкву и да ма фати, та обиграхъ и ...нахъ по-призъ край. Че да видите фавъ дво- ... колко войници!... ще се сбôркате! Врить ...отъ.: адни влизатъ, други излизатъ, пъкъ адни ...омнали дерьôна та са перôтъ. Рѐкахъ на адни ... ми рюкнатъ Мехметя и тѣ влѣзаха нахъ вôтре ...а разрюкаха: „Мехмееетъ! Мехмеетъ!" пъкъ са ...кой ни озвáва. Кáзахъ и на други да е не вазъ ...она, чи и тамъ са разрюкаха: „Мехмееетъ! ...мееетъ!" и пакъ са ни озвавà никой. Тогава хми ...нахъ: „Нимойте рюка ле Мехметъ, ами Мехметъ

атъ Марино! Може млози Мехметювци да и
затва са ни озвава никой!“ Чи тѣ пакъ са раз
каха: „Мехмееетъ! Мехметъ!“ Сеиръ зоха да
правятъ сасъ мене! Хеле по аднô време гльôд
изправи са адинъ войникъ ле апрешъ мене и ре
„Ваай, майка!“. „Ваай, Мехметъ! рекахъ и йѣ, и
гава го познахъ. Той ма бе позналъ по-напре
Нажели му са ага ма вѝде, та и йѣ заплакахъ.
гльôдамъ премѣнили гу са съ нови дрѝпи, дали
са чизме, войницка кѐпе... Сѝчку му бе но
та ле кѐпката му бе стара. Че ми са пофали М
метъ: „Да видишъ, вика, маю, какво хубаво на х
нятъ, на кривате спиме и ката день ни варьо
чòрба. И все е забѣлена“... Таманъ си разп
вяше, че са ле изсвиииири аднô баруе, и врить в
ницине са разтарчѐха, и мой Мехметъ сасъ тѣ
Загуби се въ войницине, та гу не видехъ! Ни ф
сахъ да му рекамъ нищо и кажа барекъ здр
атъ нивѣстана. И армаганътъ си остана у ме
Самичка астанахъ на дворанъ. Че са разгльôôдд
наòкулу и си тôрнахъ. Че гльодамъ атсрьош
страна, село. Пъкъ нва е било Влахуву! Ду
атѝде мой Мехметъ войникъ, та вѝдѣхъ и Усто
видехъ и Влахово!...

Болесть.

Отишелъ единъ старъ българинъ мохаме
нинъ при единъ лѣкарь и се оплаква:

— Жѣнамъ дòхтуре, нашôлъ ма е адѝнъ
рѐмь, та ми йѣце дудѣва!Ниможе да са изкаж
Кундѝсалъ ми е ейтюзъ на карѐмасъ, та нимога
ни да са нàя, ни да са нàспямъ!

— Е, какъ те боли? — запиталъ лѣкарьт

— Най-напрешь зафати атъ ейтюзъ, прод
жилъ болниятъ, ле падъ лажичкаса! Че та зôме
ми ходи и да обигрàва па вритъ каремасъ! йѣ
притѝскамъ и мôчемъ да га свра̀щамъ, то пъкъ
свива и развраща, та ми еще по-йѣце дудѣва. А
тамъ дойде, та ми кундиса на пôпасъ! Атъ пôпа

... бôрне нахъ гарбôсъ, че атъ тамъ са спусне и
... нискесъ карѐмъ. Тамъ ми дудѣва най-йѣце!
... са избôрне ейсей (сочи си хълбока) из-
... ма, и йѣ га фàтамъ, па му билѣ набарвамъ и
... на!... Хô да ми го извадишъ, жѣѣнамъ дох-
... та да ми са уведѐ атъ карѐмасъ!...

Какво видѣлъ.

Срѣщатъ се двама · българи мохамедани, еди-
...ь ходилъ въ Устово, другиятъ не, и се питатъ:

Е, какна̀ има въ Устово?

- Ти да видишъ какна̀ вѝдехъ! отговаря хо-
...иятъ.

- Кàжи да вѝдимъ! пита заинтересувано дру-
...ия.

- Атѝдахъ въ аднô мазô и сьôднахъ ейсѐй
... аднô мàца. Га гльôдамъ еисѐй въ кишôна сидѝ
... сандôчекъ и лескàти железа па нега. Че
... ле атиде дену сандôчеканъ, атхлу̀пи га
... да прифôрле адни чôрни теркелѐци, лей ката
...рудникови тѝкли. йѢ рекахъ ще зôме да извада
... та са засга̀дахъ да йѣмъ, лѣкимъ ни изва-
... калаци, ни лукмѝ, ами га курдѝса и пишна
... и то зô да рю̀ка и паѐ, та катуга имѣ
... киши вôтре!... йѢ са поназрѣхъ, че та на-
... нахъ дѐну нега, лѣкимъ то зô еще по-
... да рюка, и йѣ рекахъ да ма ни адрѝе нѣкву,
... ле атсунахъ и ага са абôрна чилѣканъ нахъ
... стра̀на, ду̀йнахъ нахъ вôнъ, та ма никой
... Че найдахъ на пазаренъ Селиха Вла-
... и га питамъ:

„— А брей Селихъ! Какна̀ е ейнва дену ле
... кишôна и ле рюка?“, пъкъ той ми вика:

Чи бельки ни знаишъ? Нва е графонъ!

- Не графонъ бря, рекълъ другиятъ, ами нва
... карнуфонъ! йѢ сѫмъ сидѣлъ говедаръ фавъ
...ково, та самъ чулъ да гу ду̀метъ на джумôна!...

И се разотишли.

2. ПИЕСИ.

ЖЕНЯТЪ, ПЪКЪ НЕ ПИТАТЪ.

Пиеса изъ женитбенитѣ нрави на срѣднородопски
българи мохамедани въ три действия

отъ **Петъръ Ан. Мариновъ.**

ДЕЙСТВУВАЩИ ЛИЦА:

Асанъ Минкинъ — 17 годишенъ, голобрадъ мо

Куркутъ-Асанъ — неговъ вуйчо, 40-годишенъ, стаклия вдовецъ.

Ахмедъ — връстникъ на Куркутъ-Асан нови разбирания.

Фатма — стара мома.

Андрей — чорбаджия на Асанъ Минкин

Садъкъ — 45 годишенъ, съ стари разбир

Пембе — негова жена.

Захринка — тѣхна дъщеря, 14 годишна.

Минка, Рубие — другарки на Захринка.

Османъ, Рофатъ, Имамъ — свидетели.

Сюжетъ съвремененъ.

Костюми и обстановка — народни.

Говоръ — сжщо.

Първо действие.

Поляна всрѣдъ родопско българо-мохамеданско село. Въ дъното огради, храсти и дървета. Въ далечината снѣжни върхове и каменисти урви. Отпредъ въ лѣво типична кжща на българинъ мохамеданинъ, въ дѣсно сжщо дървета и храсти.

Куркутъ-Асанъ, съ цигара въ уста, гърбомъ къмъ кжщата, стои на срѣдъ сцената и удря съ огнило кремъкъ, за да хване огънь. Отъ дъното задъ дърветата се чува шумъ, покашлюва мжжъ и се показва Ахмедъ. Куркутъ-Асанъ го вижда и извиква:

Куркутъ-Асанъ. — Ееей, Ахметь!

Ахмедъ. — Ееей!..

Куркутъ-Асанъ. — Кжде варвишъ? Ако не борзашъ, ѐла нахъ тѝва!

Ахмедъ. — Вȏрвемъ, еее, нахъ Пѝлещи-камени (сочи скалитѣ), да извадамъ тѝкли. За какво да дойдамъ?

Куркутъ-Асанъ. — Ѐла да запалимъ!.. Тогава ще ти кажа.

Ахмедъ (обикаля храститѣ и наближава). — Е, какво?

Куркутъ-Асанъ. — На! Зȏми зȁпали! (подава му пунгия) Ама титюнъ да видишъ!.. Като куприна е бумбарѐкасъ!.. (пакъ чука) Лекимъ мерѐцна прахань като нищѐ да ми фата!..

Ахмедъ. — Не-ьȏ вѝдьвала бѐльки мечка! Мой рехметлѝ бубайко другушъ имѣ два чешите прахань. Ага идеше на наша работа та извадаше отъ ейнае дену е видьвала мечка, пъкъ ага идеше на чузда, отъ ейнае дену е не видьвала. Та и тока мѣса да е ейнаква...

Куркутъ-Асанъ (продължава да чука). — И азъ и низнамъ каква е!..

Ахмедъ (свива цигара). — Е, за какво рюкашъ?

Куркутъ-Асанъ. — Слушай! Хô да стани... единъ свидетель!

Ахмедъ. — Какôвъ свидетель?

Куркутъ-Асанъ. — Ейсига Асань Минк... ще води нивѣста, та йѣ отъ аднô страна, и ти ... друга, да му станимъ свидетеле! Бива ли?

Ахмедъ. — Бива! Оти да не бива, ага... била такава рàботана. Кога си е дашôлъ Асань? ... го знамъ да е аргатинъ въ Стамболово.

Куркутъ-Асанъ. — Дойде си вчера. На... дилъ е бельки гадь, та дойде да се премени, па... на чорбаджиена му е окуцнало мулето, та му да... мейданъ, таманъ пьôть деня да сиди по айседе... Затва майка му вика, разгеле и да го оженимъ ... айсее дене.

Ахмедъ. — Чи дà! Не е лошо! Дà затур... и то куминъ синъ! То ще би станало галѣмо! ... колко е години?

Куркутъ-Асанъ. — Ааа!.. То е фатаса... и префатасало! Прулѣть отъ Прѣдой зафати седе... надесте!

Ахмедъ — А-ха, седемнадесте (съобразява) ... е не си йѣце галѣмо, ама ага сте рекли, дà!..

Куркутъ-Асанъ. — Та бельки ага остар... ли ща се жени?

Ахмедъ. — Дà, дà!.. Ами на кутрá ще ... жени? (изпитателно) Да ни станимъ пъкъ и роднин... То вазъ годинисе бае обиграваше кафезлицине ... сèстринана ми дôщере!..

Куркутъ-Асанъ. — Не, не! На Фàтма.

Ахмедъ. — На кутра Фàтма.

Куркутъ-Асанъ. — Фàтма Исеинбашоск... (сочи кѫщата) Брàтоваса му балдôза!..

Ахмедъ (сдържано). — Хôô. Та ли? Чи от...

Куркутъ-Асанъ. — Какъ оти?

Ахмедъ (предпазливо). — Чи не ли е стара ... него, бря Куркуть?

Куркутъ-Асанъ.— Ааха, стара! Мома стара ... бива!

Ахмедъ. — Ама та е съ майка му варснйкъ? ... е дете вазъ нея!

Куркутъ-Асанъ. — Да е по-стара бѣ!.. ... ни борка съ нва работана! (шеговито) Таманъ ... хми се рада пченицана!.. То ще хми е за бе-...!..

Ахмедъ (засмива се). — Ами ако е ни рàчи ...?

Куркутъ-Асанъ. — Ааха! Нема да е рàчи! ... ога отъ нивѣста, та и той? (пуши) Пъкъ и да ... рачи йѣце, та нема какво да гу питаме, ами ... гу венчеимъ и ще му е отведемъ.

Ахмедъ. — Какъ?

Куркутъ-Асанъ. — Хубаво! Ейнъй! Какну ... и мене, и тебе, и врютъ оженили (разхожда се) ... той сетне ако ще, пакъ да си е не рачи.

Ахмедъ.—Тъй, ама насила венчилка може ли?

Куркутъ-Асанъ. — Оти да ни може... и ...окъ санки да е насила? Майка му ака е бен-...ла, и та ага е прави кабуль, защокъ да гу ни ...имъ? Пъкъ и лошо ли ще е?... — съ брата ... ще станатъ бажанаци, ще заптисатъ врить имо-..., оти други мôски деца за наследници нематъ, ... врить мюлкень ще остане тѣмъ! Какво по-ху-... отъ тва?... Пъкъ остави тва,... ами май-... и снахôна ще са близни на годинине, та ще ... са йѣце сгада лафôнъ!...

Ахмедъ. — Тъй, ама зьôтень и нивѣстана ... да са ойгунъ!... Вижъ, да бѣ по-млада-а-а!... ... какъ да е! Лѣкимъ нее води братъ му, по-га-...миенъ!...

Куркутъ-Асанъ. — Еехъ, нема да са ой-...!... Чи ни води галѣмиенъ братъ галѣмана ...ра, и малькиенъ — малкана, ами хи са разметè-

шили, та галѣма работа!... Та какво санки
това?... Не-ьô кой-зна каква стара и галѣмана
Две години е по-млада отъ майка хми.

Ахмедъ. — Ами тѣ дваминана ищатъ ли
йѢ айнва ищамъ да знамъ. Видьвали ли са са
нôжъ? И думали ли са?

Куркутъ-Асанъ (на себе си). — Думали!
теръ! Де са е чуло и видело юнакъ и мома
думатъ, пъкъ да са не роднина!

Ахмедъ (продължава). — Оти са мень пр
че Асань хаберъ си нема отъ сава работа, и
знае за кутра ще гу жените, нема да рачи!...

Куркутъ-Асанъ. — Оти да ни раче,
жѣнумъ?

Ахмедъ. — Оти е не мунасипъ! Оти е
негова пòра, и оти е не вѝдьвалъ.

Куркутъ-Асанъ. — Еехъ, ни е видьва
Майка му е ходила, та е видела. То стига! Ей
ковъ е сига редôсъ! Какво да гу правимъ!??

Ахмедъ. — Редôсъ е както гу наредишъ!
Майчинуну видьване си е за майка му, пъкъ не
вону за нега. Та да е не грѣхъ ага са видетъ?
нели нѣе люде ще са женатъ, ще са сбиратъ,
ща да вартьôтъ и домъ да сбиратъ?! Какъ ще
женять, ага са ни знаетъ? Сига са людесе ни
нятъ тъй! Доде са ни видетъ и думатъ млади
ни даватъ да хи венчеватъ?... И не само ле-й-т
ами и ейсôй (свива лакътъ) за рòки ходетъ фатени
Ходилъ ли си въ Пашмаклѫ?

Куркутъ-Асанъ (неохотно). — Ходилъ!
трѣбва ми мене Пашмаклицкуну хубаво! (насто
на своето) Слушей сига, какво ще ти кажемъ,
тогава думай! Работаса е вейке свôршена, и Ас
са е вейке кандардисалъ! Вчера цаль день е гл
далъ призъ мазгàланъ отъ леле му Лютвие! (т
Мôльчи, да са ни разкандардиса нѣкакву, чи се
кой-зна какво ще го правимъ! Сѝлумъ гу сме к
дардисали!..

Ахмедъ (недослушва). — Хааа!... Лютвие му
била градила работана! Сига са сѣтихъ! (върти
...) Та гу ще нега Лютвие обивартѐ, и гу ще
...са,... та са ще и той ни сети какво ще ста-
... и какъ да му дадôтъ нивѣста на тридесте
...!...

Куркутъ-Асанъ. — Кàзахъ ти! Ние на го-
... не гльôдаме. Имотанъ гльôдаме да ни из-
...имъ!...

Ахмедъ. — Жените гу демекъ за имотанъ,
...ради нега! (пауза) Пъкъ ага е мислишъ тол-
... мунасипъ и не-ьô за изпускане, зôми е ти!
... вдовецъ, та е таманъ за тебе...

Куркутъ-Асанъ. — йѢ нема да са женямъ
... Пъкъ и да са зàженямъ, та ща са зьôмамъ,
...у си йщамъ.

Ахмедъ. — Ами тогава оти я давате на Аса-
..., безъ да е йще и знае той?

Куркутъ-Асанъ. — То Асань е друго! На
...у венчило си бива всѣкакъ! Ни фата му еще
...! Додѐ са той усети, ще го венчеимъ...и...
...шено.

Ахмедъ. — Санки, зорла!

Куркутъ-Асанъ. — Не-ьô зорла бѣ, ами е
..., какну ти казахъ.

Ахмедъ. — Какъ?

Куркутъ-Асанъ. — Какну са и мене, и те-
..., врить оженили, безъ да на са питали?...
...рта се) Може наистина, и да е нище йѣце, ала
... го венчеимъ и сберемъ, ще я алащиса... ти
... си алащисалъ?

Ахмедъ. — А бѣ йѣ самъ алащасалъ, ала
... знамъ какъ!... И мене ме венчеха другушъ
..., та я бѣхъ не ни чувалъ, ни видьвалъ, ала
... ми еще сиди като гармуда на каремасъ?... Пъкъ
... видемъ Челебиювана дôщере та сарцесу ми са
...браща! И та са обръща да ма гльôда, пъкъ да̀
... женена и има деца!...

Куркутъ-Асанъ. — Обраща се оти е н
мьôкъ мôжъ! Лѣкимъ да хи са бѣ лàхалъ н
по-саламъ чилѣкъ, та да хи даде адно обра
та да повни, кога била женена!.. И мòта рах
— жена бѣше айнакава! Инакъ бѣ пôргава,
ботна... та... нема какво да си кривемъ ду
— и дарва ми цепеше и подницине ринe
вритъ работата свôршваше, ала имѣ адинъ
лошъ табейеть, да са обраща и гльôда, та с
дехъ какво да я правя!.. Кадето да тôрнехме
щеше да са варти и гльôда, и нахъ аднôна ст
и нахъ другана! Хичъ ни поглъôдваше бива л
са обраща или не, и роднина ли хи са нее л
или не! Хеле я зафтасахъ въ градинана адн
да дума и отвраща на Смаилускекъ Шебан
какну си сидѣ, рипнахъ, отгоре, измôкнахъ а
колъ и додè са та сети да бѣга, свирòсахъ я
качъ кереть, та са простре като мèчкина к
Разрюка са и зацирика, та ако са бѣ не ла
майка, щѣхъ да е самъ приспалъ лей-тамъ! К
ще е тая жена, да излиза отъ кôщи, и да дум
мôски, пъкъ да хи са не роднина! Сетне са опр
и си стана, та и дете ми билѣ роди, ала нел
дудеваше нолкува призъ пôрвине години?!

Ахмедъ. — Та ти е дудевала, Куркуть,
хи си дудевалъ, ала бѣ нва не животъ, аритл
Повня! Та са подума тугава твота бахтаниц
Вритъ рекоха: „Куркуть е билъ не чилѣкъ за
нене! Зô я безъ да гу йще тà, и сига ще я
бие отъ туега!“ Знамъ!.. Та ми бѣ роднин
сичко знамъ!.. Та ти бѣше тебе за робиня, м
не за жена!.. И дарва ти цепеше, и подници
неше, и градини копаеше, та изкарваше мисир
тебе да храни, не лю децана ти!.. Санки ку
трôсимъ кабахать, та кабахатенъ бѣ у тебе, от
ниможи да е приварзешъ нахъ тебе и да хи
рагнишъ! Та бѣ еще дете ага се ожени, та са
отъ бално си умрѣ!.. Ейтей е то, ага венче

...де, дето ни сô адинъ за другъ, и са ни галятъ!..
...кимъ бубайку хи да хи тьôгли грехô, оти я венче
... да е попита, пъкъ на майка хи си е еще бално,
... си сповни за нее, и оти ни наблегна тогава, да
...ломатъ съ Смаилускекъ Шебана, какну са бѣха
...дваминана галили! Ама нва са стари работи, та
...ои и да хи ни думаме, ама ейсей дойде лафô,
... викате да жените Асаня...

Куркутъ-Асанъ. — Слушей! Тѐе за стари
работи! Свôршено сасъ тѣхъ! Кой кривъ, кой
прав, йѢ та не питамъ, ама та питамъ, ще ста-
...ль ли сига свидетель на Асаня, или не?

Ахмедъ. — Дуде ни питамъ тѣ дваминана
...ть ли са, ни-щô!..

Куркутъ-Асанъ (отсѣчено). — Ага тей, мах-
... са отъ тува!.. йѢ му ща нà другъ! Шукер-
...русунъ, ни сô са кратили людесе!.. (презрително)
...ие са сме наредили нивѣста да водимъ, пъкъ той
... казва Гергюви лѣта и косови гнѣзда!..

Ахмедъ. — Извôртайте си очите! Нема да
... ôркамъ! (тръгва, па се обръща) Ала пòвните ми
...думиса, чи кугато и да е, пакъ ще дойдите на моса
...дума! (тръгва) Катуга сме ние не люде да са зи-
...ме и женимъ кутри какну са галетъ!.. ами же-
...ите люде безъ видьване и знаене!.. Кату хай-
...ане!.. (отива къмъ дъното).

Куркутъ-Асанъ (изругава го). — Хô, урин-
... са! Стига траханиса! (завръща се, пали цигара и
... съ уста) Ц-ц-ц! Ама будалô чилѣкъ! Щѣлъ
... хи пита, йщатъ ли са или не!.. Ами майкана
... бубайкуно за какво са?.. (върти се по сцената)
... си нимѣхъ работа, ами нега найдохъ да ру-
...мь за свидетель! (разхожда се) Лѣкимъ ще ка-
...мь на мюфтеина!.. и той са е мѣса обôрналъ
...хъ „култураса“!.. (досѣща се нѣщо) Хааа!.. Сига
... сѣтихъ! Той трѣбва да смѣта Асане за Захрина
...моининааа!.. (клати глава отрицателно и маха ржка)
... има млогу здраве той!.. (смѣе се ехидно).

До като става това, въ дъното иззадъ храститѣ се… казва Асанъ, когото срѣща Ахмедъ, спира го и нѣщо… стойчиво му шепне, като да го разубеждава, следъ ко… се раздѣлятъ: — Ахмедъ излиза въ лѣво, а Асанъ прист… бавно и боязливо къмъ Куркутъ-Асана.

Куркутъ-Асанъ (вижда Асана). — А?… Асань?.. Дойде ли?

Асанъ (наивно). — Дойдохъ, уйко!

Куркутъ-Асанъ (внушително). — Сига … шей!.. йѢ ща да идамъ да найдамъ свидет… пъкъ ти я почекай ейтюва!.. Та ще излезе, … отъ сева врата (сочи вратата), и ти щомъ я види… чи са заварти ейсадева (съ движение) фâти я и в… ви!.. (сочи къмъ дѣсно) Майка ти чака!..

Асанъ. — Ами ако е не та, уйко, дену. ищ… йѢ?!...

Куркутъ-Асанъ. — Какъ да е не та?!… Нели я вйде вчера?

Асанъ. — Аахакъ! Видехъ!... Кафезе му… ливи!...

Куркутъ-Асанъ. — То стига!.. Майка… ага я бендисва, и леля ти ага е знае, то стига… Тѣ та ни щôтъ излôга. Ти трѣбва да знаешъ,… тѣ за лошо та не мôчатъ!.. (прави му знакъ да мъл…

Асанъ. — Казвамъ ти, ако я не бѐндиса… ни зимамъ я!...

Куркутъ-Асанъ. — Шшштъ!.. То е сво… шено!... (увещава го) Нели знаишъ,.. сее рабо… ейсъй станватъ!.. йѢ ага ти казвамъ аднô рабо… ти ще знаищъ, чи е за твое хубаво!.. (и т. н.… шепнене и ржкодвижения).

Въ това време откъмъ кжщата се чува шумъ. Курку… Асанъ се озърта — поглежда къмъ тамъ, поглежда и къ… дъното, па оставя Асана и бърже завива къмъ храсти… задъ които се скрива, спира се и поглежда.

Следъ малко вратата на кжщата се отваря и отъ т… излазя забулена жена, на която се виждатъ само очит… ността, прави нѣколко крачки, завърта се около Аса… който опулено я гледа, безъ да знае, какво да прави. К… кутъ-Асанъ се показва изъ задъ жгъла и дава знаци…

…ана да я води. Асанъ се още повече обърква, гледа ту …ната, ту вратата, ту Куркутъ-Асана, па пита:

Асанъ. — Ама кутрâ ще е, мижовице? Кутрâ … подямъ?..

Фатме (мазно). — Ами мене ни бендисвашъ …?... (отбулва си тестемеля и на устата й прозиратъ …избити предни зжба, лицето й възстаро и черно, но …мнано съ червило и пудра).

Асанъ (въ изумление). — Амааа!..

Куркутъ-Асанъ се измъква изъ задъ храститѣ, излиза … тръгва бързо къмъ Асана, като му дава бързи и настой… знакове да върви следъ Фатме, която тръгва къмъ …но.

Куркутъ-Асанъ (вика). — Вôрви бря!... …ôржи!... Какво я гльôдашъ като будалô!...

Асанъ (обърква се още повече, но блъсканъ отъ Куркута тръгва следъ Фатме) Че ла нищô я, уйко!.. …ищô!.. Та бе не вчера сàе!... (дърпина се). Ще …плаамъ!...

Куркутъ-Асанъ (строго). — Môльчи! (бута …)... и вôрви!.. То е бельô ага адинъ чилѣкъ са …сѣта!...

Всички излизатъ задъ сцената. Настжпва пауза съ …умъ и глъчка.

Следъ малко Асанъ като попаренъ избѣгва обратно, …косява сцената и тича къмъ дъното, дето скоро се изгубва. Фатме сжщо се връща, тича обратно къмъ кжщата и …

Фатме. — Вааааай!... Вай!.. (влиза и затваря …едъ себе си вратата).

Куркутъ-Асанъ изтичва сжщо да гони Асана.

Куркутъ-Асанъ (вика). — Чѣкай бря!... …де отиде!... (бърза къмъ дъното) Ама дѣтеща ра…оти хаааа!!!... Та ми осрамоти главôса!.. (изгубва …изъ храститѣ).

Завеса

Второ действие.

Сайвантъ предъ българо-християнска кѫщ… друго срѣднородопско село.

Андрей, чорбаджията на Асанъ, съ запре… рѫкави, подрежда двора, като възправя разни дъ… летви, дъски и др. Влиза Асанъ и боязливо набли…

Андрей (изненадано). — А?.. Асань?. Бо… си дòйде?...

Асанъ. — А бе, дойдахъ си, чòрбаджи… лѣкимъ по-хубаво, да си бѣхъ не и хòдилъ!..

Андрей. — Оти? Какво?

Асанъ. — Абе, стана еднô работа, … н… думане!

Андрей. — Оти? Каква?

Асанъ. — Остави са! Избѣгахъ!..

Андрей. — Отъ каде?

Асанъ. — Отъ село!

Андрей. — Защо? Какъ?

Асанъ. — Рекаха да ма женятъ, та избѣг…

Андрей. — Да та женятъ.

Асанъ. — Хô!..

Андрей (съ смѣхъ). — Чи агà са щели д… женятъ, та работа за бѣгане ли е, бря Аса… Ние тва гу имаме за хубаво!

Асанъ. — Не!.. Не-ьô за бѣгане... Ала… даваха мома, дену е не за мене!

Андрей. — Хааа!... Та бельки та ни пи… ага да та женятъ?

Асанъ. — Не!.. Тѣ у насъ ни питатъ!.. оставатъ да са жениме какну са галиме, ами стар… какну найдатъ мунасипъ, нъй ни венчеватъ!.. й… редки са оженватъ ейней какну са са галили!!

Андрей (чуди се). — Хай гиди, Асань, хай!.. …щели да та женятъ!.. (съ любопитство) Е, какъ …сига?.. Какъ щеха да та женятъ?..

Асанъ. — А бе, стана ейней!.. Отидохъ си …тува, право въ Елинденянъ*). Еще самъ не сьôд…, чи майка ми вика: „Асань, разгеле си до…, та хô майци да та оженимъ!“.. йѢ бѣхъ … не помислювалъ за тва, та нищо не рекахъ. …сидѣхъ малко, че майка пакъ ми вика: „Да … каква мома ти съмъ нашла! Работна! Ху…! Сасъ кôща!. Ле да влезешъ и да са сабуишъ“!..

Андрей (засмѣно). — Е, тогава?..

Асанъ. — „Чи кутра е маю?“ — питамъ, пъкъ ми казва: „Братована ти балдôза!.. Галѣмана. … мюлкенъ ще остана нехи“!... „Че ла ни-ьô … видьвалъ, какъ ще са женямъ, ага я ни зна…?!“ ... „Ага я си не видьвалъ, иди у леля ти …, та ща я видишъ!“.. ми рече майка и излѣзе..

Андрей. — Сетне?

Асанъ. — Сетне отидахъ у леля Лютвие. Тамъ … пôлно и други жени. Ага влезахъ та са вритъ …бѣгаха и накриха!.. Остана ле адно бабичище леля Лютвие. Че ми рекаха: „Седи, Асань на … мазгалъ, — вавъ клетôнъ — и гльôдай!“... …ццу пъкъ ейсей призъ градинине имѣ и друга …, та тамъ щеше да се покаже момàна, — на …ену!.. Нейсе! Засидѣхъ са йѣ на мазгаланъ … загльôдахъ! Впульвахъ са и вардихъ, цалъ … гльôдахъ нахъ нехиниенъ мазгалъ, и та гльô… нахъ моенъ, ала ни можихъ да я видямъ. Не …ще пòзна какво име по вотре!.. Ле са мете…ха тестемèле и синце, пъкъ кутри бѣха, и какво …яха, ниможихъ да са сѣтямъ! Ейсакива парма…ци (прави си пръститѣ на кафезъ) има и нахъ не… страна, и нахъ мона, та какво ще видишъ!?...

Андрей. — Тогава?

---

*) Елинденятъ или Илинденятъ е чисто моха…ско селце въ Арденска община, Смоленска околия.

Асанъ. — Чи на утирнôна, имамъ уйко отидахме сасъ нега нахъ дену нехинина кôш ми рече уйко: „Чѣкай тува, Асань! Тà ще из и ле кану я видишъ, фàти я, и я ле води“!.. са бѣхъ не убôрналъ, че ле излѣзе отъ кô адно чôрну забулену женище, та ми са хич прифати за мома!.. Не ейнва дену бехъ гльб напрешенъ день!.. То имѣ синце пъкъ сва ним Санки и леля Лютвие беха измамили, та с хичъ не усетила, — демекъ, аднô показватъ, друга даватъ!...

Андрей (смѣе се). — Ха-ха-ха!.. Холанъ А

Асанъ. — Сига? Какво да правямъ?.. Т то нахъ дену мене, и йѣ нахъ тувъ ли, нахъ ли? — сбôркахъ са какво да правямъ!... Ч рюкна и уйко, и йѣ тôрнахъ следъ нея!.. Отид у насъ!.. Сбраха са тогава мôски като д венчеватъ!.. Лѣкимъ дуде са тѣ спитатъ и сду кой да е свидетель, и кой векилинъ, найдахъ данъ, та са измôхнахъ отъ тамъ, и дуйнахъ вôнъ! Никой ма ни виде!... Лѣкимъ ага ми отъ подниканъ призъ дворанъ, видеха ма отъ в разрюкаха са и затарчеха следъ мене, ала д ма найдатъ!.. йѣ въ нва врѣме прикосихъ г нине та вазъ Пилещи-камень, еейсей имаме барчина вархъ селуну, и отъ тамъ право нахъ ту Мôркна ми са на Картôланъ, че ми са йѣце ом и огладнѣхъ та спахъ дену гавьôдена. Сабах ага станахъ, излѣзахъ на барчинина та са раз дахъ и ага видѣхъ, чи нема будно, като д фири, дойдохъ си нахъ тувъ!...

Андрей. — Хай гиди, Асань! Да та же тѣ тебе, че да та ни питатъ ищишъ ли нив или не! Ти си билъ йѣце урадисалъ!..

Асанъ (ококорено). — Не!... йѣ не ч ищамъ!.. Ала ищамъ да си зôмамъ дену с лямъ!..

Андрей. — Хаааа!..

Асанъ. — То мôсу какъ да е, ами да видишъ ...шену, на адинъ, бѣха дали пъкъ мôска ни...та!

Андрей (въ недоумение, съ смѣхъ). — Какъ ще? ...на мôска нивѣста?

Асанъ. — Хубава! Пременено мôско!.. Оти...ль адинъ да ище нивѣста, че му не давали ...дену ище той, и какъ да са откôцатъ, и да ...припôдятъ, рекли да му пременьôтъ мôско!., ...еменили адно, ама йѣко! (свива лакти) и ве не ... да са не видьватъ, упратили гу сасъ нега и ...орналъ та са хичъ не уздавалъ съ кога варви ...кво му е нивѣстана!.. Хеле ага поиздалечили ...ко, рипналъ ейное нахъ нега, рипналъ и дру...ь като да го фати, нагарванйсали са са, та са ...змôкнали, и ага виделъ зôтенъ чи му е мôска ...стана, рипналъ да бѣга и въ бôрзанену е не ...алъ да найде портеницана презъ градинана, ... изтрошилъ врютъ плетѐну, каквину е имало ...дева, дуде са измôкне!..

Андрей (смѣе се). — Хай гиди, Асань, хай!.. ...ма нагадашъ да се смѣямъ, безъ да ми са ще!.. ...се, следъ пауза) Ами какôвъ бе хасалъ кусу...ь на твòна нивѣста? Да бе не и та мôска?..

Асанъ. — Не!.. Кусуранъ хи бе ейнва, чи ...тара!..

Андрей. — Хааа! Чи ни видеха ли нва род...ине?.. Майка ти?..

Асанъ. — Видеха! Какъ да ни видеха?.. ...викаха, чи си бива!.. Нели ти казвамъ, у ... женятъ, пъкъ не питатъ!.. Адинанъ може ... на педесе години, пъкъ другенъ на петнаде...ала хи венчаватъ!.. Ве тѣмъ си бива всѣкакъ!

Андрей. — Хааа! Демекъ старо коте млади ...ки тôрси!..

Асанъ. — Хô!.. Ле-й-нôй!.. Буднôшъ сби...ь пъкъ а дваминана по на петнадесте години,

— дечица, — та му еще и ни фататъ край!
момине хи биле нито питатъ!..

Андрей. — Лѣкимъ работа, женумъ А
Та е бôмъ-башка! Та бельки ни могатъ да...
кôтъ накива женильки?.. Хожине какво гльô

Асанъ. — Лѣкимъ си, женумъ чорбадж
Какво ще хи забраньôтъ!.. Самиенъ хоже
наше село овдовѣ лани, та зô момече на
найсе години!.. Нели ти казвамъ, мôмине хи
нито питатъ!.. Насъ на ле венчьôтъ, и сберô
и дуде са сѣтимъ, какво ще стане, ле са ви
оженени!.. йѢце редко са зиматъ пора съ
мôско и женцко, ейней какну са са галили!..
уза, оглежда се като да хване нѣщо да прави) Шу
чи са йѣ куртулисахъ, та по-нататъкъ да
каквоту ще!..

Андрей. — Наистина, мôчили са да те
мамятъ, ала са не могли!.. (продължава си рабо

Асанъ. — То ле йѣце хубаво стана!..
да си гльôдамъ работаса, пъкъ по-нататъкъ
да му тросемъ краенъ! Ейсей ми е било пи
ейсей ще се кара!..

Андрей. — Тъй, Асань, гъй!.. Гльôда
работата!.. и отъ нищу да та е не страхъ!..
пусни си сôрцету, и какту си знаишъ ти!..

Асанъ. — Тъй, амъ та какъ? йѢ самъ
кату у насъ си! Не! по-хубаво отъ насъ!.. (огл
се) Конетѣ де са? Да ида да ги фатямъ?..

Андрей. — Иди! Тѣ са въ горната яв
(сочи къмъ дѣсно) Пусни хи, че хми тури самар
и йѣ ще дойда, да идимъ нахъ Марково-б
на дарва!..

Асанъ. — Бива! (излиза въ дѣсно).

Андрей продължава работата си по подреждан
двора, подсвирва и подпѣва. Следъ малко въ дѣсно
кой чука.

Андрей. — Кой е?

Ахмедъ (вънъ). — йѢ!

Андрей. — Кой ти?

Ахмедъ. — йѢ!

Андрей. — А бе кой ти?.. Влѣзи да видимъ?

Ахмедъ (влиза). — Ей ма! Добардень!

Андрей (гледа го втренчено). — Добардень! ...си ти и отъ де идишъ?

Ахмедъ. — йѢ самъ отъ Елинденянъ, Аса...уну селу.

Андрей (изпитателно). — Хааа!.. Е, какво ...За какво дойде?

Ахмедъ. — Дойдахъ... (запъва се).

Андрей. — За какво дойде?..

Ахмедъ. — Има ново!

Андрей. — Какво ново?

Ахмедъ. — Асань е сторилъ бельô!

Андрей. — Каква бельо?

Ахмедъ. — Липсалъ е отъ селу, та гу нийде ...ма!

Андрей. — Чи каде е отишôлъ?

Ахмедъ (вдига рамене). — Ни знамъ!..

Андрей (присторено). — Оти да ни знаишъ? ...ни знаишъ, та йѣ ли?

Ахмедъ. — Какъ да ти каже, женумъ чор...и! Дойде си въ село, та са никой ни уздаваше ...ей ще стане! Сидѣ единъ день, че са най...дни негуви роднини, та рекаха да гу же..., той пъкъ ни-щѣ момàна, дену му даваха, ...къ да са куртулиса, избѣга, и каде утиде, ни...ни знае!.. Обиграхме всѣкаде да го трôсимъ, ...хъ и въ Димово, ходихъ и въ Попрьôлка, оби...и Марино и Милково...*) ала гу нийде нема!.. ...усъ дойдахъ и нахъ тува, да видимъ да е не ...лъ нахъ тебъ!..

Андрей (сдържано). — Чи оти гу сте женили, ...у сте не питали, та да гу нагадате да бѣга? А?

Ахмедъ. — Та е бôмъ-башка сае работа, ...ажи! Нашисе люде женятъ, пъкъ ни питатъ!

*) Димово, Марино, Милково и др. сѫ чисто ...медански селца въ Смоленска околия.

гари войн…
дали сж …
турчени, к…
време сж …
веднъжъ н…
условия. Т…
кога турци…
Въ лѣ…
кои е пре…
били сж х…

*) П…
множеств…
произноси…

Ни гльôдатъ младине, ищатъ ли са, или не! … венчеватъ люде, дену са са хичъ не видювали… Викахъ ми и за Асаня: — „Бѣ, нимойте гу ж… ага нище чилѣкътъ“!.. Ала ни слушатъ! Наш… е аднô дивотия, та никаде я нема!..

Андрей (съ престорено любопитство). — … отъ де му бе нивѣстана? и каква бѣше, а?

Ахмедъ. — Адно стааара мома, та е на … лоша, ала е не за нега! Главила са е и раз… щала биръ-качъ керетъ, та е никой нище, о… клепчийка! Влѣла подъ кожата на майка му и … чи има имотъ, рекли да гу уженятъ! (живо) Ч… видишъ! Да гу измаметъ, та му показвали друг… млада!..

Андрей. — Хааа! Видишъ ли? Хубаво е… бѣгалъ Асань! Той е не дете!..

Ахмедъ. — Хубаво, амъ чи какъ! И йѣ… самъ, та е ни-щô! Асань си ще нà гальовница… на мѣсто!.. Стига да рече да са жени!..

Въ това време вънъ се запѣва, тжжно, жално и … влѣчено:

Бавно, съ чувство

Сич - ки-не го-ри, джанимъ, го-

рятъ и га- снатъ, мо - е-н…

сôрце, джанимъ, го - ри не гас- не!…

Сичкине гори, джанимъ, горятъ и гаснатъ,
моену сôрце, джанимъ, гори не гасне!..
Я си ми дайте, джанимъ, дену си галемъ,
дену си галемъ, джанимъ, галемъ драговамъ!..

Ахмедъ (опулва очи). — А?.. Кой пѣе?.. …е Асань!..

Андрей. — Слушей!.. Асань е тува!.. Нема …ако да гу трôсите!.. Той е не ажамие, да ни … какво прави!..

Ахмедъ (отпуща се). — Шукиръ Аллахъ!..

Андрей (самодоволно). — Кафпе Асань!.. …акъ си запѣ!.. (лицето му свѣтва).

Ахмедъ. — Чи да го рюкнемъ, чорбаджи? А?

Пѣсеньта вънъ продължава.

Андрей. — Не, не!.. Да попѣè!.. Че то-…! (слуша го съ увлѣчение) Широооко сôрце има …!.. Широко сôрце!.. Кôщаса ми бе оглух-… отъ ное день насамъ, та катуга нищу нимѣ!.. (…хожда се засмѣнъ и подпѣва едновременно съ Асана).

Ахмедъ (настойчиво). — Рюкни гу, женумъ …баджи, чи ми йѣце требува.

Андрей (ходи още малко, поглежда къмъ оная …ока, спира се, па извиква). — Ееей Асань!..

Асанъ (пресича изведнажъ). — Ейй!..

Андрей. — Ела! Ела нахъ тува!.. (пауза).

Асанъ (влиза изненадано като вижда Ахмеда). — …!!

Ахмедъ. — Бря Асань! Тува ли си билъ? …играхме жиханасъ да та трôсимъ!

Асанъ — Тува ща самъ, амъ та каде!?

Ахмедъ. — Майка ти са ступи отъ кахôръ! …кахме да са ни отбави нейде! Каде са загуби?

Асанъ. — йѢ са самъ не загубилъ, ами тà …кво стори сасъ мене?!!

Ахмедъ. — Та е не знала бря!.. и е не ви-…ла, чи ейсей ще мисли уйко ти!

Асанъ. — Ами тогавъ защокъ ма кандар-…сва?

гари войниц
дали сж бил
турчени, как
време сж бил
веднъжъ не
условия. Тов
кога турци з
Въ лѣто
кои е предв
били сж хри

*) По
множествено
произноси к

Ахмедъ. — Слушей!.. Сичкусу е Куркут
Уйко ти!.. Той йще да та уварзе сасъ гнили в
та да му ни бавишъ сетне!..

Асанъ. — Оти да му ни бавемъ?

Ахмедъ. — Оти ище да я зôме той!..
хринка... Пембинина!..

Асанъ (като ожиленъ). — Какво??

Ахмедъ. — Ище да я зôме той!.. Курк
да зôме Захринка!..

Асанъ (съ мжка). — Хаааа!..

Андрей. — Видишъ ли?..

Ахмедъ — Сѣти ли са?!! Пъкъ и буба
хи е миживунесалъ, та йще да му я даде!..
щели да прифатятъ глôбана, дету му сѣкаха л
зѣнъ за изѣдената нива!..

Асанъ (потресенъ). — Ами истина ли
Ахметь?

Ахмедъ. — Истина, амъ какъ!..

Асанъ. — Пю!.. Та гу е не срамъ!..

Ахмедъ. — Имѣло е кучено срамъ, т
Куркуть да има!..

Асанъ. — Видишъ ли!.. Затова са е
накôвъ запьôналъ да ма жени!.. Сига са сѣтамъ

Ахмедъ. — Затва, амъ какъ?!.. Ейнак
смѣтки си той прави: — да та тôкне сасъ Фат
та да му ни бавишъ сетне!..

Асанъ. — Чи ага нолкува бендисва Фат
да я зôме той!.. Та е тамань за него.

Ахмедъ. — Чи йѣ му го рекахъ?..

Асанъ (съ мжка). — Та тооой! (презъ зжби)
нва ми е било уйко!.. Пю!.. (плюе и тропа) Та
е не срамъ!.. (пауза).

Ахмедъ (следъ паузата). — Слушей, Аса
Мислишъ ли да правишъ некву?

Асанъ. — Ни мислемъ!.. Какво мога
сторе?!..

Ахмедъ. — Слушей, железуну са кове ду
е гарôщо!.. Ако речешъ, хайда да си идимъ!

Асанъ. — Защокъ?

Ахмедъ. — Страхъ ме е дуде си ти по туфъ,
да са ни венчее уйко ти сасъ Захринка!..

Асанъ. — Ама какъ?.. Да я зôма зорла?

Ахмедъ. Хô!..

Асанъ. — Чи йѣ му ща нему очине изкопа!..
...мь ейсей... на паница!.. Хубаво да знае!..
Ако само съ пôрсъ дубарне Захринка!..

Ахмедъ. — Ни знамъ! Ни знамъ какво ще
...пне!..

Асанъ (помислюва). — Ами Захринка какъ-лй
е? Дали са ни-ще отвôрна и та?! Хеле ейсига, отъ
...рашнаса патардия!

Ахмедъ. — Не! Нема! И та си та ище. Ти
...ий мене! йѢ хи самъ калеку, та сичку знамъ! И
...хи е драгу, — и на майка хи!.. Пъкъ ку ищишъ
да знаишъ мôксусъ за тва самъ душôлъ, да та
...дамъ, и да ти кажемъ!..

Асанъ (успокоенъ). — Хаа! Ейтва ищамъ!

Ахмедъ. — Затва нема какво да са чудишъ!
Хайда!..

Асанъ (ядно). — йѢ ще да дойдамъ, че ще зô-
...мь адно дôрво, че най-напрешъ ще зàфатемъ
...ь уйка!.. Кòкалене ще му смьôнамъ! (стиска зжби)
Ще гу сторе йѣ нега тербôô, та да са вритъ за-
...удеть! Пъкъ да си ми е и уйко!..

Ахмедъ. — Тогава ле да варвимъ!

Асанъ. — Да вървимъ бе, амаа (поглежда
Андрея) Чекай. да видимъ! На чуждъ изметъ съмъ!

Ахмедъ. — То чурбажиеса ще та пусне. Ни
... инъкъ! Ще рекôтъ бѣгашъ отъ мома!

Асанъ (колебливо). — Ама ага си самъ тамань
...шолъ?!

Ахмедъ. — Да си дашôлъ!.. Пакъ ще идимъ...
(поглежда ласкаво Андрея).

Асанъ (решително къмъ Андрея). — Чорбаджи,
пускашъ ли ма?

гари войници
дали сж били
турчени, какт
време сж били
веднъжъ не п
условия. Това
кога турци за
Въ лѣто 1
кои е предвож
били сж христ

*) Пом
множествено
произноси къ

Андрей. — Абе, нема какво да та ни скамъ. Ти аслж бôрже си дойде. Щомъ е тъй ботата, пускамъ та! Вôри!

Ахмедъ (одобрително). — Ха! Алара созу

Андрей (наставнически). — Ама да се ни у мотите, брей!..

Асанъ. — Нема!

Ахмедъ. — Нема, нема!.. То вчерашн ти ôстави!.. Доде му я ни отведемъ нема д оставимъ! Нидѣля ща са бавимъ, ала ще му я мимъ!.. (къмъ Асанъ) Хайда!..

Асанъ (къмъ Андрея). — Ще прощавашъ, баджи, чи пакъ та оставямъ!.. Скоро ще са вôрн

Андрей. — Нищо, нищо, Асань! Да е х лия работата, та другото е льôсно!..

Асанъ (къмъ Ахмеда). — Тогава да варвимъ

Ахмедъ. — Да варвимъ! Нема защо да бавимъ. Адинъ сахать е скôпо за насъ време

Андрей (дава знакъ да вървятъ). — Вôрвите

Ахмедъ. — Хайде саздраве!.. (тръгва на в

Асанъ. — Саздраве, чорбаджи!.. (и той тръ

Излизатъ. Андрей ги отпраща.

Андрей (вика следъ тѣхъ). — Чи да не рите нѣква бельô, брей!.. (смѣе се и си продълж работата).

Завеса

Трето действие.

Кьошкъ въ българо-мохамеданска кжща. Въ дъното прозорци съ „кафезе“, предъ тѣхъ широкъ миндеръ, а въ лѣво и дѣсно по две врати къмъ странични стаи. Обстановка и наредба празднични.

Захринка, Минка и Рубие, въ пъстри рокли и „тестемеле“ на глави, стоятъ на миндера, смѣятъ се и се закачатъ. На шиитѣ имъ свѣтятъ „сйнце“.

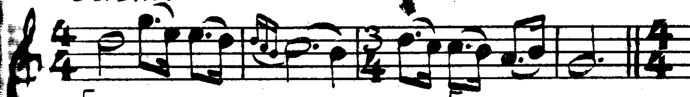

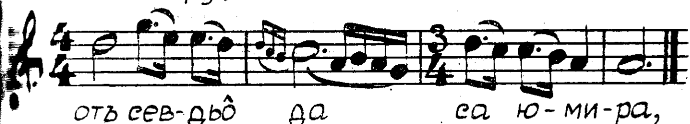

Бекиру, любе, Бекиру,
отъ севдьô да са юмйра,
йѢ бехъ атkôле юмрѣла!
Амъ се ле нищо ни прави,
амъ са ле сôхне и вѣхне!
Суха самъ вѣйка стàнала!
Дьô да са любе зьôмиме; —
не ли е льôсно и драго,
балнусу да си разделимъ,
двамина да гу гьôглиме?!..

Още несвършили, задъ сцената имъ отвръщатъ мжжки гласове:

гари войници
дали сѫ били
турчени, както
време сѫ били
веднъжъ не по
условия. Това е
кога турци зав
Въ лѣто 1
кои е предвож
били сѫ христ

*) Пом
множествено
произноси къ

Йеманъ ми, йеманъ, майчинко,
атъ срьôщничкуну момѝече!..
Мѣсецъ бѣ вôтре седѣло,
дуде ми бѣло избѣле,
дуде ми трôнко израсте!..
Вчера ми, майчо, излѣзе
на ситничкуну кафезе,
на шѣранине кьôшкюве.
та ма призъ жѣманъ пагльôдна,
та ми на сôрце припадна!..

Щомъ момичетата запѣятъ, момчетата прекж обръщатъ се къмъ решеткитѣ и любопитно се вглеж Пѣсеньта вънъ продължава.

Захринка. — Мари, кутрѝ са?

Минка. — Гльôдай хи! Гльôдай!.. Какв са сбрали...

Рубие. — Ала нимогатъ да на видяятъ

Минка. — Воо!.. И Асань Минкинъ е шôлъ!.. Видишъ ли гу задъ букôнъ!..

Захринка. — Ваааай!..

Минка. — Твой Асань, Захринку!.. Даш си е пакъ!.. Видишъ ли гу задъ букôнъ!

Захринка. — Видемъ гу, видемъ!.. Г дай какôвъ е хубавъ?!..

Рубие. — Дали ща та зôме, Захринку?

Захринка. — Низнамъ!.. Той да ма тааа!...

Минка. — Ами истина ли бубàйку ти ище ...и жени на Куркуть-Асаня?

Захринка (намусено). — Истина, та бельки ...л!.. Да му пустѣ и главôна!..

Рубие (учудено). — Ама какъ?.. Старъ Кур...н. Асань?..

Минка. — Старъ, ама та какъ!..

Рубие. — Ваааи!..

Минка (къмъ Захринка). — А чи оти ѝще да жени на нега, Захринку?

Захринка. — Чи де да знамъ?! Имàлъ да дава пари, та съ мене ище да хи слѐгне!..

Рубие. — Ами ти ѝщишъ ли гу?..

Захринка. — Ти си луда, мари!.. Ѝщамъ гу! ...ковъ старецъ! Мѣса дрàкусъ!..

Минка. — Ууу!.. Какôвъ е страшенъ!..

Захринка. — То мѣса кỳчетище!..

Минка (внушително). — Ти пакъ ѝзбѣгай отъ ...н. Захринку!.. Какту избѣга Азиме Дукатюска ...н. Асаня!..

Захринка. — Да ѝзбѣгамъ!.. Ами сасъ кòга ...йдамъ?!..

Минка. — Сасъ Асаня!.. (сочи вънъ).

Захринка. — Че ла низнамъ рàчи ли ма!..

Минка (върти глава). — Той ща та рàчи!... ...бельки мислишъ за другу е душôлъ? (сочи вънъ) ...ще му кажемъ!.. Мень ма е не срамъ!..

Захринка. — Той да ма рàчи, таа (маха съ ...ка умислено) Пъкъ и низнамъ, да ма ни венчеятъ ...ека!..

Минка. — Оти?

Захринка. — Оти байбуку са ле спитва сасъ ...уркуть-Асаня, дỳматъ и петлàятъ нѣкву, ала какво ...ѣ, ни знамъ. Пъкъ са провàдили дѣте за рука ...имаманъ!.. Викалъ е майци да самъ гòтува, чи ...же кàта сахатъ да дойдатъ момàре!..

Рубие. — Вааай!..

Минка. — Ами тогава?

Захринка. — Тогава низнамъ!.. Навѐс
са кòжеса ага пòмислямъ!..

Отъ лѣво се чува шумъ. Влиза бърже Пемб

Пембе (тревожно). — Крийте са бôрже, пу
чи идатъ мôски!..

Всички ставатъ и се разтичватъ въ разни п
Минка и Рубие къмъ дѣсно, а другитѣ въ лѣво, като
успѣва да се завърти и възпира за малко Захринка, а
влиза въ лѣвата предна врата.

Минка (къмъ Захринка, бърже, внушител
Слушей!.. Ще ида нахъ калека Ахметя, т
му река, да найде Асаня Минкинъ (сочи вък
та зôме лей-сига!. лей-сига!. Да та окраде!
ли? Чỳ ли? (бърза въ дѣсно, вънъ се слуша т
и пѣсеньта продължава)

Захринка (бърже). — Иди! Иди!..

Пембе (връща се отъ вжтре, изтичва къ
шеткитѣ, та поглажда, следъ което повлича Зах
къмъ дѣсната предна врата). — Крий са!.. Крий са б
чи идатъ!.. И Куркутище иде, дано му кучет
вôна!..

Скриватъ се въ дѣсно. Сцената за моментъ
празна. Отъ лѣво наближаватъ стжпки, шумъ и ка
Презъ втората врата взизатъ Садъкъ и Куркутъ-Асан
сеньта вънъ продължава.

Садъкъ. — Сее дене са са йѣце накакво
шенили младисе!,. Пеьôтъ, та ще са прикôц

Куркутъ-Асанъ. — Да пеьôтъ кòпелет
Ага хи слушеме, та и ние като да станваме мл
Сôрце ни остарѣва, Садъкъ!.. (запушва).

Садъкъ (поглежда навънъ, па се завърта). —
Окумандари ли свидѣтеле. Рукна ли и имама

Куркутъ-Асанъ. — Фюююю!... (сви
уста и върти ржка) Сичку са свôрши!.. Оста
най-сетнаса работа, венчилкаса...

Садъкъ. — Да, да!.. Ами оти са кату
виха?.. (оглежда се и поглежда презъ прозорци

Куркутъ-Асанъ. — Нема, нема да се
вятъ!.. (гледа и той) Тѣ бѣха следъ мене!.
вънъ иде шумъ).

Садъкъ. — Ха! Идатъ будни!..

Куркутъ-Асанъ. — Тѣ са!.. (кани ги) Бу-
ръ! Буюръ!.. Елате!..

Влизатъ имамътъ, Рофатъ и Османъ.

Гримата (едровременно). — Дòбардень! Дò-
рдень!..

Садъкъ. — Дòбардень!.. Добре дошли!...
... сьôдните!.. (кани ги и всички насѣдватъ, следъ
... още веднажъ имъ казва: „Добре дошли“ и понечва
ги черпи съ цигари).

Имамътъ (отказва). — Чѣкайте най-напрешъ
свôршимъ работаса, че тогава да запальваме!..
... се) А?.. Вие какъ щѐ речете!..

Садъкъ. — Ей да!.. (прибира цигаритѣ).

Куркутъ-Асанъ. — Да, да!.. Да свôршимъ!..

Имамътъ. — Е, кàжите сига!.. За какнà на
рюкали?

Куркутъ-Асанъ. — Рюкали ва сме за вен-
..ки!.. Менъ са пада да гу кажемъ... Ей гу тува
..къ,.. ей ма и мене!.. (къмъ Садъкъ) Кàжи, Са-
..!..

Садъкъ. — Вие може да сте чули, чи ние съ
..кутя станваме роднина. Чи йѣ правямъ нега
..! Затва са сбрахме ейтюва да видимъ, какъ —
стане сава работа...

Имамътъ. — Е, ще стане!.. Ага са сте вие
..исали и одумали, нема кой да ви бави!..

Отъ предната врата въ дѣсно Захринка подава глава,
... нея и майка й, та подслушватъ скришно и се спо-
..ятъ уплашено.

Садъкъ. — Ей ги тува Куркуть, ей ма и
..!.. йѢ самъ отъ страна на Захринка, мòна
..ере, пъкъ той дà си каже!..

Имамътъ (къмъ Куркутя). — Куркуть?

Куркутъ-Асанъ. — йѢ пакъ зимамъ За-
..ка, Садъковаса дôщере, та станваме сасъ нега
..къ зьôть и дѣдо!.. Ние са сме между насъ
..мили и сгодили, та нема сига да плодимъ лафъ.

Отъ моя страна имамъ за свидетель Осман
го), пъкъ той, — Садъкъ, да си каже!..

Садъкъ. — Отъ моя страна пъкъ е Роф

Имамътъ (къмъ свидетелитѣ). — Вие, О
и Рофатъ! Станвате ли свидетеле, чи Садъкъ
ски дава дащерена му Захрина за жена на Ку
Асаня, и питали ли хи сте?

Двамата (едновременно). — Стàнваме. П
хи сме.

Имамътъ. — Ага тей, то е свõрше

Захринка сгърчва лице.

Всички (освенъ имамътъ). — Тей, тей!..

Имамътъ. — Чи то вие ага са сте од
и бендисали, по-нататъкъ нема какво да му
симъ краянъ!.. йѢ знамъ, чи мумаса е не
чевана йѣ главена другаде, свõршила е и ч
найсе години, — демекъ не-ьô малка... зьõт
той е вдовецъ и му трѣва жена, свидетелесе,
са тува, санки ни останва друго, ами ле да хи
чеимъ!..

Куркутъ-Асанъ. — Тей!.. Да се венч
та да немаме работа сетне!.. йѢ бехъ не съ
да са сбираме айсига, ами по-нахъ дугудин
съмъ малко кефсизъ, пъкъ и да пунарасте ощ
маса, ала са развуихъ, та довечера ще пр
люде и да я зõматъ!..

Рофатъ. — Оти? Да те е не страхъ
Минкинуну копеле? Асанянь?

Османъ. — Хô! То пакъ си е душло!..

Куркутъ-Асанъ. — Не!.. Мене не
е страхъ отъ нега, ами защокъ да са надава
дену му е не работа!.. Прилѣгала гу е нега
нилка!..

Имамътъ. — Наистина! Ройна му са ра
та, та си остана неоженено!..

Куркутъ-Асанъ. — Прилѣгала гу е
нивѣста! То ако бѣше кумашъ, та ни щѣше
йѢ му бѣхъ нашõлъ невѣста, ама м-ж..,
пõть! Лѣкимъ избѣга синъ, та ми осрамоти

... (мръщи се отсѣчено) Запушите му лафô!..
... Садъкъ, бара си въ пояса) Нà! Садъкъ! Ей ви
...ова нишенасъ... та да свõршува на аднôшъ!..

Османъ. — Ами никѣхетъ?

Имамътъ. — Хô!.. Никѣхъ зеръ!.. Щѣхме
...буримъ никѣхетъ! Залафовахме за Асанюваса
...ота, та забурихме!.. (къмъ Куркутъ-Асана) Е!
...? Какво ще дадешъ за никѣхъ?

Куркутъ-Асанъ. — За никѣхъ ли?.. За
...хъ ще прифàтимъ единъ старъ хасапъ сасъ
...ка, та пари нема да излизатъ на мейданъ!
... врютъ знайте, че ланцку пролѣту неговитѣ
... ми изѣдаха най-хубавата нива срьõщу еeee,
... Вѣтрово-бõрце. Ни влѣзе сõрпъ въ нае нива!
...ова вдигнахме комисия, та сѣкахме зѣнъ, Садъкъ
... работи на бичкияна биръ-качъ день, ала пакъ
...па да ми дава таманъ две стутини напальоне.
... ли е Садъкъ?

Садъкъ. — Тей!

Куркутъ-Асанъ. — Та йѣ викамъ да слег-
... нее пари за никѣхъ! Демекъ нема да му хи
...емъ, и той нема да ми хи дава. Пъкъ ку са
... работаса чи ще хи дава. Сетихте ли са?

Садъкъ. — йѢ приймамъ да са слегне ное
... за никѣхъ!.. Демекъ нема да платамъ на
...куртя зенõнъ, пъкъ ку са ройне работаса отъ
... страна, чи ще хи дамъ!

Имамътъ — Чу ли, Куркуть? Ейное хасапь
... за никѣхъ, и за двесе стрàни.

Куркутъ-Асанъ. — Чухъ! Бива!

Садъкъ. — И отъ мене бива!..

Захринка чука ржце и свива вежди отъ страхъ и
...щение.

Куркутъ-Асанъ. — Ей хи и свидетелесе!
...мекъ аку стане нѣкву, ще са трõсетъ парине!..

Садъкъ. — Хубаво!..

Имамътъ. — Ега тей, то се свõрши! Да ви
... здраве нова роднина!

Османъ и Рофатъ. — Да! Да!

Имамътъ (къмъ Куркута). — Останва ти, Кур-

куть, да платишъ за масрафесъ, та да ви венч

Куркутъ-Асанъ. — Чи да! На! (вади отъ пояса си и плаща достойно) йѢ самъ не ост до тамъ да ни мога да платямъ за адно венч

Въ това време се почуква отъ дѣсно, Садъкъ и отива къмъ вратата.

Пембе (не се вижда). — Кафьона е готув

Садъкъ. — Ей, да! (обръща се къмъ Слушайте комшуларъ! То ага ще стане и в каса, хо-те анжекъ да идимъ нахъ отводнан даьо. (сочи въ дѣсно) Тамъ, въ бужеканъ да какну си имаме хадетъ! И да пиемъ кафьо (кани ги да отиватъ).

Всички. — Ей, да!.. (ставатъ и тръгват

Садъкъ. — Буюръ! Влѣзите! (прави имъ Тамъ щатъ до и другитѣ свидетеле!

Всички ставатъ и се отправятъ презъ вторат въ дѣсно. Само Куркутъ-Асанъ, предполагайки, че За е въ междината на предната врата, развърта се и ната, идва отпредъ, та издебва и я вижда. Тя тр бърже се скрива вжтре, а той подсуква мустакъ и следъ другитѣ мжже.

Следъ известна пауза идва бърже Захринка, вена и разтревожена отъ всичко видено и чуто, а нея и майка й. И двете се тръшкатъ на миндера.

Захринка. — Ни-що гууу!.. Нищо!.. се въ възглавницитѣ).

Пембе. — И йѢ гу ни бендисвамъ, м ала какво да правямъ, ага е бубайкути сако То му са ни продумова!.. (теши я) Мольчи льчи! (надвеса се надъ нея и я увещава).

Садъкъ (влазя, носи пакетъ и ги изгледва вечера ще я водятъ! На! (подава й пакета) П рай и стегай рубана!..

Пембе (чука ржце). — Вохси мо̂жу! Садъкъ!.. Сакво дѣте какъ-со упрата! (За се гуши и плаче надъ възглавницитѣ).

Садъкъ. — Та ще алащиса!.. Та щ щиса!.. Покажи хи гиздилуту!.. (сочи пакет мислюва, па излазя).

Пембе (разтваря пакета). — Гльодай!..

...три обуща, нанизъ съ жълти монети и понечва да ги ...ачи на Захринка).

Захринка (маха съ ржце и рита). — Нищо ...уу!.. Нищо му ни йщамъ!.. Да му пустѣ и гла...ии!.. (грабва обущата и ги зафучва по пода, сжщо ...ниниза).

Пембе (чука ржце). — Вохси какво да та пра...ми! Какво да та правямъ!

Захринка. — То е въ очине като свине!.. ...ищо гу!.. (гуши се и плаче).

Пембе (милва я). — Лииилехъ факирище!.. ...иилехъ каропинатъ!.. Какво му са паднало, да ...гли!.. (плаче и си бърше очитѣ) Пусто да остане, ...то са сме родили жени!..

Захринка. — Казахъ ти! Ни-що гу!..

Пембе. — И йѢ гу ни що, майци!.. Ами ...кво да правямъ?!

Захринка (решително). — Ще бѣгамъ!.. Нема ...седямъ ейтюва!..

Пембе. — Каде ще бѣгашъ?.. Ти си луду!..

Захринка. — Кадету ми видетъ очисе!.. ...о хубаво да самъ не жива, отколкото да идамъ ...ъ нега!.. (дърпа се и майка й я хваща).

Пембе. — Чѣкай!.. Каде ще варвишъ!..

Въ това време вънъ запѣва Асанъ:

Я си ми дайте, джанимъ, дену си галямъ,
дену си галямъ, джанимъ, майшко момиче!
Я си ма мене, джанимъ, живъ погубите,
живъ погубите, джанимъ, живъ погребите!..

Захринка (ококорва се). — Чуишъ ли?.. ...анъ!.. (хвърля се наново на миндера и ридае гласно. ...есента продължава).

Пембе. — Вохси, майчину чо̂дуу! Майчину ...е!.. (хваща се за главата) Каде да идамъ, каде ...са дѣнамъ!.. (прегръща Захринка).

Садъкъ (показва се отдѣсно, студено). — Аг...дай!.. (кима къмъ дѣсно).

Пембе (отваря сандъка, подава му топъ „аглоци“,

куть, да платишъ за масрафесъ, та да ви венч

Куркутъ-Асанъ. — Чи да! Нà! (вади отъ пояса си и плаща достойно) йѢ самъ не ост до тамъ да ни мога да платямъ за аднô венч

Въ това време се почуква отъ дѣсно, Садъкъ и отива кѫмъ вратата.

Пембе (не се вижда). — Кафьôна е готув

Садъкъ. — Ей, да! (обръща се къмъ Слушайте комшуларъ! То ага ще стане и в каса, хô-те анжекъ да идимъ нахъ отвôдна даьô. (сочи въ дѣсно) Тамъ, въ бужеканъ да какну си имаме хадетъ! И да пиемъ кафь (кани ги да отиватъ).

Всички. — Ей, да!.. (ставатъ и тръгват

Садъкъ. — Буюръ! Влѣзите! (прави имъ Тамъ щатъ дò и другитѣ свидетеле!

Всички ставатъ и се отправятъ презъ втората въ дѣсно. Само Куркутъ-Асанъ, предполагайки, че За е въ междината на предната врата, развърта се и ната, идва отпредъ, та издебва и я вижда. Тя тр бърже се скрива вѫтре, а той подсуква мустакъ и следъ другитѣ мѫже.

Следъ известна пауза идва бърже Захринка, вена и разтревожена отъ всичко видено и чуто, а нея и майка й. И дветѣ се тръшкатъ на миндера.

Захринка. — Ни-щô гууу!.. Нищô!.. се въ възглавницитѣ).

Пембе. — И йѣ гу ни бендисвамъ, м ала какво да правямъ, ага е бубайкути сакô То му са ни продумòва!.. (теши я) Мôльчи льчи! (надвесва се надъ нея и я увещава).

Садъкъ (влазя, носи пакетъ и ги изгледва вечера ще я водятъ! Нà! (подава й пакета) П рай и стегай рубана!..

Пембе (чука рѫце). — Вохси мôжу! Садъкъ!.. Сакво дѣте какъ-сô упрата! (За се гуши и плаче надъ възглавницитѣ).

Садъкъ. — Та ще алащиса!.. Та щ щиса!.. Пòкажи хи гиздилуту!.. (сочи пакет мислюва, па излазя).

Пембе (разтваря пакета). — Гльôдай!..

три обуща, нанизъ съ жълти монети и понечва да ги чи на Захринка).

Захринка (маха съ рѫце и рита). — Нищô уу!.. Нищо му ни йщамъ!.. Да му пустѣ и гла- п!.. (грабва обущата и ги зафучва по пода, сѫщо низа).

Пембе (чука рѫце). — Вохси какво да та пра- ! Какво да та правямъ!

Захринка. — То е въ очине като свине!.. щô гу!.. (гуши се и плаче).

Пембе (милва я). — Лииилехъ факирище!.. илехъ карôпинатъ!.. Какво му са паднало, да гли!.. (плаче и си бърше очитѣ) Пусто да остане, о са сме родили жени!..

Захринка. — Казахъ ти! Ни-щô гу!..

Пембе. — И йѣ гу ни щô, майци!.. Ами о да правямъ?!

Захринка (решително). — Ще бѣгамъ!.. Нема седямъ ейтюва!..

Пембе. — Каде ще бѣгашъ?.. Ти си луду!..

Захринка. — Кадету ми видетъ очисе!.. хубаво да самъ не жива, отколкото да идамъ нега!.. (дърпа се и майка й я хваща).

Пембе. — Чѣкай!.. Каде ще варвишъ!..

Въ това време вънъ запѣва Асань:

Я си ми дайте, джанимъ, дену си галямъ,
дену си галямъ, джанимъ, майшко момиче!
Я си ма мене, джанимъ, живъ погубите,
живъ погубите, джанимъ, живъ погребите!..

Захринка (ококорва се). — Чуишъ ли?.. !.. (хвърля се наново на миндера и ридае гласно. та продължава).

Пембе. — Вохси, майчину чôдуу! Майчину !.. (хваща се за главата) Каде да идамъ, каде дѣнамъ!.. (прегръща Захринка).

Садъкъ (показва се отдѣсно, студено). — Аг- дай!.. (кима къмъ дѣсно).

Пембе (отваря сандъка, подава му топъ „аглôци“,

па излазя презъ предната врата и нарежда): — Вох
Дано ви пуста остане и венчилката, и главôта
Захринка остава сама. Настжпва пауза, презъ
влиза бърже Минка, огледва се навсѣкжде, па реши
и бързо казва:

Минка. — Захринку! Гòтува ли си?..
да!.. (дава знакъ да бързатъ) Чуишъ ли? Асан
(сочи вънъ внушително) Чѣкатъ та! Хайда!..
време за бавене!.. (пѣсеньта вънъ продължава).

Захринка (ококорва очи, става, озърта с
като вижда, че нѣма никой, следъ колебание свива
и тръгва). — Хайда!.. (излизатъ и дветѣ незабел
отъ никого).

Отъ стаята на мжжетѣ въ дѣсно се чува шумъ
здравици. Вѣнчаването е станало. Става раздвижван
ближаватъ стжпки и идватъ на сцената всички даре
„аглôци“ весели и доволни. Пѣсеньта задъ сцената

Османъ. — Хайде бумбареки Куркуть!..
барекй! Бумбарекй!..

Рофатъ. — Честиту Куркуть!.. Да е
лия!.. (здрависватъ се)

Имамътъ. — Да ти е здраве. Асань!..
здраве да остарѣвашъ!..

Куркуть-Асань (прави темане). — Евал
Аминъ ишела!.. (засуква мустакъ, но се спъва о
та хвърлена обувка, вижда и наниза на пода и
лицето му минава сѣнка).

Османъ и Рофатъ (къмъ Садъкъ). — Д
е на здраве, Садъкъ!.. Честитъ ти зьôть!.. (
ватъ го).

Садъкъ. — И вие да сте здрави!.. И
да са враща!..

Имамътъ (къмъ Садъка). — Хайде саздра
(ржкува се) йѢ работаса си свôршихъ, та нема
да правямъ тувъ!.. Останвайте сасъ здра
(покланя се и си тръгва).

Всички. — Саздраве! Саздраве!.. (отпр
го и имамътъ излиза).

Въ това време вънъ се гръмва и се чува гл
Всички на сцената се споглеждатъ.

Пембе (задъ сцената въ дѣсно вика сил

...ринку!.. (пауза) Захринку мари!.. (изтичва на
...а уплашено) Каде е Захринка?!..

Садъкъ. — Какъ каде е?!.. Не ли е сасъ
...?

Пембе. — Не!.. Чи та остана ейтювъ!..

Садъкъ. — Амъ тогава каде е?!.. Не ли е
...ре?.. (щуря се къмъ дѣсно) Каде е отишла?!..
...а вратитѣ и вика) Захринку мари!.. (но никой
не обажда).

Настава обща паника и смущение. Куркутъ-Асанъ се
...нокои, върти се и бъбри нѣщо. Вънъ се запѣва сват-
...ката пѣсень:

Бавно.

Забаряй, севдимъ, пребаляй,
вашаса долна махалô,
твоине сестри и братя,
твоине близни комшие!..

Влиза бързо Ахмедъ.

Ахмедъ. — Видехте ли, какво стана?!..,

Всички. — Какво?

Ахмедъ. — Захринка отиде нивѣста!..

Всички (въ изумление). — Какъ?.. Каде?..)

Ахмедъ. — Сасъ Асаня Минкинъ!... Отве-
...я!.. (сочи нататъкъ, кждето се слуша песеньта).

Куркутъ-Асанъ (ядосанъ). — Ама какъ… ми е венчета?..

Ахмедъ. — Отиде!.. Свôрши!..

Садъкъ. — Кой стори това?..

Куркутъ-Асанъ (сочи Ахмеда). — Той!…

Ахмедъ. — Не!.. Ни знамъ!..

Садъкъ. — Ама каде?.. Де е сига та… (забързва).

Ахмедъ. — Отиде!.. Ей хи де паьôтъ!…

Куркутъ-Асанъ (къмъ Садъка заканит… — Садъкъ!... Ейсей ли ма ти мене йзмами… (върти глава).

Садъкъ (оправя се). — Нема бе! Чѣкай!…

Куркутъ-Асанъ. — Хубаво да знаиш… Ще ти зôма глобана, двойна!.. (тропа ядосанъ) та науча иѣ тебе!.. (тръгва навънъ и ругае) Гид… ръда кодумана хааа!.. (излиза).

Садъкъ (гони го). — Чѣкай бѣ!.. И и… знамъ какво стана!.. (излиза).

Османъ. — Е, какво стана сига?..

Рофатъ. — Та стана аднô каше (ба… „аглôка"), та ни останаха ле аглôцисе (смѣятъ с…

Османъ (къмъ Ахмеда). — Е, кой го ст…

Рофатъ. — Какъ стана?..

Ахмедъ. — То ле иѣце хубаво стана!.. … се двамина дену са драговатъ!

Рофатъ. — Наистина, чи са галяха!

Османъ. — И иѣ бехъ чулъ.

Рофатъ. — Наистина! Да е хаирлия!..

Ахмедъ. — Да хми е хаирлия!.. (вън… сѣньта издалечава).

Османъ. — Да е хаирлия!..

Рофатъ (отсѣчено). — Ейнва се зве сига… нилка: — младо съ младо, пъкъ старо — съ стар…

Османъ. — Пъкъ Куркуть-Асанъ ак… е иѣце балну, да иде да зôме Фатма!

Рофатъ. — Хôô!.. Та е таманъ за … И та е щôрба кану нега!..

Ахмедъ. — Лѣкимъ ўгода!..

Садъкъ (връща се отвънъ. Къмъ Ахмеда). — …иди ханзъръ, гиди!.. То ти пакъ ми стори айсава …лъô!.. (върти глава заканително).

Ахмедъ. — Не!.. Не гу самъ сторилъ иѣ!. …ми си гу са сторили тѣ, — чи са йщатъ!

Рофатъ. — Мôлчи, Садъкъ! То е ле иѣце …убаво!..

Османъ. — Речи и ти: — „да хми е хаир…ии"!.. Та да са свôрши работаса!..

Садъкъ. — Тъй, ама венчилка е станала!..

Рофатъ. — Какво ага е станала? То са съ …п ни отбавя работана!.. И айсое се зве Асань! …ем…е се).

Османъ. — Хô!.. Наистина! И сва Асань … нва Асань!..

Рофатъ. — Таманъ!.. Сасъ адинъ масрафь …г са свôрши!

Османъ. — И сасъ адни аглôци! (още повече … развеселяватъ).

Рофатъ. — Хô!.. (къмъ Садъка увещателно). И …динанъ Асань и другенъ Асань!.. Ти какво …убишъ?

Садъкъ. — Какъ? Какво ни губямъ?. Зе…ôнъ трѣбва да платамъ!..

Рофатъ. — То нва е бѣлъ кахôръ! Ще гу …учишъ нѣкакъ! (сочи вънъ) Младине гльôдай! …ѣсеньта продължава).

Садъкъ (запъва се). — Ама!..

Рофатъ. — Нема какво! (завлича го) Хайда …а хи хми честитимъ!

Османъ. — Хайда!.. (тръгватъ навънъ всички, …о завличатъ и Садъка).

Ахмедъ. — Айсва се зве сига сватба! (пра…и …значителни гримаси) Да са зиматъ, десу са галятъ!

Всички излизатъ.

Завеса

КРАЙ

НОВИ ВЪЗРОЖДЕНЦИ.

Пиеса изъ възродителното движение срѣдъ срѣднор-
скитѣ българи мохамедани
въ четири действия

отъ **Петъръ Ан. Марииовъ**

ДЕЙСТВУВАЩИ ЛИЦА:

Кабасанъ — 45 годишенъ, грубъ, фанатикъ.

Северинка — негова жена, будна и свободолюбива

Метько — тѣхно дете, 6 годишно.

Вася — учителка въ селото.

Училищенъ инспекторъ.

Хôмко, Пуфтьо, Жупата, Кобатъ — селяни съ стари разбирания. Послед... двама джамийски настоятели.

Семетъ — старецъ съ бѣла брада.

Имамътъ — духовникъ възрожденецъ.

Рашидъ — братъ на Северинка, разпаленъ млад...

Али, Шабанъ — негови другари.

Лютвие — съседка.

Двама ученици отъ отдѣленията, 2—3 моми отк...
фигуранти, младежи и селяни.

Заб. Настоящата пиеса за пръвъ пжтъ е напеч... въ сп. „Родопа" — София презъ 1941 година под... главие: „Кръвьта говори".

Бел. авт.

Първо действие.

...дена стая, въ лѣво креватъ, маса, столъ и на ...ната огледало, въ дъното миндеръ и прозорецъ, ...дѣсно врата.

Жилище на учителката Вася. Спретнато на-

Учителката се кждри предъ огледалото. Влазя Метько ... да чука.

Вася (стресва се). — Аа?! Ти защо не чукашъ, ... влизашъ, аа? Кога си влѣзълъ?

Метько. — Ей сига!

Вася. — Ти да не влизашъ тъй! Когато оти-...ишъ нейде, по-напредъ ще почукашъ ей тъй (по-...чва му) и ще чакашъ. Когато ти кажатъ „влѣзъ!", ...гава ще влѣзешъ. Чу ли?

Метько. — Чухъ.

Вася. — Ха сега кажи, защо си дошелъ?

Метько. — За нищо.

Вася. (засмива се). — Хаа! Така, значи само на ...сти! Седни тогава! (Посочва му стола. Метько сѣда ...се облѣга на гърба, а Вася продължава да се тоалира).

Метько (следъ пауза).—Имашъ ли кинйги?... ...й ми аднô кинйга!

Вася. — Каква „кинига", бре Метько?

Метько. — Хубава! Сасъ шерилà по вôтре!

Вася (смѣе се). — Ха, ха, ха! Че ти си още ма-...къ, бре Метько!. Защо ти е книга?

Метько. — Да я гльôдамъ!

Вася (върти глава). — Хубаво! Ще ти дамъ кни-...! Имамъ една тъкмо за тебе. Само съ картинки и ...рачки по вжтре (кждри се). Само че не е тука, а ...училището, затова ще дойдешъ после съ менъ ...ще ти я дамъ. Бива ли?

Метько (върти глава). — Бива!...

Вънъ се почуква бърже.

Рашидъ (вънъ). — Госпожице? Госпожице
ка ли си?

Вася (затичва на вратата). — Тукъ съмъ, Раш
Влѣзъ! (влиза Рашидъ, а следъ него Али и Ша
Аа! Ама ти не си билъ самъ! Имало и др
(кани ги). Влѣзте! Влѣзте! Заповѣдайте!

Рашидъ (нетърпеливо). — Слушай! Искам
ни кажешъ, какъ се образува дружество!

Вася (сериозно). — Хаа! Решихте значи! .

Рашидъ. — Да! Ще направимъ! Решени
да вървимъ напредъ, та да става каквото ще
чакане нищо не става!

Али (разпалено). — Снощи се върнахме отъ
ленъ. Не можемъ да търпимъ повече. Срамъ
да гледаме, какъ сме останали най-назадъ
всички българи. Като че и ние не сме роден
тоя свѣтъ, да се радваме и живѣемъ като хо
ами да робуваме на простаци и фанатици! (
чено). Ще образуваме дружество и ще пове
борбата, та да става каквото ще!

Вася. — Ама чакайте! Обмислили ли сте всі
Тия работи не ставатъ тъй! Ще намѣрите ли
следователи, членове?

Рашидъ (твърдо). — Обмислили. Всички
дежи ще станатъ членове! Ти питай мене! (соч
гърдитѣ).

Вася (сдържано). — Ами старитѣ? . . .

Рашидъ. — Тѣхъ нѣма да гледаме! Щ
оставимъ настрана. Отъ тѣхъ нищо нѣма да изл

Вася (на себе си). — Вѣчниятъ конфликтъ,
чи, между стари и млади и тукъ ще се повтор

Рашидъ (недослушва). — Борбата ще во
ние, младитѣ! Независимо волята и кефа на н
аги и фанатици . . . Защото, преди всичко, тр
да знаемъ, че сме българи, а следъ това да
димъ всичко останало . . .

Вася. — Та това е една историческа необхо-
димость! Турцитѣ, че сж турци, па и тѣ скжсаха
съ всѣкакви предразсждъци.

Али (прекжсва я). — Турцитѣ сж си турци, а ние
сме си българи . . .

Шабанъ. — Тѣ не ни интересуватъ!

Рашидъ. — Примѣръ отъ тѣхъ ние не щемъ.
Нѣма за какво да ни ги сочишъ.

Али, — Толкова!

Шабанъ. — Да!

Рашидъ. (продължава). — Ние ясно разбираме
това и много добре знаемъ. Било е нѣкога въ
робството, на тъмни и страшни времена, когато
турцитѣ сж ни помохамеданчили. Разбирате ли, по-
мохамеданчили, а не потурчили. Между едното и
другото има разлика. Съ туй народностьта ни не
ся измѣнили. Защото вѣра се промѣня, а кръвь
не! Между насъ и турцитѣ нѣма нищо общо по кръвь.
Рѣдко сж се женили нашитѣ съ тѣхъ. Въ наше
село нѣма нито единъ случай. Само въ Смоленъ
имa една такава кжща и то защото ония хора сж
били слаби на акъла (върти ржка). Мислили, че
щомъ иматъ турчинъ въ кжщата си, то ще сж
такива и по народность.

Шабанъ. — Вѣтъръ работа! . . Вѣрата си е
вѣра, а народностьта — народность.

Али. — Тя е главното. Ние сме по народ-
ность българи! . .

Рашидъ. — Ние кръвьта си преди всичко
трѣбва да слушаме. Тя ни говори това.

Вася. — Това е тъй, та никой не спори. И
самитѣ турци го признаватъ.

Рашидъ. — И затова, като българи, трѣбва
да живѣемъ и градимъ нашето бждеще. Който
мисли противното, нѣма вече да му минава! Ако
е на властьта, ние ще го хванемъ и вкараме въ пжть! . .

Али (навжсено). — Не можемъ да търпимъ вече
ни фереджи и фесове! . . Ще ги изкжсаме, та да
става каквото ще! . .

Шабанъ. — Не! Да ги запалимъ, как Горски-долъ!

Рашидъ (мрачно). — Ние не сме турци шитѣ майки не сж робини да носятъ тия була и омразни фереджи!..

Али. — Затова ще ги изхвърлимъ, та д ма вече фереджи!..

Шабанъ. — Не! Чакайте!.. Да ги събер че да ги запалимъ! Да сторимъ орада, о-хо (сочи нагоре).

Али. — Наистина! Ама че ще стане смѣх (всички се засмиватъ).

Вася. — Чакайте!.. Вие пакъ много б решавате!..

Рашидъ. — Слушай! Единъ народъ, к се възражда, той става опасенъ! Нѣма грани него, кое е позволено и кое не!.. Работата е нала и ние ще вървимъ! (изразително) Ние искаме сега, не можемъ да я спремъ вече!..

Али. — Вчера вечерь бѣхме въ Смоленъ. имаше вечеринка. Бѣха издали и позивъ, — вс да хвърлятъ фереджетата! (значително) Представ жена го прочете на вечеринката!.. И сега всички жени сж безъ фереджи!

Шабанъ. — А ние тукъ, какво!.. Ние останали най-назадъ!..

Рашидъ. — Говорихме и съ самия И Бѣлчевъ, който е напечаталъ позива!

Али. — Отъ какъ съмъ са върналъ отъ ленъ, та като видя ферелже, съ кръви ми с ливатъ очитѣ!.. (на себе си) Ама азъ отъ сега, дето видя ферелже, нѣма да го оставямъ! Щ кжсамъ?..

Вася. — Чакайте! Не бива така!..

Али. — Ние знаемъ какъ. Нѣма да се мотимъ. Смоленци обикаляха града и азъ хо съ тѣхъ. Знамъ азъ какъ!.. Женитѣ сами ш свалятъ фереджитѣ. (повѣрително) Всички сж го

тѣмъ повече тежи. Ние знаемъ, какво мислятъ тѣ за това сме дошли. Питай сестра ми!.. (сочи кжщата).

Вася. — Образувайте тогава дружество и... карайте! Само кротко, брей!..

Рашидъ. — А бе кротко!.. Ние, хемъ кротко, хемъ работата на половина нѣма да оставимъ. Ако ни прѣчи нѣкои, ако ще и кадия да е, ще го махнаме въ пжть! Който не е съ насъ, противъ насъ е!..

Вася. — Да, особено зеть ти!..

Рашидъ. — Той е единъ червей, само за омраза! Ще го науча азъ него. Единъ човѣкъ, който гледа само себе си — единъ човѣкъ, който нѣма по-високъ стремежъ отъ своето дребно сжществуване, въобще не е човѣкъ, и е недостоенъ да се нарече българинъ!..

Вася (поглежда си часовника). — Да, да!.. Та сега какво точно искахте?

Рашидъ. — Да образуваме дружество. Ти ще ни дадешъ упжтвания, пъкъ по-нататъкъ си е наша работа.

Вася (помислюва). — Ами да си кажа право, и азъ не знамъ точно какъ... (досѣща се) Аха, чакайте! Сѣтихъ се! Въ училището имамъ една книга, „Сборникъ Родина“, та тамъ има и протоколи, уставъ и упжтвания... Отъ тамъ ще видимъ!...

Всички. — Хайде да я вземемъ!

Али. — Че знаете ли какво? Да поканимъ и самия Исенъ Бѣлчевъ отъ Смоленъ!

Рашидъ. — Наистина! Много ще е хубаво! Той ще дойде!..

Шабанъ. — Не „ще дойде“, ами ще го докарамъ съ конь! Азъ самичъкъ ще му заведа нашия. Азъ не можахъ да отида на вечеринката, ама тая работа ще свърша!

Рашидъ. — Браво, Шабанъ!.. Ти си славно момче! (тупа го по гърба, къмъ Вася) Хайде! (тръгватъ)

гари
дали с
турчени
време
веднъж
услови
кога ту
В
кои е
били с

*)
множес
произно

Вася. — Отивайте!.. Азъ ще дойда малко. Искамъ да си довърша... (пипа си к

Рашидъ. — Ама да се не бавишъ! (изл

Вася. — Нѣма, нѣма!.. (изпраща ги до па се връща, на себе си) Чудно нѣщо!.. Чудно хора какво мислятъ да правятъ,.. и отъ туй, сж намислили, какво ли ще излѣзе!.. (отива предъ огледалото).

Метько (размърдва се). — йѢ знамъ приказ

Вася (изненадано, весело). — Каква при бре Метько!.. Азъ пъкъ те бѣхъ забрави Кажи да видимъ!.. (Метько се муси и опъва, стойчиво и увещателно) Кажи! Кажи!.. Нѣма да те е срамъ!.. Кажи!..

Метько (следъ колебание, нарежда). —

„Комаръ муха водешеее,
за два зôба вôрзанааа,
мухана са тôрзала.
Сви комаръ кукудааа,
удри муха въ тарбуха,
рукна попа зарцила,
да упѣва муха марцина"...

Вася го недоизслушва, изсмива се съ гласъ дължително се смѣе, въ което време бързо влиза Себе

Себеринка (къмъ Метько, укорително). — ти и опустѣлата халашô, та та е не срамъ? какво дохàдашъ да петлаишъ на учител бре маскаро? Та не види бѣль день атъ те (къмъ Вася) Прощавай Вася! То ходи като муш Дето го не сѣешъ, тамъ никне!.. (пакъ къмъ М Пъкъ йѣ гу трôсемъ отвôнъ, дано не жувешъ менетъ гуреливъ!..

Вася. — Нищо Себеринке! Нека идва обичамъ деца. Хубаво си приказвахме съ не видишъ каква приказка ми каза!.. Остави, и ти ако не бързашъ. Кжде отиде мжжът Гледамъ излѣзе отзарана.

Себеринка (на себе си). — Въ маглôта да ...ше, макаръ!.. (на Вася) Атиде нахъ Смоленъ... ...юме хаберъ за „културана", та, да казва и на ...нисе фанатици!.. Сѣташъ ли са?..

Вася. — Хаа!.. За това ли? Вижъ ти!..

Себеринка. — За „култураса" са карахме ...ура, та щѣхме да са бахтемъ! Мисли ага ма ...ня сама, та ще ма лапна будно!.. Будала!..

Вася. — Ха!..

Себеринка. — Триста пôти ми е зарôчалъ, ...гу нема да не излизамъ и са не показвамъ ...вôнъ!.. Пъкъ ще си дойде чѣкъ утре ве... Демекь, да седя йѣ вôтре затворена, като ...капузь!..

Вася. — Вижъ ти, вижъ ти!.. Каква дивотия ...показва!..

Себеринка. — Чунки пъкъ йѣ ще гу слу...мъ!.. Напукъ, по-млогу ще ходямъ, по-млогу ще ...дамъ!.. Нашисе мôски са цали желате!.. Мис...чи светôсъ е даденъ само за тѣхъ. Пъкъ женисе ...сидьôтъ вôтре!.. Да са криятъ като робини!..

Вася. — Че защо те толкова много пази, Се...нке, да не ходишъ по вънъ?

Себеринка. — Чува ма атъ мôски!.. Ти го ...ишъ какôвъ е фанатикъ! Нашисе мôски са ...кучетища! Видятъ нѣква жена сама, че са ле...катъ нахъ нея, като червиви!.. Ходятъ, под...ть, чукатъ!.. Мислятъ чи са и женисе кану ...!.. Та и моесъ!..

Вася. — Какво твоя?

Себеринка. — И той ходи! И той подзира!.. ...го прави оти е отъ фанатицисе!..

Вася. — Ама какъ? И ти знаешъ?.. Или ...отъ тебе?..

Себеринка. — Не! Мене аставя да спьомъ ...цаса, пъкъ той обиграва... Сетне са ле чуе, ...ватъ за смѣхъ. Нели ти казвамъ, — мажищаса ...кучетища!.. Затва го е ѣце ѣдъ на „кул-

тураса“, оти „култураса“ ище ката чилѣкъ д
знае жената, и да си ходятъ пуснато въ люд
пъкъ то нищѐ!.. Оти ако дойде „култураса“
нема да преде негована работа, сѣташъ ли
Ще запре ходенену!..

Вася. — Чудно нѣщо!.. Менъ пъкъ се
вижда и твоятъ мѫжъ да е такъвъ.

Северинка. — Оти отъ тебе са крие
е срамъ. Пъкъ и страхъ го е отъ по-сербезъ и
ворени жени. Да гу не попари нѣкву!.. Лани
париха, единъ, ейтей сасъ вазврела вода!..

Вася. — Всичко туй е отъ простотия, С
ринке. Той не е ходилъ много, та не знае к
живѣятъ хората.

Северинка. — Не простотия ами инатъ
Фанатизъмъ!... Мисли чи той е най-хитаръ
вритекъ!.. (заканително) Лѣкимъ дано дойде „к
тураса“, та да рьойне и нега, и врить фанатиц
десу криетъ женисе, та да видятъ тѣ!.. Ние
сички молимъ, дано по-бôрже стане това, и ага
кôтъ, врить ще свалимъ фережисе!.. Оти сме
не жени, ами робини!.. Робини на мужувесе!

Вася. — Наистина, доста лошо ви третир
затова трѣбва обща култура и просвѣта за вси

Северинка (обглежда и недослушва). — Е
И йѣ съмъ мераклийка касу тебъ, да подредя и
редя кôщана!.. Ага гльôдамъ ейсакво циско,
реденко, бѣлко, та кôрвь ми капе на сарцес
Ала нимогамъ!.. Оти имамъ тукмакъ вархъ главо

Вася. — Защо? Че и ти можешъ да н
дишъ! Имашъ такива хубави килимчета и възг
ници, всички съ народни шевици, че по-хубаво
менъ ще стане...

Северинка. — Имамъ, не чи немамъ!
сôрце немамъ! Разбирашъ ли? Сôрце немам
редямъ! Кому ще редишъ, ага, сôрцето ти е о
вено! Наши семôски хи не прилѣга хубаво! В
вôтре, че са муси и са грôчи, та хубава дум

не прудумòва, та какво ще редишъ! И не само
пой тва, ами ще зôме да мисли за кòга ли съмъ
постелила!“, „за кòга ли съмъ наредила!“ ...

Вася. — Хаа!...

Северинка. — Какво ще редишъ! Затва,
варай тъй, днесъ за утре, та какôвту му е касметя.
Пъкъ нашенцкисе мôски, хеле фанатицисе, са йѣце
жонки на юмувене. Видятъ ли по-хубаво нареденко
и постелено, че зоматъ да мислятъ да доведôтъ и
друга жена! Ти нва не знаишъ! Затва жена ли си,
трѣбва да мальчишъ и да са навидашъ! На женисе
били викатъ, такôвъ касметя!...

Вася (живо). — Хубава работа! Късметъ! Работата е както я накъсметишъ. Всичко туй е простотия и диващина, както сѫ живѣли хората преди сто години! Затова много правъ е Рашидъ, братъ ти. Ей сега бѣше тука. Искатъ да образуватъ дружество, за да работятъ и се борятъ за знание, съзнание и равноправие! Азъ одобрявамъ това!..

Северинка. — Чи да! Та за Рашитя ма
най млого аде и гложда. Защо Рашить да казва
че сме бôлгаре, защо Рашить да зафата „култура“!
Че ние си сме врить бôлгаре, му казвимъ. Дѣдо
Земеть не лôже! Цаласа махалô си сме еще роднина съ Никовцехъ отъ Райково. Ние нема сига да
ставимъ бôлгаре, ами си сме бôлгаре родени. Оти
и майкине и дѣдовене ни са бôлгаре! Нашенцкисе
ходже, да ти кажа право, незнаятъ какво ищатъ! и
не знаятъ какво правятъ!..

Отъ вънъ наближаватъ стѫпки, Северинка бърже се
забулва, но като вижда, че идва Рашидъ, открива се.

Рашидъ (къмъ Вася). — Госпожице! Ти се занимаваш! Хайде!

Вася. — Идвамъ, идвамъ Рашидъ! Забавихме
се съ сестра ти. Вижъ какво се оплаква пакъ. Мѫжътъ й много я тормозелъ и й се каралъ!..

Рашидъ. — Знамъ, знамъ! Единъ дивъ човѣкъ какво друго може да прави! (Северинка). На-

учихме, че билъ отишелъ въ Смоленъ, а? Пр[illegible] натицитѣ?..

Северинка. — Нахъ тамъ отиде, да с[illegible] лòсва макаръ!..

Рашидъ. — Хееей! Той е отишелъ та[illegible] възпира „културата", пъкъ то „културата" [illegible] кондисала въ кжщата!.. Тя ще стане ед[illegible] (върти ржка).

Вася (довършва). — Та края й се не ви[illegible]

Рашидъ (сериозно). — Аа! Знаеме ние [illegible] (завърта се къмъ Северинка). Слушай! Отъ утр[illegible] риньта е забранено да се носятъ фереджи! [illegible] хвърлишъ и ти!

Северинка (живо). — Ама истина ли, Ра[illegible]

Рашидъ (твърдо). — Да!

Северинка. — Ама дойде ли това в[illegible]

Рашидъ. — Дойде! Пъкъ, който се не[illegible] чинява (сочи плѣсница) ще обърнемъ и де[illegible] край!...

Северинка (възрадвана). — Вай, вааай![illegible]

Рашидъ (продължава). — Хеле твоятъ чо[illegible] Ще му искаме смѣтка, за какво ходи той въ [illegible] ленъ и какво търси при фанатицитѣ!

Северинка (промѣня настроението изведна[illegible] Ваааай, ами ако ма изпôди, Рашить?!...

Рашидъ. — Ееехъ, ще те изпжди! Ка[illegible] изпжди, та какво? Щомъ те изпжди ще си[illegible] дешъ и свършено! Нѣма да го оставимъ [illegible] играе съ тебе я! И ти си човѣкъ! (къмъ Вася). Х[illegible] госпожице!

Вася. — Хайде!

Отъ вънъ влизатъ бързо две деца.

Първо дете. — Госпожице! Госпожице[illegible] де единъ чилѣкъ съ капела, та пита за тебе[illegible]

Второ дете. — Друго дете тарчишкумъ [illegible] атъ Чирѣшву и вика чи е испектуръ!..

Вася (изненадано). — Ааа! Инспекторъ[illegible] Кжде е? Кжде е, деца?

Децата. — Дену училищено! Тамань слиза [illegible] конянъ!

Вася (бързо). — Кажете му, че ей сега,. ей [illegible] ще дойда! Идвамъ! (децата излизатъ, а тя си по[illegible] часовника). Аа! закъснѣла съмъ петь минути!

Северинка (става и си тръгва). — Прощавай, [illegible]! То та йѣ анжекъ забавихъ.

Вася. — Нищо, нищо! (приглажда се, тръгва, но [illegible]бразява нѣщо и се свръща отъ вратата. Къмъ Севе[illegible]). Слушай! Нѣма какъ! Довечера той ще спи [illegible]. Сега е два часа и не ще може да се върне, [illegible] той въ моята стая... а азъ оттатъкъ... [illegible] тебъ!

Северинка. — Чи да! Да!

Вася (повтаря). — Значи той тукъ (сочи леглото), [illegible] оттатъкъ при тебе! Въ твоята стая! Тъй ще [illegible] дружимъ и двѣтѣ! (бързо излиза. Излиза и Рашидъ).

Северинка (останала сама, преди да излѣзе, [illegible] се). — Ами мажôнъ ми! (хваща се за главата). [illegible]ииии!.. То ма ще прибй, да знае чи е спалъ [illegible] чилѣкъ у насъ!.. (щура се). Ами сига?! Какво [illegible] правьооомъ!.. Какво да правямъ! (чука си рж[illegible], завърта се). Пъкъ хи са фтасахъ!.. Ваай, какво [illegible] ще станее, какво ли ще стане?!.. (спира се при [illegible], съобразява нѣщо, па забързва). Хаа! Сѣтихъ [illegible]!.. Ага заспи той и йѣ отъ вôнъ... кръцъ!.. [illegible] ржка като че заключа) и свôршено! (къмъ [illegible]). Хайда Метько! (хваща го за ржка и бързо [illegible]атъ).

Завеса

Второ действие.

Сѫщата сцена.

Инспекторътъ пише нѣщо на масата, следъ става, сгъва книгата въ чантата, туря си шапката и да излѣзе. Вратата обаче е заключена и той се

Инспекторътъ (изненадано). — Хай взелъ! Тая врата е заключена! (гледа ключ учудено) Какво значи това? Кой е заключилъ си играе съ менъ. (завърта се, следъ малко пак чука съ рѫка, а като вижда, че никой не му се о ядосва се, вика и тропа съ кракъ) Кой е закл вратата бе? Ей хора! Има ли хора въ тая к и т. н. (задъ сцената настава глъчка, кучета залай въ моментъ, когато той пакъ напъва вратата, отваря отвънъ, явява се и веднага избѣгва. Това п още въ по-голѣмо недоумѣние инспекторътъ).

Вася (влиза бърже запъхтѣна). — Извин инспекторе! Хазайката била заключила отъ

Инспекторътъ. — Какъ? Защо?

Вася. — Вие не знаете. Работата е особена! Азъ бѣхъ въ училището и отъ тамъ че сте заключенъ. Ей-тъй съмъ тичала!

Инспекторътъ (съ интересъ).—Какъ осо

Вася. — Нейниятъ мѫжъ отсѫтствува за да го увѣри въ непорочностьта си, зеръ мѫжъ е спалъ въ кѫщата й, скришомъ ви з чила презъ нощьта отвънъ. Сега пъкъ отиш работа изъ градинитѣ и забравила да ви отк а азъ бѣхъ въ училището, та не знаехъ!..

Инспекторътъ. — Че да ми е каза не нощувамъ тукъ!

Вася. — Тукъ работитѣ сѫ съвсемъ д Какъ да ви кажа... Нали виждате... Крие бѣга отъ всѣки чуждъ мѫжъ. Страхъ я, че

учи мѫжъ й, ще й се кара, пъкъ може и да я ...жди!..

Инспекторътъ. — Хаа!.. Тъй ли? Чудно ...що! И на такава работа не бѣхъ патилъ.

Вася. — Тя добре пъкъ, че се съгласи. И то ...щото сте християнинъ, а инъкъ, другъ мѫжъ мо...меданинъ да нощува въ кѫща когато нѣма мѫ...ътъ, или да се покаже жена, е работа не...можна!..

Инспекторътъ. — Щомъ е била такава ...ботата, защо не ми посочихте друга кѫща да ...щувамъ?

Вася. — Какъ да ви кажа! Нѣма нито една ...ля въ селото като за предъ хора! Моята е най-...убавата. И никой не дава стая подъ наемъ. Всички ... криятъ и бѣгатъ. Затова тъй решихме съ ха...йката: вие да нощувате въ моята стая, а азъ при ...ея, да сме заедно, за да се не съмнява мъжътъ й. ...амъ, при самата нея съмъ осъмнала!

Инспекторътъ. — Чудно нѣщо! Чудно! ... такива нрави имало по нашата земя.

Вася. — Инъкъ хазайката като жена е много ...ора и будна. Но мѫжътъ й!!

Инспекторътъ. — Да знаехъ, че е тъй, ... снощи следъ ревизията, веднага щѣхъ да за...ина за съседното село.

Вася. — Тамъ пъкъ е още по-лошо. Учител...ата не може да си намѣри и стая. Не й даватъ ... дърва, не й даватъ и яйца. За ядене нищо нѣма. ...ясло взема чакъ отъ Устово. Гледатъ я накриво, ... учи децата имъ и смѣтатъ, че е грѣхъ да се ...чи. По-добре било за тѣхъ да си останатъ тъй, ...рости безъ знания. Тя често идва тукъ и ми се ...лаква!

Инспекторътъ. — Чудно нѣщо! Какъ е ...можно това!

Вася. — И женитѣ сѫ диви тамъ и мѫжетѣ! Представете си, не пращали децата си да учатъ

религия при ходжата, защото имъ челъ нар
нието отъ мюфтията да хвърлятъ женитѣ фе
жетата и да ходятъ открити. Туй било, каз
краятъ на свѣта!

Инспекторътъ. — Та нима тукъ же
още не сж открити?

Вася. — Не! Промѣната на младитѣ се е
стрѣла само по срѣдищнитѣ села Смоленъ, М
лица, Маданъ, а изъ махалитѣ и колибитѣ се
криятъ. Но и тукъ става нѣщо. Снощи цѣла и
младитѣ сж се сбирали и кроили нѣщо. Ис
ми уставъ и упжтвания и тая сутринь, както
шамъ, образували сж дружество „Родина".
само това, но и почнали да действуватъ.

Инспекторътъ — Да да! Много ху
Нека работятъ! Но ще работите и вие. Това по
колко много още трѣбва да се направи. Тия
равѣли навици, тия предразсждъци трѣбва д
изкоренятъ и избиятъ отъ умоветѣ на хората
чувство) Колко трудна задача предстои на васъ
телитѣ! Много е направено, но колко много още
да се прави! Духъ, идеализъмъ, съзнание, трѣб
всички! Просвѣтата пакъ ще свърши всичко!
азъ схващамъ и преценявамъ голѣмата жерт
учителитѣ изъ тоя край! Вие има да изиграет
лята на истински будители, истински апостоли ср
тая тъмна и непрогледна маса...

Вънъ се тропа силно. Нѣкой вика: „Ще варвим
Хайда да варвимъ!"

Инспекторътъ. — Моятъ кираджия! (
вратата) Да да!

Кираджията (вънъ). — Чухъ гюрюнтият
дойдохъ. Ще варвимъ ли?

Инспекторътъ. — Добре, добре! Ще
вимъ! (поглежда часовника) Аа! Доста късно е!
гува се) Сбогомъ, госпожице Попова. Извинява
че ви създадохъ грижи и безспокойствие въ к
Благодаря ви за гостоприемството. Доволенъ

и отъ работата ви въ училището. Особено като
се иматъ предъ видъ условията, при които рабо-
тите!.. Сбогомъ! (тръгва си).

Вася. — Сбогомъ! Прощавайте и вие за тре-
вогата. Всичко туй отдайте на простотията на моята
хазайка!..

Инспекторътъ (свръща се). — А да! ще
любопитствувамъ да зная, какъвъ край ще вземе тая
работа... и не ще ли пострада нѣщо хазайката...

Вася. — Ще ви съобщя. Ще ви пиша...

Инспекторътъ. — Да! Пишете!.. (излиза
и Вася го изпраща, следъ малко се връща, а следъ нея
и Рашидъ).

Вася (заинтересовано). — Е, какво стана, Ра-
шидъ?

Рашидъ. — А бе стана? Свърши се рабо-
тата! Цѣла нощь не сме спали! Не съмъ дрѣмналъ!
(съ интересъ) Ама знаешъ ли какво? — и имамътъ
е билъ съ насъ! (съ чувство) Чудно нѣщо, ние го
мислѣхме за противъ, пъкъ той самичъкъ дойде!
Отъ сега нататъкъ той ще води работата! Напи-
сахме и позивъ до всички жени да хвърлятъ фе-
реджетата. Не е достойно за една българка мо-
хамеданка да ходи забулена, и одеве имамътъ са-
мичъкъ го залепи на джамията.

Вася. — А-ди бе! Наистина?

Рашидъ. — Наистина, ами какъ! Решихме и
да действуваме. Тая сутринь първитѣ жени се от-
криха. Имамката първа даде примѣръ! Следъ нея
и други много!.. Станала е една олелия изъ се-
лото! — ей такова! (върти ржце) Не можешъ му
фана край!

Вася. — Гледайте да си не изпатите нѣщо брей!

Рашидъ. — Какво ще изпатимъ! Имамътъ
казва това! Той е по-ученъ отъ насъ. Ние сме,
казва, българи и въ българско живѣемъ, та срамъ
е да не признаваме това. Затова пъкъ казваме
ние, ако държавата намира, че лошо правимъ,

нека ни затворятъ, нека ни сѫдятъ! То аслж и
единъ голѣмецъ въ Смоленъ, та казватъ се
попомачилъ и почналъ да защищава фанати
Защото го подмазватъ!..

Влиза бързо Северинка уплашена и смутена.

Северинка (тюхка се). — Вай, какво с
Вай, какво стана! йѢ смѣтахъ никой да ни
пъкъ то цѣло село се научи!..

Вася. — Че защо ми не каза, че си го
ключила, та да му отворя?!

Северинка (чука си главата). — Пусто и
нуту, та забурихъ! Хичъ са ни сѣтихъ! Аг
търче детесу та си споднихъ! (живо) Дали с
разсôрди чилѣкатъ!

Вася. — Не не! Не се сърди. Само му
смѣшно, дето си го заключила.

Северинка. — Чи йѢ гьой за хубаво
ради монъ чилѣкъ.

Вася. — Нейсе! Какъ да е? (заинтересо
Кажи, какво има по село?

Северинка. — Чувай и брани! Ейсако
станало! (върти ржце) Женитѣ са са открили,
лятъ и фережи, фôрлятъ и тестемеле, врит
станали „култура“. Въ Станюнскана махалô
са сбрали мехтенене и сами хи са запалили.
рине идатъ калнане, пъкъ младине идатъ смѣ
Затва са забавихъ, и мене викаха да откри

Рашидъ. — Че и ти сама ще се откри
Това е срамота за тебе, пъкъ и за мене, като
братъ да останешъ най-сетне!

Северинка (дърпа се). — Хôôô! Нема
чилѣкътъ!

Рашидъ. — Ти него нѣма да гледашъ. Ц
село ги хвърля, и ти ще го хвърлишъ. Свобо
не идва така на готово, хееей, вие сами ще
извоювате! Животътъ ни е даденъ не да робу
а да се радваме!

Северинка. — йѢ самъ по-мераклийка
тебе, Рашить, да го фôрля! Видишъ ли гу (

ги фереджето) Цалъ животъ ми е чôрнило душôса,
али ма е страхъ? Може да ма изпôди!

Рашидъ. — Щомъ те изпжди, азъ съмъ ти
казалъ, — ще си дойдешъ у насъ. (решително и настойчиво) Хайде нѣма какво да се чудишъ! (дава й
знакъ да хвърля).

Северинка (въ недоумѣние). — Вохсиии какво
да правямъ, какво да правямъ! (поглежда въпросително Вася).

Вася. — Туй нѣщо ще става, Северинке. Нѣма
какво да се боишъ.

Едно дете (влиза отъ вънъ). — Госпоице! Да
биемъ ли звънеца?

Вася (поглежда часовника). — Да! Бийте го!
Бийте, деца! (детето излиза, а следъ него и Вася, но
се свръща, къмъ колебаещата се Северинка, съ внушение) Повече куражъ! Куражъ трѣбва! Не бой се
отъ нищо! Не си само ти! (излиза).

Рашидъ. — Работата е назрѣла и време за
чудене нѣма! Ти много добре знаешъ, че нѣма да
останешъ ей тъй! Който не е съ насъ, противъ
насъ е! Хайде!..

Северинка (решително).—Рашить! Тебе разпарямъ сое кабахать!.. Ако бахте, тебе да бахте
мажôнъ!.. (дърпа си фереджето) Сама ще си ги скосамъ! Нема да се чудямъ! (кжса го).

Рашидъ. — Ха така! Ха така! Тъй трѣбва!

Северинка (скжсва го и го хвърля). — Да ми
са махнешъ отъ очисе, прокльôта чернилка!..

Рашидъ (одобрително). — Хубаво! Браво!

Северинка — Пъкъ мажôнъ да прави каквото ще! Мене си бива всѣкакъ!

Рашидъ. — Свърши тя неговата! Ако иска
много да знае, прати го при менъ!.. (смѣе се).

Северинка (недослушва, прави движение въ
знакъ, че е вече свободна, оправя си роклята и се завърта съ чувство на пробуждане и съ свѣтнало лице). —
Че ле викатъ чи е грѣхъ!.. Чи йѢ отъ какъ гу нахадимъ за хубаво, тѣ ле да си викатъ чи е грѣхъ!..

Завеса

Трето действие.

Кръстопжть предъ кжщата на Северинка … лѣво часть отъ кжщата съ входа, а въ дъно … дѣсно — дървета, пжтища и храсти.

Задъ сцената викове и говоръ. Далечъ се пѣ… Вася идва отвънъ. Северинка я присрѣща безпок…

Себеринка. — По-бôрже, Вася! Ка… какво станва по село?

Вася. — Всичко е хубаво, Себеринке. Не… се. Всички сж ги свалили. И млади и стари. … селото е такава глъчка, — като панаиръ! Едн… радватъ, други плачатъ, трети търсятъ мод… рокли! Ей такова (върти ржка).

Себеринка. — Вааай, добре! Пъкъ йѣ … камъ да самъ не ле йѣ!

Вася. — Всички, всички! И то сами!

Себеринка (успокоена). — Чи хô! То на… нисе по-тежи!

Вася. — Младежитѣ пъкъ обикалятъ сел… и пѣятъ като на байрямъ!

Себеринка. — Чи йѣ чуемъ!

Вася (значително). — Имамътъ пъкъ е най… тересенъ! Той на обѣдъ въ джамията е проч… заповѣдь отъ мюфтията, всички жени да хвърл… яшмацитѣ! Това пъкъ е било като гръмъ отъ … небе! Сега настоятелитѣ се събиратъ, та съ … да се занимаватъ. Искатъ да го уволняватъ! … къвъ е, казватъ, тоя имамъ, да ни кланя съ гу… и да промѣня формаса"! Щѣли да идатъ и … мюфтията да се оплакватъ.

Себеринка. — Чи дà! Да идатъ! Пъкъ … ни знаятъ, чи и самичекъ мюфтията е „култу… Той е издалъ сое заповѣдь! Мене е Рашить казв…

Задъ сцената се чуватъ пѣсни и провиквания.

Вася (ослушва се). — Вижъ! Цѣлото село … е тъй! Пъкъ и не само тукъ, ами и въ околн… села!..

Задъ сцената наближаватъ стжпки. Идва Лютвие.

Лютвие. — Вохси каде да идамъ, каде да са [illegible]амъ! Та хи е не ни грѣхъ, та хи е не ни срамъ! Какво мѣса сва?! Дано пукнатъ! Дано умрôтъ!

Вàся. — Какво има, Лютвие? Какво се е случило?

Лютвие. — Вохси нимойте ма пита! Фатила ми е аднô сакантия, та ми са ище да рюкамъ, да рюкамъ, та на вôрхъ барчинана да ма чуятъ!..

Себеринка, — Оти? Какво?

Лютвие. — Мôльчите! Който нема женски деца, той нищо не знае! Дащерете ми фарлиха фережите, ищатъ фусти, ищатъ кôрпи, та са чудимъ, какво да хи правямъ. Чи де да хми найдамъ? (къмъ Вася) Учительку! Нахъ тебе самъ тôрнала. Найди ми нѣкви фусти! Ще ма изедôтъ по вôтре. Нема какъ да са вращамъ бизъ фусти!

Вася (смѣе се). — Ха, ха, ха! Лютвие, та и до тебе ли дойде?

Себеринка. — И ду нея, àми какъ!?..

Лютвие. — Вохси, нимойте ми дума! Пъкъ тува нагоре е станалу, турма и мôгла! Цалусу селу е азврѣло! Дали да са смеешъ, дали да плачишъ! Неможишъ му фана край! Вритѣ Чокувленете са станали „култура" открили са женине, изчукали са кафезене и хи са сбрали въ среде махалôна, та хи гурьотъ!.. Сторили са орада, като на пустовете!

Вася. — И тая хубава!

Лютвие (продължава). — Старана имамка пъкъ е миживунесала, та са чуди, какво да прави. Излѣла е на хармананъ голу гушоглава и кôгану вици рюка: „Бѣгайте марииии, културата иде! Криите са бôрже пущини, чи културата ще ва фати!" Катга „кулурана" е чилѣкъ!.. Пъкъ и нехинуну момчепце е станалу „култура", засуналу я на потенъ, скоцалу хи е мехтененъ и отъ тамъ са е сникнала да гу калне: „Дано умрешъ! Дано пукнишъ! Дано та громъ пôрсне! Дано ни жувешъ! Отъ резенъ

мьôсо та самъ изкутила, та ейсаковъ да ма п… вишъ! Дано та чумата сме! Езъкъ на прѣсн… дето ма си салъ!“ . .

Всички се смѣятъ. Отъ дъното наближаватъ стъп… Идва Рашидъ и я загледва изпитателно, като спира … гледъ на фереджето й.

Рашидъ. — Ама ти какво? Какво чакаш… Не видишъ ли? Всички ги свалиха . . .

Лютвие (извиква). — Вохсииии, та и йѣ ли?…

Рашидъ. — И ти, ами какъ?!

Вася. — Чакай, Рашидъ! Тя търси рокли… дъщеритѣ й.

Рашидъ. — И за дъщеритѣ й и за нея! (… говито къмъ Лютвие). Инъкъ нѣма да намѣришъ … тьове! Никой нѣма да ти ги вземе!

Лютвие. — Да бе! Да! Тѣ са млади, а… самъ йѣ стара, та дà си останамъ ейсей!

Рашидъ. — Старо, младо, нѣма! Всички с… едно! (слуша се провикване и пѣсни). Чуешъ ли? … улицата не можешъ вече тъй да излѣзешъ! . .

Северинка. — Чи таманъ! Да гу свали… та, та да самъ не ле йѣ! . . Че ага да се враща … вритъ да я видятъ! (къмъ Лютвие) Или гу свал… или ще ти го скôцамъ! (дърпина я).

Лютвие. — Дано умрешъ и пустѣлата чу… обуѣла! (дърпа се) Та та е не грѣхъ!

Северинка. — Не е грѣхъ! йѢ отъ какъ… самъ свалила, та какво?! (дърпинатъ се двѣтѣ, бор… катъ се и се кѫса платъ).

Лютвие. — Чѣкай, мари пущину! йѢ съ… не саката! . . Дето ще има маразô, чи да са мах… (сама си го свлича, а останалитѣ се смѣятъ).

Рашидъ. — Ха така! . .

Лютвие (свива го подъ мишница). — йѢ ще … гу сторямъ за хастаръ. Пари съмъ давала!

Вася — Хайде сега да ти дамъ нѣкоя рокл… (тръгватъ къмъ кѫщата).

Лютвие. — Хайда! (влизатъ съ Вася, остава… само Северинка и Рашидъ).

Рашидъ. — Чу ли? Твоятъ мѫжъ си иде отъ Смоленъ и тамъ му скѫсали феса! Че искалъ да продава сербезликъ, та го и пердашили! . .

Северинка. — Хааа! Чи да. Пада му са!

Рашидъ. — Сега го е срамъ да си дойде тъй, та се крие въ Говедарована колиба, та довечера да се прибере! . .

Северинка (промѣня лицето). — Вохсии! Какъ ли ще гу срьôшна, то ща йѣ анжекъ да гу зберамъ!

Рашидъ. — Ти ще го чакашъ съ сериозность и нѣма да се плашишъ! Разбирашъ ли?

Васѧ (отъ вѫтре). — Северинке! Ела, ела и ти вѫтре!

Северинка (къмъ Рашидъ). — Хубаво! Ще глѣодамъ!

Рашидъ — Хайде отивай! (Северинка отива къмъ кѫщи, а Рашидъ излиза къмъ дъното).

За малко сцената остава празднa. Чуватъ се викове и пѣсни. Отъ лѣво задъ храститѣ идватъ Хомко и Пуфтьо посани.

Хомко — Хôôô! Хôлла хôлла какво дочекахме да видимъ! Да имамъ йѣ жена, че да ни мотамъ да хи сôдемъ! Хô дьô!

Пуфтьо. — Ама и твоине ли фарлиха фереджите?

Хомко. — И моине амъ какъ!?

Пуфтьо. — Ама вритъ? И бабицана?

Хомко. — И бабицана, и дащерьôна и снахона! Вритъ! . .

Пуфтьо. — Брехъ, анжинà! . .

Хомко (продължава). — Да нематъ тѣ ни срамъ, ни страхъ отъ мôско!

Пуфтьо. — Откачена диньô!

Хомко. — Та менъ ма е на другине и ѣдъ и не, ами ме е ѣдъ на бабицана! Оти да ни чека на кажемъ йѣ, тогава!

Пуфтьо. — Хô!

Хомко — Чи то женисе, ага станаха „култура“, ами тогава защимъ сме ние мôски?

мьôсо та самъ изкутила, та ейсаковъ да ма п… вишъ! Даңо та чумата сме! Езъкъ на прѣсн… дето ма си салъ!“..

Всички се смѣятъ. Отъ дъното наближаватъ стж… Идва Рашидъ и я загледва изпитателно, като спира … гледъ на фереджето й.

Рашидъ. — Ама ти какво? Какво чакаш… Не видишъ ли? Всички ги свалиха...

Лютвие (извиква). — Вохсиииии, та и йѣ ли?…

Рашидъ. — И ти, ами какъ?!

Вася. — Чакай, Рашидъ! Тя търси рокли… дъщеритѣ й.

Рашидъ. — И за дъщеритѣ й и за нея! (… говито къмъ Лютвие). Инъкъ нѣма да намѣришъ … тьове! Никой нѣма да ти ги вземе!

Лютвие. — Да бе! Да! Тѣ са млади, а… самъ йѣ стара, та дà си останамъ ейсей!

Рашидъ. — Старо, младо, нѣма! Всички с… едно! (слуша се провикване и пѣсни). Чуешъ ли? … улицата не можешъ вече тъй да излѣзешъ!..

Северинка. — Чи таманъ! Да гу свали… та, та да самъ не ле йѣ!... Че ага да се враща … вритъ да я видятъ! (къмъ Лютвие) Или гу свал… или ще ти го скôцамъ! (дърпина я).

Лютвие. — Дано умрешъ и пустѣлата чу… обуѣла! (дърпа се) Та та е не грѣхъ!

Северинка. — Не е грѣхъ! йѣ отъ какъ… самъ свалила, та какво?! (дърпинатъ се двете, бор… катъ се и се кжса платъ).

Лютвие. — Чѣкай, мари пущину! йѣ съ… не саката!.. Дето ще има маразô, чи да са мах… (сама си го свлича, а останалитѣ се смѣятъ).

Рашидъ. — Ха така!..

Лютвие (свива го подъ мишница). — йѣ ще … гу сторямъ за хастаръ. Пари съмъ давала!

Вася — Хайде сега да ти дамъ нѣкоя рокл… (тръгватъ къмъ кжщата).

Лютвие. — Хайда! (влизатъ съ Вася, остава… само Северинка и Рашидъ).

Рашидъ. — Чу ли? Твоятъ мжжъ си иде отъ Смоленъ и тамъ му скжсали феса! Че искалъ да продава сербезликъ, та го и пердашили!..

Северинка. — Хааа! Чи да. Пада му са!

Рашидъ. — Сега го е срамъ да си дойде тъй, та се крие въ Говедарована колиба, та довечера да се прибере!..

Северинка (промѣня лицето). — Вохсии! Какъ ли ще гу срьôшна, то ща йѣ анжекъ да гу зберамь!

Рашидъ. — Ти ще го чакашъ съ сериозность и нѣма да се плашишъ! Разбирашъ ли?

Васйя (отъ вжтре). — Северинке! Ела, ела и ти вжтре!

Северинка (къмъ Рашидъ). — Хубаво! Ще ги водамъ!

Рашидъ — Хайде отивай! (Северинка отива къмъ кжщи, а Рашидъ излиза къмъ дъното).

За малко сцената остава празднa. Чуватъ се викове и пѣсни. Отъ лѣво задъ храститѣ идватъ Хомко и Пуфтьо ядосани.

Хомко — Хôôô! Хôлла хôлла какво дочекахме да видимъ! Да имамъ йѣ жена, че да ни могамъ да хи сôдемъ! Хô дьô!

Пуфтьо. — Ама и твоине ли фарлиха фережките?

Хомко. — И моине амъ какъ!?

Пуфтьо. — Ама вритъ? И бабицана?

Хомко. — И бабицана, и дащерьôна и снахона! Вритъ!..

Пуфтьо. — Брехъ, анжинà!..

Хомко (продължава). — Да нематъ тѣ ни срамъ, ни страхъ отъ мôско!

Пуфтьо. — Откачена диньô!

Хомко. — Та менъ ма е на другине и ѣдъ и не, ами ме е ѣдъ на бабицана! Оти да ни чека да кажемъ йѣ, тогава!

Пуфтьо. — Хô!

Хомко — Чи то женисе, ага станаха „култура“, ами тогава защимъ сме ние мôски?

Пуфтьо. — И ӣѣ тва викамъ! И менъ м
тва ѣдъ! Женисе хи оправя ле адно! (сочи тоягат

Хомко. — Ще я науча ӣѣ нея, ами д
идамъ! За какво ще е та жена, ага нема да сл
моена команда, пъкъ и да я побахтамъ ага рек

Пуфтьо. — Жена ли е, — вôтре да сиди
си ни показва! Сига и да бахтешъ, и дà не, т
е тва. Ти отъ по-напрешъ я си изпусналъ!

Хомко. — Измамихъ са, та я ни бахт
доде бе млада! Лѣкимъ сига ще я науча ӣѣ
гиди анжина кодумана хааа!.. (минаватъ бърже
дежи и му бутатъ чалмата. Той се сепва, навежда
я взема, озъртатъ се и двамата, па забързватъ къмъ д
Брѣ! Брѣ! Какво стана?.. (избѣгватъ бърже).

Следъ пауза идватъ Жупата и Кобатъ, сжщо възбу

Жупата. — И тва бѣхме не видьвали,
нега видехме! да ни кланя имамъ сасъ гугла!

Кобатъ. — Напôлни ми оку! Свôрши
тюрклюкетъ, свôрши са и османлъкатъ! Да
нита той ни аази, ни настоетеле! Лѣкимъ ще ид
пахъ Смоленъ да кажемъ на мюфтиена!

Жупата. — Какво ще кажишъ на мюфти
ага и самичекь мюфтиена е „култура"?? Ни
дишъ ли? Той е проводилъ ное заповѣдъ!

Кобатъ. — И мюфтиена ли?

Жупата. — Хô!

Кобатъ. — ӣѢ пъкъ са ни сѣтихъ! Чи
ага и мюфтиена е станалъ „култура", то ту
какво станва?

Жупата. — Сакава сарô е дошла, чи
рисе ле да си малчиме!

Кобатъ. — Ами тогава защимъ на са тур
на жемиесе настоетеле, ага нема да ни питатъ

Жупата. — Тѣ дá на са турили. То
лошо. Лѣкимъ ще да мôчимъ нашесу, ала кол
можимъ. Ако минова нейде и нашеса думааа,
баво, пъкъ ку не, — не! ӣѢ са по-сѣтамъ отъ ей
работи, и ако питашъ мене, та ще ӣѣ да рек

…съ гюрунтие нищо нема да стане. Сае работа е
…лко сгьôпена. Ако речемъ да пôдиме имамасъ,
…съ нега са младисе, пакъ са тѣ по млогу; та
…ище да можиме. Нема да кандардисаме и мюф-
…тена, ами тугава знаишъ ли какна?

Кобатъ. — Какна?

Жупата. — Да гу рюкнемъ и да му речеме
…а са остави самичекъ отъ имамлъкасъ!

Кобатъ. — Хахъ! Алара-зосунъ!

Жупата. — Ние сме жемийски настоетеле и
…ой трѣбва да на слуша!

Кобатъ. — Нъй зеръ. Да на слуша.

Жупата. — Да му кажимъ, или да се от-
…аже отъ „култураса", или да остави имамлъкасъ.
…Шукерлерусунъ, ни сô са свôршили людесе за
…миме!

Кобатъ. — Свôршено!

Жупата. — ӣѢ имамъ зьôтъ, та таманъ ще
…у сторимъ имамъ, та да гу куртулисаме отъ ас-
…ерликесъ!

Задъ сцената се чува глъчка и пѣсни. Презъ дъното
…минаватъ две момичета, открити, двамата се обрѫщатъ и
…и изглеждатъ ядно.

Жупата. — Брехъ, какви ибрете! Пю! Та хи
…е срамъ!

Кобатъ (заплюва ги). — Пю, маскари! Резиле!
…а нема то срамъ ни отъ старо, ни отъ мôско!
…Право казва афузъ Мохаремъ: „видите ли же-
…исе да станатъ „култура", дошôлъ е каяметъ!"

Отъ дъното наближаватъ стѫпки и говоръ. Минаватъ
…имамътъ и Семетъ, Двамата старци се сбутватъ да кажатъ
…що.

Кобатъ. — ӣѢла, имамъ ефенди, таманъ за
…ебе думахме!

Наближава имамътъ, а до него и Семетъ.

Имамътъ. — Е, какво? (загледва ги изпита-
…елно, а тѣ тѫпо го изглеждатъ, готови да се нахвърлятъ).

Жупата (умѣрено). — Слушай! Сае работа десу
…икашъ днеска, нема да я бôде!..

Имамътъ. — Защо? Какво?

Кобатъ (грубо, необмислено). — Прилѣгаш
тебе да фаташъ „култура“ аа?.. Какви са нее
ниги? Каква е сае гугла? Какво е нва бôлгар
кланяне?..

Имамътъ (твърдо). — Азъ съмъ направ
това, което е право. Какво по-нататъкъ?

Кобатъ (пресрѣща го).—Право, криво! Нищ
„културааа“!!

Жупата (мазно). — Слушей! Ние сме нас
теле и каквосу ще ти кажимъ, ти ще на слуша

Имамътъ. — Ее?

Жупата. — Ако ищишъ да ни си им
ще са откажишъ отъ „култураса“.

Имамътъ. — Хаа! Да се откажа..

Жупата. — Хô! Да са откажишъ, или
„култураса“, или отъ имамлъкасъ! Адно отъ дв

Семетъ. — Чакайте бе! То не е стор
нѣкво лошо имамасъ.

Кобатъ. — Ти да малчишъ!

Семетъ. — Оти да мôлчемъ? Оти да са
бôркамъ? Чи десу вика имамасъ, та е право. Б
гаре сме, отъ мюслюманска вѣра. Какъ да рек
чи самъ турчинъ, ага самъ бôлгаринъ? Пъкъ и
какôвъ турчинъ си, ага адно дума турцка
знаишъ.

Имамътъ. — Аферимъ, мижо Семетъ! Т
е! (тупа го по гърба).

Жупата (изгубва самообладание. Къмъ Семет
Ти да са ни бôркашъ на нашисе работи! Ти
беше кумашъ, та ни щѣше окуцна. Пъкъ и ни
лѣга та на бѣлата брада да пригадашъ на
хаймани! и купуци!!

Семетъ (ядосано). — Хаймани ли? Хайм
сте вие, Вие ходите наще по сокацисе! Вие р
вате кучетаса? Мôльчите, зере да ви ни изкар
ейсига кирливите ризи на мейданъ? Кому ду
„култураса“? Дудева на каквосу васъ! Ще ва н
йѣ васъ? (разхожда се).

Кобатъ (къмъ Жупата повѣрително). — Мôльчи,
комшу? Нимой гу рови? Ще извади нѣкву на мей-
данъ? (и двамата замълчаватъ).

Имамътъ (следъ като до сега обмисля). — Слу-
шайте, комшуларъ! йѢ нѣма да се откажа нито отъ
„култураса“, нѣма да са откажа нито отъ имамлъка.
Нищото не сте вие, които да ми заповѣдате! Ние
не можемъ да си затворимъ очитѣ предъ исти-
ната. Ние не можемъ да гледаме една работа криво,
когато е права. Мене тая работа ми е тъй легнала
на сърдцето, че нищо не може да ме накара да
се откажа. Защото ние сме преди всичко българи,
и като такива трѣбва да живѣемъ и да си редимъ
работитѣ.

Кобатъ (на себе си). — Хô дьô! Хô дьô! Храни
куче да та лае!

Жупата (следъ пауза). — Хубаво! Ама ага тъй
нема да дохадатъ людесе на жемие!

Имамътъ. — Който иска да дохажда, който
иска, не! Но вие, настоятелитѣ, не можете да ме
уполните. Каквото иска народътъ, това азъ правя!
Него азъ слушамъ. А вие какво сте? Останали сте
двама-трима души, та мислите нѣкой ви обръща
внимание. Гледайте хубаво, защото вие пропъж-
дате хората отъ джамията, не азъ!..

Жупата. — Хубаво. Остави си имамъ, ала
нимой води „култураса“!

Имамътъ. — Защо? Та „културата“ лошо
нѣщо ли е?

Кобатъ. — Отъ нея по-лошо нема.

Имамътъ. — Ама чакайте! Какво разбирате
вие подъ култура?

Жупата. — Каквото и да е, та е не хубаво!

Кобатъ. — „Култура“ ще рече гуропали же-
ни. Сѣти ли са? Нва ми е казалъ мене Средоцкенъ
ходже! Той има китапъ, та знае.

Жупата. — Хô! Аку гу бендисвашъ, карай гу
по-нататъкъ!

Имамътъ (смѣе се). — Ама чакайте! е най-кривото разбиране на думата. Средоц хожа е челъ, ама нищо е не разбралъ. Кул съвсемъ друго значи. Култура знаете ли ще рече?

Двамата. — Какво?

Имамътъ. — Култура ще рече умение дигане, просвѣта. Да станатъ людетѣ по-спр ливи, по-човѣчни и да се зачитатъ едни други уреждатъ живота си съ леснина, съ прости култура ще рече бешермакъ, масторлъкъ; съ м трудъ, много полза да имашъ. Когато можеш ѣхнешъ автомобилъ, защо ще отивашъ пеш Устово?

Кобатъ (на себе си). — Ни трѣбва ми да ѣхамъ шейтанъ-арабô!

Имамътъ. — Ето, това ще рече култур сетне единъ културенъ човѣкъ не крие истин не лъже. Ние сме, напримѣръ, българи по на ность, а мохамедани по вѣра. Това всѣки зн нѣма защо да го криемъ. Отъ това само ни бимъ. Съ тия разбирания само ще се издиг и изравнимъ съ останалото население. А тъй к сте почнали вие, до нийде нѣма да ни дока Петнадесеть години ни водите, та до кѫде ст довели? Да ставаме само аргати и говедари околното население! Та не можемъ ли и ни бѫдемъ еднакви съ всички по честь и уваж българи?! (съ чувство) Хееей! Свѣстете се! С застояли мозъци! Какво се чудите? Култура! много нужда отъ култура имате вие! Разби ли? Умоветѣ по-напредъ, главитѣ си трѣбв оправите, че тогава другото! (къмъ Семетъ) Х мижо Семеть! Тия само ни забавиха, а там събрание ни чакатъ! (забързватъ и излизатъ).

Жупата и Кобатъ оставатъ замислени.

Кобатъ. — Ваай! Ти де гу питашъ, то к ти казува!

Жупата. — Ти хубаво го залѣпи: „храни куче, да та лае“. Нели ти казвамъ, по-хубаво да си мальчимъ и да си налѣгаме парталесе!

Кобатъ. — Сасъ айсаковъ синъ по-хубаво да си немашъ работа. Ти кажешъ адно, то каже десеть! Остави гу холанъ! Право си казваше тогава Средецке хоже: „немойте гу прави имамъ? То е пигоьзъ синъ?“

Жупата. — То е путôрнало аднôшъ, та ще спрви? Ниможимъ гу запрѣ?

Кобатъ. — Илюмъ ми щеше до, та ейсва нищѣхъ рекъ? Чи ще дойде то сарô, та отъ нашисе да си на е страхъ! (стоятъ умислени).

Отъ дъното се подава Кабасанъ съ навита кърпа вмѣсто шапка, навжсенъ и унилъ.

Жупата. — Ха? Ей го и Кабасань?

Кобатъ. — Ела, Кабасане, бôрже? Казвай какво има по Смоленъ? Ще запрôтъ ли „културана“?

Кабасанъ. — Оставите са? Нимойте ма пита! То е станало адно, та са съ думи не изказува?

Жупата. — Оти? Какво?

Кабасанъ. — Ейсакова е станало? Турма и могла? Смоленъ на сае сарô са е извратилъ съ главôна на надолу? Кой ти пита, кой ти гльôда старо и нашенцку?

Кобатъ. — Вай? Истина ли?

Кабасанъ. — Десу гу думетъ людесе, та сичку е било истина. Ходихъ, та видихъ? Вритъ женине са са открили, вритъ са фарлили фережине, та че са излѣзли по сукачену, думатъ си и си вищьôтъ като кобили? Бизъ срамъ люде? Намѣсили са са, женцки, моски, вритъ на адно? Ни е позна то кой е османлие, и кой християнинъ! Смоленъ на сае сарô е замѣсалъ на Бикрешъ? . .

Двамата. — Ваааай, вай! Откачена диньô!

Кабасанъ. — Напôлни ми оку? Свôршилъ са е и тюрклюкетъ, свôршилъ са е и османлъкатъ? Гува да гльôдаме?

Кобатъ. — Какво ще гльôдаме? И тува

Кабасанъ. — Какво стана?

Кобатъ. — „Култура".

Жупата. — Остави са! Отъ уцутра и стана адно̂, та катуга са е извратила диньо̂са?

Кабасанъ. — Ама какво? Куга? Какъ?

Кобатъ. — Цалла но̂шъ нисо̂мъ спалъ со̂мъ дрѣмналъ! Цала но̂шъ са врѣли младис че остави другуту, ами се сбираха фавъ плевне, та круеха, правиха, та ма налѣташ зо̂ма адинъ колъ, че да излеза та да хи по̂рс и когато фатямъ да бо̂хтамъ.

Кабасанъ. — Чи оти си не излѣлъ? О не бахталъ?

Кобатъ. — Млогу бѣха, та ма фати ст

Кабасанъ. — Ама кой хи сбира? Кой хи

Жупата. — Учителкаса, имамасъ, Рашит отъ уцутра са заптисали селусу та нидаватъ да прифо̂рка. Вритъ са откриха...

Кобатъ. — Че имѣ и во̂нкашенъ чил Съ капела.

Кабасанъ. — Како̂въ чилѣкъ?

Кобатъ. — Де да гу знамъ! Питай жени Той пу тебе спа.

Кабасанъ (съ искри въ очитѣ). — У м

Кобатъ. — Хо̂!

Кабасанъ.—Какъ тъй ще спи. Чи йѣ ш тае жена очитѣ изкопа. Какъ тъй ще пуска люде, пъкъ мень да ма нема? (насочва се къмъ кж

Жупата. — Чакай бе. То у учителкаса! М женана и да не знае?

Кобатъ. — Че ен'на какво са разрюках бахлай. Заключили гу беха белки вотре, та ц махало са сбра доде му отворятъ?

Кабасанъ (озвѣренъ). — И тва у мень? Б тая жена! (вика) Сабрие мари! (завърта се и б Бря гиди калпъ жанабетъ хаа!

Жупата. — Чакай бе! Та ни ще би ка лие женаса. Ами учителкаса?

Кабасанъ. — Иучителкана, и та! йѢ ищамъ да знамъ кой со̂ди тувъ? Защо ми са ни чуе думаса?

Жупата. — Амаа?

Кабасанъ (продължава). — Ѣй хи съмъ казалъ нема ли ма?.. — чузъ чилѣкъ да ни стипа въ ко̂щаса! Оти да ни слуше моена куманда! (вика пакъ). Сабрие мари!.

Северинка (излиза). — Какво?

Кабасанъ (дръпва се като я вижда по рокля). — Ала! Та и ти, и ти си зафатила „култура"!

Северинка. — Чи то самъ не ле йѣ! То се врить!

Кабасанъ. — йѢ „култура" нищо̂! (заканително). Ще та науча йѣ тебе!

Жупата. — Та е не ле та, Асань. Нели ти казвамъ, отъ уцутра вритъ женсие са станали „култура".

Кабасанъ. — „Култура"? йѢ ще ти дамъ тебе адно̂ „култура". (пжди я) Да се махкашъ! Да ни се оринвашъ отъ главо̂са!

Северинка. — Чѣкай, бре! Какво?

Кабасанъ. — Во̂о̂нъ!.. да та ни гльо̂датъ женсе! Мене ми кичекъ ни трѣбва. (заканва се) Да са махкашъ отъ тувъ, чи ти смиламъ кокалете!..

Северинка. — Чѣкай, бре! Какво? Ти си лудъ!.

Кабасанъ (въ изстжпление). — Да се махкашъ! Бошъ кеѣтъ отъ мене! Отъ менъ бошъ!. Сѣташъ ли са? Бошъ кеѣтъ отъ мене! Уринвай ми са отъ ко̂щаса! Още сига!.. йѢ вавъ моса ко̂ща „култура" ни що̂!

Кобатъ. — Ееехъ, то ага рече „бошъ кеѣтъ", сво̂рши!.

Жупата. — Че три по̂ти гу зафтори!..

Вася (изтичва отъ вжтре). — Чакай Асанъ! Не е виновна съ нищо Северинка.

Кабасанъ. — Нищо̂ акжлъ отъ ниединъ! Да се махкашъ и ти! Хайде! (пжди я).

Себеринка (кълне). — Дано пукнишъ! умрешъ! Хубавку дано ни видишъ!

Кабасанъ. — Môлькни! чи ти струшевам бете хôô! (Себеринка издалечава; отъ вжтре изли децата—Метько и едно по-малко).

Себеринка. — Дано та громъ удрие! та чумата сбере! (спира се, презъ сълзи) Миило слôнчице, то мене пôди бизъ кабахать, пъкъ Аллахъ дано изпôди деветь ката по-далече! Алл милъ и сребаренъ. Вижъ, Аллахку, какво са тъ отъ пусто нефелито мôско!.

Децата (хрърлятъ се къмъ нея плачещим Майкааа!. Майкаааа?..

Кабасанъ (пресрѣща ги). — Сѐдите ейт деца! (свръща ги грубо къмъ вратата, тѣ се търк и заплакватъ).

Вася (прибира ги). — Недейте плака, мил Елате, елате при менъ? (прегръща ги).

Кабасанъ. — Ще плачатъ? Какво ще вятъ. Аднô кучка ага хи зôматъ щенцене, та бете ще жаукатъ?...

Себеринка отива къмъ дъното и кълне.

Вася. — Ама Себеринка не е виновна! азъ направихъ всичко!.

Кабасанъ — Не ищамъ да знамъ! (пови тонъ) Трѣбва на всички да отсече юмôнъ, на а пôть, чи въ моса кôща „култура“ нищô! Разби ли? йѢ „култура“ нищô!

Кобатъ (на Жупата). — Каде се найде „култура“, та вазбôрка вритъ людесе! Ей е, жена заради „култураса“ я изпôдиха!..

Себеринка (отъ дъното). — Той е зв Сасъ негу животъ нема!

Кабасанъ. — Сусъ, бре сумунту, зере зôма адинъ колъ? (огледва се, па взема тоягат Кобатъ и се насочва къмъ нея) Видишъ ли я?.

Рашидъ (влиза изведнажъ). — Ами ак обърне къмъ тебе?!

Настжпва общъ смутъ. Идватъ и други младежи.

Кабасанъ. — Кой? Ти ли? (заканително).

Рашидъ. — Да, азъ! (изстжпва се предъ него).

Кабасанъ. — Хубаво гльôдай, зере куче дету ма е залàлу, все е побеснелу?

Рашидъ. — Тъй, ама бѣсно куче кога хапе, ще хапе? Разбирашъ ли. Забранявамъ ти да обиждашъ моята сестра. И тя е човѣкъ като тебе? Азъ я накарахъ да се открие! Азъ й казахъ да прибере човѣкътъ! Какво отъ това?

Кабасанъ. — Не сô е родилъ тоя, дето мене ще сôди. Ти ли ще ми заповедашъ?

Рашидъ. — Да! Азъ тебе заповѣдвамъ! Сега яко свирна, знаешъ ли? (младежитѣ наближаватъ).

Кабасанъ (вижда ги). — Ама ти какъ? Сасъ „култура“ ли ще ма плашишъ?.

Рашидъ. — Да! Съ култура! Ти най-много имашъ нужда отъ култура! Ти или ще станешъ човѣкъ, или нѣма мѣсто за тебе тука?

Кабасанъ (готовъ да се нахвърли). — Не сô е родилъ тоя, дето ще ми сôди?

Рашидъ. — Ха, тъй ли? (дава знакъ) Хайде момчета, вържете го, да даде обяснения, защо е ходилъ въ Смоленъ и какво е правилъ при фанатицитѣ!!

Става сборичкване. Чуватъ се пъшкания, охкания и ругатни: „твойта мама бôлгарска!“, „твойта мама турска!“ и др. като на край Кабасанъ се намира вързанъ съ пояса и ржцетѣ отзадъ. Изтласкватъ го задъ храститѣ и отиватъ. Жупата и Кобатъ плахо гледатъ разправията.

Кобатъ. — Бѣгай, комшу? Бѣгай да ни упатимъ и ние некву? (избѣгватъ къмъ дъното и се изгубватъ).

Завеса

Четвърто действие.

Сжщата сцена. Въ дъното дървена пейка, която стои Лютвие и чака нѣкого. Задъ храсти минава Кобатъ.

Кобатъ (вижда Лютвие). — Кабасаня ли кашъ, Лютвие?

Лютвие — Хô?

Кобатъ. — Оти? Да та е не провадалъ п нахъ нѣква нивѣста?

Лютвие. — На нивѣста, амъ какъ. Нели знаишъ. Ще межевунеса бизъ жена.

Кобатъ. — Е, найде ли му?

Лютвие. — Ж-къ? Никутра гу нище. Т бельô ага излезе на адинъ чилѣкъ юме. Доде не рекли за адно куче „бѣсно е."

Кобатъ. — Чи той си гу самичекъ сто Имѣ жена като ѣйце, та трѣбваше ли му да я п Ейсва му е сига за хакъ!

Лютвие. — Какво му не издумахъ тог ала ни слуше. Криво да сидиме, право да дум ала той си изподи жената хакъ-ерине? За ад инатъ! Оти да стане и та „културна", оти да открие?! Пъкъ нищо друго беше не сторила. отъ тамъ насамъ, ей-гу, две години стана, ти вр старите моми обигрà, врить паресницитѣ и вр ѣйловите вдовици попитахме, ала никутра гу ни Сандардисахъ са съ ходене и питане. Ейсига ход и нахъ Печилската вдовица, ала и та гу нище!

Кобатъ. — Нема да фатишъ сига бу зорла, да му отведешъ! Дà му са опица глав ага гу ни прилѣгаше хубава жена. И мене е п вадалъ, и йѣсамъ питалъ млози. Ала гу нищ (тръгва си, но се свръща) Вижъ ако си го зôме п Северинка, то друга работа!

Лютвие. — Тамань! И йѣ тва викамъ. йѣ му самъ викала, ала пакъ ще му думамъ.

Кобатъ. — Думай му, та му пôлни главôна! йѣ аку гу срьôшна, та ще гу билѣ и набахта. И йѣ бехъ другушъ противъ, ала видѣхъ чи е била права жаната.

Отминава, а отъ кжщата излазя Кабасанъ навжсенъ и унилъ.

Кабасанъ. — Е, какво стана? Виде ли я?

Лютвие. — Видехъ, ала та нище?

Кобасанъ. — Нея самичка виде ли? Пита ли я? Тà какво рече?

Лютвие. — Питахъ, ала та нище, ти викамъ! Вика: „Нищо гууу? Той е не чилѣкъ за женене. Нему е хубавоно на колѣно"? Людесе сига нисô като другучешните!

Кабасанъ (изохква). — Аааахъ!..

Лютвие. — Трѣбваше ли тебе? Трѣбваше ли ти да си пôдишъ жената?..

Кабасанъ. — Ееехъ! Сига! Станало! Де да знаишъ, какъ ще да стане.

Пауза. Лютвие се колебае да каже нѣщо, па почва съ вушение.

Лютвие. — Асане бре? Ти пъкъ оти ни пруводишъ буднекъ да попита Северинка, нище ли си та зô та? Разгеле е не женена. И нея, сарцену я боли за децаса. Ей я, призъ день, призъ два са крие и дохода да хи види? Прòвуди будно. Бельки си та ще зô?

Кабасанъ. — Нема да проводамъ. Ако ище, дà провада та.

Лютвие. — Нехи са ни пада да провада. Пъкъ ти мадимъ я си подилъ, ти ще трѣва да сторишъ пишманлъкъ.

Кабасанъ. — Еехъ, чи съмъ пишманъ, пишманъ съмъ, ама ми е долнинô, да идамъ пакъ да и трôсямъ?!..

Лютвие. — Та ку та си зôме, та щишъ забури и долнинô и сичку, ала да видимъ дали ще

та зôме? Оти ако ищишъ да знаишъ, йѣ съмъ
и питала, ала са чуди?..

Кабасанъ (въздиша). — Съ нея е вейке с
шено?..

Лютвие. — Та да се убôрне нахъ теб
ще трѣбва да оставишъ твоесъ табейѣть. От
ни пишешъ и ти въ „култураса"?

Кабасанъ. — Чи йѣ са съмъ писалъ?

Лютвие. — Ага са си писалъ, оти си
ошиишъ пантоле?

Кабасанъ. — Ще си ошиемъ. йѢ хи с
билѣ нарôчалъ?

Лютвие. — И тогава трѣбва запрешъ тв
ходене? Да ни подзирашъ женисе?

Кабасанъ. — Ееехъ, йѣ гу съмъ нва в
забурилъ? То свôрши?

Отъ дъното се чува шумъ. Показва се Себер
която плахо поглежда и търси нѣкого. Лютвие я виж
дава знакъ на Кабасана да се отстрани.

Лютвие. — Бѣгай? Бѣгай нахъ вотре
иде? Бельки децаса трôси.

Кабасанъ (забързва, но се свръща). — К
съмъ да свôрши аднôшъ, та да станва каквото
Дудѣ ми са вейке бизъ жена? Вижъ какво ще
вишъ, ала гльôдай да ма ни осрамотишъ? (т
си). Знаехъ тогава чи бе не кабахатлийка, ала гл
(чука си главата и влиза въ кжщи).

Отъ кжщата идватъ децата и затичватъ къмъ Лю

Лютвие. — Лиииле хъ, дечкове, какво са
нали самички? (прегръща ги, па се обръща къмъ д
щата Себеринка) Ела! Ела, Себеринке!..

Децата (виждатъ майка си). — Майкааа! М
(затичватъ къмъ нея).

Себеринка (пресрѣща ги). — Вохъ майц
Мило майци! (прегръща ги). Майчините деца!
чините щенета! (цѣлува ги).

Лютвие. — Майкаа, майка! Нема по-ху
отъ майка на сое свѣтъ!

Себеринка (радва се и милва децата, дава имъ
нѣщо за ядене). — Гладни ли сте, майци, има ли какво
да адете? (децата замляскватъ). Кой ва майци гльôда,
кой ва пере, кой ва цисти, кой ви мете?! (продъл-
жително имъ обглежда дрехитѣ и ги поще).

Лютвие (следъ пауза). — Сабрие мари! Хô
пакъ да си подумаме като свои!..

Себеринка. — Какво?

Лютвие. — Оти пакъ вие наистина са ни
оберете съ Асаня?

Себеринка. — Вохси, нимой ми дума, Лютвие!

Лютвие. — Какво по-хубаво отъ тва? Вижъ
и ти ходишъ самичка, и той! Пъкъ и деца имате!
То не бива тъй...

Себеринка. — Ти гу барекъ знаишъ какôвъ е!

Лютвие (съ внушение). — Той са е вейке из-
мѣнилъ! Уврѣла му е вейке главôна!

Себеринка. — Страхъ ма е, Лютвие! Страхъ!
Бла му съмъ пòпарана аднôшъ!

Лютвие. — Нимой дума тъй! Той са е вейке
притрушилъ! Ти мене питай! Не е за страхъ рабо-
таса, ами децаса да са приберôтъ. Вижъ, вôшки
ще хи изедôтъ!

Себеринка. — То да са не тѣ, та нищô да
ми спумене будно за женилка! За тѣхъ е сичкусу!
Трѣбва ли Кабасанъ да ма адè и гложда!?

Лютвие. — Нищо, нищо! Той е другъ вейке!
И той са е писалъ въ „култураса"!

Себеринка. — Писалъ! То са са вритъ пи-
сали сига. Мене отъ какъ са развали животесъ та
цѣло село е станало „култура".

Лютвие. — Чи хô! Право е! Отъ какъ дойде
„култураса", та новъ животъ караме! До сига сме
като въ тьôвно ходили! Врить викатъ: „благатичка
му душе на вашекъ Рашите, десу дукара „култу-
раса"". Сига вритъ женисе ходятъ открити и нищу
хми ни станва. И моите дащере са ужениха за кул-
турни люде, та какво по-хубаво отъ тва?

Северинка. — Ти хи хубаво нареди, Лю
вие, ами йѣ!

Лютвие. — И ти ще се наредишъ. Стига
речешъ. Може некво и да ти е не ѣце угудек
ала сичку са съ льôсну ниможе! (съ внушение). Нем
нема какво да са чудишъ! Кабасанъ сига е толко
умьôкналъ, чи нѐга ще е страхъ отъ тебе, не те
отъ нега!

Северинка. — Ще видимъ. Ще видим

Лютвие. — Той айсига е падналъ да ти
моли. Ако стане, ти нега ще вкарвашъ въ пот
не той тебе! Почуди се, ала да не сбôркашъ (о
дъното се показвать Хомко и Кобатъ). Отъ сега нат
тъкъ нега ще е страхъ, ти да гу не оставишъ,
той тебе! (къмъ двамата, които се спиратъ и гледат
Елате! Елате! Градимъ работа!

Хомко. — Таманъ!

Северинка (къмъ Лютвие).— Мôльчи, Лютви

Кобатъ. — Таманъ да са сберôтъ?

Хомко. — Ама Кабасанъ каде е? (огледва

Лютвие. — Той е вôтре, ала гу е срамъ
излѣзе!

Хомко. — Лекимъ срамъ! Имело е куче
срамъ, та и у Кабасаня срамъ! (отива предъ кжща
и вика). Кабасане брей!

Кабасанъ (вжтре гузно). — Ей!

Хомко. — Ѣла нахъ вôнъ! Какво са криещ
като нивѣста. Ние та нищемъ лапна!

Кабасанъ (излиза). — Какво?

Хомко. — Хô сига да са погодите ейтюф
като Аллахъ далъ!

Кобатъ. — Да са погодьôтъ ама какъ? (къ
Кабасана). Стига ходи като хôндаливо куче по
кацисѣ, ами са сберите съ женаса!

Лютвие. — Казвай сига, Асане, казвай чи
я ищишъ, та да та прости и да си са зôмите!

Хомко. — Нема какво да гльôдате стару
Запушите му лафô!

Кобатъ. — Турите му капакъ, та да са забури: Ние врить знаимъ чи заради „култураса“ я ти остави, ала минô тва време. йѢ бехъ са вика най-противъ, ала дойде сарô та са и йѣ писахъ въ нея, та какво по-нататакъ.

Лютвие. — Ама и ти ли са писа?

Кобатъ. — Писахъ са, ама какъ! Хемъ съмъ цалъ въ „култураса“.

Хомко. — И йѣ съмъ тъй.

Кобатъ. — Умрѣ Средоцкетъ хоже, та сасъ него умрѣ и тюрклюкетъ, умрѣ и османлъкатъ.

Хомко. — Свôрши са и криенету, свôрши са и пôденету: дойде рахать на врить.

Лютвие. — Затва, да се сгудьôтъ и ейсева люде, та да са свôрши.

Хомко (наближава Кабасана). — Слушей Асанъ: Ние сме съ тебе кумшие, та че сме и досте, та са ѣце сгадаме: Сабрие ми е роднина, пъкъ и съ тебе сме не чузди, та хô сига! прѝклони глава: Стòри евалла на Сабрие, та да са сберете като люде: То нслж чунки имѣ кабахать та, таааа...

Лютвие. — И йѣ тва викамъ?

Кобатъ. — Врить тъй викатъ? Цалусу селу е каиль?

Хомко. — Вие нище да найдите да са оженитe нито адинасъ, нито другесъ, ами му туряйте капакъ?

Лютвие. — Хайде, Асанъ, кажи?

Северинка (завърта се, на себе си). — То е не бало напрешъ пладнина, та следъ пладнина?

Кобатъ (силно къмъ Кабасана). — Казвай, казвай сига какна ще правишъ?

Кабасанъ (ошупва се). — Е? Какво да казвамъ?

Кобатъ. — Питай ейтюва Сабрие ще та прости ли, та да се сберете? Какъ какво ще казвашъ? Ти нга я ни питашъ, та йѣ ли? йѢ си жена имамъ!

Хомко. — Хô! Намъ ни ни трѣбва жена. Ние си бабици имаме!

Себеринка. — Ти хи хубаво нареди, Лю
вие, ами йѣ!

Лютвие. — И ти ще се наредишъ. Стига
речешъ. Може некво и да ти е не ѣце угуден
ала сичку са съ льôсну ниможе! (съ внушение). Нем
нема какво да са чудишъ! Кабасанъ сига е толко
умьôкналъ, чи нѐга ще е страхъ отъ тебе, не те
отъ нега!

Себеринка. — Ще видимъ. Ще видим

Лютвие. — Той айсига е падналъ да ти
моли. Ако стане, ти нега ще вкарвашъ въ пот
не той тебе! Почуди се, ала да не сбôркашъ (о
дъното се показвать Хомко и Кобатъ). Отъ сега нат
тъкъ нега ще е страхъ, ти да гу не оставишъ,
той тебе! (къмъ двамата, които се спиратъ и гледат
Елате! Елате! Градимъ работа!

Хомко. — Тамань!

Себеринка (къмъ Лютвие).— Мôльчи, Лютви

Кобатъ. — Тамань да са сберôтъ?

Хомко. — Ама Кабасань каде е? (огледва

Лютвие. — Той е вôтре, ала гу е срамъ
излѣзе!

Хомко. — Лекимъ срамъ! Имело е куче
срамъ, та и у Кабасаня срамъ! (отива предъ кѫща
и вика). Кабасане брей!

Кабасанъ (вѫтре гузно). — Ей!

Хомко. — Ѣла нахъ вôнъ! Какво са криеш
като нивѣста. Ние та нищемъ лапна!

Кабасанъ (излиза). — Какво?

Хомко. — Хô сига да са погодите ейтюф
като Аллахъ далъ!

Кобатъ. — Да са погодьôтъ ама какъ? (къ
Кабасана). Стига ходи като хôндаливо куче по
кацисѣ, ами са сберите съ женаса!

Лютвие. — Казвай сига, Асане, казвай чи
я ищишъ, та да та прости и да си са зôмите!

Хомко. — Нема какво да гльôдате старут
Запушите му лафô!

Кобатъ. — Турите му капакъ, та да са забури: Ние врить знаимъ чи заради „култураса“ я ти остави, ала минô тва време. йѢ бехъ са вика най-противъ, ала дойде сарô та са и йѣ писахъ въ нея, та какво по-нататакъ.

Лютвие. — Ама и ти ли са писа?

Кобатъ. — Писахъ са, ама какъ! Хемъ съмъ цалъ въ „култураса“.

Хомко. — И йѣ съмъ тъй.

Кобатъ. — Умрѣ Средоцкетъ хоже, та сасъ него умрѣ и тюрклюкетъ, умрѣ и османлъкатъ.

Хомко. — Свôрши са и криенету, свôрши са и пôденету: дойде рахать на врить.

Лютвие. — Затва, да се сгудьôтъ и ейсева люде, та да са свôрши.

Хомко (наближава Кабасана). — Слушей Асань: Ние сме съ тебе кумшие, та че сме и досте, та са ѣце сгадаме: Сабрие ми е роднина, пъкъ и съ тебе сме не чузди, та хô сига! прѝклони глава: Стòри свалла на Сабрие, та да са сберете като люде: То нслѫ чунки имѣ кабахать та, таааа. . .

Лютвие. — И йѣ тва викамъ?

Кобатъ. — Врить тъй викатъ? Цалусу селу е каиль?

Хомко. — Вие нище да найдите да са оженитe нито адинасъ, нито другесъ, ами му туряйте капакъ?

Лютвие. — Хайде, Асань, кажи?

Себеринка (завърта се, на себе си). — То е не бало напрешъ пладнина, та следъ пладнина?

Кобатъ (силно къмъ Кабасана). — Казвай, казвай сига какна ще правишъ?

Кабасанъ (ошупва се). — Е? Какво да казвамъ?

Кобатъ. — Питай ейтюва Сабрие ще та прости ли, та да се сберете? Какъ какво ще казвашъ? Ти ига я ни питашъ, та йѣ ли? йѢ си жена имамъ!

Хомко. — Хô! Намъ ни ни трѣбва жена. Ние си бабици имаме!

Кабасанъ (следъ мжчително колебание). — ...брие? Станалото — станало! Да му туримъ кр... Аку си каилъ да забуримъ сичку, и да се сбере...

Всички. — Хô тъй!

Кабасанъ (съ чувство). — Да зафатимъ н... животъ! Новъ животъ, Сабрие! Ти за мень и... за тебе!

Лютвие (къмъ Себеринка). — Себеринке??

Кабасанъ (продължава). — Ти нимѣ кабаха... йѢ сторихъ сичку?

Себеринка (огъва се, на себе си). — Пуст... балнутуу? (обхваща децата). Да са не децаса, та ни... помисли?..

Кабасанъ (поглежда децата). — Тѣ са на... деца! И за тѣхъ ще е хубаво! Кажи, Сабрие!

Себеринка презъ всичкото време стои наведен... мисли.

Лютвие. — Чакайте! Дà помисли (отива ... нея и я увещава). Нема какво да са чудишъ мло... Ще кандисашъ и ти! Нѣма какъ!

Всички гледатъ Себеринка и нетърпеливо чакатъ, ка... ще каже. Тя обаче стои умислена.

Кабасанъ (настойчиво, съ чувство). — Кажи, ...брие! Да се сбереме ли?

Себеринка (изведнажъ вдига глава, решите... и смѣло). — Да се сбереме, Асанъ!

Всички. — Ха тъй! Тъй трѣбва!

Лютвие. — Айсва е сига хубаво! Хубава ...ота станва!

Кабасанъ (съ лице свѣтло и прояснено). — ...ко турямъ край! Отъ сига нататакъ сичку ...захващамъ! И йѣ като людете! Каквото съ... ...ва е и та! Тъй ще караме, тъй ще жи... ...вободно и открито!..

...ки. — Тъй, тъй! Да е хаирлия!

...инка (минава две крачки напредъ). — ...аради децаса правямъ ейсва, ами...

...я!
...ие

За... — Хубаво! йѢце хубаво!

Вася (идва отъ вънъ). — Чакайте! Какво става?

Лютвие. — Йѣце хубаво стана! Погодиха са Асанъ и Себеринка!

Вася. — Ааа! Нека е честито! На здраве! (гледа Себеринка).

Кобатъ. — Хó-те сига да си йдите нахъ кô...щана, като Аллахъ далъ! (повежда ги).

Кабасанъ. — Хайда!

Себеринка (минава напредъ). — Да варвимъ? Две години самъ не влизала! (тръгватъ).

Лютвие — Хô те сига! Нали сте „култура". ...ѝтите са! (сбутва Кабасана и Себеринка да се хванатъ ...подъ ржка).

Кабасанъ и Себеринка (едновременно като ...е поглеждатъ). — Хайда!..

Хващатъ се подъ ржка и всички тръгватъ заедно къмъ ...кжщата. Децата изтичватъ по-напредъ. Нейде пѣтелъ изку...куригва. Всички доволни заминаватъ.

Вася (най-подиръ). — Ха така! Културата казвате, ...не е лошо, ала културата преобразява хората!..

Всички влизатъ въ кжщата.

Завеса

КРАЙ

VIII. БЕЛЕЖКИ И ОЦЕНКИ

на книги, статии и известия, имащи връз[...] или какво да е значение за българи[...] мохамедани.

За произхода на нѣкои живѣещи въ [...]гария мохамедани,

дописка отъ В. Димитров[...] сп. Родина“, год. II, кн. IV, юний 1940 г. Софи[...]

Редакцията на „Сборникъ Родина“ е следил[...] колкото ѝ е било възможно, всичко, каквото е било п[...] отъ значение и интересъ за българитѣ мохамедани. К[...] нината по тоя въпросъ, както се вижда въ следващия [...] на настоящата книга, презъ изтеклата година се е з[...] телно увеличила. А туй значи, че тоя въпросъ добив[...] по-широко и по-широко значение срѣдъ нашата [...] ственость и мисловность въобще.

Като най-интересна, обаче, отъ всичко писано [...] миналата година по въпроса за българскитѣ мюсю[...] ние смѣтаме и искаме да посочимъ на нашата чи[...] публика дописката на г. В. Димитровъ подъ горното [...] вие. Съ нея се подига единъ въпросъ, който съ [...] може да се каже, че е единъ отъ най-актуелнит[...] нашата днешна демографска наука. Съ доводи и [...] отъ разни източници, и изхождайки отъ мнението [...] известния турски държавникъ, бившъ дунавски валия [...] хадъ паша, служещо за епиграфъ и на настоящата [...] га, той слага на преоценка схващанията на днешнитѣ [...] [...]родавни люде по въпроса за етническата принадлеж[...] [...]а голѣмата часть отъ живѣещитѣ у насъ турци, ка[...] [...] доводи и дирения потвърждава, че тѣ не сж дошл[...] [...]акто мнозина мислятъ, а сж отъ български нар[...] [...]изходъ, рѣзко отличаващи се отъ азиатскитѣ [...] [...]оятелство се дължи на българската имъ [...] [...]ума за мохамеданскитѣ поселения въ обла[...] [...] Герлово, Кърджали и Северното Подро[...] [...]ия, които сж прошарени съ много т[...] [...]изходъ преминали въ исляма въ еп[...] [...] последващитѣ години. Мисълта [...] [...]о българитѣ мохамедани по сво[...] [...]ъ и народностно опредѣлятъ, [...] [...] предвидъ, че ще дойде негли [...] [...]ънародници, помохамеданчени [...]

чалото на робството, ще се пробудятъ и съзнаятъ своя родъ и езикъ. Впрочемъ статията сама по себе си е повече отъ интересна, затова, съ позволението на автора, ще я препечатаме изцѣло, за да придобие всѣки любознателенъ читатель непосрѣдствено впечатление. Тя е следната:

„Българскитѣ мохамедани, на брой около сто хиляди души, населяващи Родопитѣ, и тия въ Луковитско, на брой около петь хиляди души, за чисто българския произходъ на които има множество доказателства, по собствена подбуда започватъ народностно да се осъзнаватъ и да правятъ разлика между вѣра и народность. Въ по-главнитѣ българо-мохамедански селища — Смоленъ, Златоградъ, Девинъ, Чепинско и другаде — сж основани културни дружества съ общо наименование „Родина“, първо измежду които по време на основаване и полезна дейность е Смоленското. Всѣка година то издава богатъ и разнообразенъ по съдържание сборникъ „Родина“, печатанъ органъ на сжщото, чрезъ който цели да подига общата култура на българитѣ мохамедани, да продължи да задълбочава въ съзнанието на сжщитѣ убеждението за тѣхния чисто български произходъ и българска принадлежность, както и да направи предъ тѣхъ сжщественото за случая разграничение между понятията вѣра и народность.

Това движение срѣдъ българитѣ мохамедани, довчера тънещи въ духовна и материална нищета, вече дава обилни плодове: множество младежи посещаватъ всички видове учебни заведения въ страната, гимназии, технически училища, учителски институти, университета и др. Нѣколцина съ образование българи мохамедани сж вече учители, директори на прогимназии и административни и финансови чиновници. Въ близко бждеще ще имаме българи мохамедани правници, зжболѣкари, лѣкари. Подигнато е общото равнище на селското българо-мохамеданско население. Облѣклото и жилищата се реформиратъ. Кухнята се нагодява споредъ природосъобразнитѣ закони за храненето. Отношението къмъ жената и множеството тъмни страни около брака се изясняватъ въ духа на традиционната за българо-славянското общество демократичность. Самото население вече търси книгата и вестника, самообразова се; по-интелигентнитѣ негови членове сами вече пишатъ, поучаватъ своитѣ братя. Покрай цѣлата тая дейность измѣнятъ се всѣкидневно и отношенията между българи християни и българи мохамедани, което, отъ своя страна, е отъ твърде голѣмо значение за подобряване на общото икономическо положение на последнитѣ.

Цельта на настоящитѣ редове, обаче, не е да се пише още нѣщо за българитѣ мохамедани, а за известната неправдоподобность въ схващанията срѣдъ днещната наша

общественость, гдето мнозина смѣтатъ, че българитѣ
хамедани, населявищи днесъ Родопитѣ и Луковитско и
пазили непокжтнати българския си езикъ, нрави, обича
пѣсни, сж единственитѣ насила помохамеданчени бълг
тъй като тия имъ нрави, обичаи и езикъ красноречиво
чатъ довчерашната имъ народность и принадлежно
(за помохамеданчването на родопскитѣ българи вж. Ст.
хариевъ „Описание на Татаръ-Пазарджишката кааза“, 1
гдето е напечатанъ лѣтописътъ на попъ Методия Драгин
отъ с. Корова, Чепинско. Освенъ тоя лѣтописенъ докуме
има още множество интересни владала (нотариални до
менти), намѣрени въ разни родопски селища, първо
които по важность и значение е намѣреното въ с. Б
тево, Асеновградско, обнародвано отъ Вас. Дечевъ въ
„Родопски напредъкъ“, Г. I, по-късно и въ „Миналото
Чепеларе“, кн. I, гдето редомъ съ имената на българи
стияни се споменаватъ мохамеданскитѣ имена и на тѣ
братя, приели мохамеданството, но запазили роднински
ношения съ близкитѣ си и съпритежателство въ общ
имъ имоти. Освенъ всичко това, запазени сж и се пр
ватъ отъ поколѣние на поколѣние и множество устни
дания и легенди около това помохамеданчване).

Тукъ искаме да изтъкнемъ предъ нашата демограф
наука нѣкои твърде интересни текстове отъ нашата
чуждата книжнина, които говорятъ за българския произх
и на друго „турско“ население въ страната, живѣещо
нея както преди, така и следъ освобождението ни п
1878 г.

Тъй, въ книгата си „Княжество България“, Со
1899, Константинъ Иречекъ пише: „Така презъ пжтуван
Източния Балканъ за менъ стана ясно, че между там
турци, заедно съ преселенитѣ анадолци, се намир
ци и отъ българи, което наедно съ исляма сж при
езикъ“ . , . И на друго мѣсто: „Отдѣлни слу
ане (въ турска вѣра) несъмнено сж ставали
мѣстнитѣ царства (болярства). Тогавашни
ватъ, че подиръ падането на Търново м
вѣрата на Мохамеда, въ надежда да п
богатства, или отъ страхъ или незна
одиръ тая катастрофа въ Македо
езъ своитѣ проповѣди не само
отъ ереси, но и отъ „Сараци

ченитѣ българи сж по
ноститѣ и уменията си
свободно упражнявайки
ятъ като строители, худож
ка известность въ империята.

прочутиятъ турски юристъ Джевдетъ паша е билъ помохамеданченъ българинъ отъ Ловечъ, а гениалниятъ турски архитектъ Синанъ паша, живѣлъ и работилъ въ началото на XVI вѣкъ, е нашъ българинъ еничеринъ отъ Родопско.

Нѣколцина историци и езиковеди, между които и професоръ Л. Милетичъ, сжщо писаха за явния български произходъ на цѣлото турско население въ обширната долина Герлово.

За потвърждение на горната ни мисъль сж отъ особено голѣмо значение думитѣ на турския първенецъ и публицистъ въ миналото, Мидхадъ паша (1822—1884), управитель на Дунавския вилаетъ, въ статията му „Турция въ своето минало, настояще и бждеще“, печатана въ френското списание. “Revue scientifique de la France et de l'Etranger“, Paris, a. VII, 1878, c. 1152, гдето е писано; „Има повече отъ единъ милионъ мюсюлмани. Тѣзи мюсюлмани не сж дошли отъ Азия, както обикновено мислятъ. Това сж потомци на тѣзи българи, превърнати въ исляма въ епохата на завоеването и следващитѣ години. Това сж деца на сжщата тая страна, на сжщата тая раса, отъ сжщото това колѣно. А измежду тѣхъ има една часть, които не говорятъ другъ езикъ, освенъ българския“.

Тукъ става дума за по-голѣмата часть отъ всички турци, пръснати и до днесъ изъ покрайнинитѣ Герлово. Тузлука, Дели-Орманъ, Казанлъшко, Кърджалийско, Северното Подродопие и др., които и сега живѣятъ на своята родна земя, въ расово отношение иматъ много малко небългарска кръвь и които съ голѣма болка на сърдце се изтикватъ отъ огнищата на дѣди и прадѣди (вж. А. Страшимировъ, „Сѣнки)“ и, изселвайки се, отиватъ да живѣятъ чужбински животъ при неподходящъ за тѣхъ климатъ и срѣдъ едно население, далечъ различно психологически и расово отъ тѣхъ.

Тоя „милионъ“ расови българи, броятъ на които сега е спадналъ до 400 хиляди души, помохамеданчени „презъ епохата на завоеването“, когато дори и българскитѣ деспоти и боляри сж минали на турска служба и сж взели участие при покоряването на нови християнски народи, поставени въ допиръ съ турскитѣ власти и духовно мохамедански мисионери, сж загубили както вѣрата, така и езика си, а отчасти и облѣклото си. Расовитѣ духовни и физически качества, обаче, съ много малки изключения, сж запазени у тѣхъ и до днесъ. Азийскиятъ турски типъ много рѣдко се срѣща между живѣещитѣ въ България днесъ турци, а между българитѣ мохамедани — никакъ.

Особено силно сѫ запазени у живѣещитѣ въ Б[illegible]
рия турци старинниятъ славянски патриархаленъ духъ
семейството, почитьта къмъ старитѣ, послушанието, го
приемството и пословичното славянско равенско отнас
къмъ женитѣ. Многоженството срѣдъ живѣещитѣ въ Б
гария турци е много рѣдко явление. По-често то се ср
между турскитѣ цигани, които—и по вънщни, и по душе
белези личи — нѣматъ нищо общо съ мѣстната раса.

А оная „една часть", която не говори дру
езикъ, освенъ българския", за която пише въ к
на цитирания пасажъ Мидхадъ паша и за която спомен
и френскиятъ лѣкарь-пѫтешественикъ Полъ Люкасъ
1706 г. (въ пѫтеписа си Полъ Люкасъ пише: „Премина
едно село, наречено Пашмакли (днешния Смоленъ, б.
населено съ турци, които не говорятъ езика си. Тѣ г
рятъ по-скоро развален славянски, размѣсенъ „съ гр
и български думи" (вж. „Известия на българското геогр. д
кн. IV), сѫ най-после помохамеданченитѣ българи, ко
живѣейки въ непроходимитѣ родопски планини, неподх
лени на влияние отъ други мохамедански маси, сѫ зап
ли като въ единъ островъ и чистия си славянобългар
езикъ, доста близъкъ до Кирило-Методиевския, и антр
логическия типъ на снаженъ, русокосъ, синеокъ, благ
шенъ, незлобивъ и търпеливъ славянинъ, потомъкъ на
когашнитѣ смолени. Родопскитѣ помохамеданчени бъл
сѫ, така да се изразимъ, съхранили отъ стариннния бъл
ски езикъ, облѣкло, тъй близко по китность, багра и с
ка до старинното болярско облѣкло, сѫщо тъй както
[illegible]скитѣ българи, захвърлени като въ островъ срѣдъ
[illegible]а Унгарска пуста, сѫ съхранили езика отъ Чип
[illegible]райнини такъвъ, какъвто вече и въ майката
[illegible]овори.

[illegible]ѣ помохамеданчани българи, така нар
[illegible]яни и др., сѫ последнитѣ несполуч
[illegible]ито и първи днесъ по свой поч
[illegible]ятъ като чисти българи и ч
[illegible]резъ писменото си творче
[illegible]и дори спазени чисто
[illegible]ни прояви, ни пода
[illegible]риобщатъ напълно
[illegible]си, която, и по т
[illegible]никаква прѣчка за
[illegible]ремемъ така подаде
[illegible]ра, благоденствие и н
[illegible]еление. Пѫтищата за
[illegible] сѫ само тактъ, малки
[illegible]ясно съзнание за ценно
[illegible]лно естествено появило се

родително движение. А следъ това изцѣло можемъ да се надѣваме, че кръвьта, чисто българска кръвь, ще заговори и ще просвѣти съзнанието и на другитѣ мохамедани, считащи себе си за турци, пръснати изъ страната ни, които сѫ деца на сѫщата тая страна, на сѫщата тая раса, отъ сѫщото това колѣно.

В. Димитровъ"

Арабскитѣ собствени имена у българитѣ мохамедани, статия отъ В. Шановъ въ в. „Красногоръ", бр. 1 отъ 1 януарий 1941 година.

Подъ това заглавие известниятъ туркологъ г. В. Шановъ прави разборъ на разнитѣ у различнитѣ народности лични имена, нѣкои отъ които сѫ извлѣчени отъ свещенитѣ книги на тия народности. Чести сѫ и случаитѣ, когато едни и сѫщи имена се изговарятъ различно, споредъ свойствата на езицитѣ на дадени народи. Имената на българитѣ мохамедани сѫ повечето арабски или турски и много отъ тѣхъ сѫ изводни отъ библейскитѣ. Напр. Адемъ-Адамъ. Ибрахимъ-Авраамъ, Сюлейманъ-Соломонъ, Исуфъ-Иосифъ, Даутъ-Давидъ, Илиясъ-Илия и др. Освенъ това всичкитѣ арабски имена иматъ едно или друго значение, напр. Шеваки — значи слава и съответствува на българското Славчо, Славъ и др., Юмеръ значи Живко, Хамди-Благо и т. н. Мисъльта на автора е, като взема предъ видъ времето, въ което живѣемъ, когато всички народи се приспособяватъ наспроти езика, който говорятъ, и общиятъ имъ народностенъ духъ, че и българитѣ мохамедани трѣбва да пославянчатъ своитѣ собствени имена, което съвсемъ не имъ прѣчи да си изповѣдватъ своята мохамеданска религия. Следъ привеждането на нѣколко примѣри на равнозначущитѣ на български езикъ арабски имена, той казва: „Съ горнитѣ примѣри ние имаме за цель да обърнемъ вниманието на тия наши кръвни братя българитѣ мохамедани, че и тѣ поне подобно на това, което сега става въ нова Турция, като чисти българи, трѣбва да почнатъ да поставятъ на своитѣ новородени деца не неразбираемитѣ отъ тѣхъ арабски имена, но равнозначущитѣ имъ чисто български наименования. Тѣ трѣбва да знаятъ, че една религия не се крепи въ формата и значението на собственитѣ имена на хората, а на самата съвѣсть, на самото вѫтрешно убеждение на лицата, които изповѣдватъ тая религия. Ние, които много добре ценимъ силата на религиозното чувство у българитѣ мохамедани, ни най-малко нѣма да допустнемъ, че ако единъ българинъ мохамеданинъ вмѣсто Юмеръ се нарича Живко, неговото религиозно чувство ще бѫде накърнено". Мисъльта на г. Шановъ е напълно прав-

дива и всѣки здравомислящъ българинъ, независимо какво вѣроизповѣдание е, би трѣбвало да си извади св[...] заключение. Още повече и като имаме примѣра на п[...] седателя на дружба „Родина“ въ гр. Смоленъ г. Ар[...] Бейски, който на новородената си дъщеря презъ 19[...] не тури арабско име, а българско — Малинка.

Следъ помохамеданчването на чеп[...] скитѣ българи мохамедани и хаджи Баш[...] отъ село Чепино-Баня, известие отъ Борисъ [...] заровъ въ в. „Чепино“, год. II, бр. 41 отъ 19[...] 1940 година.

Всѣка покрайнина си има своятъ герой, който е[...] служилъ съ нѣщо на народа и заради туй е възпѣван[...] пѣсни, приказки и легенди. И чепинскиятъ край има [...] легендаренъ герой, това е Хаджи Башко отъ с. Чеп[...] баня, който по значение и народна почить е нѣщо [...] смоленския Салихъ ага. Съ живота му отчасти, и главн[...] застжпничеството му за народа презъ страшнитѣ кър[...] лийски времена се занимава авторътъ въ горното [...] стие, което е вѣроятно пръвъ опитъ да се даде хар[...] ристика и се обрисува нравственията ликъ на тоя з[...] жилъ българинъ. Хаджи Башко е билъ българинъ м[...] меданинъ съ силно чувство къмъ бедния и онеправ[...] народъ. Въ смутнитѣ времена въ началото на мин[...] [...]къ, когато чепинската котловина била изложена на [...] [...]кратни кърджалийски грабежи, той се прогласил[...] [...] на всички [...]ела и се заелъ да ги защищава [...] [...]тѣ. Веднажъ хиляда души арнаути на пжть [...] Пловдивъ дошли въ краището Бабекъ и [...] безчинства и искатъ ядене и пиене. [...] на Хаджи Башко, който веднага о[...] [...]усия обградилъ четата, като ги [...] [...] тогава ги пустналъ, следъ к[...] презъ Чепинско. За Ха[...] [...]умъ не го лови, и тов[...] [...]а простото населе[...] Чепино-баня е [...] [...]реченъ Шарамп[...] [...]падения въ кър[...] [...]алихъ ага, е билъ [...] [...]ради оказана услуг[...] [...]бей, когото освобо[...] [...]е, билъ опростенъ и[...] [...]е не искалъ почести [...] самовластенъ господар[...] [...] на пазарджишкия Ха[...]

бей Гаванозоогу, който съ примка една вечерь у довѣрни хора хваналъ Хаджи Башко и го обесилъ на долната врата на Шарампола. Туй е въ съвсемъ кратки черти животътъ на Хаджи Башко. Трѣбва, обаче, чепинскитѣ будни българи да се погрижатъ и досъбератъ повече сведения за живота и подвизитѣ на този си заслужилъ синъ, а така сжщо да се запишатъ и пѣснитѣ за него срѣдъ народа, докато още не изличена съвсемъ паметьта за него. Както се вижда, животътъ му е пъленъ съ поука и споредъ изнесенитѣ сведения, макаръ и не съвсемъ прояснень съ българско съзнание, какъвто е смоленскиятъ Салихъ ага, но все пакъ той е билъ вѣренъ синъ на своя народъ и е представлявалъ нѣщо нераздѣлно отъ чепинскитѣ българи мохамедани. Дружба „Родина въ с. Лжжене и Корова може да събере тия сведения, а по-подробното му описание би било една благородна задача за нашитѣ писатели или поети.

Пенджикътъ въ Якоруда — известие отъ Никифоръ п. Филиповъ въ сп. „Отецъ Паисий“, год. XIII, кн. 10 отъ м. декемврий 1940 г.

Въ това известие, което въ малко по-разширенъ видъ се даде и въ сп. „Родопа“, бр. 1, 2 и 3 отъ 1940 г., се изяснява за пръвъ пжть, ако се не лъжемъ, времето и начинътъ на мохамеданчването на якорудскитѣ българи мохамедани. То е било непосрѣдствено следъ чепинското помохамеданчване, за което имаме лѣтописния паметникъ на попъ Методия Драгиновъ.

Перифразираме самия разказъ:

Сжщиятъ великъ везиръ Мехмедъ Кюпрюлю на пжть за Солунъ миналъ презъ Якоруда, което село тогава не било на това мѣсто, дето е сега, а единъ километъръ по-доле отъ дѣсната страна на рѣката. На сегашното мѣсто до тогава живѣли двама братя, Стойко и Лазаръ. При влизането на Мехмедъ Кюпрюлю селото било изгорено и часть отъ населението изклано. Следъ това дълго време по рѣката се намирали човѣшки черепи. Следъ време останалото въ бѣгство население се прибрало при братята Стойко и Лазаръ и тъй се поставило началото на сегашното село Якоруда. Не минало, обаче, много време — следъ 10—12 години селото трѣбвало да преживѣе най-сжществената си промѣна. Презъ 1669 или 1670 година въ селото дошелъ нѣкой си Пенджикъ съ чета еничери. Още съ влизането си той събралъ нѣкои селяни и запиталъ:

— Има ли въ селото една вдовица отъ Чопевци? Отъ това се разбрало, че той не е съвсемъ непознатъ въ тоя край.

— Има, аго! — отговорили селянитѣ.

дива и всѣки здравомислящъ българинъ, независимо
какво вѣроизповѣдание е, би трѣбвало да си извади сво
заключение. Още повече и като имаме примѣра на пр
седателя на дружба „Родина" въ гр. Смоленъ г. Ар
Бейски, който на новородената си дъщеря презъ 194
не тури арабско име, а българско — Малинка.

**Следъ помохамеданчването на чеп
скитѣ българи мохамедани и хаджи Баш
отъ село Чепино-Баня**, известие отъ Борисъ
заровъ въ в. „Чепино", год. II, бр. 41 отъ 19
1940 година.

Всѣка покрайнина си има своятъ герой, който е
служилъ съ нѣщо на народа и заради туй е възпѣванъ
пѣсни, приказки и легенди. И чепинскиятъ край има
легендаренъ герой, това е Хаджи Башко отъ с. Чеп
баня, който по значение и народна почить е нѣщо
смоленския Салихъ ага. Съ живота му отчасти, и главно
застжпничеството му за народа презъ страшнитѣ кърд
лийски времена се занимава авторътъ въ горното и
стие, което е вѣроятно пръвъ опитъ да се даде хара
ристика и се обрисува нравствениятъ ликъ на тоя за
жилъ българинъ. Хаджи Башко е билъ българинъ м
меданинъ съ силно чувство къмъ бедния и онеправд
народъ. Въ смутнитѣ времена въ началото на мина
вѣкъ, когато чепинската котловина била изложена на
колкократни кърджалийски грабежи, той се прогласилъ
главатарь на всички ела и се заелъ да ги защищава
размирницитѣ. Веднажъ хиляда души арнаути на пжть
Македония за Пловдивъ дошли въ краището Бабекъ и
нали да правятъ безчинства и искатъ ядене и пиене.
бечани се оплакали на Хаджи Башко, който веднага ор
низиралъ и въ сгодна пусия обградилъ четата, като ги п
нудилъ да платятъ всичко и тогава ги пустналъ, следъ ко
имъ забранилъ да минаватъ презъ Чепинско. За Ха
Башко се носѣла мълва, че куршумъ не го лови, и тов
още повече издигало въ очитѣ на простото населе
Подъ Хаджи Башкова власть селото Чепино-баня е б
обградено съ 4 аршина високъ зидъ, нареченъ Шарамп
който пазѣлъ селото отъ ненадѣйни нападения въ кърд
лийско време. На край и той, както Салихъ ага, е билъ
възгласенъ за непокорникъ, но заради оказана услуга
Пазарджишкия мюдюринъ Дели-бей, когото освобод
отъ едно кърджалийско нашествие, билъ опростенъ и
се върнали правата. Той обаче не искалъ почести и
продължилъ своята управия на самовластенъ господарь
Чепинско. Това се зловидѣло на пазарджишкия Хас

бей Гаванозоогу, който съ примка една вечерь у довѣрни хора хваналъ Хаджи Башко и го обесилъ на долната врата на Шарампола. Туй е въ съвсемъ кратки черти животътъ на Хаджи Башко. Трѣбва, обаче, чепинскитѣ будни българи да се погрижатъ и досъбератъ повече сведения за живота и подвизитѣ на този си заслужилъ синъ, а така сжщо да се запишатъ и пѣснитѣ за него срѣдъ народа, докато още не изличена съвсемъ паметьта за него. Както се вижда, животътъ му е пъленъ съ поука и споредъ изнесенитѣ сведения, макаръ и не съвсемъ проясненъ съ българско съзнание, какъвто е смоленскиятъ Салихъ ага, но все пакъ той е билъ вѣренъ синъ на своя народъ и е представлявалъ нѣщо неразделно отъ чепинскитѣ българи мохамедани. Дружба „Родина въ с. Лжжене и Корова може да събере тия сведения, а по-подробното му описание би било една благородна задача за нашитѣ писатели или поети.

Пенджикътъ въ Якоруда — известие отъ Никифоръ п. Филиповъ въ сп. „Отецъ Паисий", год. XIII, кн. 10 отъ м. декемврий 1940 г.

Въ това известие, което въ малко по-разширенъ видъ се даде и въ сп. „Родопа", бр. 1, 2 и 3 отъ 1940 г., се изяснява за пръвъ пжть, ако се не лъжемъ, времето и начинътъ на мохамеданчването на якорудскитѣ българи мохамедани. То е било непосрѣдствено следъ чепинското помохамеданчване, за което имаме лѣтописния паметникъ на попъ Методия Драгиновъ.

Перифразираме самия разказъ:

Сжщиятъ великъ везиръ Мехмедъ Кюпрюлю на пжть за Солунъ миналъ презъ Якоруда, което село тогава не било на това мѣсто, дето е сега, а единъ километъръ по-доле отъ дѣсната страна на рѣката. На сегашното мѣсто до тогава живѣли двама братя, Стойко и Лазаръ. При влизането на Мехмедъ Кюпрюлю селото било изгорено и часть отъ населението изклано. Следъ това дълго време по рѣката се намирали човѣшки черепи. Следъ време останалото въ бѣгство население се прибрало при братята Стойко и Лазаръ и тъй се поставило началото на сегашното село Якоруда. Не минало, обаче, много време — следъ 10 — 12 години селото трѣбвало да преживѣе най-сжществената си промѣна. Презъ 1669 или 1670 година въ селото дошелъ нѣкой си Пенджикъ съ чета еничери. Още съ влизането си той събралъ нѣкои селяни и запиталъ:

— Има ли въ селото една вдовица отъ Чопевци? Отъ това се разбрало, че той не е съвсемъ непознатъ въ тоя край.

— Има, аго! — отговорили селянитѣ.

– Заведете ме у нея! Тамъ ще нощувамъ — рек агата и заповѣдалъ на сутриньта всичката рая да се съб при него въ двора на кжщата.

Вдовицата посрещнала госта и изтръпнала, като видѣла. Когато вдигнала софрата, Пенджикътъ свалилъ е черската си шапка и казалъ на вдовицата:

— Ела, бабо, да ми попощешъ главата.

Главата, обаче, била бръсната, та нищо нѣмало вдовицата само я хванала и цѣла затреперала.

— Защо треперешъ, бабо, какво ти стана? — за талъ Пенджикътъ.

— Нищо, аго. Нали съмъ майка. Имахъ и азъ мал синъ, голѣмъ немирникъ, та ме ядоса веднажъ и азъ вд нахъ машата, та го ударихъ по главата. Отъ тогава изб и се не чу вече живъ ли е, умрѣлъ ли е. Видѣхъ на г вата ти единъ белегъ, та помислихъ за моя синъ!

— Ами ако го видишъ, ще го познаешъ ли?

— Ще го позная, само очитѣ му да видя.

— Я погледни мене въ очитѣ и вижъ!

Вдовицата го погледнала, охнала отъ мжка и п паднала отъ ужасъ.

— Боже! — извикала тя — това е билъ моятъ си Отъ кога така?

— Отъ когато ме удари съ машата. Позна ме, а? черъ е, борина свѣти и пакъ ме позна! Утре, когато сл цето свѣти, цѣлото село ще се събере на двора и тог по-добре ще ме познаешъ...

Следъ туй отишелъ и легналъ да спи. На другия д селянитѣ наистина се събрали, еничеритѣ ги обградили Пенджикътъ се изправилъ и извикалъ:

— Слушайте, селяни! Чепиното цѣло се помоха данчи. Сжщо и всичкиятъ Доспатъ и цѣлиятъ Бабе Остана само Якоруда, и сега азъ съмъ дошелъ и тукъ стане това. Затова избирайте едно отъ двете: или но или корана!

Въ туй време се разбрало, кой е и че Пенджик е тѣхенъ съселянинъ, затова пристжпили предъ него б тята и майка му, като заявили, че предпочитатъ да си о натъ рая, но да се не помохамеданчватъ. Той, обаче, дочакалъ да се изкажатъ, а веднага заповѣдалъ, и двам били заклани предъ всички сбрани, а майката припадн и била закарана на страна. Това хвърлило селянитѣ ужасъ и нѣкои изявили желание да се помохамеданча Веднага имъ били хвърлени калпацитѣ и имъ дали чал които още тамъ навили на главитѣ. Тъй се помохамед чилъ Лазаръ и всички съседи наоколо. Нѣкои, обаче, укрили и си останали християни и тѣ, начело съ дру братъ Стойко, се заселили накрай селото и образув

махалата Стокевица. После нѣкои още доброволно се помохамеданчвали и тъй селото останало и до сега размѣсено — българи, християни и мохамедани.

„Ето по какъвъ начинъ се е извършило помохамеданчването въ Якоруда, казва авторътъ, отъ единъ Чопевъ синъ. Това помохамеданчване ги е вкаменило и направило невъзприемчиви за никаква култура.“

И наистина, такива ще си останатъ тѣ още дълго време, ако се не работи върху тѣхъ съ насаждане култура и съзнание. А условията за това сж надеждни, понеже мнозина българи мохамедани си още знаятъ християнскитѣ роднини. А и прѣкоритѣ имъ: Црънковци, Цикаловци, Липевци, Маневци, Бълевци и др. сж български и показватъ българския имъ народностенъ произходъ.

„Прочее, якорудскитѣ българи мохамедани ще трѣбва да се осъзнаятъ, казва въ заключение авторътъ, и да се приобщятъ къмъ българския народъ, да се привържатъ къмъ него и да го обикнатъ. Ислямската вѣра нека си я иматъ, както и българитѣ протестанти и католици си иматъ своята вѣра, но когато стане дума за народность, тѣ казватъ, че сж българи. Българитѣ мохамедани ние ги имаме като свои, не се отдѣляме отъ тѣхъ и ги почитаме и уважаваме, за да се ползуватъ отъ всички културни блага, затова, защото ги броимъ равни на насъ, защото съ насъ заедно работятъ земята, и съ насъ заедно ще я бранятъ съ оржжие въ ржка, когато отечеството поиска това.“

Тъй завръшва авторътъ, къмъ което ние не ще прибавимъ нищо. Защото при такива ясни свидетелства, кога и какъ е ставало помохамеданчването, да се страни отъ своя народностенъ произходъ и майчинъ езикъ е повече отъ непростимо. Българитѣ мохамедани отъ всички краища на България трѣбва да се осъзнаятъ и така ще бждатъ полезни и на себе си и на обществото, срѣдъ което живѣятъ.

IX. ИЗЪ КНИЖНИНАТА ЗА БЪЛГАРИТѢ МОХАМЕДАНИ ПРЕЗЪ ИЗТЕКЛАТА ГОДИНА.

1. **Българитѣ мохамедани у насъ.** М. Шарковъ, „Нация и политика“, кн. 1, 1939 г.
2. **Интелектуалци българи мохамедани,** сп. „Родоп[illegible] бр. 9, 1939 г.
3. **Единъ пѫть за народностно осъзнаване.** Тахиръ Османовъ, сп. „Родопа“, бр. 9, 1939 г.
4. **Вѣроучение на роденъ езикъ.** Юс. Якубовъ, „Родопа“, бр. 10, 1939 г.
5. **Възрожденството въ Златоградско,** сп. „Родоп[illegible] бр. 10, 1939 г.
6. **1940 година.** Юс. Якубовъ, в. „Красногоръ“, бр[illegible] 1940 г.
7. **Сборникъ „Родина“** (оценка). Люб. Бучковъ, „Литер. гласъ“, 31.I 1940 г.
8. **Следъ помохамеданчването въ Чепинско.** Историче[illegible] бележки. Ник. П. Филиповъ, сп. „Родопа“. бр[illegible] 2 и 3, 1940 г.
9. **Ив. Вазовъ за тѣхното възраждане,** сп. „Родоп[illegible] бр. 1, 1940 г.
10. **Въ Златоградско.** сп. „Родопа“, бр. 1, 1941 г.
11. **Родинското движение въ Ардинско.** сп. „Родо[illegible] бр. 1, 1940 г.
12. **Българката мохамеданка.** Конст. Петкано[illegible] „Вестникъ на жената“, бр. 803, отъ 21. II. 1940 г.
13. **Да имъ помогнемъ.** Сл. Караманджукова. „Ве[illegible]никъ на жената“, с. бр.
14. **Нашиятъ дългъ къмъ българката мохамеданка.** И[illegible] на В. Николова, „Вестникъ на жената“, с. бр.
15. **Българитѣ мохамедани въ миналото и днесъ.** [illegible] Примовски, „Вестникъ на жената“, с. бр.
16. **Къмъ новитѣ възрожденци.** Н. П. Ноевъ, в. „К[illegible]сногоръ“, бр. 2. 1940 г.
17. **Вечеринката на дружба „Родина“.** кап. Огняно[illegible] в. „Красногоръ“, бр. 3. 1940 г.
18. **Единъ починъ въ подкрепа на българитѣ моха[illegible]дани.** Хр. Ив. Динчевъ, сп. „Нация и политик[illegible] бр. 1, 1940 г.
19. **Срѣдъ българитѣ мохамедани.** М... в. „Миръ“, 1[illegible] отъ 6. II. 1940 г.
20. **Изъ живота на българитѣ мохамедани.** в. „Зор[illegible] бр. 6194, 7. II. 1940 г.

21. **Възраждането на българката мохамеданка.** в. „ Борба отъ 3. II. 1940 г.
22. **Сборникъ Родина** рецензия Ф. М. сп. „Славянска беседа“, бр. 1, 1940 г.
23. **Духовно училище за българитѣ мохамедани.** Юс. Якубовъ. сп. „Родопа“. бр. 2, 1940 г.
24. **Вечеринка въ Смоленъ.** сп. „Родопа“, бр. 3, 1940 г.
25. **Пробуждането на българката мохамеданка. Сѫдбата на феса и фереджето.** Г. Чичовски, в. „Борба“ отъ 5.III 1940 г.
26. **Българо-мохамеданско утро.** К. Филипова, в. „Борба“, 22. III. 1940 г.
27. **Българитѣ мохамедани.** Ив. Г. Байчевъ, в. „Млада воля“ — София, бр. 54 отъ 17. III. 1940 г.
28. **По поводъ дейностьта на българитѣ мохамедани.** Г. Дорковъ, в. „Красногоръ“, бр. 4 отъ 1940 г.
29. **На родинци.** П. Карапетковъ, в. „Красногоръ“, бр. 6 отъ 1940 г.
30. **Грижи за българитѣ мохамедани.** Бехч. Сердаровъ, сп. „Нация и политика“, кн. 1, 1940 г.
31. **Българитѣ мохамедани за себе си.** (оценка) Т. Б., сп. „Нация и политика“, бр. 4. 1940 г.
32. **Родинството въ Ардинско, Загражденъ, Банитѣ и с. Корово, Чепинско.** Сп. „Родопа“, бр. 4, 1940 г.
33. **Животътъ на българитѣ мохамедани.** М. Михайлова, в. „Кооперативна България“, София, бр. 78, 1. IV. 1940 г.
34. **Помохамеданчване на чепинскитѣ българи.** Врът-ката, в. „Чепино“, бр. 38, 14. IV. 1940 г.
35. **Българитѣ мохамедани и тѣхното духовно и книжовно творчество.** Хр. Караманджуковъ, сп. „Просвѣтно единство“, бр. 26, 18. III. 1940 г.
36. **Сборникъ Родина** (оценка). В. „Арденска дума“, бр. 460, 28. IV. 1940 г.
37. **На учителя въ българо-мохамеданскитѣ села.** П. Карапетковъ, в. „Красногоръ“, бр. 11, 1940 г.
38. **Едно тържество на вѣра и народность.** Н. Н., в. „Красногоръ“, бр. 12, 1940 г.
39. **Нуждитѣ на българитѣ мохамедани.** Осм. Ферадовъ, сп. „Родопа“, бр. 5, 1940 г.
40. **Родинското движение въ Златоградско.** Сп. „Родопа“, бр. 5, 1940 г.
41. **За българитѣ мохамедани.** Хр. Вакарелски, сп. „Славянски вести“, бр. 50, 1. V. 1940 г.
42. **Следъ помохамеданчването на чепинскитѣ българи. Хаджи Башко отъ с. Чепино Баня.** Б. Лазаровъ, в. Чепино“, бр. 41, 19. V. 1940 г.

43. **Къмъ българитѣ мохамедани.** Ф. Н. Янковъ, Д
ково, в. „Чепино“, бр. 42, 1940 г.
44. **Радостни факти.** Т. Брънековъ, сп. „Нация и
литика“, бр. 5—6, 1940 г.
45. **Доволство отъ вѣрското училище въ с. Райково.**
„Родопа“, бр. 6, 1940 г.
46. **Изъ живота на родинското движение въ с. Смоле**
Златоградъ, Бѣлъ-изворъ и Лѫджене. Сп. „Родоп
бр. 6, 1940 г.
47. **Долу яшмака!** Стих. Д. Розалинъ, в. „Чепин
бр. 45, 16. VI. 1940 г.
48. **Помаци и гагаузи.** Асп. Бирниковъ, Ямбо
в. „Чепино“, бр. 48, 1940 г.
49. **Културно-образователни грижи въ Родопа,** отзивъ
сказка отъ Хр. Караманджуковъ, в. „Чепи
бр. 48, 1940 г
50. **Нуждитѣ на чепинскитѣ българи мохамедани.** Г. П
повъ, сп. „Нация и политика“, бр. 9—10, 1940 г.
51. **Нови възрожденци.** К.. в. „Красногоръ“, бр. 14, 1940
52. **Българитѣ мохемедани.** Осм. Ферадовъ, в. „Кр
ногоръ“, бр. 14, 1940 г.
53. **Духовното училище и ученицитѣ.** сп. Родопа бр.
1940 год.
54. **Дружба „Родина“ въ с. Могилица и вечеринка**
с. Смилянъ. сп. „Родопа“, бр. 7, 1940 г.
55. **По пѫтя на просвѣтата за българитѣ мохамеда**
Ан. Примовски, в. „Зорница“, бр. 26, 1940 г.
56. **Българо-мохамедански сборникъ „Родина“ —**
цензия. сп. „Нация и политика“, бр. 2—3, 1940 г.
57. **За облѣклото на българката мохамеданка.** Ал. К
раманджуковъ. в. „Красногоръ“, бр. 14, 1940
58. **И не подозиратъ.** Н. п. Ноевъ. в. „Красногоръ“,
15, 1940 г.
59. **Сборникъ за българитѣ мохамедани.** Д. Бабе
в. „Миръ“, бр. 11999 отъ 1. VIII. 1940 г.
60. **Една вълна на народностно осъзнаване срѣдъ бъл**
ритѣ мохамедани. в. „Последна поща“, бр. 10
5. VIII. 1940 г.
61. **Събудена Родопа.** стих. Д. Розалинъ. в. „Крас
горъ“, бр. 17, 1940 г.
62. **За обрѣзването (сюнетя).** Юс. Якубовъ. в. „Кр
ногоръ“, бр. 18, 1940 г.
63. **Стресни се племе!** (оценка). сп. „Нация и полити
Т. Б. бр. 7—8, 1940 г.
64. **Помашки сватбарски обичаи въ Чепино.** в. „Чепин
бр. 61, 1940 г.
65. **Родопската народна пѣсень.** Народоучна сту
Р. Даскаловъ. в. „Бѣло море“. бр. 22—32, 1940

66. **Постъ и байрямъ.** Муст. Шарковъ. в. „Нова вечерь“, бр. 170, 4. XI. 1940 г.
67. **Възхвала на Родопа.** стих. Д. Розалинъ. в. „Чепино“, бр. 62, 1940 г.
68. **Мустафа Шарковъ.** К. Вел. в. „Чепино“, бр. 62, 1940 г.
69. **За произхода на живѣещитѣ въ България мохамедани,** В. Димитровъ. сп. „Родина“, год. II, кн. 4., 1940 год.
70. **Задругитѣ и българитѣ мохамедани.** Мехм. Дервишевъ. в. „Земледѣлска задруга“, бр. 177 отъ 5 X. 1940 г.
71. **За обрѣзването.** Юс. Якубовъ, сп. „Родопа“, бр. 8/1940 г.
72. **Дружба „Родина“ въ Славейновска община,** сп. „Родопа“, бр. 8/1940 г.
73. **Назначени духовни администратори,** сп. „Родопа“, бр. 8/1940 г.
74. **Безъ прекалености.** Ал. Караманджуковъ, в. „Красногоръ“, бр. 19/1940 г.
75. **Стресни се племе!** Муст. Шарковъ, в. „Красногоръ“, бр. 20/1940 г.
76. **По пѫтя на народнитѣ будители.** Юс. Якубовъ, в. „Красногоръ“, бр. 20/1940 г.
77. **За учителитѣ по вѣроучение (Коранъ),** сп. „Родопа“, бр. 9/1940 г.
78. **Сегашнитѣ наши духовници.** Махм. х. Идризовъ, сп. „Родопа“, бр. 10/1940 г.
79. **Дейностьта на дружба „Родина“ въ Чепинско,** сп. „Родопа“, бр. 10/1940 г.
80. **Земедѣлието на българитѣ мохамедани.** Муст. Шарковъ, в. „Земедѣлска Задруга“, бр. 153 отъ 15.XII.1940 г.
81. **Пенджикътъ отъ Якоруда. Помохамеданчването на Разложко.** Ник. п. Филиповъ, сп. „Отецъ Паисий“, кн. 10/1940 г.
82. **Духовницитѣ българи мохамедани въ Родопа.** Мах. х. Идризовъ, в. „Красногоръ“, бр. 21/1940 г.
83. **Арабскитѣ собствени имена на българитѣ мохамедани.** В. Шановъ, в. „Красногоръ“, бр. 1/1940 г.
84. **Българитѣ мохамедани.** Хр. Караманджуковъ, сп. „Вѣнецъ“, бр. 4 отъ м. Януарий 1941 г.
85. **Заповѣдь къмъ българитѣ мохамедани въ Адринска околия, годишното събрание на дружба „Родина“ — Смоленъ и 100% българщина у българитѣ мохамедани.** Арифъ Бейски, сп. „Родопа“, бр. 1/1941.
86. **Какъ почна напредъка на родинството, въвеждане български лични имена, стари срещу млади въ с. Корова, Чепеларе въ обятията на Родина, проява на родинство въ с. Рудоземъ и традиционната**

вечеринка на дружба „Родина“ въ гр. Смоленъ сп. „Родопа“ бр. 2/1941 г.

90. **Женятъ пъкъ не питатъ,** пиеса изъ женитбенитѣ нрави на българитѣ мохамедани. Петъръ Ан. Мариновъ, сп. „Родопа“ бр. 1—10/1940 г.
91. **Кръвьта говори,** пиеса изъ възродителното движение срѣдъ родопскитѣ българи мохамедани. Петъръ Ан. Мариновъ, сп. „Родопа“ бр. 1—10/1941 г.

СБОРНИКЪ „РОДИНА“ ВЪ ЧУЖБИНА.

По препоръка на наши общественици и писатели, книжки отъ излѣзлитѣ два тома „Сборникъ Родина“ бѣха изпратени на видни слависти и учени и извънъ царството. Поради стеклитѣ се събития, обаче, не може да се следи, кѫде какво е писано въ чужбина. Получиха се само нѣколко отзива отъ чужденци, първиятъ отъ които бѣ тоя отъ проф. Йос. Пата отъ Прага (Чехия), който изцѣло се обнародва въ кн. II отъ Сборника на стр. 299—300.

Следъ това се получи въ редакцията картичка и отъ многозаслужилия и всеизвестенъ ученъ и славистъ отъ Парижъ, г-нъ проф. Леонъ Больо, който, види се, добилъ отъ нейде сведения за излѣзлитѣ книги, собственорѫчно на български езикъ писа:

„Ако бихте имали възможность да ми изпратите сборника ви „Родина“, съ удоволствие бихъ помѣстилъ за него кратъкъ отзивъ въ нашето научно парижко списание „Revue des études slaves“, следъ което сборникътъ ще влѣзе въ българския отдѣлъ на Библиотеката на националното училище за източни езици.

Като ви благодаря предварително, оставамъ съ почить. Искрено вашъ: проф. Л. Больо“.

Книгитѣ му бѣха изпратени и той наново **съ** визитна карта отговори:

„Благодаря сърдечно за хубавия сборникъ“.

Получи се сѫщо писмо и отъ проф. д-ръ Миленко С. Филиповичъ, виденъ фолклористъ изи-

следвачъ на живота и бита на босненскитѣ мюсюлмани, професоръ въ бившия скопски университетъ, написано макаръ и на сръбски, но напълно разбираемо за насъ. Просимъ извинение отъ г. професора, но смѣтаме, че ще е отъ значение и интересъ, ако не за друго, то за сродното славянско наречие да помѣстимъ тукъ и часть отъ това писмо.

Скопље, 7 маја 1939.
Хартвигова 5/II.

Поштована Господа,

По препоруци мог пријатеља Хр. Вакарелског, послали сте ми један примерак Вашега зборника „Родина“. Желео сам најпре да га прочитам, па да Вам тада пишем.

Радо се одазивам Вашој жељи да Вам пошаљем своје радове о босанским муслиманима и данаљ ом поштом Вам шаљем неке од њих као и неке радове о муслиманима у Јужној Србији. Нажалост, баш од мојих главних радова те врсте не могу да Вам пошаљем, јер немам на располагању.

Прочитао сам Ваш зборник и упознаћу наше муслимане са његовом садржином као и са Вашим покретом.

Желећи Вам од срца успеха у Вашем племенитом настојању и корисном раду, захваљује и поздравља Вас

Д-ръ Мил. С. Филиповић
проф. унив.

ПОЛУЧЕНИ КНИГИ И СПИСАНИЯ.

Сп. „Отецъ Паисий“ — София, 1940 г.

Сп. „Славянски гласъ“, кн. 1—6, г. 1937—1940 — София.

Сп. „Славянски вести“ — София, 1940 г.

„Славянски календаръ“ 1941 година.

„Отъ Дунавъ до Бѣло море“ — видено и преживѣно. Петко Росенъ.

Сп. „Родопа“ — София, 1941 г.

Сп. „Българска мисъль“ — София, 1940 г.

Сп. „Нация и политика“—София, 1940 г.
В. „Красногоръ“ — Смоленъ, 1940 г.
В. „Чепино“ — с. Лжжене, Чепинско, 1940 г
В. „Тетевенски вести“ — гр. Тетевенъ, 1941 г.
В. „Развитие“ — гр. Севлиево, 1940—1941 г.
В. „Академикъ“ — гр. Плѣвенъ, 1940 г.
В. „Студентска борба“ — София, 1940 г.
В. „Бѣло море“ — Кърджали (на името на П. Мариновъ) 1940 г.
Сп. „Обществена подкрепа“ — София, 1940 г.

НЕКРОЛОЗИ.

Мехмедъ Семетевъ.

Помина се и на 21 октомврий 1939 година биде погребанъ Мехмедъ А. Семетевъ отъ гр. Смоленъ, или, както обикновено го наричаха, Старъ Семеть, на 92 годишна възрасть.

Това, съ което правѣше впечатление покойникътъ, е, че имаше бистра паметь и напълно запазенъ ясенъ умъ. Помнѣше и разправяше охотно събитията отъ неговия дълъгъ животъ, а така сжщо и тия на неговитѣ дѣди и прадѣди, израсли и живѣли въ гр. Смоленъ. Той бѣ, тъй да се каже, живата история на града. Прадѣдитѣ му сж отъ рода Станювци, които следъ разсипване селището на Могилата се заселили въ срещния склонъ на Кайнадина и поставили началото на сегашната махала Станюска. После, по време на поголовното помохамеданчване, единъ отъ тѣхъ се укрилъ и заселилъ въ с. Райково. Той е родоначалникътъ на рода Коджабашовци отъ горната махала. Отъ помохамеданченитѣ пъкъ Станювци сж произлѣзли днешнитѣ български мохамедански фамилии: Дели-Асанци, Крôповци и Зеленовци. Старъ Семетъ бѣ по баба отъ тая фамилия и на всѣкиго разправяше своето родословие. Открито изповѣдваше своята българска народность и настойчиво държеше на това, даже и като влизаше въ неприятни спорове съ нѣкои свои заблудени съвѣрци.

— Нема какво да крииме, казваще той, всички сме бôлгаре. Ние по вѣра сме мюслюмане, ала кръвтô ни е

бôлгарска. Моята баба е отъ Станювцехъ и отъ нея си ѐще имаме роднини въ Райково.

И почваше да разправя, какъ нѣкóга преди 80 години като дете закаралъ дърва въ Райково у Нико Коджабаша, и тоя го запиталъ:

— Ти чие дете си, бря?

Семетевъ му отговорилъ, а Коджабашътъ се помислилъ, почудилъ, па любезно го погалилъ и му казалъ:

— Ха! тъй ли? Ние сме роднина съ тебе, бря. Ти не знаешъ! йѣ ти съмъ тебе уйко!

На детето направило силно впечатление това, дето единъ българинъ християнинъ да казва че му е вуйчо, затова като се върнало въ Смоленъ разправило за всичко на майка си. Майката, като не знаела въ що се състои работата, и за да възбуди чувства у Мехметя, казала:

— Ти си мôлчи! Довечера ще нагодя бубайка ти да иде и набахте нôе бôлгаринъ и му каже, какъ тъй ще разправя, чи сме били роднина!

Вечерьта се прибралъ и бащата и научилъ за случката. Тогава той спокойно седналъ и предъ всички разправилъ.

— Наистина! Право е казвалъ чилѣканъ. Ние сме единъ родъ съ тѣхъ. Другушъ ага сме ние приимали нашеса вѣра, та Никовъ баща е избѣгалъ отъ тувъ и останалъ въ Райково, пъкъ мое майка бѣ отъ Станювѣхъ и разправяше чи са близна роднина съ нега. Затова наистина са пада детесу да му вика уйко.

Така се запазило преданието, и много време тия фамилии си имали общи и близки имоти.

Презъ зимата на 1938 година нѣкои отъ тия сродници въ Райково посещаваха Старъ Семетя въ Смоленъ, носѣха си подаръци и се „слагаха като роднина“ и тъй поддържаха връзкитѣ и споменитѣ си.

Животътъ на Мехмедъ Семетевъ е цѣла история и примѣръ за назидание за всички българи мохамедани. Защото той иде да покаже, че на никого нищо не прѣчи да си изповѣдва спокойно своята мохамеданска религия, но да е съ дълбоко съзнание, че е отъ българска народность. Мехмедъ Семетевъ умрѣ именно съ туй съзнание, че е правовѣренъ мюсюлманинъ, но сжщевременно и правъ българинъ.

Богъ да го прости и вѣчна му паметь!

Мехмедъ Ахм. Билянски.

На 7 февруарий 1940 година почина скоропостижно отъ злополука при изпълнение служебния си дългъ, като коларь по пжтя при Юговскитѣ ханчета, Асеновградско, единъ отъ действителнитѣ и най-преданни членове на друж-

ба „Родина", **Мехмедъ Ахм. Билянски**, отъ гр. Смоленъ, твърде младъ, едва 34 годишенъ.

Той бѣ тихъ, спокоенъ и крайно добросъвѣстенъ човѣкъ. Погребението му се извърши на 9 февруарий при стечение на много народъ отъ двѣтѣ изповѣдания и членове на дружба „Родина". Настоятелството на дружбата по тоя случай издаде некрологъ, въ който писа:

„Спи спокойно, скжпи друже! Ти бѣше единъ отъ първитѣ, който самъ налучка пжтя на истината. Твоятъ примѣръ ще остане за поука и назидание на всички ни. Ти не си вече между насъ, и дѣлото на дружба „Родина" губи единъ отъ най-сърдечнитѣ и добросъвѣстни работници, но ние даваме клетвено обещание предъ твоята паметь, че ще пазимъ свето нашия общъ идеалъ. Твоятъ примѣръ ще остане винаги предъ насъ!

Лека ти пръсть и вѣчна ти паметь!"

Атанасъ П. Каишевъ

запасенъ генералъ.

Пресели се въ вѣчностьта и единъ отъ най-виднитѣ дейци срѣдъ високопоставеното столично общество, и пламененъ радетель, и апостолъ за българщината срѣдъ родопскитѣ българи мохамедани запасниятъ генералъ Атанасъ Петковъ Каишевъ. Само тоя, който го познаваше по-отблизу, знае, съ какъвъ жаръ и чистъ идеализъмъ той работѣше за това възрожденско дѣло, като усилията му бѣха насочени главно да събуди съзнание и усѣтъ за необходимость отъ приобщаване къмъ майката-отечество и на тия останали най-назадъ наши сънародници срѣдъ представителитѣ на нашата общественость и държавни фактори. И туй, което имаме на лице: държавата въ лицето на своитѣ отговорни служители да има вече едно становище по въпроса за тъй наречениiтѣ българи мохамедани; живъ интересъ и важни придобивки отъ 1935 година насамъ, се дължатъ изключително на него. На друго мѣсто въ настоящата книга се писа по-подробно за него. Ще добавимъ тукъ само туй, че той си отиде съ пълното съзнание и мисъль, че достойно е изпълнилъ своя отечественъ къмъ държавата, пъкъ и братски къмъ своитѣ родопски сънародници, дългъ. До каква степень той служеше честно и безкористно на тоя свой доброволно приетъ постъ се виждаше и отъ това, че той въпрѣки напредналата си възрасть пакъ дойде въ Родопския край, кандидатира се и бѣ избранъ за четвърти пжть за народенъ представитель, далечъ не отъ желание за материални облаги, а да има още по-широки права и да бжде още по-настойчивъ въ своитѣ иска-

ния, на който постъ следъ нѣколко месечно боледуване го завари смъртьта му, на 29. I. 1941 г.

Неговата широка обществена дейность, особено заслугитѣ му за българитѣ мохамедани тепърва има да се преценяватъ. Съ своето високо народностно чувство, съзнание за дългъ, прямота и откровеность, честность и скромность, покойниятъ бѣ единъ отъ онѣзи наши общественици, които не вдигатъ наживе шумъ около себе си, понеже знаятъ само своитѣ задължения и отговорность, следвайки по войнишки общественото си призвание.

Съ смъртьта му Срѣднородопската областъ губи единъ голѣмъ и достоенъ синъ, ревностенъ защитникъ и неуморимъ труженикъ за културното си, стопанско и всестранно издигане.

Миръ на праха му! Богъ да го прости.

СПИСЪКЪ

на членоветѣ на българо-мохамеданската културна дружба „Родина" въ гр. Смоленъ презъ 1941 год.

Основатели и действителни:

Юсеинъ А. Бейски	— гр. Смоленъ
Арифъ Юс. Бейски	„ „
Юсеинъ К. Якубовъ	„ „
Мехмедъ Ишарлиевъ	„ „
Ахмедъ С. Хусковъ	„ „
Османъ Ходжаджиковъ	„ „
Асанъ Шеховъ	„ „
Салихъ Узуновъ	„ „
Сюлманъ Фисенски	„ „
Незифъ Речниковъ	„ „
Салихъ Ходжаджиковъ	„ „
Петъръ А. Мариновъ	„ „
Мехмедъ Карахусовъ	„ „
Мехмедъ С. Дервишевъ	„ „
Ахмедъ Шехмовъ	„ „
Рюфатъ Ас. Адемовъ	— с. Селище
Салихъ М. Шеховъ	— гр. Смоленъ

Салихъ М. Речниковъ гр. Смоленъ
Мехмедъ Кобатевъ " "
Асонъ Шерифвовъ " "
Адилъ Исенкехейовъ " "
Мехмедъ Идр. Чечевъ " "
Шукри Фисенски " "
Мехмедъ Ходжаджиковъ " "
Хусни Юмеровъ " "
Атанасъ Боговъ " "
Никола Хр. Палагачевъ " "
Фехми Ар. Русевъ — с. Киселичево
Арифъ Русевъ " "
Мнхамедъ Русевъ " "
Ахмедъ Семетевъ — гр. Смоленъ
Адемъ М. Енузовъ " "
Мохмедъ Дреневъ " "
Салихъ А. Чакъровъ " "
Арифъ Шумаровъ " "
Ахмедъ Раюф. Бейски " "
Кадиръ Ис. Якубовъ " "
Мехмедъ Ахм. Чолаковъ " "
Христо Ф. Табаковъ " "
Брахимъ Раш. Маджировъ "
Ахмедъ Ибрах. Арнаудовъ — с. Абланица
Еминъ Мехмедалиевъ Хафузовъ — с. Арда
Александъръ Карамаджуковъ — гр. Ксанти
Мехмедъ Велиевъ — гр. Смоленъ
Фяикъ Фисенски " "
Еминѣ Идризовъ " "
Мехмедъ Мустановъ " "
Мехмедъ Мезиневъ " "
Салихъ Мезиневъ " "
Асанъ Пандажековъ " "

Спомагателни:

Мехмедеминъ Еминевъ Куцевъ — гр. Смоленъ
Мехмедъ Меминевъ Бейски " "
Мехмедъ Нур. Салиховъ " "

Ибрахимъ Асановъ Сеферковъ — гр. Смоленъ
Махмудъ Сал. Мюдеризовъ " "
Салихъ Мустафовъ Лущевъ " "
Ахмедъ Ал. Кобатевъ " "
Мехмедъ Ахм. Чакъровъ " "
Исуфъ Атуф. Шишманаговъ " "
Салихъ Раш. Маджировъ " "
Брахимъ М. Луцевъ " "
Мехмедъ Нехм. Бонкаловъ " "
Салихъ Ахмед. Юруковъ " "
Еминъ Ахм. Байрямовъ " "
Ахмедъ Овчаровъ " "
Хамди Ахм. Маджировъ " "
Асонъ Сал. Юруковъ " "
Мустафа Сал. Юруковъ " "
Арифъ Раш. Маджировъ " "
Исеинъ Асановъ Сеферковъ " "
Хафъзъ Мухаремъ Лободовъ " "
Исенъ Юсуфовъ Сираковъ " "

Членки отъ женската секция:

Несибе С. Шехова — гр. Смоленъ
Фатме Ар. Бейска " "
Сафие Ахм. Хускова " "
Рукие А. Ходжаджикова " "
Руфа М. Ишарлиева " "
Хайрие М. Карахусева " "
Тинка П. Маринова " "
Фатме Ахм. Шехмова " "
Кадрие М. Кобатева " "
Нурие Ахм. Бѣлова " "
Сафие Р. Ратайска " "
Шерифе А. Хускова " "
Фатме М. Ишарлиева " "
Слава Ал. Караманджукова "

РЕДАКЦИОННИ

Сборникъ „Родина“ се списва въ духа, целитѣ и задачитѣ на устава, който е ръководното начало на Българската мохамеданска културно-просвѣтна и благотворителна дружба „Родина“ въ гр. Смоленъ.

Умоляватъ се г. г. авторитѣ-сътрудници да пращатъ материалитѣ си за сборникъ „Родина“ ясно и четливо написани, по възможность на пишуща машина и само на едната страна на листа.

Ония издателства и автори, които желаятъ книгитѣ имъ да бъдатъ отбелязвани и оценени, се умоляватъ да пращатъ по единъ екземпляръ отъ изданията си на долупосочения адресъ.

Също и ония автори, редакции на вестници и др. периодични издания които обнародватъ, какво да е по въпроса за българитѣ мохамедани, се умоляватъ да изпращатъ по единъ брой отъ вестника или списанието си до редакцията на сборникъ „Родина“ за отзивъ, книжнина или оценка.

Редакциитѣ, на които се изпраща сборникъ „Родина“ **„въ замѣна“**, се умоляватъ и тѣ да изпращатъ изданията си.

Цената на всѣка книга отъ сборника ще се опредѣля следъ отпечатването ѝ и ще е поставена на последната страница на корицитѣ.

Всичко, що се отнася до сборника, да се изпраща на адресъ:

До Българската мохамеданска културно просвѣтна и благотворителна дружба „Родина“ въ гр. Смоленъ.

Печатница Хр. Г. Дановъ О. О. Д-во
София, № 80/1942 г.

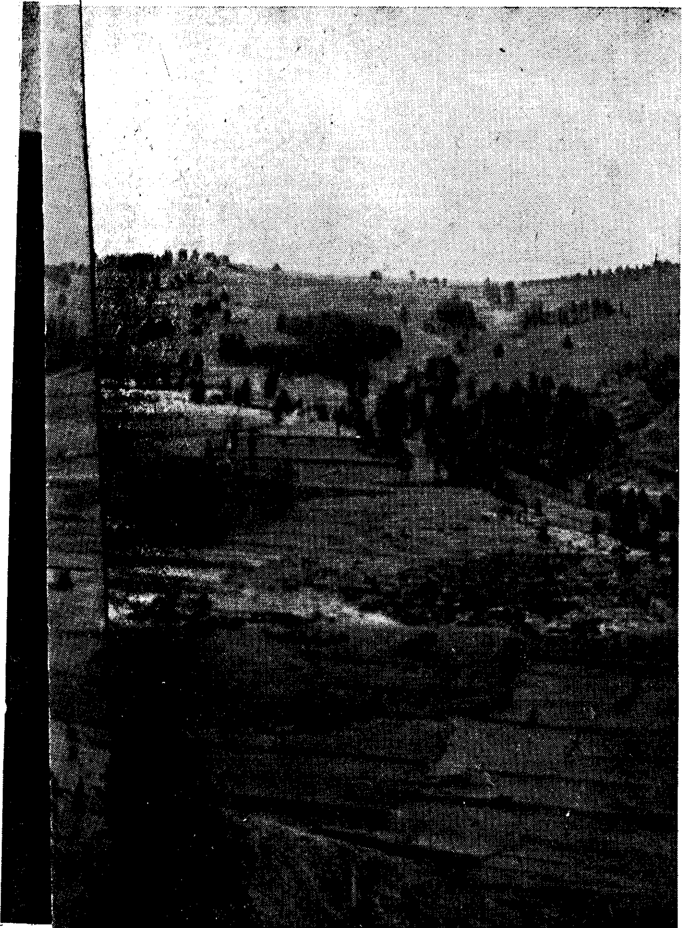

…огохилопски стада.

Мѣстностьта ОЛУ-ЕЛЕ

ɔрна Арда и Места, дето въ миналото лѣтуваха многохил[illegible] родопски стада.